

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Diplomová práce

Bc. Klára Andresová

Zámecká knihovna na Hrádku u Nechanic

Castle Library Hrádek u Nechanic

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Richard Šípek, PhD.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své práce PhDr. Richardovi Šípkovi PhD. za ochotnou pomoc a trpělivost. Mé poděkování patří také správě státního zámku Hrádku u Nechanic a především správci depozitáře Mgr. Petru Noskovi za asistenci při průzkumu knih a za zodpovězení otázek týkajících se fondu. Chci také poděkovat pracovníkům Národního památkového ústavu za poskytnutí elektronické verze katalogu knihovny a též řediteli oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea PhDr. Petru Maškovi za přístup k archivním fondům týkajícím se knihovny na Hrádku u Nechanic. V neposlední řadě děkuji také Tomášovi Skoupému, Mgr. Kristýně Kaucké, Miloslavu Lincovi a Mgr. Kateřině Skoupé za textové korektury a psychickou podporu.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Dne 28. 7. 2014, v Praze

.....
podpis

Citace dle ISO 690:

ANDRESOVÁ, Klára. *Zámecká knihovna na Hrádku u Nechanic [Castle Library Hrádek u Nechanic]*. Praha, 2014. 168 s., 6 s. příloh. Diplomová magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí magisterské práce PhDr. Richard Šípek, PhD.

Abstrakt

Předkládaná práce se věnuje knihovně na státním zámku Hrádku u Nechanic, která patřila od svého založení do roku 1945 hraběcímu rodu Harrachů. V úvodních kapitolách jsou popsány dějiny rodu Harrachů se zvláštním důrazem na majitele knihovny, historie zámecké budovy i vlastního knižního fondu. Poté je fond charakterizován z hlediska jazykového a chronologického. Hlavní část práce se zabývá tematickým rozбором a provenienčním průzkumem hrádecké knihovny. V rámci něho jsou popsány různé typy exlibris a podpisů majitelů jednotlivých knih, mezi nimiž je kladen zvláštní důraz na osobu Jana Nepomuk z Harrachu, který signoval největší množství hrádeckých svazků. Charakterizovány jsou také tištěné a rukopisné dedikace, které se ve fondu nacházejí. Na závěr jsou popsány veškeré další poznámky v hrádeckých svazcích, které mají vypovídací hodnotu o historii jednotlivých knih.

V práci bylo prokázáno, že ve fondu nepřevládají knihy jazykově české, což tvrdily některé starší práce věnující se knihovně, ale knihy německé. Z tematického hlediska lze v knihovně nalézt především svazky beletristické. Nachází se zde také řada periodik a vedle tištěných knih i několik rukopisů z 19. století.

Abstract

The present work focuses on the library in the state castle Hrádek u Nechanic, which was owned by the noble family of Harrach since its foundation until 1945. The introductory chapters describe the history of the Harrach family, with particular emphasis on the owners of the library, the history of the building and the book collection itself. Subsequently, the fund is characterized according to its chronological and language structure. The main body of the thesis deals with a thematic analysis and a provenance survey of Hrádek's library. This includes a description of the different types of bookplates and signatures of the owners of individual books, with a special focus on Jan Nepomuk of Harrach, who signed the largest number of books in Hrádek. Printed and handwritten dedications present in the fund are characterized as well. In conclusion all further notes in Hrádek's volumes of significance to the history of the individual books are described.

In this work it is shown that the majority of the fund does not consist of books written in Czech, as it was claimed in some of older works dealing with this library, it is predominated by books written in German. Thematically, mainly fiction can be found in the library. There also are a number of periodicals and, in addition to printed books, several 19th-century manuscripts.

Klíčová slova:

zámecké knihovny, dějiny knihoven, 19. století, Harrachové, Hrádek u Nechanic

Key words:

castle libraries, history of libraries, 19th century, Harrach family, Hrádek u Nechanic

Počet znaků: 393 537

Počet slov: 56 753

Počet normostran: 219

Obsah

Úvod.....	11
1. Historie zámku Hrádek u Nechanic	14
2. Uložení fondu knihovny na Hrádku u Nechanic	16
2.1 Interiér knihovny na Hrádku u Nechanic.....	16
2.2 Další místa uložení hrádeckých knih	18
3. Historie fondu knihovny na Hrádku u Nechanic.....	20
3.1 Historie hrádeckého knižního fondu do roku 1945	20
3.2 Historie hrádeckého fondu od roku 1945 dodnes.....	25
4. Další knihovny deponované na Hrádku u Nechanic	29
5. Harrachové	30
5.1 František Arnošt z Harrachu (1799–1884).....	30
5.2 Jan Nepomuk František z Harrachu (1828–1909).....	31
5.3 Otto Jan Nepomuk z Harrachu (1863–1935).....	32
5.4 Johann Nepomuk Antonín z Harrachu (1904–1945).....	33
6. Jazyková struktura fondu.....	34
6.1 Česká šlechta druhé poloviny 19. a počátku 20. století a její jazykové schopnosti.....	34
6.2 Zmínky o jazykové struktuře fondu v sekundární literatuře	36
6.3 Vlastní jazyková struktura fondu hrádecké knihovny	37
6.3.1 Vícejazyčné publikace	37
6.3.2 Marginálně zastoupené jazyky	39
7. Chronologický rozbor publikací v hrádecké knihovně.....	41
7.1 Knihy z 16. století	42
7.2 Knihy ze 17. století	43
7.3 Knihy z 18. a 19. století	44
7.4 Knihy z 20. století	45
8. Fond hrádecké knihovny z hlediska tematického a formálního.....	54
8.1 Krásná literatura.....	54
8.2 Biografická literatura a vydané ego-dokumenty	57

8.3 Zeměpisná literatura	59
8.4 Náboženská literatura.....	61
8.5 Filozofická literatura.....	62
8.6 Literatura o telepatii a spiritismu	63
8.7 Mravoučná literatura	63
8.8 Historická literatura.....	64
8.9 Literatura folkloristická.....	65
8.10 Pomocné vědy historické	65
8.11 Almanachy	67
8.12 Dětská literatura	67
8.13 Učebnice	67
8.14 Literatura o vzdělávání.....	68
8.15 Literatura o přírodních vědách	69
8.16 Lékařská literatura	70
8.17 Právnícká literatura	70
8.18 Správní literatura	71
8.19 Politická literatura	71
8.20 Výroční zprávy	72
8.21 Seznamy členů a adresáře.....	72
8.22 Militaria.....	72
8.23 Ekonomická a obchodní literatura	73
8.24 Literatura o průmyslu a technice	73
8.25 Zemědělská literatura	74
8.26 Literatura o péči o domácnost a stravování	74
8.27 Kalendáře.....	75
8.28 Knihkupecké nabídky.....	75
8.29 Katalogy.....	75
8.30 Literatura o kultuře	76

8.31 Literatura o architektuře	76
8.32 Alba	77
8.33 Humoristická a satirická literatura	78
8.34 Teoretické práce o literatuře a jazykovědě	78
8.35 Slovníky.....	78
8.36 Encyklopedie	79
8.37 Hudba a hudebniny.....	80
9. Periodika v knihovně na Hrádku u Nechanic	82
9.1 Česká periodika.....	83
9.1.1 Odborná - muzejní	83
9.1.2 Historická nesouvisející s Národním muzeem	84
9.1.3 Hospodářská.....	84
9.1.4 Průmyslová.....	85
9.1.5 Lesnictví, příroda, turistika	85
9.1.6 Společenská.....	86
9.1.7 Humoristická	87
9.1.8 Kultura	87
9.2 Německá periodika	88
9.2.1 Jezdectví, lov a myslivost	88
9.2.3 Zemědělská	89
9.2.4 Společenská.....	89
9.2.5 Humoristická	89
9.2.6 Spiritistická, mystická.....	90
9.2.7 Všeobecná odborná.....	90
9.2.8 Historická	90
9.2.9 Přírodovědecká	91
9.2.10 Ekonomická.....	91
9.2.11 Literární.....	91

9.2.12 Dětská	91
9.2.13 Vzdělávání.....	92
9.3 <i>Francouzská periodika</i>	92
9.3.1 Společenská.....	92
9.3.2 Literární.....	93
9.3.3 Humoristická	93
9.4 <i>Anglická periodika</i>	93
9.4.1 Humoristická	93
9.4.2 Společenská/literární.....	94
9.4.3 Společenská.....	94
9.4.4 Sportovní.....	94
10. Rukopisy v knihovně na Hrádku u Nechanic.....	97
11. Autorská tvorba Jana Nepomuka z Harrachu	102
12. Provenienční záznamy ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic.....	103
12.1 <i>Harrachovská razítková exlibris</i>	103
12.2 <i>Harrachovská štítková exlibris</i>	105
12.3 <i>Podpisy členů rodu Harrachů ve svazcích hrádecké knihovny</i>	106
12.3.1 Podpisy Jana Nepomuka z Harrachu	106
12.3.2 Podpisy ostatních členů rodu Harrachů.....	108
12.4 <i>Vlastnické záznamy ve svazcích hrádecké knihovny od osob nepatřících do rodiny Harrachů</i>	112
12.5 <i>Vlastnické poznámky institucí ve svazcích hrádecké knihovny</i>	118
12.6 <i>Tištěné dedikace členům rodu Harrachů, jejich příbuzným a poddaným ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic</i>	120
12.6.1 Tištěné typografické dedikace	120
12.6.2 Tištěné mědirytové dedikace.....	123
12.6.3 Tištěná dedikace na deskách	124
12.7 <i>Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic</i>	125
12.7.1 Transliterace konkrétních rukopisných dedikací z fondu knihovny	129

12.8 Další provenienční poznámky	149
12.9 Shrnutí provenienčních záznamů	158
Závěr	160
Použité zdroje	161
Seznam tabulek v textu	167
Seznam obrazových příloh	168
Obrazové přílohy	169

Seznam zkratk:

ADB	Allgemeine deutsche Biographie
AVČR	Akademie věd České republiky
CERL	Consortium of European Research Libraries
ČSAV	Československá akademie věd
ČSNÚ	Československý novinářský ústav
KNM 4	Knihovna Národního muzea, oddělení zámeckých knihoven
NDB	Neue Deutsche Biographie
NKK	Národní kulturní komise
NPÚ	Národní památkový ústav
OSN	Ottův slovník naučný
ÖBL	Österreichisches Biographisches Lexikon
PNP	Památník národního písemnictví

Úvod

Zámecká knihovna na Hrádku u Nechanic je fondem, kterému dosud nebylo věnováno příliš mnoho badatelského zájmu. Je tomu tak možná proto, že se jedná o fond vzniklý až v polovině 19. století, ve kterém nelze předpokládat velké množství rukopisů, starých a vzácných tisků, ale spíše mladší literaturu. Přestože hlavní část fondu pochází skutečně až z 19. a 20. století, je fond zajímavý například množstvím knižních dedikací určených majitelům knihovny – členům rodu Harrachů, a mezi nimi především Janu Nepomukovi hraběti z Harrachu.

Hrádeckou knihovnou se v 50. letech 20. století zabýval Bohumír Lifka, který uveřejnil v průvodci Jaroslava Wagnera *Hrádek u Nechanic: státní zámek a okolí* stat' o zámecké knihovně.¹ z jeho poznatků vycházely i další zmínky o fondu v souborných publikacích o zámeckých knihovnách od něj i od ostatních autorů. Roku 1954 Lifka krátce popsal hrádecký fond v publikaci *Knihovny státních hradů a zámků*,² následujícího roku uvedl počet hrádeckých knih do přehledové tabulky ve svazku *Zámecké, hradní a palácové historické knihovny českých zemí ve sféře Národního muzea*.³ Roku 1959 knihovnu charakterizoval Pravoslav Kneidl v titulu *Knihovna Národního muzea*.⁴

V posledních letech se zmínky o knihovně na Hrádku u Nechanic objevily v pracích současného ředitele Oddělení zámeckých knihoven Národního muzea Petra Maška, a to v brožurě *Zámecké, hradní a palácové knihovny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*⁵ a dále v druhém díle soupisu německých historických knižních fondů *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa*.⁶

O historii Hrádku u Nechanic se lze dočíst obšírnější informace v rukopisné kronice zámku z roku 1877, která se nachází ve fondu hrádecké knihovny.⁷ Její autor František Beneš ji o deset let později doplnil a vydal pod názvem *Schloss Hrádek: eine Monographie*.⁸ z téže doby pochází také český průvodce po zámku, který byl vydán třikrát,

¹ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 5–8.

² LIFKA, Bohumír. *Knihovny státních hradů a zámků*. Praha: STN, 1954, s. 13.

³ LIFKA, Bohumír. *Zámecké, hradní a palácové historické knihovny českých zemí ve sféře Národního muzea*. Praha: [Národní museum], 1955, s. 91.

⁴ BAŤHA, František et al. *Knihovna Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 1959, s. 145.

⁵ MAŠEK, Petr, TURKOVÁ, Helga. *Zámecké, hradní a palácové knihovny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: k výstavě 50 let oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea 1954-2004: Muzeum knihy Žďár nad Sázavou květen - říjen 2004*. Praha: Národní muzeum, 2004.

⁶ BAUER, Matthias, ed., BLUM, Claudia, ed., MAŠEK, Petr, ed. *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa. Band 2, Tschechische Republik, Schloßbibliotheken unter der Verwaltung des Nationalmuseums in Prag*. Hildesheim: Olms-Weidmann, 1997, s. 82.

⁷ BENEŠ, František Xaver Josef. *Chronik des Schlosses Hrádek*. [S.l.], 1877. Inventární číslo 5361.

⁸ BENEŠ, František Xaver Josef. *Schloss Hrádek: eine Monographie*. Prag: F.J. Beneš, 1887.

a to v letech 1886, 1893 a 1900.⁹ Vedle několika brožur z druhé poloviny 20. století, které obsahují pouze základní fakta o budově, lze čerpat informace o zámku také z nevydaného textu pro zámecké průvodce od Petra Noska z roku 2004.¹⁰

Inspiračními zdroji pro stavbu budovy Hrádku a zařízení jeho interiérů se v posledních letech zabývala publikace Jiřího Kuthana *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*,¹¹ dále potom bakalářská práce jeho studentky Kateřiny Siegllové *Hrádek u Nechanic: architektura a její inspirační zdroje*.¹²

Zmínky o pobytu rodu Harrachů na hrádeckém panství lze nalézt v obecních kronikách Nechanic a Hrádku, které jsou uloženy v Státním okresním archivu v Hradci Králové.¹³

Vedle starších genealogických příruček se informace o rodu Harrachů nacházejí v několika moderních publikacích, kterými jsou především *Almanach českých šlechtických rodů*¹⁴ a první svazek titulu *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*.¹⁵

Hraběti Janu Nepomukovi z Harrachu byla již roku 1898 věnována biografie, kterou sepsal jeho knihovník a archivář Ferdinand Menčík.¹⁶ V současné době se jeho osobou zabývá ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici Jan Luštinec, který o něm vydal několik článků a útlou brožuru *Jan Nepomuk František hrabě Harrach: (1828-1909)*.¹⁷ Jednu z kapitol věnoval Janu Nepomukovi také Jiří Georgiev ve své monografii *Až do těch hrdel a statků?*¹⁸

V této diplomní práci bude rozebrán fond knihovny na Hrádku u Nechanic především z hlediska obsahového a provenienčního. Vedle kratších kapitol o dějinách rodu Harrachů, historii zámecké budovy i vlastního knižního fondu, bude uveden jazykový a chronologický rozbor fondu knihovny. Vlastní kapitola bude též věnována tematické

⁹ *Popis zámku "Hrádek" r. 1886*. V Poličce: t. V. Veterrl, 1886. ; *Popis zámku "Hrádek" r. 1886*. Hradec Králové: J. Pospíšil, 1893. ; *Popis zámku Hrádek roku 1886*. V Hradci Králové: s.n., 1900.

¹⁰ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004.

¹¹ KUTHAN, Jiří. *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*. Praha: Akropolis, 2001.

¹² SIEGLOVÁ, Kateřina. *Hrádek u Nechanic: architektura a její inspirační zdroje*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění, Dějiny křesťanského umění. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Kuthan, DrSc.

¹³ *Pamětní kniha města Nechanice*. STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV HRADEC KRÁLOVÉ. ARCHIV MĚSTA NECHANICE. ; *Pamětní kniha města Hrádek*. STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV HRADEC KRÁLOVÉ. ARCHIV OBCE HRÁDEK.

¹⁴ POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999.

¹⁵ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Praha: Argo, 2008.

¹⁶ MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898.

¹⁷ LUŠTINEC, Jan. *Jan Nepomuk František hrabě Harrach: (1828-1909)*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2006.

¹⁸ GEORGIEV, Jiří. *Až do těch hrdel a statků?: konzervativní myšlení a otázka samosprávy v politických strategiích české státoprávní šlechty po roce 1848*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011.

strukturu fondu, ve které budou charakterizovány jednotlivé skupiny knih, a bude popsáno, jaké svazky obsahují. Samostatně budou rozebrána periodika, která lze v knihovně na Hrádku nalézt.¹⁹

Největší část práce bude představovat provenienční průzkum knihovny, ve kterém budou charakterizovány podpisy v hrádeckých knihách, knižní dedikace a další poznámky, které lze ve fondu na Hrádku u Nechanic nalézt.

Základní informace o jednotlivých publikacích, autorech knih nebo knižních věnování budou zpracovány za použití slovníků a encyklopedií – pro české jazykové prostředí především *Ottova slovníku naučeného*,²⁰ pro německé potom *Allgemeine Deutsche Biographie*,²¹ *Neue Deutsche Biographie*²² či *Österreichisches biographisches Lexikon*.²³ Dílčí informace z anglického jazykového prostředí budou uvedeny za pomoci encyklopedie *Britannica*,²⁴ z francouzského potom encyklopedie *Larousse*.²⁵

Cílem této práce je rozebrat hrádecký knižní fond především z hlediska jazykového, chronologického, tematického a provenienčního a charakterizovat jeho strukturu. Hlavní důraz bude kladen na osobu hraběte Jana Nepomuka z Harrachu, jednoho z bývalých majitelů zámku, který knihovnu rozšířil, byl dedikantem řady jejích svazků a sám se stal autorem několika z hrádeckých knih.

¹⁹ Literatura týkající se dílčích otázek, jako např. soudobých periodik či jazykových znalostí šlechty v průběhu 19. století, bude uvedena v poznámkách pod čarou v příslušných kapitolách této práce.

²⁰ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1888–1909. 28 sv. Dále uváděno pod zkratkou OSN.

²¹ *Allgemeine Deutsche Biographie*. Leipzig: Duncker & Humblot, 1875–1912. 56 sv. Dále uváděno pod zkratkou ADB.

²² BAYERISCHE AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN. Historische Kommission. *Neue Deutsche Biographie*. Berlin: Duncker & Humblot, 1953–2013. 25 sv. Dále uváděno pod zkratkou NDB.

²³ *Österreichisches Biographisches Lexikon: 1815–1950*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 1957–2010. 13 sv. Dále uváděno pod zkratkou ÖBL.

²⁴ *ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. The New Encyclopaedia Britannica*. 15. ed. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 1974–1994. 30 sv.

²⁵ *Grand Larousse encyclopédique: en dix volumes*. Paris: Larousse, 1960–1969. 11 sv.

1. Historie zámku Hrádek u Nechanic

Zámek Hrádek u Nechanic, který lze ve starší literatuře nalézt pod názvem Červený Hrádek, byl vystavěn v letech 1839–1857 na návrší zvaném Lubenský vrch poblíž Nechanic u Hradce Králové.²⁶ Zámek byl vybudován jako letní, lovecké a reprezentační sídlo šlechtické rodiny Harrachů, jejíž člen Arnošt Kryštof hrabě z Harrachu zakoupil panství Nechanice a Sadová roku 1829 a jejich spojením s panstvím Stěžery získal dominium o rozloze 11 000 hektarů, které rod rozšiřoval dalšími nákupy.²⁷

Myšlenka na stavbu zámku se zrodila v letech 1835–1836 z popudu Arnoštova syna Františka Arnošta hraběte z Harrachu.²⁸ Ten podnikl v letech 1825 a 1838–1839 cesty do Anglie, které ho značně ovlivnily ve volbě stylu, v němž byla budova nakonec vystavěna. Jím se stala novogotika. Roku 1825 hrabě cestoval několik měsíců Anglií společně s Janem Adolfem II. ze Schwarzenbergu, přičemž oba šlechtici kromě moderních průmyslových a technických vynálezů zhlédli i řadu hradů a zámků. Roku 1838 jel již hrabě do Anglie s úmyslem nalézt inspiraci pro stavbu svého plánovaného sídla.²⁹ V Anglii se mj. setkal s proslulým krajinářem Johnem Claudiem Loudonem a budoucím autorem architektonických plánů zámku Edwardem Bucktonem Lambem.³⁰ Hrádek u Nechanic se stal první rozsáhlou aristokratickou stavbou v Habsburské monarchii, v níž se výrazně projevila architektura anglická. František Arnošt Harrach byl také patrně jediným soudobým stavebníkem v monarchii, který pro svůj zámek objednal návrh u anglického architekta.³¹

Hrádek je dvoukřídlou budovou se zdůrazněnou střední částí. Souměrnost půdorysu je porušena přistavěnou kaplí, jejíž věž úmyslně porušuje také souměrnost výšky stavby.³² Dispozice budovy je poněkud neobvyklá – její dvě dlouhá křídla přiléhají ke střední části zámku v široce rozevřeném tupém úhlu, nikoliv v úhlu pravém, jak bylo obvyklé u barokních a klasicistních zámků.³³ Zatímco exteriéry vykazují známky anglické novogotiky, v interiéru jsou použity i jiné inspirační zdroje, mezi kterými se silně projevuje novorenesance.

²⁶ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 1.

²⁷ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, I. [1].

²⁸ KUTHAN, Jiří. *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*. Praha: Akropolis, 2001, s. 19.

²⁹ SIEGLOVÁ, Kateřina. *Hrádek u Nechanic: architektura a její inspirační zdroje*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění, Dějiny křesťanského umění. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Kuthan, DrSc. S. 30.

³⁰ KUTHAN, Jiří. *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*. Praha: Akropolis, 2001, s. 19.

³¹ Tamtéž, s. 25.

³² WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 1.

³³ SIEGLOVÁ, Kateřina. *Hrádek u Nechanic*. Praha, 2008. Bakalářská práce, s. 47.

Devět let po dostavbě zámku vypukla prusko-rakouská válka, jejíž rozhodující bitva (3. července 1866 u Hradce Králové) zasáhla i Hrádek u Nechanic. Zámek přímo za bitvy neutrpěl, nebyl ovšem ušetřen následného drancování vítězů. Již 4. července ráno byl obsazen Prusy, kteří si v něm zřídili lazaret. Množství raněných ovšem budovy pojmout nezvládly, proto bylo v zámeckém parku postaveno pět lazaretních stanů a na nádvoří byly rozestavěny vozatajské a sanitní vozy.³⁴

Roku 1884 zdědil zámek Jan Nepomuk hrabě z Harrachu, za jehož života dosáhlo panství největší prosperity. Jeho syn Otto Jan Nepomuk hrabě z Harrachu zámek zdědil roku 1909 a záhy poté ho modernizoval. Roku 1911 byla opravena kanalizace a roku 1914 byl zámek elektrifikován. V roce 1935 zámek zdědil Johann Nepomuk hrabě z Harrachu, který přijal roku 1939 německé občanství, později narukoval do německé armády a roku 1945 v zajetí zemřel. Jeho manželka Stephanie z Harrachu po skončení války Hrádek opustila a odešla na rakouské sídlo Rohrau. Zámek byl téhož roku prohlášen státním majetkem. Již roku 1953 byl Hrádek zpřístupněn veřejnosti a v roce 2001 byl prohlášen národní kulturní památkou.³⁵

³⁴ MRKVIČKA, Pavel, TEICHMAN, Radek. *Naučná stezka Bitva u Hradce Králové 3.7.1866 - jižní křídlo*. Hradec Králové: Komitét pro udržování památek z války 1866, 2007, s. 17.

³⁵ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [2].

2. Uložení fondu knihovny na Hrádku u Nechanic

2.1 Interiér knihovny na Hrádku u Nechanic

Zámecká knihovna je jednou z reprezentačních místností v přízemí zámku a nachází se na západní straně střední části budovy.³⁶ Vybavena je prosklenými novobarokními skříněmi³⁷ z tmavého dřeva, které jsou umístěny podél tří stěn místnosti, a které jsou zdobeny řezbou s florálními a ovocnými motivy. Skříně jsou číslovány na kovových štítcích upevněných nad jejich dveřmi. Pod čísly VI a XIII se ovšem nenacházejí skutečné knihovní skříně; za jejich sklo jsou pouze naaranžovány makety hřbetů knih, které skrývají tajné dveře do sousední místnosti. Podobně pod čísly XI a XII nelze nalézt skutečné svazky, ale jen jejich atrapy, jelikož na druhé straně zdi se nachází velký mramorový krb, který by mohl při vytápění sálu tisky poškodit.³⁸

Knihovních skříní, které jsou skutečně využívány k uložení knih, je tedy pouze devět. Většina hrádeckých svazků prošla roku 1880 jednotnou převazbou. České knihy dostaly bílou celokoženou či polokoženou vazbu, cizojazyčné zelenou vazbu polokoženou.³⁹ První až pátá skříň společně se sedmou skříní obsahují převážně sebrané spisy známých evropských a severoamerických autorů devatenáctého století, které byly pořizovány jako rozsáhlejší knižní celky v průběhu stavby zámku či až po jeho dostavbě.

V první i druhé skříní se nachází pouze několik desítek svazků, které prošly jednotnou převazbou.⁴⁰ Zatímco první skříň obsahuje převážně německé sebrané spisy, do druhé jsou uloženy tisky německé, francouzské a latinské, mezi kterými se kromě sebraných spisů nacházejí encyklopedie, časopisy a teologická pojednání.

Třetí skříň obsahuje sebrané spisy francouzských autorů, které jsou jednotně svázané do bílé polokožené vazby. Stejnou vazbu mají i tisky ve čtvrté skříní, do níž jsou uloženy převážně jazykově české tisky vydané v průběhu 19. století. Pořízeny byly zásluhou

³⁶ Viz obr. 16–19 v příloze.

³⁷ Bohumír Lifka píše roku 1954 o „hnědých skříní[ch], chráněných drátěným pletivem“. Nikde jinde ovšem pletivo zmíněno není a již o čtyři roky později Lifka píše ve Wagnerově brožurě o „zasklených skříní[ch]“. Ve zprávě Národní kulturní komise (NKK) z roku 1953 se též píše, že „skříně jsou zasklené“. Zmínka o pletivu tedy může být omylem, nebo popisovala starší provizorní řešení. Srov. LIFKA, Bohumír. *Knihovny státních hradů a zámků*. Praha: STN, 1954, s. 13. ; WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 5. ; *Státní zámek Hrádek u Nechanic: prohlídka knihovny a knižních svazů v roce 1953*. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 11846/53. Více o tomto archivním fondu v kapitole *Historie hrádeckého fondu od roku 1945 dodnes*.

³⁸ Toho si pravděpodobně nebyl vědom autor rukopisné kroniky Hrádku z roku 1877, který uvádí, že „Knihovna čítá 11 knihami naplněných skříní, zatímco 2 prázdné tvoří maskované vstupy.“ BENEŠ, František Xaver Josef. *Chronik des Schlosses Hradek*. [S.l.], 1877, s. 33.

³⁹ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6. Toto pravidlo má ovšem výjimku v podobě francouzských knih v třetí knihovní skříní a německých knih v sedmé skříní, které mají bílou vazbu.

⁴⁰ V první skříní jsou to tři z devíti polic, ve druhé skříní dvě z devíti.

Františka Arnošta hraběte z Harrachu, který sbíral česky vydané spisy z let 1805–1850, jež dále doplnil soudobými sloveniky a zahraničními bohemiky.⁴¹ Pátá skříň hrádeckého fondu obsahuje anglické tisky svázané do zelené polokožené vazby.⁴² Kromě beletristických děl britských a amerických spisovatelů se v ní nachází několik anglických časopisů.

Pod štítkem s číslem VI se nacházejí dveře vedoucí do schodišťové haly. Knihy jsou opět uloženy až v sedmé skříni, do které jsou v bílých vazbách umístěny svazky německé. Osmá skříň je méně homogenní – obsahuje knihy jazykově německé i české. Několik jejích svazků je opatřeno jednotnými bílými či zelenými vazbami, ovšem většina knih zůstala nepřevázána. Je to mimo jiné patrné proto, že spodní tři police jsou vyplněny knižními dary pro hraběte Jana Nepomuka z Harrachu. Řada z těchto knih obsahuje věnování hraběti, která by mohla v průběhu převazby zaniknout.⁴³

Do deváté skříně jsou uloženy převážně vícesvazkové edice a periodika francouzská, německá, anglická a česká. Cizojazyčné svazky jsou opatřeny jednotnými zelenými vazbami. Pod štítky s čísly X a XI se nacházejí pouze makety hřbetů; knihy jsou opět uloženy až ve dvanácté skříni. Jde převážně o staré tisky, kterým byla ve většině případů ponechána vazba původní. Pod štítkem s číslem XIII se nacházejí dveře vedoucí do zámecké herny.

Místnost je dále vybavena šesti křesly, třemi stoly, jednou židlí a dvěma skříňkami, které představují benátskou práci z 18. století vyřezávanou z dubového a ořechového dřeva. Z téže doby pochází také cechovní pokladnice tkalců z Janovic u Rýmařova a německé stojaté hodiny. Kromě psacích potřeb uložených na jednom ze stolů se v místnosti nacházejí ještě přesýpací hodiny z 16. století. Tzv. chebská práce, tedy reliéfní intarzie z měkkých dřev s podobiznou Arnošta Vojtěcha z Harrachu ze 17. století byla původně zavěšena nad jedněmi z dveří, nyní je umístěna nad krbem. Nad knihovními skříněmi je dnes zavěšena série obrazů z 18. století, na nichž neznámý malíř zachytil různé lidské nemoci a antropologické typy. V době panování Harrachů byly tyto obrazy umístěny v tzv. Malé galerii v Rytířském sále.⁴⁴

⁴¹ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6.

⁴² Kromě knih v pravé polovině spodní police, jimž byly ponechány vazby původní.

⁴³ Vzhledem k tomu, že tyto knihy nejsou opatřeny původními hrádeckými signaturami, jejichž součástí je i číslo skříně, do které patří, byly původně uloženy pravděpodobně v jiné harrachovské knihovně či jinde na zámku.

⁴⁴ Srov. NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [15–16]. ; BENEŠ, František Xaver Josef. *Chronik des Schlosses Hradek*. [S.l.], 1877, s. 33–35. ; *Popis zámku Hrádek roku 1886*. V Hradci Králové: s.n., 1900, s. 18.

Na jednom ze stolů hrádecké knihovny byla rozložena návštěvní kniha založená roku 1852,⁴⁵ která obsahuje podpisy návštěvníků zámku až do roku 1945. Dnes již poškozená vazba knihy je pravděpodobně renesanční a byla patrně sejmuta ze staršího svazku; poté do ní byly vsity nové listy. Vazba je zdobena rámcovou kompozicí provedenou válečky, má okované rohy a zavírání na spony.⁴⁶

K historii hrádecké knihovny je též třeba poznamenat, že za pobytu pruských vojáků na zámku po bitvě u Hradce Králové roku 1866 sloužila jako protestantská modlitebna, v níž se konaly dvakrát týdně bohoslužby.⁴⁷

2.2 Další místa uložení hrádeckých knih

Ne všechny exempláře hrádeckého knižního fondu jsou uloženy v devíti skříních reprezentační knihovny v přízemí zámku. S postupným rozrůstáním knihovny na konci devatenáctého a na počátku dvacátého století byly knihami zaplňovány i další skříně.

V největším a nejhonosněji vybaveném sále na Hrádku u Nechanic – tzv. Zlatém sále – se nachází truhlová skříň ze 17. století, která stojí na levé straně od vchodu do místnosti vedle sedací soupravy.⁴⁸ Kromě knih do ní byly ukládány také obrazy a grafika.⁴⁹ Obsahuje převážně velkoformátové svazky, které by se do standardních zámeckých knihovnických skříní nevešly, litografická alba a vzácné tisky.

V prvním patře zámku se nachází apartmá hraběte a apartmá hraběnky. Prvním z hraběcích pokojů je salon, v jehož čele stojí skříň ze 17. století,⁵⁰ kterou Harrachové zakoupili v Basileji.⁵¹ Na celkem čtyřech policích ve skříní jsou uloženy v několika řadách knihy malých formátů, mezi něž patří většina hrádeckých jazykově německých almanachů z 19. století.

V pokoji za salonem hraběte, který původně patřil komorníkovi, je dnes uložena většina knih hrádeckého depozitáře. Jedná se převážně o mladší tisky, které jsou umístěny do skříně a několika přepravek.

V posledních místnostech prvního patra západního křídla zámku se původně nacházelo hostinské apartmá. Dnes je zde instalována expozice dámského pokoje. V jednom z exponátů, skleníku z druhé poloviny 19. století, jsou uloženy tzv. gothajské almanachy.⁵²

⁴⁵ *Popis zámku Hrádek roku 1886*. V Hradci Králové: s.n., 1900, s. 18.

⁴⁶ *[Kniha hostů na zámku Hrádek]*. [Hrádek, 18--]. Inventární číslo 5363.

⁴⁷ BENEŠ, František Xaver Josef. *Chronik des Schlosses Hradek*. [S.l.], 1877, s. 34.

⁴⁸ Viz obr. 22 v příloze.

⁴⁹ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [7].

⁵⁰ Viz obr. 20 v příloze.

⁵¹ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [20].

⁵² Tamtéž, l. [39]. Viz obr. 21 v příloze.

Hudebniny jsou na Hrádku u Nechanic deponovány na dvou místech. Většina z nich je umístěna v depozitáři za salonem hraběte. Některé lze ovšem nalézt v pracovně hraběnky v prvním patře zámku. Hudebniny jsou v ní uloženy v poličce vedle pohovky; některé bývají instalovány na desce tamního klavíru.

3. Historie fondu knihovny na Hrádku u Nechanic

3.1 Historie hrádeckého knižního fondu do roku 1945

Knihovna na Hrádku u Nechanic byla založena pravděpodobně už v průběhu stavby zámku v polovině 19. století. Její součástí se staly některé svazky z harrachovských knihoven ze zámků v Jilemnici, Horní Branné a v dolnorakouském Pruggu nad Litavou,⁵³ mezi něž patřily mj. staré tisky ze 17. století dedikované tehdejšími členům rodu Harrachů a několik knih, které byly příslušníky rodu v 17. a 18. století podepsány.⁵⁴ Z knihovny, která pravděpodobně patřila Aloisi Tomáši Raimundovi z Harrachu či některému z jeho blízkých příbuzných, pocházejí svazky označené na vakátech před titulním listem signaturami, které kombinují písemný a číselný princip v podobě „A-1“, „B-7“ atp.⁵⁵ Takto označených knih je v hrádecké knihovně 37, ovšem minimálně u jedné další lze též předpokládat příslušnost k této knihovně.⁵⁶ Jeden svazek z této skupiny byl podepsán Aloisem Tomášem Raimundem z Harrachu, tři další jeho manželkou Annou Cecílií z Harrachu, rozenou z Tannhausenu.⁵⁷ Nejmladší z příslušných knih byla vydána roku 1727.

Tab. 1 – Seznam knih označených signaturou patrně z knihovny Aloise Tomáše Raimunda z Harrachu

INV. Č.	AUTOR	NÁZEV	MÍSTO VYD.	ROK VYD.
440	NÁDASI, János	<i>Annus Caelestis, Jesu Regi, et Mariae Reginae</i>	Tyrnovia	1687
507	O'KELLY D'AGHRIM, William	<i>Examen Philosophicum</i>	Frankfurt	1703
515		<i>Officium Hebdomadae Sanctae</i>	Venetia	1727
544	BÁRSONY, György	<i>Veritas toti mundo declarata</i>	Sopronio	1681
547	NÁDASI, János	<i>Annus Caelestis, Jesu Regi, et Mariae Reginae</i>	Vienna	1687
548	EUCHERIUS	<i>Divi Eucherii Lugdunensis episcopi Epistola Paraenetica</i>	Vienna	1671
742	MEURS, Johannes van	<i>Officium Beatae Mariae virginis</i>	Antverpiae	1621

⁵³ Tamtéž, I. [15].

⁵⁴ O tom více v kapitole *Provenienční záznamy ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic*.

⁵⁵ Viz obr. 14 v příloze.

⁵⁶ RAMÍREZ DE PRADO, Alonso. *Gnomae Legales ethico-politicae*. Madrid, [s.n.], 1623. Inventární číslo 3933. Svazek neobsahuje vakáty před textem, na kterých mohla být signatura dříve zapsána. Je ale opatřen stejným značením na hřbetu jako exemplář, který je v rámci inventárního soupisu i v rámci knihovny police umístěn hned vedle něj: TARSIA, Pablo Antonio de. *Divae virginis Insulanae cupersanensis historia*. Mantua: [s.n.], 1648. Inventární číslo 3944. Oba exempláře tedy vykazují znaky příslušnosti k téže starší knihovně.

⁵⁷ O tom více v kapitole *Provenienční záznamy ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic*.

745		<i>Processionale Usibus ac ritibus sanctae romanae ecclesiae</i>	Paris	1689
750	CHIABERGE, Giuseppe Ignazio	<i>Orationes P. Josephi Ignatii Chiaberge, Societatis Jesu</i>	Taurini	1727
754	SCHMIER, Benedikt	<i>Liber secundus Decretalium Gregorii Papae IX.</i>	Salisburgi	1720
772	NÖVARINI, Luigi	<i>Deliciae amoris divini</i>	Vienna	1665
776	NIEREMBERG, Juan Eusebio	<i>De Charitate proximi et amore inimicorum</i>	Vienna	1696
2977	SUTER, Johann Franz	<i>Iob Christianus, Das ist: Wolmeinende Erinnerung Der Aller-Heiligsten, Hoch-nothwendigen, Christlichen Tugend Der Gedult</i>	Zug	1684
2991		<i>Lection-Epistel-Evangelium und Gebet-Buch auf alle Tage durch das ganze Jahr gerichtet</i>	München	1686
2996	ZANONI, Bernardino	<i>Wirkung der Tugenten und Geistlicher Vollkommenheit</i>	Cölln	1652
3905	GROSSIS, Joannes Baptista de	<i>Catanese de cachordum sive novissima sacrae catan[ensis] ecclesiae notitia</i>	Catana	1642
3906	PALACIOS, Miguel de	<i>Praxis theologica</i>	Salmantica	1585
3934	TARSIA, Pablo Antonio de	<i>Divae virginis Insulaneae cupersanensis historia</i>	Mantua	1648
3935	ALTEMPS, Giovanni Angelo	<i>Vita sancti Aniceti papae et martyris</i>	Roma	1617
3975	Caussin, Nicolas	<i>Heilige Hoffhaltung</i>	München	1705
3976	FRANTIŠEK SALESKÝ	<i>Von der Liebe Gottes</i>	Cölln	1666
3977	TRAUTT, Christoph	<i>Predigen über die Geheimnissen, Thaten und Wort Jesu Christi</i>	Wienn	1691
3992	PICTET, Benedict	<i>Christliche Sitten-Lehre oder Kunst-Recht und Gutzuleben 1</i>	Kempten	1702
3993	PICTET, Benedict	<i>Christliche Sitten-Lehre oder Kunst-Recht und Gutzuleben 2</i>	Kempten	1705
4031	SCHMIER, Benedikt	<i>Sacratissimus ordo episcoporum</i>	Salisburgi	1718
4066	BROUWER, Christophorus	<i>Sidera Illustrum at sanctorum virorum</i>	Moguntia	1616
4068	PEŠINA Z ČECHORODU, Tomáš Jan	<i>Phosphorus septicornis</i>	Praga	1673
4070	ACOSTA, José de	<i>Iosephi Acostae e Societate Iesu, Conciones in Quadragesimam</i>	Salmantica	1596
4075	STAPLETON, Thomas	<i>Promptuarium morale super evangelia Dominicalia totius anni</i>	Venetia	1596
4217	NÁDASI, János	<i>Annus Caelestis, Jesu Regi, et Mariae Reginae</i>	Tyrnavia	1687
4555	ORIO, Ferdinandus de	<i>Commentaria in librum de patientia Quinti Septimii florentis Tertulliani</i>	Antverpiae	1648
4556	WEYER, Johannes	<i>Filius Dei adoptivus</i>	Ingolstad	1672
5052	SCHMIDLIN, Carl Richard Joseph von	<i>Quinque Talenta, Seu Donum Quinque Sensuum Exteriorum</i>	Salisburgi	1705
5059		<i>Les Pseaumes de David 2</i>	Paris	1700
5264	NÁDASI, János	<i>Anni Coelestis 4</i>	Colonia	1668
5303	LOUIS DE GRENADE	<i>Methode pour se confesser et communier utilement</i>	Paris	1716
5353	MOYA, Mattheus de	<i>Selectae questiones</i>	Matriti	1670

František Arnošt z Harrachu i jeho syn Jan Nepomuk rozšířili knihovnu o řadu sebraných spisů evropských a severoamerických spisovatelů; František se také snažil do své knihovny zařadit co nejvíce tisků, které vyšly v českém jazyce v letech 1805–1850.⁵⁸ Jemu a později především Janu Nepomukovi byla věnována řada knih, které jsou dnes na Hrádku uloženy.⁵⁹

Roku 1879 Harrachové zakoupili panství Dolní Přím⁶⁰ a připojili k hrádeckému fondu knihy z přímské knihovny. 34 z nich je na předních předsádkách označeno zápisem „v. Přím 1879“.⁶¹ Vzhledem k dalším provenienčním poznámkám je pravděpodobné, že z této knihovny pocházejí i svazky, které tímto způsobem označeny nebyly. Některé poznámky tohoto typu mohly zaniknout při výše zmíněné převazbě většiny hrádeckého fondu v roce 1880, při které byly knihy svázány do jednotných vazeb.

Tab. 2 – Seznam knih označených poznámkou „v. Přím 1879“

INV. Č.	AUTOR	NÁZEV	MÍSTO VYD.	ROK VYD.
162		<i>Neues Deutsch - französisches Wörterbuch</i>	S. l.	18. stol.
164	TIEDE, Johann Friedrich	<i>Unterhaltungen mit Gott in den Abendstunden</i>	Halle	1775
165	HUFELAND, Gottlieb	<i>Lehrsätze des Naturrechts</i>	Jena	1795
170	MASIUS, Johann Nikolaus	<i>Das apostolische Tagebuch, oder das tägliches Aufsehen auf Gott</i>	Cöthen	1787
282	SMACKERS, Theodor	<i>Christliche Gedancken Auff Alle Tag deß Monats</i>	München	1712
463	FLEURY, Claude	<i>Tractaten</i>	Regensburg	1744
464		<i>Beherrzigungen</i>	Frankfurt/M	1761
509	LE PRINCE DE BEAUMONT, Jeanne Marie	<i>Le Magasin des enfants</i>	Vienne	1807
510	OXENSTIERNA, Johan Thuresson	<i>Pensees de monsieur le comte d'Oxenstirn</i>	Haye	1741
511	POMEY, François Antoine	<i>Méthode pour apprendre l'histoire des Faux Dieux de l'Antiquité</i>	Paris	1732
514	ROTTERDAM, Érasme	<i>L'Eloge de la Folie</i>	Berlin	1761
516		<i>Questions sur l'Encyclopédie par des amateurs</i>	Londres	1779
778		<i>Londres</i>	Lousanne	1770
779	ROLLIN, Charles	<i>Histoire romaine</i>	Paris	1769

⁵⁸ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6.

⁵⁹ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic*.

⁶⁰ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [1].

⁶¹ Viz obr. 12 v příloze.

800		<i>Tableau de Paris</i>	Hambourg	1781
806	SPANGENBERG, August Gottlieb	<i>Exposition de la doctrine Chrétienne</i>	Barby	1782
817	VERTOT, René Aubert de	<i>Histoire des revolutions de Portugal</i>	Haye	1743
2982	RAMSAY, Andrew Michael	<i>Die Reisen des Cyrus</i>	Breslau	1780
2985	SPERL, Franz Xaver	<i>Lesung aus dem Gebiete des Seltenen und Wunderbaren in der Natur</i>	Grätz	1806
2989	ESSICH, Johann Gottfried	<i>Medicinisches Taschenbuch</i>	Augsburg	1787
2999		<i>Das Teutschen Secratarii</i>	Nürnberg	1661
3361		<i>Repertorium der gesammten deutschen Literatur</i>	Leipzig	1839
3418		<i>Schematismus für das Königreich Böhmen auf das gemeine Jahr 1817</i>	Prag	1817
3420		<i>Schematismus für das Königreich Böhmen auf das gemeine Jahr 1817</i>	Prag	1817
3929		<i>Psalter-Spiel der Gemein der Heiligen</i>	Leithomyschl	1762
3979		<i>Reales staats-Zeichnungs und Conversations Lexicon</i>	Leipzig	1719
3997	ADELUNG, Johann Christoph	<i>Wörterbuch der Ortographie</i>	Wien	1800
3998		<i>Die berühmtesten See und Land-Reisen von Colombus bis auf gegenwärtige Zeit</i>	Wien	1804
4040	ROST, Valentin Christian Friedrich	<i>Griechisch-Deutsches Wörterbuch</i>	Erfurt	1829
4064	ROST, Valentin Christian Friedrich	<i>Greichisch-Deutsches Wörterbuch 2</i>	Erfurt	1829
4076	WEINGARTEN, Johann Jacob von	<i>Trifoliumquatuor foliorum</i>	Praga	1694
4084		<i>Charaktere der vornehmsten Dichter 1</i>	Leipzig	1792
4085		<i>Charaktere der vornehmsten Dichter 2</i>	Leipzig	1793
4088		<i>Charaktere der vornehmsten Dichter 5</i>	Praha	1826

O tom, že do knihovny přinášely nové svazky i manželky majitelů zámku, svědčí deset knih podepsaných jménem „Maria Harrach“ či „Marie Lobkowicz“, do kterých je vepsána jinde se nevyskytující signatura kombinující zkratku „Nro.“ s (obvykle) římským číslem.⁶² Tyto knihy, které vyšly tiskem v rozmezí let 1834–1856, nechala do knihovny zařadit pravděpodobně první manželka hraběte Jana Nepomuka Marie Markéta z Harrachu, rozená z Lobkowicz (1837–1870).

⁶² Viz obr. 13 v příloze.

Tab. 3 – Seznam knih označených signaturou Marie z Harrachu, roz. z Lobkowicz

INV. Č.	AUTOR	NÁZEV	MÍSTO VYD.	ROK VYD.
3348	D'EXAUVILLE, Philippe-Irénée Boistel	<i>Histoire de Godefroi de Bouillon</i>	Tours	1850
4163	CZESCHIK, Franz Seraph	<i>Katechetisches Handbuch</i>	Prag	1848
4167	SCHNEIDER, Franz	<i>Die heilige Messe</i>	Prag	1844
4943	VEITH, Johann Emanuel	<i>Homiletische Vorträge für Sonn- und Festtage</i>	Wien	1834
5027	VEITH, Johann Emanuel	<i>Homiletische Vorträge für Sonn- und Festtage</i>	Wien	1834
5106	FRANTIŠEK SALESKÝ	<i>Die wahre und echte Frömmigkeit</i>	Wien	1856
5167	FENOUIL, Madame de	<i>Recueil de Prières</i>	Dijon	1842
5172		<i>Ablässe Papst Pius IX.</i>	Roma	1854
5173		<i>Ablässe Papst Pius IX.</i>	Roma	1854
5240		<i>Die heilige Kreuzwegandacht in der Sankt Josefskirche auf der Neustadt Prag</i>	Prag	1856

Kromě členů rodu Harrachů se o knihovnu starali také jejich zaměstnanci. Archivářem a knihovníkem Jana Nepomuka z Harrachu byl např. od roku 1898 Ferdinand Menčík (1853–1916), český kulturní historik a vydavatel edic starých tisků souvisejících s českými dějinami,⁶³ který se později stal autorem životopisu Jana Nepomuka, jenž vyšel k sedmdesátým narozeninám hraběte.⁶⁴

Jistý vliv na rozšiřování knihovny lze předpokládat také u vychovatelů Jana Nepomuka. Prvním z nich byl v letech 1839 až 1843 Jan Erazim Vocol (1803–1871), básník, dramatik, národní buditel a budoucí profesor archeologie.⁶⁵ Na jeho místo později nastoupil Vendelín Grünwald (1812–1885), český právník, pozdější politik a docent pražské právnické fakulty,⁶⁶ který u rodiny Harrachů zůstal do roku 1845. Posledním z Janových vychovatelů byl spisovatel, literární historik a budoucí knihovník Národního muzea Antonín Jaroslav Vrtátka (1815–1892),⁶⁷ který u Harrachů setrval do roku 1851.⁶⁸ Všichni tři zanechali

⁶³ OSN. Sedmnáctý díl. V Praze: J. Otto, 1901, s. 94. ; Menčík, Ferdinand, 1853-1916. HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Bibliografie dějin Českých zemí* [online]. [Cit. 2014-06-24]. Dostupné z: <http://biblio.hiu.cas.cz/authorities/10782> .

⁶⁴ MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898.

⁶⁵ OSN. Dvacátý šestý díl. V Praze: J. Otto, 1907, s. 842–846.

⁶⁶ OSN. Desátý díl. V Praze: J. Otto, 1896, s. 543.

⁶⁷ OSN. Dvacátý šestý díl. V Praze: J. Otto, 1907, s. 1056–1057.

v knihovně svá díla, ve většině případů s rukopisně vepsanými dedikacemi Janu Nepomukovi či jeho otci.⁶⁹

Na rozvoji knihovny se mohl podobně podílet i kněz Jakub Janda (1835–1917), vychovatel dětí Jana Nepomuka.⁷⁰

V roce 1877 čítala hrádecká knihovna již 3012 svazků.⁷¹ Od té doby se dále rozrůstala až do roku 1944, kdy do ní přibýly poslední dvě knihy. Její celkový počet tak dosáhl asi 6000 svazků, z nichž se jich dodnes na zámku dochovalo 5955.⁷² Všechny knihovní skříně v přízemí zámku měly vlastní inventární soupis;⁷³ knihy uložené na jiných místech ale nebyly uspořádány a některé ani zkatalogizovány.⁷⁴

3.2 Historie hrádeckého fondu od roku 1945 dodnes

Po zestátnění roku 1945 se zámek dostal do správy Národní kulturní komise. Ta roku 1950 pořídila pro Československý novinářský ústav v Praze seznam časopisů a knih, které vyhodnotila jako politické, historicko-politické a literárně-politické. Do publikací byly vloženy bílé lístky s označením ČSNÚ, z nichž některé se nacházejí v hrádeckých svazcích dodnes – v některých případech i s dalšími poznámkami.⁷⁵ Roku 1951 převzal Svaz československých novinářů z hrádecké knihovny 50 vyžádaných svazků, které jsou uvedeny v následující tabulce:

⁶⁸ MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898, s. 4–5.

⁶⁹ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic*.

⁷⁰ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Sv. VI, s. 77 [online]. Praha, 1964 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: http://www.cdct.cz/petera/o_dile.php.

⁷¹ BENEŠ, František Xaver Josef. *Chronik des Schlosses Hradek*. [S.l.], 1877, s. 33.

⁷² Mezi ně jsou počítány všechny svazky, které jsou součástí fondu knihovny. Některé publikace, které se ve fondu nacházejí multiplicitně, sdílejí jedno inventární číslo; podobně i jednotlivé díly některých časopisů mají inventární číslo společné. Knihovna obsahuje pouze asi 5500 inventárních položek; některé z nich ovšem o více svazcích.

⁷³ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6.

⁷⁴ *Státní zámek Hrádek u Nechanic: prohlídka knihovny a knižních svazů v roce 1953*. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 11846/53. Fond Hrádek u Nechanic Národní kulturní komise v Praze je dnes uložen v archivu Oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea v Praze společně s fondem téhož názvu pod hlavičkou *Oddělení zámeckých knihoven*. Oba dva fondy nejsou foliovány, jednotlivé archiválie jsou ale chronologicky seřazeny. Některé spisy jsou označeny číslem jednací, v kterémžto případě je toto číslo pro snazší identifikaci dokumentu uvedeno v rámci citace.

⁷⁵ O tom více v kapitole *Provenienční záznamy ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Další provenienční poznámky*.

Tab. 4 – Seznam publikací převzatých Svazem československých novinářů⁷⁶

Název	Místo vydání	Rok vydání	Počet svazků
<i>Dobroslav</i>	Praha	1820–1822	3
<i>Rozmanitosti</i>	Praha	1817–1820	4
<i>Čechoslav</i>	Praha	1830	1
<i>Pautník slovanský</i>	Praha	1826	4
<i>Vlastimil</i>	Praha	1840–1841	5
<i>Krok</i>	Praha	1832–1833	2
<i>Pražský posel</i>	Praha	1848	1
<i>Květy a plody</i>	Praha	1848	1
<i>Česká bibliografie na r. 1889</i>	Praha	1889	1
<i>V. V. Tomek: Paměti</i>	Praha	1904–1905	2
<i>Humoristické listy</i>	Praha	1872	1
<i>Květy</i>	Praha	1837–9, 1841, 1845–8	8
<i>Polabský Slovan</i>	Hradec Králové	1849	1
<i>Jindy a nyní</i>	Praha	1829–1831	6
<i>Letopis Matice slovenskej</i>	Turč. Sv. Martin	1866–1874	9
<i>Česká včela</i>	Praha	1847	1

Pozn.: Časopis *Česká včela* měl dva přírůstky: 1) *Česká včela* 1848, 2) *Pražské noviny* 1847

Roku 1963 převedl Svaz československých novinářů uvedené knihy do správy Národního muzea.⁷⁷

V listopadu 1953 byla Státní památkovou správou vykonána prohlídka knihovny. Knihovna byla vyhodnocena jako „velmi cenná, museálního charakteru“ a bylo rozhodnuto, že zůstane zachována jako součást interiéru zámku. Její fond měl být následujícího roku zrevidován podle dochovaných lokálních katalogů jednotlivých knihovních skříní, načež měl být sestaven celkový lokální katalog, do kterého měly být zařazeny i dosud nezkatalogizované knihy.⁷⁸

Roku 1954 převzalo Národní muzeum odbornou správu sítě zámeckých knihoven,⁷⁹ a tedy i knihovny hrádecké.⁸⁰ V červnu 1962 zámek navštívil člen komise ČSAV pro soupis rukopisů Václav Černý, aby prostudoval rukopisy zámecké knihovny.⁸¹

⁷⁶ Státní zámek Hrádek u Nechanic: knihovna; časopisy a knihy pro Novinářský studijní ústav v Praze v roce 1956. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 17169/56.

⁷⁷ Jednostranné opatření o převodu správy národního majetku v roce 1963. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 2917/63-SPS.

⁷⁸ Státní zámek Hrádek u Nechanic: knihovna; prohlídka knihovny a knižních svazů v roce 1953. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 11846/53.

⁷⁹ BAŤHA, František et al. *Knihovna Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 1959, s. 19.

Roku 1959 vznikl inventární katalog knihovny, o sedm let později revidovaný seznam knih. Po inventuře fondu roku 1985 byl sepsán nový lokální katalog vypracovaný vedoucím inventarizační komise Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody východočeského kraje Otokarem Vojtíškem.⁸² V rámci inventury byly tehdy z fondu vyčleněny položky archivní povahy, které byly předány do Státního archivu Zámorsk. Část hudebnin byla zapsána do evidence zámecké knihovny, část byla nabídnuta hudebnímu oddělení Národního Muzea. Poškozené jednolisty hudebnin z první poloviny 20. století byly skartovány. Většina exemplářů titulu *Důležitost dobytka dojného*,⁸³ které byly na Hrádku uloženy, byly předány Zemědělskému muzeu na zámku Kačina.⁸⁴

Nejpozději v této době byla do všech knih hrádeckého fondu natištěna razítka s inventárními čísly, případně vepsána jejich rukopisná varianta.⁸⁵ Knihy jsou v soupisu řazeny podle těchto čísel; případné starší signatury jsou vepsány do druhého sloupce v tabulce.⁸⁶ Vojtíškův katalog obsahuje řadu zjednodušení v oblasti názvů knih, autorských a nakladatelských údajů. Přestože v některých případech bylo možné požadované údaje nalézt přímo v hrádeckých exemplářích, tyto údaje nebyly vyplněny, případně byly nahrazeny zkratkami poznámek *sine loco*, *sine nomine* či *sine dato*.

Tento katalog se stal podkladem pro elektronický soupis knihovny, který vytvořili pracovníci Národního památkového ústavu. Oproti Vojtíškovu katalogu obsahuje řadu dalších zjednodušení. Původní signatury už neuvádí, zatímco inventární čísla převádí na nové signatury ve formě „ZK HN 00001“ až „ZK HN 05460/05“. Místa vydání

⁸⁰ Ještě o deset let později ovšem v této otázce nebylo zcela jasno. Vedoucí odboru školství a kultury Okresního národního výboru v Hradci Králové se v dopise dne 6. 6. 1964 dožadoval vysvětlení Národního muzea ve věci správy knihovny. srov. *Dotaz na správu knižního fondu na Hrádku u Nechanic ze dne 6. 6. 1964*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUzea. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

⁸¹ *Žádost o povolení ke studiu Pravoslava Kneidla ze dne 25. 4. 1962*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUzea. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

⁸² VOJTÍŠEK, Otokar. *Seznam knih knihovny SZ Hrádek u Nechanic*. Hrádek, 1985, s. 547.

⁸³ HARRACH, Jan Nepomuk. *Krátké naučení o důležitosti dobytka dojného, kterak dlužno rozumně jej chovati a jakých vad se vystríhati*. V Praze: Nákladem předsednictva Hospodářské jednoty kraje Králo-Hradeckého, 1864.

⁸⁴ Hudebnímu muzeu byly předány pouze některé položky, které neobsahovaly žádné provenienční poznámky. Srov. *Vyjádření dr. Helgy Turkové k návrhu inventarizace zámecké knihovny SZ Hrádek u Nechanic ze dne 5. 7. 1985*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUzea. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic. ; *Zpráva ze služební cesty na státní zámek Hrádek u Nechanic, kterou vykonala dne 4. 9. 1985 dr. Helga Turková*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUzea. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic. ; *Zpráva ze služební cesty na státní zámek Hrádek u Nechanic, kterou vykonala dr. Helga Turková dne 5. 11. 1985*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUzea. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

⁸⁵ Ve knihovních skříních mimo reprezentační knihovnu v přízemí zámku svazky nejsou seřazeny podle těchto čísel, což komplikuje jejich vyhledávání.

⁸⁶ V případě většího množství signatur byla vybrána jedna z nich, aniž by byl udržen zjevný systém v průběhu celého soupisu. Signatury, které jsou uvedeny v případě některých svazků, jinde nejsou brány v potaz a zapsány jsou signatury typově odlišné.

jednotlivých knih jsou oproti staršímu katalogu zredukována pouze na jedno místo, někdy jen na první slovo z názvu daného místa. Elektronický katalog obsahuje poměrně velké množství překlepů, které znesnadňují identifikaci svazků. Jeho největším problémem je ovšem skutečnost, že reagoval na přeražení některých položek z knižního fondu do fondu mobiliáře tak, že posunul číselnou řadu, díky čemuž zápis položek uvedených pod inventárními čísly 4224–5460/5 neodpovídá realitě vepsané do příslušných svazků.⁸⁷ Přesto se ale jedná o katalog, který díky své elektronické formě umožňuje nejsnazší a nejefektivnější vyhledávání ve fondu, a proto veškeré citace hrádeckých svazků, které jsou uvedeny v této práci, vycházejí právě z něj, není-li uvedeno jinak.

⁸⁷ Číselná řada je v případě těchto exemplářů posunutá o 1–8 míst. Vyčleněnými položkami jsou soubory volných grafik a zapaspartované litografie. Inventární číslo 4224 původně patřilo souboru volných listů malíře Aloise Kalvody s názvem *Hrad Buchlov*. Položky uvedené v elektronickém katalogu pod inv. č. 4224–4226 mají skutečné inv. číslo o 1 vyšší. Inventární číslo 4228 náleželo souboru volných listů *Budova zemské banky království Českého*, díky čemuž mají položky zanesené pod inv. č. 4227–4235 ve skutečnosti číslo vyšší o 2. Inventární číslo 4238 patřilo souboru volných listů *Belveder, Letohrádek Královny Anny na Hradčanech*. Položky uvedené v elektronickém katalogu pod inv. č. 4236–5308 mají skutečné inv. číslo vyšší o 3. Čtyři soubory litografií od Josepha Nashe *The Mansions of England* a dva soubory Louise Haghe *Sketches in Belgium and Germany* byly původně zařazeny pod inventární čísla 5312–5317. Položky uvedené v elektronickém katalogu od čísla 5310 mají ve skutečnosti číslo o 8 vyšší. (Kromě chybného posunutí inventárních čísel bylo v elektronickém katalogu patrně omylem zcela vynecháno inv. č. 5309.)

4. Další knihovny deponované na Hrádku u Nechanic

Od roku 1949 bylo na Hrádku u Nechanic deponováno několik knižních svozů. Jednalo se o knihovnu ze zámku Lázně Bělohrad, která patřila rodu Asseburg-Merwelt, fond ze zámku Velká Hlušice dříve patřící rodu Černínů, knihovnu z Chotělic od rodu Mensdorff-Pouilly a ze zámků Slatiňany a Přestavlky. Dále zde byl deponován knižní fond muzea v Broumově a soukromá knihovna rektora Karlovy univerzity Františka Pit'hy.⁸⁸ z fondů měly být roku 1954 vytrženy svazky považované za bezcenné.⁸⁹ Po vytržení na zámku zůstalo celkem 9115 vázaných knih a 3558 brožur z příslušných knihoven.⁹⁰ Téhož roku byla na zámek svezena konfiskovaná Prislingerova knihovna z Hradce Králové.⁹¹

V následujících letech došlo k dalším tříděním fondů a k předání některých knih Náprstkovu muzeu, Národnímu muzeu a Muzeu knihy ve Žďáru nad Sázavou. Fondy Myštěves a Přestavlky se roku 1956 omylem smísily.⁹² V průběhu 60. a 70. let se jednalo o instalaci svozových knihoven na Hrádku u Nechanic případně jiném z východočeských památkových objektů, nikdy k ní ovšem nedošlo, ačkoliv na Hrádek byly k tomuto účelu v roce 1975 dovezeny regály a police.⁹³ V listopadu a prosinci téhož roku byly knihy převezeny ze zámku do Národního muzea v Praze,⁹⁴ na Hrádek se však již nevrátily, ačkoliv to bylo původně v plánu.

Na Hrádku byl několik let deponován také soubor časopisů Státní vědecké knihovny v Hradci Králové.⁹⁵

⁸⁸ Knihovna z Lázní Bělohrad byla svezena roku 1949, ostatní roku 1951. *Hrádek u Nechanic: dotazník*. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 61089/1952. ; *Zpráva o služební cestě na státní zámek Hrádek u Nechanic od Josefa Johanidese z 2. 7. 1956*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

⁸⁹ *Státní zámek Hrádek u Nechanic: prohlídka knihovny a knižních svozů v roce 1953*. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 11846/53.

⁹⁰ *Státní zámek Hrádek u Nechanic: hlášení počtu knih*. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 1464/54.

⁹¹ *Hrádek u Nechanic: dotazník*. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 61089/1952.

⁹² *Zpráva o služební cestě na státní zámek Hrádek u Nechanic od Josefa Johanidese ze dne 2. 7. 1956*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic. ; *Zpráva o služební cestě na státní zámek Hrádek u Nechanic ve dnech 15. 7. a 28. 7. 1956 od Milady Heroutové*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

⁹³ *Zpráva ze služební cesty na státní zámek Hrádek u Nechanic ze dne 17. 4. 1973 od Jitky Šimákové*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

⁹⁴ *Zpráva ze služební cesty na státní zámek Hrádek u Nechanic ze dne 24. 11. 1975 od Václava Lepičovského a Zpráva ze služební cesty na státní zámek Hrádek u Nechanic ze dne 4. 12. 1975 od Evy Macháčkové*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

⁹⁵ *Zpráva ze služební cesty do státního zámku Hrádek u Nechanic, na ONV a Krajské knihovny v Hradci Králové ze dne 6. 5. 1971 od Jitky Šimákové*. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

5. Harrachové

Harrachové jsou starobylým českým šlechtickým rodem. Pocházejí z jižních Čech z vesnice Harachy (nebo také Horachy) poblíž Kaplice, kde se o nich dochovaly zmínky již ve 13. století.⁹⁶ Ve 14. století se rod prvně rozdělil na dvě větve – českou (která vymřela roku 1732) a rakouskou. Významnější rakouská větev, ze které pocházejí majitelé Hrádku u Nechanic, koupila roku 1524 panství Rohrau v Dolním Rakousku, které je rodovým sídlem dodnes. Roku 1552 byl rod dědičně povýšen do říšského stavu svobodných pánů a roku 1627 do stavu hraběcího. Prvním hrabětem byl Karel I. z Harrachu (1570–1628), skrze jehož syny se rod rozdělil na linii rohravskou (která vymřela roku 1866) a jilemnickou. Dosud žijící jilemnická linie získala roku 1798 predikát „von Tannhausen“. Roku 1829 se stala titulace „Osvícenost“ dědičnou pro prvorozeného syna rodu,⁹⁷ čímž lze doložit význačné a výjimečné postavení rodu.⁹⁸ K dalšímu dělení rodu došlo v druhé polovině 18. století, kdy jedna z nově vzniklých větví odešla do Pruska. V zemích Koruny české zůstala větev druhá, a to potomci Arnošta Kryštofa z Harrachu (1757–1838).⁹⁹

5.1 František Arnošt z Harrachu (1799–1884)

Nejstarším synem Arnošta Kryštofa z Harrachu byl František Arnošt,¹⁰⁰ stavitel zámku Hrádku u Nechanic a zakladatel místní zámecké knihovny. František Arnošt vstoupil po dokončení studií do státních služeb. Z cestování po Evropě ho patrně nejvíce ovlivnil pobyt v Anglii, kam odjel spolu s Janem Adolfem II. ze Schwarzenberka. Seznámil se s tamním průmyslem, památkami a také s novými reprezentačními stavbami vzniklými pod vlivem romantického slohu. Ty se staly inspirací pro výslednou podobu nového harrachovského sídla u Nechanic.¹⁰¹

Po smrti otce se František ujal správy harrachovského majetku. Stál v čele české průmyslové jednoty, podílel se na přípravě rakouské účasti na první světové výstavě v Londýně a podporoval výstavbu železnice z Prahy do Vídně. Jako mecenáš podporoval

⁹⁶ První písemná zmínka o rodu je Harrachův datována 1277. NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [4].

⁹⁷ Právo užívat tohoto titulu je poměrně ojedinělé. Členové hraběcích rodů bývají běžně osloveni titulem „Excelence“, dříve „Hraběcí milosti“.

⁹⁸ GEORGIEV, Jiří. *Až do těch hrdel a statků?: konzervativní myšlení a otázka samosprávy v politických strategiích české státoprávní šlechty po roce 1848*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011, s. 302.

⁹⁹ POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999, s. 151.

¹⁰⁰ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [1].

¹⁰¹ O tom více v kapitole o *Historie zámku Hrádek u Nechanic*.

České muzeum, stavbu Národního divadla a stavbu kostela sv. Cyrila a Metoděje v Praze Karlíně.

Manželkou Františka Arnošta se stala Anna Marie Terezie princezna z Lobkowicz (1809–1881), se kterou se oženil roku 1827.¹⁰² Jejich nejstarším synem byl Jan Nepomuk z Harrachu.

5.2 Jan Nepomuk František z Harrachu (1828–1909)

Jan Nepomuk z Harrachu¹⁰³ byl podobně jako jeho otec silně vlastenecky zaměřený. Velký vliv na něj měli jeho vychovatelé a učitelé Jan Erazim Vocel (1803–1871), Vendelín Grünwald (1812–1885) a Antonín Jaroslav Vrt'átko (1815–1892).¹⁰⁴ Jako dvacetiletý se zúčastnil spolu se svým otcem Slovanského sjezdu v Praze roku 1848. Poté vstoupil do armády a účastnil se tažení proti povstalcům v Uhrách. Ze své návštěvy Ruska spolu se strýcem Josefem Lobkowiczem se vrátil plný hlubokých zážitků a několikrát se tam ještě vrátil.

Po opuštění armády se Jan Nepomuk oženil roku 1856 s Marií Markétou, princeznou z Lobkowicz.¹⁰⁵ Zakoupil nové statky a začal se věnovat osvětové činnosti v oblasti zemědělství. Založil např. rolnickou školu ve Stěžerách a vybudoval vzorový statek. Postupně se dostal do čela několika krajských hospodářských spolků. Zúčastnil se několika zahraničních světových výstav a později se podílel na organizaci Jubilejní zemské výstavy v Praze (1891)¹⁰⁶ a Národopisné výstavy československé (1895). Stal se předsedou spolků, jakými byly Česká hedvábnická jednota nebo Český spolek pro vývoz a přívoz.

Jan Nepomuk se významně podílel na českém politickém životě jako zastánce politiky staročechů.¹⁰⁷ Stal se poslancem zemského sněmu, poté říšské rady a ještě později členem panské sněmovny. Od počátku 70. let odmítal pasivní rezistenci českých poslanců a prosazoval jejich vstup do aktivní politiky. Podporoval české vlastenecké zájmy v rámci podunajské monarchie. Snažil se o smíření Čechů s Němci.

¹⁰² POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999, s. 151.

¹⁰³ Jeho stručný životopis lze nalézt v brožurce Jana Luštince: LUŠTINEC, Jan. *Jan Nepomuk František hrabě Harrach: (1828–1909)*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2006. Dále je mu věnována kapitla v publikaci GEORGIEV, Jiří. *Až do těch hrdel a statků?: konzervativní myšlení a otázka samosprávy v politických strategiích české státoprávní šlechty po roce 1848*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. V rámci starší literatury je nejobsáhlejší životopisem Jana Nepomuka kniha MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898.

¹⁰⁴ O nich více v kapitole o *Historie hrádeckého knižního fondu do roku 1945*.

¹⁰⁵ Druhou manželkou Jana Nepomuka se roku 1878 stala Marie Terezie, rozená Thurn-Taxis. POUZAR, Vladimír (ed.). *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999, s. 152.

¹⁰⁶ K tomu více viz HLAVAČKA, Milan. *Jubilejní výstava 1891*. Praha: Techkom, 1991, s. 49.

¹⁰⁷ GEORGIEV, Jiří. *Až do těch hrdel a statků?: konzervativní myšlení a otázka samosprávy v politických strategiích české státoprávní šlechty po roce 1848*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011, s. 303.

Mimořádné byly jeho zásluhy o český kulturní život. V letech 1862–1890 byl kurátorem Matice české a členem literárního odboru Umělecké besedy.¹⁰⁸ Podporoval českou literaturu (např. Karla Jaromíra Erbena) a stál v čele Jednoty pro dostavbu Svatovítského chrámu.¹⁰⁹ Finančně přispěl k vybudování pražského Národního divadla. Divadlo podporoval různými způsoby – roku 1861 např. vypsál soutěž o dvě nejlepší české opery a libreta k nim. Roku 1866 získal hlavní cenu Bedřich Smetana s operou *Braniboři v Čechách*.¹¹⁰

Hrabě Harrach věnoval velkou péči svému jilemnickému panství. Rozvíjel lesní hospodářství, rekonstruoval a rozšířil své pivovary a podporoval sklárnu v Novém Světě-Harrachově, která si v jeho době prošla jedním z nejslavnějších období. Zasloužil se o zdokonalení krkonošských komunikací, rozvoj tamního turismu a také o vybudování místní železniční trati. Roku 1892 nechal přivést na jilemnické panství první lyže.¹¹¹

5.3 Otto Jan Nepomuk z Harrachu (1863–1935)

Otto Jan Nepomuk byl druhým synem Jana Nepomuka z Harrachu. Harrachovské statky zdědil roku 1909 proto, že jeho o šest let starší bratr Karel František (1857–1920) byl zbaven svéprávnosti a vyloučen z majorátu.¹¹² Otto nechal zámek modernizovat – roku 1911 byla opravena kanalizace a roku 1914 byl zámek elektrifikován.¹¹³ Jeho manželkou se roku 1902 stala Karolína z Harrachu, rozená von Ottingen-Öttingen und zu Ottingen-Wallerstein (1873–1959).¹¹⁴ Za jeho vlády došlo na harrachovském panství k nepokojům. V roce 1920 přerostla nespokojenost zemědělských dělníků s poměry na harrachovském velkostatku ve vzpouru. Dělníci nejprve manifestovali na nechanickém náměstí, poté se vydali na Hrádek s úmyslem vyvlastnit harrachovský velkostatek.¹¹⁵ Tato akce ovšem nebyla úspěšná. Na zámku byli dělníci odkázáni na okresní soud, před kterým se později vůdcové tohoto tažení zodpovídali.¹¹⁶ Vážně nemocný Otto zemřel roku 1935.¹¹⁷

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 306.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 305.

¹¹⁰ LUŠTINEC, Jan. *Jan Nepomuk František hrabě Harrach: (1828-1909)*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2006, s. 10.

¹¹¹ Tamtéž, s. 12–14.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [2].

¹¹⁴ POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999, s. 152.

¹¹⁵ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [2].

¹¹⁶ *Pamětní kniha města Nechanice*, s. 230. STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV HRADEC KRÁLOVÉ. ARCHIV MĚSTA NECHANICE.

¹¹⁷ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [2].

5.4 *Johann Nepomuk Antonín z Harrachu (1904–1945)*

Posledním harrachovským majitelem zámku se stal Johann Nepomuk z Harrachu.¹¹⁸ Studoval v Praze lesní inženýrství a usiloval o zvelebení harrachovského lesního hospodaření. Roku 1939 přijal nabízené německé občanství a o šest let později narukoval do německé armády.¹¹⁹ Zemřel 12. 5. 1945 v americkém zajateckém táboře.¹²⁰ Jeho manželka Stephanie, rozená von und zu Eltz (1917–2011), se kterou se oženil roku 1940,¹²¹ musela zámek po skončení druhé světové války opustit. Spolu s dětmi Ferdinandem Bonaventurou (1941–1961) a Johannou (nar. 1944) se odstěhovala na rakouské sídlo Rohrau.¹²²

¹¹⁸ Vzhledem ke shodným prvním dvěma křestním jménům s Janem Nepomukem Františkem (1828–1909) budou v rámci této práce oba jmenovci odlišeni: Jan Nepomuk (1828–1909) bude uváděn pod počestným jménem „Jan“, jeho vnuk (1904–1945) pod jeho německou podobou „Johann“.

¹¹⁹ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [2].

¹²⁰ Tamtéž, l. [27].

¹²¹ POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999, s. 152.

¹²² NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [27].

6. Jazyková struktura fondu

6.1 Česká šlechta druhé poloviny 19. a počátku 20. století a její jazykové schopnosti

Předtím než rozebereme podobu jazykové struktury fondu hrádecké knihovny, je třeba se zastavit nad otázkou přístupu české šlechty k cizím jazykům v době, kdy knihovna vznikala a byla dále rozšiřována – tedy v druhé polovině 19. a na počátku 20. století.

Príslušníci české šlechty byli většinou vzděláváni v mnoha cizích jazycích. Při průzkumu jejich korespondence lze velmi často vysledovat užívání několika jazyků v případě dopisů různým adresátům,¹²³ určité formy diglosie či bilingvismu, které jsou mezi šlechtou známy minimálně od 18. století, a také přirozené přecházení z jednoho jazyka do druhého zvané „code-switching“. (V tomto případě je jeden z jazyků považován za „vyšší“ a druhý za „nižší“.)¹²⁴

Nebylo zcela nezvyklé, když příslušníci šlechty mluvili až šesti jazyky. To bylo způsobeno výukou těchto jazyků mnohdy již od raného dětství – prostřednictvím zahraničních chův a vychovatelek a později i vlastních učitelů.¹²⁵

Prvním jazykem české šlechty byla obvykle němčina jako jazyk monarchie, ve které žili. Neobešli se ale ani bez francouzštiny, jejíž zvládnutí bylo nejpozději od druhé poloviny 18. století jedním ze základních požadavků pro život ve společnosti. Tento význam začala velmi pomalu ztrácet až na konci 19. století.¹²⁶

V některých rodinách již od počátku 19. století, většinou ale až od jeho druhé poloviny získávala na oblibě angličtina.¹²⁷ Italština se mezi vyučovacími jazyky objevovala především proto, že byla Itálie jednou z oblíbených cestovatelských destinací aristokratů. Znalost latiny a případně i staré řečtiny byla potom záležitostí klasického vzdělání a patřila k předpokládanému všeobecnému rozhledu – nutná byla především pro mladší šlechtické syny směřované na církevní dráhu.¹²⁸ o tom, že se někteří členové rodu Harrachů učili mluvit i dalšími jazyky, svědčí např. skutečnost, že se v hrádeckém fondu nacházejí

¹²³ Jimi mohli být v některých případech cizinci, jindy ovšem třeba i přátelé či příbuzní, kteří užívali stejného prvního jazyka jako autor.

¹²⁴ SLABÁKOVÁ, Radmila. "Il est 'Höchst Zeit'" aneb Jaký jazyk pro aristokracii v Čechách a na Moravě v 19. století?. In: *Komunikace a izolace v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 21. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 8.–10. března 2001*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 2002, s. 109–110.

¹²⁵ K tomu více viz: VAŠÁKOVÁ, Zuzana. *Vývoj výchovy v rakouských šlechtických rodinách od počátku 19. století do 1. poloviny 20. století*. Praha, 2012. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin. Konzultant práce doc. PhDr. Jan Županič, Ph. D. S. 22–33.

¹²⁶ Tamtéž, s. 22–23.

¹²⁷ Tamtéž, s. 23.

¹²⁸ Tamtéž, s. 24.

učebnice maďarštiny podepsané maďarskou podobou jména Jana Nepomuka z Harrachu,¹²⁹ či fakt, že Jan Nepomuk roku 1873 sám vydal tabulky s azbukou určené k výuce ruského jazyka s českým komentářem.¹³⁰

Specifická byla otázka znalosti a hlavně používání češtiny, která měla neodmyslitelný politický a vlastenecký podtext. V první polovině 19. století nebyla hlubší znalost češtiny u šlechty příliš obvyklá a omezovala se většinou na hovorový jazyk, který byl dostatečný při domluvě se sloužícími a úředníky na panstvích, případně s venkovským obyvatelstvem. V druhé polovině století již bývala zařazována do výuky mladých šlechticů a sloužila při oficiálních příležitostech jako projev zemského patriotismu.¹³¹ Podle článků v časopise Světozor z této doby měl „správný“ český šlechtic kromě podporování vlasteneckých podniků, jakými byly České muzeum, Národní divadlo či Matice česká, veřejně užívat českého jazyka jako projev svého vlasteneckého smýšlení.¹³²

Ačkoliv byla hrádecká knihovna založena až v průběhu stavby zámku v polovině 19. století,¹³³ obsahuje pochopitelně i řadu publikací staršího data. Ty se do knihovny dostaly jako menší či větší knižní celky i jako jednotliviny z různých zdrojů. Přišly v mnoha případech z jiného společenského nebo jazykového prostředí, než bylo obvyklé pro hrádeckou šlechtu v průběhu 19. a v první polovině 20. století, přičemž tato provenience je dnes již v mnoha případech nezjistitelná.

Pořizování nových (i historických) knih bylo samozřejmě poháněno snahou o náležitou reprezentativnost knihovny, což platilo přinejmenším v případě exemplářů vystavených v knihovních skříních v přízemí zámku. V mnoha případech se jednalo o dědictví po starších generacích rodu či rodů spřízněných. Řada zdejších knih také představovala dary od nejrozličnějších osob. Ať už se ale tyto knihy dostaly do knihovny jakoukoliv cestou, bylo i jejich pořízení (či uchování) do určité míry podmíněno jazykovými schopnostmi majitelů knihovny v druhé polovině 19. a v prvních desetiletích 20. století a také záměry soudobých

¹²⁹ Např. ve svazku GARAY, János. *Handbuch ungarisch-deutscher Gespräche, oder praktische Anleitung in den beiden Sprachen über die verschiedenartigsten Verhältnisse des Gesellschafts- und Geschäftslebens sich richtig und geläufig auszudrücken*. Pesth: Gustav Heckenast, 1847. Inventární číslo 4186.

¹³⁰ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6.

¹³¹ Tamtéž, s. 24–25. ; BEZECNÝ, Zdeněk. Místo českého jazyka ve vzdělávání šlechty v druhé polovině devatenáctého století. BINDER, Harald, ed., KŘIVOHLAVÁ, Barbora, ed., VELEK, Luboš, ed. *Místo národních jazyků ve výchově, školství a vědě v habsburské monarchii 1867–1918: sborník z konference, (Praha, 18.–19. listopadu 2002) = Position of National Languages In Education, Educational System and Science of the Habsburg Monarchy, 1867-1918: conference proceedings (Prague, November 18–19, 2002)*. Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, 2003, s. 560.

¹³² BEZECNÝ, Zdeněk. Příliš uzavřená společnost: Česká šlechta v druhé polovině 19. století. In: *Komunikace a izolace v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 21. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 8.–10. března 2001*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 2002, s. 117.

¹³³ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [15].

hrádeckých knihovníků, kteří sledovali zájmy těchto majitelů. Reálný vliv těchto činitelů je ovšem otázkou.

6.2 Zmínky o jazykové struktuře fondu v sekundární literatuře

V německy psané hrádecké kronice z roku 1877 se můžeme dočíst, že zámecká knihovna obsahuje zajímavá díla z německé, české, anglické a francouzské literatury.¹³⁴ Ze zmínky uvedených jazyků lze předpokládat jejich výraznější zastoupení v rámci knihovny, méně už lze však podle jejich pořadí usuzovat na sílu jejich zastoupení. Je třeba brát v potaz význam daných jazyků pro autora textu, případně pro předpokládané čtenáře. Český *Popis zámku Hrádek roku 1886*¹³⁵ uvádí totiž stejné jazyky, ovšem v pořadí „české, anglické, francouzské a německé literatury“ – staví tedy češtinu na první místo, patrně však s hlavním cílem zaujmout české návštěvníky zámku a prokázat tak vlastenecké cítění.

Ačkoliv byl fond od té doby dále doplňován a uvedené informace o čtyřech nejsilněji zastoupených jazycích nepocházejí z doby, kdy se růst hrádecké knihovny uzavřel, odpovídají zhruba i realitě poloviny 40. let 20. století, kdy byla knihovna doplňována naposled.

V mladší literatuře zabývající se knihovnou je většinou akcentován vysoký počet jazykově českých knih. Bohumír Lifka uvádí ve svém článku z roku 1958, že je v knihovně dohromady přes 4000 svazků, z nichž je zhruba polovina českých.¹³⁶ Vzhledem k celkovému nízkému počtu svazků je pravděpodobné, že Lifka bere v potaz pouze reprezentační knihovnu v přízemí zámku. Přesto je uvedený počet jazykově českých knih poněkud nadnesený. Českých svazků je v knihovně pouze 1418 – a to jen v tom případě, započítáme-li i publikace uložené v depozitáři. Pravoslav Kneidl o rok později tvrdí o hrádecké knihovně, že obsahuje 3885 svazků (což zhruba odpovídá počtu svazků v reprezentační knihovně), a že „svým českým zaměřením tvoří jednu z výjimek mezi zámeckými knihovnami“.¹³⁷ Petr Mašek v roce 1995 uvádí jako celkový počet 3472 hrádeckých knih. Mezi nimi má tvořit asi 45% literatura německá, zbytek převážně literatura česká (dále zmiňuje tisky slovenské, francouzské a anglické).¹³⁸

¹³⁴ BENEŠ, František Xaver Josef. *Chronik des Schlosses Hradek*. [S.l.], 1877, s. 33.

¹³⁵ *Popis zámku Hrádek roku 1886*. V Hradci Králové: vl. nákl., 1900, s. 17.

¹³⁶ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6.

¹³⁷ BAŤHA, František. *Knihovna Národního musea*. Praha: Národní museum, 1959, s. 145.

¹³⁸ BAUER, Matthias, ed., BLUM, Claudia, ed., MAŠEK, Petr, ed. *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa. Band 2, Tschechische Republik, Schloßbibliotheken unter der Verwaltung des Nationalmuseums in Prag*. Hildesheim: Olms-Weidmann, 1997, s. 82.

6.3 Vlastní jazyková struktura fondu hrádecké knihovny

Knihovní fond na Hrádku u Nechanic je jistě značně bohemikální vzhledem k faktu, že se jedná o šlechtickou zámeckou knihovnu. U české vlastenecké šlechty bychom vyšší poměr české literatury sice čekali, přesto je její množství v rámci této zámecké knihovny ve srovnání s jinými zámeckými knihovnami nadprůměrné.

Přesto je třeba říci, že jazykově česká literatura zde nad německou nepřevládá.¹³⁹ Započteme-li i knihy vícejazyčné, kde za hlavní jazyk považujeme ten, ve kterém je napsán titulní list, je na Hrádku 2402 knih německých, zatímco těch českých je pouze 1416. V pořadí následují tisky francouzské, kterých je 1238, po nich anglické s 696 svazky.

Po těchto čtyřech hlavních jazykových skupinách, které odpovídají jak jazykovému zastoupení už v roce 1877, tak i zmiňovaným hlavním jazykům, kterým byla vyučována šlechta v druhé polovině 19. století, následuje řada dalších jazyků zastoupených již menším množstvím titulů.

Latinských svazků se v knihovně nachází 149. Za nimi následuje slovenština s 22 svazky, po ní italština a ruština mající po 11 exemplářích. Maďarské i polské knihy se zde nacházejí pouze tři. Jeden svazek je slovinský, jeden srbský, jeden lužickosrbský; jeden vícejazyčný je tištěn mj. církevní slovanštinou.

Přehledná tabulka všech zmíněných jazykových skupin je otištěna na konci kapitoly.

6.3.1 Vícejazyčné publikace

Vícejazyčných publikací je na Hrádku celkem 56, přičemž většinu z nich tvoří učebnice cizích jazyků a slovníky. Z celkového počtu 2402 německých knih je 25 dvoj- či trojjazyčných. Mezi ně patří jeden nedatovaný německo-francouzský slovník z 18. století a jeden německo-italský slovník ze století dvacátého.¹⁴⁰ Z 19. století pocházejí následující publikace: jeden slovník německo-italský, jeden německo-řecký, dva slovníky německo-atinské a tři slovníky německo-české, z nichž jeden je ve dvou svazcích. Z trojjazyčných slovníků ve fondu najdeme slovník německo-latinsko-český a německo-latinsko-polský. Dále tři německé učebnice maďarštiny, čtyři učebnice latiny a jedna učebnice češtiny.¹⁴¹ Patří sem také jedna německá kniha o gramatice jihoslovanských jazyků a německá kniha

¹³⁹ Údaje vycházejí z rozboru celého hrádeckého fondu – tedy reprezentativní knihovny v přízemí zámku a publikací uložených v depozitáři. Jedná se celkem o 5955 položek.

¹⁴⁰ Konkrétně až z roku 1940.

¹⁴¹ LIŠKA, Antonín, ŠRÚTEK, Josef Antonín, ed. *Anton Lisska's Elementar-Unterricht der böhmischen Sprache: zunächst für die deutsche studierende Jugend nach den besten Sprachlehren entworfen*. Königsgrätz: Joh. H. Pospíšil, 1849. Inventární číslo 1746.

o rukopisech Královédvorském a Zelenohorském s jejich německými překlady a komentáři.¹⁴² Dvě z publikací jsou česko-německými příručkami obchodní korespondence.¹⁴³

Mezi českými knihami se nachází 16 vícejazyčných svazků. Převládají mezi nimi česko-německé slovníky, a to slovník od Františka Špatného (1814–1883), českého lexikografa a autora odborných hospodářských textů,¹⁴⁴ a známější Jungmannův slovník¹⁴⁵ celkem v osmi svazcích, protože jeho díly 2–4 se nacházejí v knihovně dvakrát. Následuje česko-latinský slovník, česko-latinská básnická skladba od Jana Floriána Hammerschmidta *Allegoria*,¹⁴⁶ jedna česká učebnice němčiny,¹⁴⁷ dva svazky česko-slovenské čítanky pro gymnázia z roku 1866¹⁴⁸ a jedno dílo K. J. Erbena psané v několika slovanských jazycích – *Sto prstonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních*.¹⁴⁹ Posledním svazkem je česko-německá učebnice počítání.¹⁵⁰

Šest z hrádeckých francouzských tisků je dvojjazyčných. Jsou to dvě francouzsko-italské učebnice, z nichž jedna je z druhé poloviny 18. století a druhá z první poloviny 19. století, a dále francouzsko-italský slovník ve dvou svazcích, který pochází z druhé poloviny 18. století, a francouzsko-německý slovník z první poloviny 19. století.

Jedním z jedenácti svazků italských je italsko-německý slovník vydaný roku 1819 v Lipsku.

Mezi anglickými knihami je dvojjazyčný anglicko-německý slovník z první poloviny 19. století a také mravoučná anglicko-francouzská publikace *The Lady New Years Gift*¹⁵¹.

Deset latinských svazků je dvojjazyčných. Mezi nimi *Epistolarum libri decem* od Gaia Plinia mladšího, které vyšly s německými poznámkami,¹⁵² a do primárně latinských

¹⁴² THUN, Joseph Mathias, PALACKÝ, František, ŠAFAŘÍK, Pavel Josef. *Gedichte aus Böhmens Vorzeit*. Prag: J.G. Calve'sche Buchhandlung, 1845. Inventární číslo 2747.

¹⁴³ KHEIL, Karel Petr. *Obchodní korespondence v řeči české a německé*. V Praze: Bursík & Kohout, 1888. Inventární číslo 3264. ; KHEIL, Karel Petr. *Obchodní korespondence v řeči české a německé*. V Praze: Bursík & Kohout, 1892. Inventární číslo 3265.

¹⁴⁴ OSN. Dvacátý čtvrtý díl. V Praze: J. Otto, 1906, s. 743 ; ŠPATNÝ, František. *Německo-český slovník kancelářský pro úředníky, zvláště pro účetníky, obchodníky, kupce, důchodní, revidenty a vůbec pro účty vedoucí*. Prag: Fr. Řivnáč, 1868. Inventární číslo 1709.

¹⁴⁵ JUNGSMANN, Josef. *Slovník česko-německý Josefa Jungmanna*. V Praze: Pomocí Českého Museum, 1835-1839. 5 sv. Inventární čísla 3815–3819. Sv. 2–4 z druhé řady, inv. č. 4259–4261.

¹⁴⁶ HAMMERSCHMIDT, Jan Florián, HÝBL, Jan, ed. *Allegoria: protheus felicitatis et miseriae Čechicae: Staročeská země: satyra*. V Praze: Bohumil Háze, 1817. Inventární číslo 1723.

¹⁴⁷ JAVORNICKÝ, Jan. *Nový klíč k náležitému vyslovení němčiny*. Hradec Králové: nákladem Jana Host. Pospíšila, 1843. 4729.

¹⁴⁸ ČERNÝ, Emil. *Slovenská čítanka pre gymnasia*. V Baňskej Bystrici: na sklade u E. Krčméryho, 1866. Inventární čísla 2072–2073.

¹⁴⁹ ERBEN, Karel Jaromír, ed. *Sto prstonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních: čítanka slovanská s vysvětlením slov*. Praha: I.L. Kober, 1865. Inventární číslo 3359.

¹⁵⁰ MICHL, Josef Justin. *Pravidla k počítání z hlavy = Regeln zum Kopfrechnen*. V Praze: vl. nákl., 1836. Inventární číslo 5063.

¹⁵¹ HALIFAX, George Savile. *The Lady New Years Gift*. Berlin: [s.n.], 1752. Inventární číslo 1752.

publikací je také zařazeno i devět zdejších svazků série *Codex juris Bohemici*¹⁵³ – sbírky českých právních památek vydávané právním historikem Hermenegildem Jirečkem (1827–1909).¹⁵⁴

Poslední vícejazyčnou publikací z fondu hrádecké knihovny je kniha vydaná Václavem Hankou zabývající se slovanskou liturgií.¹⁵⁵ Publikace je tištěna v církevní slovanštině souběžně latinkou a církevní cyrilicí, předmluva je v češtině a ruštině s francouzskými a latinskými poznámkami.

6.3.2 Marginálně zastoupené jazyky

Mezi jazyky s minimálním zastoupením ve zdejší knihovně patří maďarština, polština, již zmíněná církevní slovanština, lužická srbština, slovinština a srbština. Z maďarských titulů se v knihovně nacházejí dvě výroční zprávy maďarského jezdeckého klubu z let 1844¹⁵⁶ a 1845¹⁵⁷ a dále ročenka „národního kasina“ se seznamem jeho členů z roku 1842.¹⁵⁸

Polské tituly jsou zde také tři. Jde o sbírku dramát Michała Suchorowského *Zabawki dramatyczne*¹⁵⁹ z roku 1831, sbírku citátů a vybraných děl Józefa Ignacyho Kraszewského *Złote myśli*¹⁶⁰ a hudebninu *Bonbonière Musicale*.¹⁶¹

U následujících knih psaných v exotičtějších jazycích je evidentní, že se staly součástí knihovny jako dary jejich autorů či vydavatelů. Lužickou srbštinou je sepsána *Historija serbskeho naroda* od Wilhelma Józefa Bogusławského a Michała Hórnik z roku 1884.¹⁶²

¹⁵² PLINIUS CAECILIUS SECUNDUS, Gaius. *Epistolarum libri decem ad optimas editiones collati: mit deutschen erläuternden Anmerkungen, und den vorzüglicheren Varianten*. Wien: Friedrich Volke's Buchhandlung, 1829. Inventární číslo 3787.

¹⁵³ JIREČEK, Hermenegild, ed. *Codex juris Bohemici*. Praha: Tempsky, 1867–1896. Inventární čísla 3299–3307.

¹⁵⁴ OSN. Třináctý díl. V Praze: J. Otto, 1898, s. 544.

¹⁵⁵ HANKA, Václav, ed. *Sazavo Emmauzskoje svjatoe blagověstvovanije, nyněže Rem'skoe: naneže přěže prisjagaša pri věnčal'nom' myropomazanii cari francoustii ... V' češ'skoj Prazě: Pečat' i bumaga c.k. pridvornoj knigopečatni synov' Bogumila Gaaze*, 1846. Inventární číslo 3298.

¹⁵⁶ *Lovar - Egylet 1844 - ikévi Jelentes*. Pesti: [s.n.], 1844. Inventární číslo 452.

¹⁵⁷ *Lovar - Egylet 1845 - ikévi Jelentes*. Pesti: [s.n.], 1845. Inventární číslo 453.

¹⁵⁸ *A'Nemzeti Casino' Részeseinek Névsora Betürenddel, Annak Szabályai S' Egyéb Tudnivalói Pesten: [s.n.]*, 1845. Inventární číslo 3403.

¹⁵⁹ SUCHOROWSKI, Michał. *Zabawki dramatyczne*. W Wiedniu: K. Gerold, 1831. Inventární číslo 1670.

¹⁶⁰ KRASZEWSKI, Józef Ignacy. *Złote myśli*. Poznań: N. Kamiński, 1879. Inventární číslo 3356.

¹⁶¹ *Bonbonière Musicale*. [S.l.: s.n., 183--188-]. Inventární číslo 5364.

¹⁶² BOGUSŁAWSKI, Józef, HÓRNIK, Michał. *Historija serbskeho naroda*. Budyšin: Michał Hórnik, 1884. Inventární číslo 3369.

Hrabě Jan Nepomuk z Harrachu si do publikace poznamenal informaci o věnování farářem Hórnikem v roce 1885.¹⁶³

Slovinsky je sepsaná kniha *Spomenik o šeststoletnici začetka habsburške vlade na Slovenskem* vydaná roku 1883 Maticí slovinskou.¹⁶⁴ Matice ji Janu Nepomukovi Harrachovi v témže roce věnovala, což si hrabě poznamenal na předsádku knihy.¹⁶⁵

Srbsky je potom tištěna publikace o technickém vzdělávání *Osnovné crtice za ustanov tehnonaučnoga zavoda za viši stupanj obrazovanja* z roku 1868 vydaná Nikolou Arsenovičem.¹⁶⁶ Publikace je podepsaná autorem.¹⁶⁷

Tab. 5 – Jazyky zastoupené v knihovně

jazyky zastoupené v knihovně	celkové počty knih	z toho vícejazyčné
němčina	2402	25
čeština	1416	16
francouzština	1238	6
angličtina	696	2
latina	149	10
slovenština	22	0
ruština	11	0
italština	11	1
maďarština	3	0
polština	3	0
církevní slovanština	1	1
lužická srbština	1	0
slovinština	1	0
srbština	1	0

¹⁶³ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

¹⁶⁴ *Spomenik o šeststoletnici začetka habsburške vlade na Slovenskem*. Ljubljana: Kleinmayr & Bamberg, 1883. Inventární číslo 4231.

¹⁶⁵ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

¹⁶⁶ ARSENOVIĆ, Nikola. *Osnovné crtice za ustanov tehnonaučnoga zavoda za viši stupanj obrazovanja*. Zagreb: Dragutin Albrecht, 1868. Inventární číslo 3387.

¹⁶⁷ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování členům rodu Harrachů, jejichž recipienty nelze jednoznačně identifikovat*.

7. Chronologický rozbor publikací v hrádecké knihovně

V následující kapitole bude uveden statistický přehled stáří knih uložených v knihovně na Hrádku u Nechanic, poté rozebereme z jazykového a tematického hlediska některé ze zdejších chronologických skupin. Početné publikace z 18. a 19. století budou detailněji popsány v kapitole věnující se tematickým okruhům v rámci knihovny,¹⁶⁸ zde se zaměříme především na „okrajové“ vrstvy, tedy na nejstarší knihy fondu pocházející z 16. a 17. století¹⁶⁹ a dále na ty nejnovější z posledních desetiletí, kdy Harrachové pobývali na Hrádku u Nechanic.¹⁷⁰

Většinu knih z hrádecké knihovny bylo snadné časově zařadit, protože se informace o datu jejich vydání nacházely přímo v katalogích.¹⁷¹ U několika dalších bylo třeba datum dohledat přímo v knize a do katalogu je doplnit. Ne všechny hrádecké exempláře jsou ovšem kompletní – a i v případě, že tomu tak je, některé z nich informaci o datu vydání či vytištění neobsahují. V takových případech byly knihy časově zařazeny většinou pouze zhruba, a to na základě informací obsažených přímo v tiscích, v katalogích evropských národních knihoven či dalších elektronických databází a digitálních knihoven. K „hrubému“ datování pomohly zjištěné chronologické údaje o autorech, vydavatelích či tiskařích. Napomohl také obsah knih, a tedy časové zařazení událostí zmiňovaných v textu, knižní ilustrace, užití písmo, grafická úprava, vazby knih, případně vlastnické poznámky.¹⁷²

Hrádecká knihovna vznikla přibližně v polovině 19. století¹⁷³ a naprostá většina publikací, které jsou v knihovně uloženy, také z tohoto století pochází. Z celkového počtu 5955 svazků je z 19. století 4588 knih. Z 20. století je to 659 publikací – je ovšem třeba si

¹⁶⁸ Zde budou charakterizovány pouze po jazykové stránce. Více o nich v kapitole *Fond hrádecké knihovny z hlediska tematického a formálního*.

¹⁶⁹ Na konci kapitoly je uveden chronologicky seřazený přehled tisků z 16. a 17. století, které se nacházejí v zámecké knihovně na Hrádku u Nechanic. Kromě základních informací, jakými jsou jméno autora, zkrácený název publikace a inventární číslo v rámci fondu, uvedu také rok a místo vydání, jazyk publikace a její obsah prostřednictvím klíčových slov.

¹⁷⁰ Názvy publikací či další údaje o nich, které budou v této práci citované, budou transkribovány, a to dle doporučení pro transkripci uvedených v příručce *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002. Ačkoliv příručka doporučuje pro starší jazykové vrstvy užití transliterace, dávám přednost jednotnému přístupu k celému fondu. Tituly knih budou v případě potřeby kráceny tak, aby byla zachována smysluplnost názvu a daná kniha byla dle něj a dle dalších doplněných údajů dohledatelná. V poznámkách pod čarou budou uvedeny delší varianty názvů. V případě citace konkrétní knihy z hrádeckého fondu bude uvedeno inventární číslo dané položky dle číslování v nejnovějším katalogu hrádecké knihovny, který zpracoval NPÚ.

¹⁷¹ V některých případech bylo nutné v katalogích opravit případné chyby, nepřesnosti či překlepy.

¹⁷² Pro potřeby následujícího přehledu byly všechny knihy zařazeny svým vydáním přinejmenším podle století. V případě, že jejich datace spadala na přelom dvou století, toto zařazení nemusí být vždy zcela spolehlivé, případných odchylek by ovšem mělo být minimum.

¹⁷³ Dle některých zdrojů byla knihovna založena již v průběhu stavby zámku (1839–1857), jinde se uvádí její počátek až po dostavění.

připomenout, že poslední přírůstky do knihovny přibyly v roce 1944, takže se jedná o publikace získané v průběhu pouhých 44 let. Knih vydaných v 18. století se v knihovně nachází 627, ze 17. století je to 74 tisků a z 16. století dalších sedm.

Pro zajímavost srovnáme počty knih vydaných před dostavěním zámku s počtem po jeho dostavbě: před rokem 1857 bylo vydáno 3719 zde uložených publikací, po tomto roce pouze 2236 knih. V rámci 19. století je to 3011 knih před tímto rokem a pouze 1577 po něm. Vysoký počet publikací z 1. poloviny 19. století některé zdroje vysvětlují snahou zakladatele knihovny hraběte Františka Arnošta z Harrachu o pořízení co největšího množství literatury, která vycházela česky v letech 1805–1850 a zahraničních bohemik a slovenik.¹⁷⁴

7.1 *Knihy z 16. století*

Všech sedm hrádeckých publikací z 16. století pochází z jeho posledních dvou dekád. Tvoří je pět náboženských knih¹⁷⁵ psaných latinsky a dvě historické knihy v němčině. Jednou ze dvou nejstarších knih na zámku je teologická publikace *Advertentiae theologiae scholasticae ab admodum illustri & reverendissimo Ferdinando Vellosillo Aillionensi*¹⁷⁶ vydaná ve městě Alcalá de Henares (zde latinsky Complutum) roku 1585. Z téže doby pochází také kniha *Praxis theologica de contractibus & restitutionibus*¹⁷⁷ vydaná v Salamance. O rok mladší je titul *Veterum aliquot Galliae theologorum scripta*¹⁷⁸ vydaný v Paříži roku 1586. Z roku 1596 pochází kniha *Iosephi Acostae e Societate Iesu, Conciones in Quadragesimam*¹⁷⁹ vydaná v Salamance a dále *Promptuarium morale super evangelia Dominicalia totius anni*¹⁸⁰ od Thomase Stapletona vydaná v Benátkách.

¹⁷⁴ BAŤHA, František. *Knihovna Národního Musea*. Praha: Národní museum, 1959, s. 145 ; WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6.

¹⁷⁵ Do této kategorie je řazena celá šíře souvisejících témat od odborných teologických publikací přes životy svatých a sbírky modliteb po knížky lidové zbožnosti. K tomu více v kapitole *Fond hrádecké knihovny z hlediska tematického a formálního* v podkapitole *Náboženská literatura*.

¹⁷⁶ VELLOSILO, Fernando. *Advertentiae theologiae scholasticae ab admodum illustri & reverendissimo Ferdinando Vellosillo Aillionensi, Episcopo Lucensi, Theologiae doctrinae Sancti Thomae professoris, in Beatum Chrysostomum & quatuor Doctore Ecclesiae*. Compluti: Ex officina Ioannis Iñiguez à Lequerica, 1585. Inventární číslo 3907.

¹⁷⁷ PALACIOS, Miguel de. *Praxis theologica de contractibus & restitutionibus*. Salamanticae: Ioannes Ferdinandus, 1585. Inventární číslo 3906.

¹⁷⁸ *Veterum aliquot Galliae theologorum scripta, quorum nonnulla ex veteribus libris emendatius aliqua nun primum eduntur*. Parisiis: apud Sebastianum Nivellium, 1586. Inventární číslo 3932.

¹⁷⁹ ACOSTA, José de. *Iosephi Acostae e Societate Iesu, Conciones in Quadragesimam: quarum in singulas Ferias numerum & locum index initio praefixus ostendit*. Salamanticae: apud Ioannem & Andrea Renaut, 1596. Inventární číslo 4070.

¹⁸⁰ STAPLETON, Thomas. *Promptuarium morale super evangelia Dominicalia totius anni. Ad Instructionem Concionatorum, Reformationem Peccatorum, Consolationem Piorum*. Venetiis: apud Florauantem Pratum, 1596. Inventární číslo 4075.

Ze svazků s historickou tematikou z konce 16. století se v knihovně nachází německé vydání *Kroniky české* Václava Hájka z Libočan z roku 1596 vydané na Starém Městě pražském v překladu Jana Sandela. Jedná se o dva exempláře, z nichž jeden je kompletní a nese název *Böhmische Chronica Wenceslai Hagecii*,¹⁸¹ druhý představuje pouze první část knihy pod názvem *Das Erster Teil der böhmischen Chronica*.¹⁸²

7.2 Knihy ze 17. století

Publikací vydaných v 17. století je na zámku již více. Jedná se o 74 položek. Pokud si rozdělíme hradecké exempláře z tohoto století do skupin dle desetiletí, zaznamenáme očekávatelnou lehce stoupající tendenci od počátku století do jeho devadesátých let. Z prvního desetiletí pocházejí dvě knihy, z desátých let také dvě knihy, z dvacátých let čtyři, ze třicátých dvě, ze čtyřicátých čtyři, z padesátých tři. Po poměrně vyrovnaných prvních šesti dekáдах nastává drobný nárůst v šedesátých letech s osmi knihami, v sedmdesátých s deseti, v osmdesátých již s dvaceti dvěma a v devadesátých s dvanácti. Čtyři knihy pocházejí z posledního roku 18. století. Jednu knihu se nepodařilo konkrétněji datovat, do produkce 17. století ovšem spadá vzhledem ke své tematice a grafické úpravě.

Jazykově převládá mezi hradeckými knihami z této doby latina s 33 položkami. Mezi nimi je 24 náboženských, čtyři právnické a po jedné latinské knize historické, filozofické a zeměpisné, po jedné biografii a po jednom historickém portrétním albu.

Dalších 25 knih je tištěno německy; mezi nimi je čtrnáct svazků náboženských. Dále zde nalezneme dvě biografie (mezi něž je zařazena i veršovaná oslavná óda a zároveň smuteční řeč nad generálem Raimundem Montecuccolim z roku 1681¹⁸³) a po jedné knize historické, právnické, přírodovědné a básnické. Je zde také pět svazků zeměpisných, mezi nimi čtyři díly titulu *Die Ehre des Hertzogthums Crain*¹⁸⁴ od Johanna Weikharda

¹⁸¹ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Böhmische Chronica Wenceslai Hagecii: von Ursprung der Böhmen von irer Hertzogen und Konige Graffen Adels und Gescchlechter Ankunfft von ihren löblichen Ritterlichen Thaten, Item, von der Städte und Schlösser Foundation und Anfang, und wan sich sonsten an Geistlichen und Weltlichen Enderunge, in und ausser der Kron Böhmen, Denckwürdiges allenthalben in 883. Jahren begeben und zugetragen. Jetzt aus Böhmischer ... mit fleiß tranßferiret... durch Johannem Sandel Zluticensem, jetzo der Königlichen Stadt Cadan in Böhmen Notarium*. Brůx: Weidlich, 1596. Inventární číslo 5348. V tomto exempláři je k roku „M.D.XCVI“ připsáno rukopisně „II“, přesto se dle grafické úpravy evidentně jedná o vydání 1596, nikoliv 1598.

¹⁸² HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Das Erster Teil der Böhmischen Chronica Wenceslai Hagecii. Aus Böhmischer in die Deutsche Sprache mit besondern fleiss Transsferirt. Durch Johannem Sandel, Zluticensem, jetzo der Königlichen Stadt Cadan in Böhmen, Notarium*. [S.l.: s.n.], 1596. Inventární číslo 4006.

¹⁸³ Óda byla vydána pod názvem *Epitaphische Ehren-Rede auf das Christseelige Ende des Raimunden Montecuccoli*. Linz: [s.n.], 1681. Inventární číslo 4254.

¹⁸⁴ VALVASOR, Johann Weikhard von. *Die Ehre des Hertzogthums Crain: Das ist, Wahre, gruendliche, und recht eigendliche Belegen- und Beschaffenheit dieses, in manchen alten und neuen Geschicht-Büchern*

Valvasora – obsáhlé topografické práce o Kraňsku opatřené mnoha ilustračními mědirytí, kterou František Beneš v místní kronice z roku 1877 považoval za jednu z nejzajímavějších publikací hrádecké knihovny.¹⁸⁵

Ze čtrnácti svazků francouzských knih je dvanáct náboženských (některé jsou ovšem vícedílné, a jde tedy pouze o pět titulů). Jazykově francouzské knihy zahrnují také jednu skupinovou biografii a jednu konverzační příručku pro zahraniční šlechtu pojednávající o správném společenském vystupování.¹⁸⁶

Dvě knihy ze 17. století jsou české. Je to *Poselkyně starých příběhův českých, aneb kronika česká*¹⁸⁷ od Jana Františka Beckovského z roku 1700 vydaná na Starém Městě pražském u Jana Karla Jeřábka. Publikaci chybí titulní list, jinak je ovšem kompletní a údaje o názvu a vydání jsou napsány tužkou na předním příděsti knihy. Druhou českou knihou jsou *Artikulové sněmu království českého*¹⁸⁸ z roku 1602 vytištěné na Starém městě pražském u dědiců Daniela Adama z Veleslavína.

Shrňme-li tematickou strukturu knih ze 17. století, stále ještě výrazně převládají tisky náboženské. Z celkového počtu 75 knih je nábožensky zaměřeno 51. Knihovna frekventuje šest zeměpisných svazků, pět právnických, čtyři biografické, tři historické a po jedné knize poetické, přírodovědecké, filozofické a správní spolu s jednou mravoučnou učebnicí.

7.3 Knihy z 18. a 19. století

Mezi 627 knihami z 18. století, které se nacházejí v hrádecké knihovně, již jazykově nepřevládá latina, jako tomu bylo v případech předcházejících staletí, přestože tematicky nejrozšířenější kategorií je zde stále literatura náboženská s 276 položkami. Prvenství mezi jazyky zde drží němčina, v níž je tištěno 279 publikací. Bezprostředně za ní následuje literatura francouzská s 246 svazky. Latinsky je psáno 89 knih, italsky dvě. S angličtinou se setkáme u sedmi publikací, s češtinou pouze u čtyř.

zwar rühmlich berührten, doch bishero nie annoch recht beschriebenen Römisch-Keyserlichen herzlichen Erblandes. Laybach: Wolfgang Moritz Endtner, 1689. 4 sv. Inventární čísla 5310–5313.

¹⁸⁵ BENEŠ, František Xaver Josef. *Chronik des Schlosses Hradek*. [S.l.], 1877, s. 34.

¹⁸⁶ CHAPPUZEAU, Samuel. *Entretiens familiers, pour l'instruction de la noblesse étrangere, Ou il est traité De la maniere d'apprendre les Langues, De profiter dans les Exercices, De lire les Auteurs, D'écrire des Lettres, De vivre à la Cour, & de reüssir dans la Conversation*. Genua: I. H. Widerholl, 1665. Inventární číslo 3415.

¹⁸⁷ BECKOVSKÝ, František. *Poselkyně starých příběhův českých, aneb kronika česka od prvního do nynější země české příchodu dvou knížat charvátských Čecha i Lecha vlastních bratří až do šťastného panování císaře římského, krále českého [et]c. Ferdinanda Prvního vždyckny vítěze slavného. K rozmnožení obecného dobrého, k zvelebení jazyka českého, a k prospěchu bližního*. Díl první. V Královském Starém Městě pražském: u Jana Karla Jeřábka, 1700. Inventární číslo 3913.

¹⁸⁸ *Artikulové sněmu království českého*. Staré Město pražské: u dědiců Daniele Adama z Veleslavína, 1602. Inventární číslo 1979.

Z jazykově české literatury se ve fondu nachází jedna dětská vzdělávací kniha,¹⁸⁹ náboženská publikace jezuita Aloyse Merze,¹⁹⁰ filozofická kniha ovlivněná josefínským osvícenským myšlením *Příručka učitele lidu*¹⁹¹ a nedatovaná sbírka modliteb a písní *Citara*.¹⁹²

Nejvíce knih ve fondu pochází z 19. století, a to 4588 svazků. Z nich je 2020 jazykově německých. Na druhém místě je francouzština s 977 položkami; až po ní čeština s 833 knihami a angličtina s 686 svazky. Latinských je 22 knih. Další jazyky jsou již zastoupeny poměrně marginálně – o nich více v kapitole o jazykovém rozboru knihovny.¹⁹³

7.4 Knihy z 20. století

Podobně jako silně zastoupené 18. a 19. století i prvních dvacet let století dvacátého zmíníme jen orientačně. Detailněji se zaměříme až na jeho 20.–40. léta a pokusíme se tak charakterizovat akviziční politiku v posledních dvaceti pěti letech její existence pod vládou rodiny Harrachů.¹⁹⁴

V průběhu první poloviny 20. století lze považovat za hlavní pořizovatele nových knih hraběte Jana Nepomuka (do roku 1909, kdy zemřel),¹⁹⁵ po něm jeho syna Ottu Johanna (zemřel 1935),¹⁹⁶ na závěr potom Ottova syna Johanna Nepomuka (zemřel 1945),¹⁹⁷ posledního majitele Hrádku, a tedy i jeho knihovny.¹⁹⁸

V prvních dvou dekádách tohoto století byla knihovna ještě hojně doplňována, poté ale počet pořizovaných knih značně klesl. Z prvního desetiletí do knihovny přibýlo 189 nových knih, z druhého dokonce 408. Z dvacátých let už to ale bylo pouze 20 knih, z třicátých 25 a ze čtyřicátých (v letech 1940–1944) třináct knih.

Co se jazykové struktury týče, v letech 1900–1909 mezi knihami výrazně převládá čeština, kterou je psáno 171 publikací. Německy jich je pouze čtrnáct, rusky dvě a anglicky

¹⁸⁹ SELISKO, Jan Antonín. *Kniha pro děti, nebo všeobecné obsahy a vyjádření o věcech, které děti vědětí mají, a pochopiti mohou*. Praha: Höchenberger, 1771.

¹⁹⁰ MERZ, Aloys. *Aloysya Merce hlavního kostela v Augšpurku kazatele systematický způsob protestanty o pravdě katolického náboženství předsvědčující*. Praha: Jan Mangoldt, 1786.

¹⁹¹ STACH, Václav. *Příručka učitele lidu*. Praha: [vl. nákl.], 1787.

¹⁹² *Citara: modlitby a písně*. Hradec Králové: [s.n., 17--].

¹⁹³ V kapitole *Jazyková struktura fondu*.

¹⁹⁴ Nejmladší zdejší knihy byly vydány roku 1944.

¹⁹⁵ POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999, s. 151.

¹⁹⁶ Jeho starší bratr Karel František, který zemřel roku 1920, byl jako slabomyslný zbaven svéprávnosti a vyřazen z nástupnictví majorátu. Viz POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999, s. 152.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Vedle nich se na akvizici mohli podílet pochopitelně i jejich sourozenci, manželky a další příbuzní, případně též tehdejší knihovníci.

také dvě. Podobná situace je i v 10. letech, ze kterých je 383 svazků psaných česky, zatímco německých je 24. Jedna kniha z této doby je francouzská.

Není známo, že by ve 20. století některý z majitelů hrádecké knihovny sbíral určitý typ starších knih, jako tomu bylo v případě Františka Arnošta z Harrachu a bohemikálních knih první poloviny 19. století. Vzhledem ke struktuře fondu nelze takovéto chování vypožorovat, a proto ho ani nepředpokládáme. Je pravděpodobnější, že byla v této době většina knih získána do knihovny nepříliš dlouho po svém vydání. Po smrti Jana Nepomuka a ke konci života Otty Johanna již do knihovny nepřibývá větší množství českých knih. V posledních dvou dekádách existence knihovny pod vládou Harrachů zůstaly počty nově získávaných německých knih s ohledem na situaci v prvních desetiletích nezměněny; počet nových českých knih se jim ovšem nyní již rovná, později ještě klesá. Z 20. let je v knihovně dochováno shodně deset německých knih a deset českých. Z 30. let je to devatenáct knih německých a šest českých. V letech 1941–1944 je již všech třináct nových knih psáno německy.¹⁹⁹

Tematika knih z posledních 25 let harrachovské vlády na Hrádku je poměrně pestrá; neobjevují se tu ale již skoro žádné nové publikace krásné či zábavné literatury. Jedná se převážně o literaturu faktu a další primárně informační publikace. Z 20. let se dochovalo šest knih historických, dvě biografie a dva tzv. gothajské almanachy,²⁰⁰ tři knihy o umění a ve dvou svazcích publikace náboženská. Dále po jednom kalendáři, katalogu, jednom čísle periodika, jednom svazku s politickým obsahem a jedné brožure o spolkové činnosti.

Z jazykového hlediska jsou německy psané obě biografie a oba gothajské almanachy, dvě publikace o umění, časopis *Konnersreuther Jahrbuch*²⁰¹ a tři historické knihy. České jsou potom *Eucharistické listy* ve dvou svazcích,²⁰² *Politický kalendář Republiky Československé*,²⁰³ dvě publikace o pozemkové reformě,²⁰⁴ kniha o umění a jeden díl

¹⁹⁹ Do celkového počtu svazků z 20. století (společně s rokem 1900, který započítáváme vzhledem k jeho příslušnosti k prvnímu desetiletí – „nultým létům“ – 20. století) chybí 23 položek. Dvě z nich jsou hudebniny pocházející z 1. pol. 20. stol. V případě většiny hudebnin (zde obvykle klavírních partitur) totiž nebývá uvedeno datum vydání a jejich bližší časové zařazení je problematické. Dále jde o jednu českou správní brožurku pocházející z doby Rakouska-Uherska. Bez nakladatelských údajů je ovšem přesnější datace problematická. Zbývajících 20 svazků *Ottova zeměpisného atlasu* se nepodařilo zařadit – mohly by být z konce 19. století, ale spíše se jedná o vydání z počátku století dvacátého.

²⁰⁰ O nich více v kapitole *Fond hrádecké knihovny z hlediska tematického a formálního* v podkapitole *Pomocné vědy historické*.

²⁰¹ LAMA, Friedrich Ritter von. *Konnersreuther Jahrbuch: der Konnersreuther Chronik*. Karlsruhe, Badenia Verlag, roč. 1929, č. 1. Inventární číslo 4742. O něm více v kapitole *Periodika v knihovně na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Německé periodika. Spiritistická, mystická*.

²⁰² BILCZEWSKI, Józef. *Eucharistické listy*. Olomouc: [s.n.], 1927–1928. Inventární čísla 4801 a 4802.

²⁰³ *Batovcův almanach: Politický kalendář Republiky československé na rok 1920. Zákony, rady, pokyny, statistika, schematismus, adresář*. Ročník XXVIII. Praha: F. B. Batovec, 1920. Inventární číslo 4840.

Sněmů českých,²⁰⁵ publikace Jedličkova ústavu²⁰⁶ a Jednoty pro povzbuzení průmyslu v Čechách²⁰⁷ a jeden díl *Dějiny města Jindřichova Hradce*.²⁰⁸

Z 30. let pochází šest biografií, šest historických knih a tři gothajské almanachy. Tři z publikací se zabývají soudobou kulturou, dvě zemědělstvím z hlediska jeho širšího plánování a politického programu agrárních stran. Mezi zbývajícimi knihami je jeden cestopis, katalog, publikace kulturně-politická, lékařská a také jedna obrazová kniha.

Mezi historickými knihami jsou čtyři jazykově české, z nichž tři svazky jsou věnovány dějinám dvou českých spolků,²⁰⁹ čtvrtým je pokračování *Dějiny města Jindřichova Hradce* od Františka Teplého.²¹⁰ Jazykově bohemikální skupinu uzavírá kulturně-politická publikace Františka Romana Jirmana *Evropa bez mužů*²¹¹ a knížka o nově vystavěné *Svatyni Krista Krále ve Vysočanech* z roku 1930.²¹²

Z německých knih zaujme *Tausend Jahre Geisteskampf im Sudetenraum: das religiöse Ringen zweier Völker*,²¹³ historická publikace s ideologickým podtextem patrným již z jejího názvu, která byla vydána roku 1938. Soudobou obrazovou publikací ve fondu knihovny je kniha *Menschenkinder*²¹⁴ od Paula Eipperera vydaná roku 1930.

Ve 40. letech byla knihovna obohacena již pouze o publikace jazykově německé – čtyři biografie, tři historické knihy, tři romány a jeden německo-italský slovník. Nejmladšími knihami v hradecké knihovně je edice Bismarckových dopisů a publikace *Ein Kind wird*

²⁰⁴ PEKAŘ, Josef. *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*. Praha: Vesmír, 1923. Inventární číslo 4698. ; DAŘENICKÝ, J. *Lesní pozemková reforma s hlediska právního, národohospodářského, národního, sociálního a j.* [Praha]: Pražská akciová tiskárna, 1926. Inventární číslo 4774.

²⁰⁵ *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. XV., Sněmy roku 1611. II., Generální sněm na hradě Pražském*. V Praze: Nákladem Českého zemského výboru, 1929. Inventární číslo 4250.

²⁰⁶ BARTOŠ, Augustin, ed., KLÍMA, Jiří Václav, ed. *Snahy a práce Zemského spolku pro léčbu a výchovu mrzáků a Jedličkova ústavu pro zmrzačené v letech 1918–1925*. V Praze: Zemský spolek pro léčbu a výchovu mrzáků, 1926. Inventární číslo 4776.

²⁰⁷ MANSFELD, Bedřich, TOPIČ, František. *Třetí doplněk katalogu knihovny Jednoty k povzbuzení průmyslu v Čechách, obsahující díla od listopadu 1900 do ledna 1922, (inv. čísla 11.271–17.500) s výjimkou oddílu cukrovarnické knihovny, vydané ve zvláštním katalogu r. 1916*. Praha: Jednota k povzbuzení průmyslu v Čechách, 1922. Inventární číslo 4790.

²⁰⁸ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce. Část všeobecná dílu 1. sv. 1, Od nejstarší doby až do vymření rodu pánů z Hradce*. Jindřichův Hradec: Obec Hradecká, 1927. Inventární číslo 4842.

²⁰⁹ Jedná se o dva tituly: *Památník Brynychovy župy Československého Orla v Hradci Králové*. V Hradci Králové: [s.n., 1933]. Ve dvou exemplářích – inventární čísla 4877 a 4878. PAVEL, A., ed., DEWETTER, H., ed. *50 let Ústředního spolku pro ochranu honby a chov loveckých psů v Čechách v Praze: pamětní list na oslavu půlstoletí práce spolku na poli myslivosti a kynologie: 1883–1933*. V Praze: [vl. nákl.], 1934. Inventární číslo 4839.

²¹⁰ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce. Dílu 3. sv. 3*. Jindřichův Hradec : Obec Hradecká, 1935. Inventární číslo 4843.

²¹¹ JIRMAN, František Roman. *Evropa bez mužů*. Praha: Hospodářská Reforma, 1935. Inventární číslo 4793.

²¹² *Svatyně Krista Krále ve Vysočanech*. Praha: [s.n.], 1930. Inventární číslo 4778.

²¹³ WINTER, Eduard. *Tausend Jahre Geisteskampf im Sudetenraum: Das religiöse Ringen zweier Völker*. Salzburg: Otto Müller, 1938. Inventární číslo 4820. Inventární číslo 4820.

²¹⁴ EIPPER, Paul. *Menschenkinder: mit zweiunddreissig Bildnisstudien*. Berlin: Dietrich Reimer: E. Vohsen, 1930. Inventární číslo 4780.

erwartet,²¹⁵ obě z roku 1944. Druhou z uvedených knih hrabě Johann Nepomuk Harrach a hraběnka Stephanie zakoupili či dostali patrně v souvislosti s očekávaným narozením jejich dcery Johanny Alexandry, k němuž došlo téhož roku.²¹⁶

Sledovaná léta 1920–1944 pokrývají poměrně bouřlivé období, zahrnující téměř celou dobu existence první Československé republiky, druhé republiky i Protektorátu Čechy a Morava. Z širšího hlediska se jedná o období po zániku habsburské monarchie a vzniku národnostních států, od roku 1939 o dobu druhé světové války. Pro zajímavost proto srovnáme počty knih vydaných v jednotlivých evropských státech v daném časovém rozmezí.

V této době do knihovny přibyly pouze knihy vydané na území dnešního Česka, Německa a Rakouska. Pro větší přehlednost budeme operovat se státy pod jejich dnešními názvy, přestože se v dané době názvy těchto států měnily: z 20. let pochází v hrádecké knihovně deset publikací vydaných v Česku, devět v Německu a pouze jedna v Rakousku. Z 30. let jich je šest z Česka, čtrnáct z Německa a pět z Rakouska. V letech 1940–1944 je to již dvanáct knih původem německých a jedna rakouská.

Obecně lze tedy říci, že počet knih vydaných v Německu postupně roste podobně jako počet knih jazykově německých. Německá produkce navíc (na rozdíl od 19. století a počátku století dvacátého) převládla nad rakouskou. Vzhledem k malému množství knih z této doby a vzhledem ke skutečnosti, že hrádecká knihovna nebyla knihovnou osobní, ovšem nelze z těchto faktů jednoznačně vyvozovat závěry o přeorientování Harrachů na německý kulturní a myšlenkový prostor. Přesto je třeba v této souvislosti zmínit, že Johann Nepomuk Harrach přijal roku 1939 německé občanství, ačkoliv byl možná motivován pouze snahou ochránit své pohraniční statky.²¹⁷

²¹⁵ DIEL, Louise. *Ein Kind wird erwartet: über das Erleben der Mutterschaft und die Vorsorge für das kommende Kind*. Lindau: Verlag Kleine Kinder, 1944. Inventární číslo 4796.

²¹⁶ POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*, s. 152. Poslední dosud žijící příslušnice rodu Harrachů, která pobývala na Hrádku jako na jednom ze sídel své rodiny. O tom, že by tehdy Johanna hrádeckou knihovnu využívala, ovšem nemůže být řeč.

²¹⁷ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [2]

Tab. 6 – Chronologický přehled tisků z 16. století

INV. Č.	AUTOR	NÁZEV	MÍSTO VYDÁNÍ	ROK	JAZYK	TEMATIKA
3907	VELLOSILLO, Fernando	<i>Advertentiae theologiae scholasticae ab admodum illustri & reverendissimo Ferdinando Vellosillo Aillionensi</i>	Complutum	1585	latina	náboženská
3906	PALACIOS, Miguel de	<i>Praxis theologica</i>	Salmantica	1585	latina	náboženská
3932		<i>Veterum aliquot Galliae theologorum scripta</i>	Parisiis	1586	latina	náboženská
5348	HÁJEK z LIBOČAN, Václav	<i>Böhmische Chronica Wenceslai Hagecii</i>	Brüx	1596	němčina	historická
4006	HÁJEK z LIBOČAN, Václav	<i>Das Erster Teil der Böhmischen Chronica Wenceslai Hagecii</i>	[S.l.]	1596	němčina	historická
4070	ACOSTA, José de	<i>Iosephi Acostae e Societate Iesu, Conciones in Quadragesimam</i>	Salamanticae	1596	latina	náboženská
4075	STAPLETON, Thomas	<i>Promptuarium morale super evangelia Dominicalia totius anni</i>	Venetiis	1596	latina	náboženská

Tab. 7 – Chronologický přehled tisků ze 17. století

INV. Č.	AUTOR	NÁZEV	MÍSTO VYDÁNÍ	ROK	JAZYK	TEMATIKA
1979		<i>Artikulové sněmu království českého</i>	Staré Město Pražské	1602	čeština	správní
4074	CANO, Melchor	<i>Opera</i>	[S.l.]	1605	latina	náboženská
4066	BROUWER, Christophorus	<i>Sidera Illustrium at sanctorum virorum</i>	Moguntia	1616	latina	náboženská
3935	ALTEMPS, Giovanni Angelo	<i>Vita sancti Aniceti papae et martyris</i>	Roma	1617	latina	náboženská
742	MEURS, Johannes van	<i>Officium Beatae Mariae virginis</i>	Antverpiae	1621	latina	náboženská

3978		<i>Oratio funebris in cenotaphio Philippi II. Hispaniorum ad Orientem et occidentem regnis anno 1598</i>	Vallifoleti	1621	latina	náboženská
3933	RAMÍREZ DE PRADO, Alonso	<i>Gnomae Legales ethico-politicae</i>	Madrid	1623	latina	právnícká
4069	MESSIA DE TOVAR, Alonso	<i>De vera et falsa Gloria. Tractatus de perfecto concionatore</i>	Asturica	1624	latina	náboženská
3931	GAVANTI, Bartolommeo	<i>Enchiridion seu Manuale episcoporum pro decretis in visitatione, & Synodo, de quacumque re condendis</i>	Roma	1631	latina	náboženská
4065	ARCUDIUS, Petrus	<i>De purgatorio igne adversus Barlaam Petri Arkudii</i>	Roma	1637	latina	náboženská
3905	GROSSIS, Joannes Baptista de	<i>Catanese de cachordum sive novissima sacrae catan[ensis] ecclesiae notitia</i>	Catana	1642	latina	náboženská
4555	ORIO, Ferdinandus de	<i>Commentaria in librum de patientia Quinti Septimii florentis Tertulliani</i>	Antverpiae	1648	latina	náboženská
3934	TARSIA, Pablo Antonio de	<i>Divae virginis Insulaneae cupersanensis historia</i>	Mantua	1648	latina	historická
2998	IGNÁC z LOYOLY	<i>Exercitia Spiritualia : Das ist Geistliche Ubungen Deß heiligen Ingotii Loiolae</i>	Insprug	1649	němčina	náboženská
4080	SUTTINGER, Johann Baptist	<i>Observationes practicae oder Gewisse Gerichtsbräuch</i>	Wien	1650	němčina	právnícká
5328		<i>Principes Hollandiae et Westfrisiae</i>	Harlem	1650	latina	album; historická
2996	ZANONI, Bernardino	<i>Wirkung der Tugenten und Geistlicher Vollkommenheit</i>	Cölln	1652	němčina	náboženská
2999		<i>Das Teutschen Secratarii</i>	Nürnberg	1661	němčina	historická
772	NÖVARINI, Luigi	<i>Deliciae amoris divini</i>	Vienna	1665	latina	náboženská

3415	CHAPPUZEAU, Samuel	<i>Entretiens familiers pour l'instruction de la Noblesse</i>	Genua	1665	francou zština	učebnice; mravoučná
3974	RODRÍGUEZ, Alonso	<i>Übungen Christlich Tugendten und Geistlicher Vollkommenheit</i>	Cölln	1666	němčina	náboženská
3976	FRANTIŠEK SALESKÝ	<i>Von der Liebe Gottes</i>	Cölln	1666	němčina	náboženská
5263	NÁDASI, János	<i>Anni Coelestis 3</i>	Colonia	1667	latina	náboženská
5264	NÁDASI, János	<i>Anni Coelestis 4</i>	Colonia	1668	latina	náboženská
3980	SCHÖNLEBEN, Johann Ludwig	<i>Feyertäglicher Erquickstunden 1</i>	Salzburg	1669	němčina	náboženská
3981	SCHÖNLEBEN, Johann Ludwig	<i>Feyertäglicher Erquickstunden 2</i>	Salzburg	1670	němčina	náboženská
3357	HESER, Georg ; VETTER, Conrad	<i>Römisches Martyrologium</i>	München	1670	němčina	náboženská
5353	MOYA, Matheus de	<i>Selectae questiones</i>	Matriti	1670	latina	náboženská
548	EUCHERIUS	<i>Divi Eucherii Lugdunensis episcopi Epistola Paraenetica</i>	Vienna	1671	latina	náboženská
4556	WEYER, Johannes	<i>Filius Dei adoptivus</i>	Ingolstad	1672	latina	náboženská
5347		<i>Controse aller Stätt, Clöster und Schlösser wie sie anjesso stehen in dem Erzherzogthum Oesterreich ob der Ennss Im 1672 Jahre</i>	[S.l.]	1672?	němčina	zeměpis
4067	ALTHANN, Michael Franz Ferdinand von	<i>Imago Principum Bohemiae</i>	Praga	1673	latina	zeměpis
5277	LALEMANT, Pierre	<i>La mort des Justes</i>	Bruxelles	1673	francou zština	náboženská
4068	PEŠINA z ČECHOROD U, Tomáš Jan	<i>Phosphorus septicornis</i>	Praga	1673	latina	náboženská
3918	HAZART, Cornelius	<i>Kirchen Geschichte I. Theil</i>	Wien	1678	němčina	náboženská
4254		<i>Epitaphysche Ehren-Rede auf das Christseelige Ende des Raymunden Montecuccoli</i>	Linz	1681	němčina	biografie; smuteční
544	BÁRSONY, György	<i>Veritas toti mundo declarata</i>	Sopronio	1681	latina	náboženská
545	MÜLLER, Johann Georg	<i>Deliciae Hortenses</i>	Stuttgart	1684	němčina	přírodovědná

2977	SUTER, Johann Franz	<i>Iob Christianus, Das ist: Wol-meinende Erinnerung Der Aller-Heiligsten, Hoch-nothwendigen, Christlichen Tugend Der Gedult</i>	Zug	1684	němčina	náboženská
4030		<i>Sacratissimo potentissimo ac in victissimo Caesari domino, domino Leopoldo I.</i>	Vienna	1686	latina	biografie
2991		<i>Lection-Epistel-Evangelium und Gebet-Buch auf alle Tage durch das ganze Jahr gerichtet</i>	München	1686	němčina	náboženská
440	NÁDASI, János	<i>Annus Caelestis, Jesu Regi, et Mariae Reginae</i>	Tyrnovia	1687	latina	náboženská
4217	NÁDASI, János	<i>Annus Caelestis, Jesu Regi, et Mariae Reginae</i>	Tyrnavia	1687	latina	náboženská
547	NÁDASI, János	<i>Annus Caelestis, Jesu Regi, et Mariae Reginae</i>	Vienna	1687	latina	náboženská
4928		<i>Le Breviaire Romain 1</i>	Paris	1688	francou zština	náboženská
4929		<i>Le Breviaire Romain 2</i>	Paris	1688	francou zština	náboženská
4930		<i>Le Breviaire Romain 3</i>	Paris	1688	francou zština	náboženská
4931		<i>Le propre du temps 1</i>	Paris	1688	francou zština	náboženská
4932		<i>Le propre du temps 2</i>	Paris	1688	francou zština	náboženská
4933		<i>Le propre du temps 3</i>	Paris	1688	francou zština	náboženská
4934		<i>Le propre du temps 4</i>	Paris	1688	francou zština	náboženská
219	SCHADE Johann Christoph	<i>Die Selten und Einige Klugheit</i>	Wien	1689	němčina	náboženská
745		<i>Processionale Usibus ac ritibus sanctae romanae ecclesiae</i>	Paris	1689	latina	právnícká
5310	VALVASOR, Johann Weikhard von	<i>Die Ehre des Herzogsthums Crain 1</i>	Laybach	1689	němčina	zeměpis
5311	VALVASOR, Johann Weikhard von	<i>Die Ehre des Herzogsthums Crain 2</i>	Laybach	1689	němčina	zeměpis
5312	VALVASOR, Johann Weikhard von	<i>Die Ehre des Herzogsthums Crain 3</i>	Laybach	1689	němčina	zeměpis
5313	VALVASOR, Johann Weikhard von	<i>Die Ehre des Herzogsthums Crain 4</i>	Laybach	1689	němčina	zeměpis

3358	CAUSSIN, Nicolas	<i>Heilige Hoffhaltung</i>	Cöln	1690	němčina	náboženská
5078		<i>Instructions dogmatiques et morales</i>	Paris	1690	latina	náboženská
2997	CHRISTELIUS, Bartholomaeus	<i>Zodiacus laetofatalis: lustiges Sterb-Jahr</i>	Prag	1690	němčina	poezie
3977	TRAUTT, Christoph	<i>Predigen über die Geheimnissen, Thaten und Wort Jesu Christi</i>	Wienn	1691	němčina	náboženská
4029	TRAUTTMANS DORFF, Franz Wenzel von ; TRANQUILLUS, Thomas Albertus	<i>Assertiones ex universa Philosophia</i>	Praga	1693	latina	filozofická
749	BARBARIGO, Marco Antonio	<i>Synodus diocesana I</i>	Roma	1693	latina	náboženská
2787	SPINOLA, Fabio Ambrogio	<i>Heiliger Jahrescalender. Der Ander Theil</i>	Würzburg	1694	němčina	náboženská
4076	WEINGARTEN, Johann Jacob von	<i>Trifoliumquatuor foliorum</i>	Praga	1694	latina	právnícká
3987	J. C. B.	<i>Der Durchlauchtigsten Erzherzogen zu Oesterreich Leben, Regierung und Gross-Thaten I</i>	Nürnberg	1695	němčina	biografie
3986	SCHAMBOGEN, Johann Christoph	<i>Tractatus in Jus feudale</i>	Praga	1695	latina	právnícká
776	NIEREMBERG, Juan Eusebio	<i>De Charitate proximi et amore inimicorum</i>	Vienna	1696	latina	náboženská
508	PERRAULT, Charles	<i>Les hommes illustres</i>	Paris	1698	francouzština	biografie
3913	BECKOVSKÝ, Jan František	<i>Poselkyně starých příběhův českých</i>	Praha	1700	čeština	historická
5058		<i>Les Pseaumes de David I</i>	Paris	1700	francouzština	náboženská
5059		<i>Les Pseaumes de David 2</i>	Paris	1700	francouzština	náboženská
5060		<i>Les Pseaumes de David 3</i>	Paris	1700	francouzština	náboženská
5307	COURBON, Noël	<i>Pratiques pour se conserver en la presence de Dieu</i>	Paris	17. stol.	francouzština	náboženská

8. Fond hrádecké knihovny z hlediska tematického a formálního

V následujících odstavcích bude rozebrán fond hrádecké knihovny z hlediska tematického a formálního. Tyto dva aspekty od sebe nebudou odděleny, protože se v mnoha ohledech navzájem doplňují; rozbor bude proveden spíše na základě jejich kombinace.

Ke každému ze svazků hrádecké knihovny bylo v rámci průzkumu připojeno alespoň jedno klíčové slovo charakterizující téma či formu knihy. V některých případech byla vytvořena kombinace dvou termínů označujících formu a téma pro přesnější specifikaci (např. učebnice – matematika, nebo zpěvník – náboženský), případně byla použita klíčová slova odkazující na dvě samostatná témata, kterými se kniha zabývá (např. literatura – jazykověda). Některé kategorie se proto vzájemně překrývají a některé knihy jsou započítávány do dvou různých skupin. Tento způsob rozboru knihovny byl zvolen pro svoji větší vypovídací hodnotu z hlediska jednotlivých skupin knih.

Pro větší srozumitelnost následujících řádků budou stručně charakterizovány všechny tematické a formální kategorie, o kterých bude řeč – a to tak, že bude popsáno, co všechno je do dané kategorie řazeno, případně co s tématem sice souvisí, ale je již řazeno do kategorie jiné. Na závěr kapitoly je zařazena tabulka shrnující základní poznatky tohoto rozboru.

8.1 *Krásná literatura*

Největší část fondu hrádecké knihovny představuje krásná literatura. Do ní řadím poezii, tvorbu beletristickou i dramatickou (spolu s ní i libreta k operám). Krásnou literaturu již dále nedělím na další kategorie podle témat, kterými se zabývá. Většina jejích svazků byla do knihovny zařazena v souborech sebraných spisů některého z populárních autorů 19. století, a tedy nutně nevypovídá o čtenářských zájmech majitelů knihovny, jako spíše o snaze vytvořit reprezentativní sbírku titulů od autorů zvučných jmen. Těmito autory byli Alexandre Dumas starší i mladší, Walter Scott, George Sand, Honoré de Balzac, Charles Dickens, Victor Hugo, James Fenimore Cooper a další. Mezi silně zastoupenými autory dřívějšího data narození zmiňme např. Johanna Wolfganga von Goethe či Friedricha Schillera. Díla těchto spisovatelů jsou v knihovně zastoupena především v původních jazycích. S určitým podivem je proto třeba poznamenat, že naopak dílo Williama Shakespeara je přítomno pouze v překladu do češtiny.

Beletristická próza (2005 svazků; 23 z 18. stol., 1978 z 19. stol., 4 z 20. stol.; 786 německých, 730 francouzských, 461 anglických, 27 českých, 1 ruský)

Beletristická próza představuje necelou třetinu fondu. Patří do ní převážně romány, novely a povídkové sbírky. Naprostá většina těchto svazků pochází z 19. století, což je dáno především výše zmiňovanou akviziční politikou, v rámci které se nakupovaly celé soubory děl známých soudobých spisovatelů. Vedoucí postavení mezi jazyky této skupiny zauímají němčina, francouzština a angličtina, což jistě nepřekvapí vzhledem k faktu, že sebrané spisy se pořizovaly převážně v původních jazycích autorů, kteří pocházeli ve většině případů právě z německého, francouzského či anglického prostředí. Ruská próza 19. století je ve fondu zastoupena překvapivě minimálně, přestože Jan Nepomuk Harrach v průběhu svého života několikrát navštívil Rusko, které si okamžitě získalo jeho velké sympatie.²¹⁸ Jedinou zdejší ruskou beletrii je *Nesčasnaja* od Ivana Sergejeviče Turgeněva.²¹⁹

Poezie (154 svazků; 1 ze 17. stol., 47 z 18. stol., 105 z 19. stol., 1 z 20. stol.; 88 německých, 48 českých, 12 francouzských, 3 slovenské, 2 anglické, 1 ruský)

Poezie je v knihovně zastoupena 154 publikacemi, mezi které patří převážně básnické sbírky, v některých případech samostatně vydané skladby nebo jiná veršovaná díla. Nejstarší veršovanou knihou ve fondu je exemplář titul *Zodiacus Laetofatalis*²²⁰ vydaný roku 1690, který věnovala hraběti Harrachovi roku 1856 kněžna Vilemína Auersperg, rozená von Colloredo-Mansfeld.²²¹ Necelou třetinu všech hrádeckých básnických knih představuje jazykově česká poezie. Je to mj. proto, že nemalá část těchto počinů českých spisovatelů 19. století představovala autorský dar Janu Nepomukovi hraběti z Harrachu, o čemž svědčí dochovaná věnování v jednotlivých exemplářích.²²² Mezi ně patří i nejmladší poetická sbírka na Hrádku *Písně a meditace*,²²³ která byla hraběti věnována autorem svazku Ferdinandem Pečkou Místeckým. Známými poetickými díly hrádecké knihovny jsou dva svazky Dante Alighieriho ilustrované Gustavem Doré v překladu do

²¹⁸ MENČÍK, Ferdinand. *Jan hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898, s. 22.

²¹⁹ TURGENĚV, Ivan Sergejevič. *Nesčasnaja*. Leipzig: Wolfgang Gerhard, 1869. Inventární číslo 3266.

²²⁰ CHRISTELIUS, Bartholomaeus. *Zodiacus Laetofatalis: Lustiges Sterb-Jahr*. Prag: Gerzabek, 1690. Inventární číslo 2997.

²²¹ Wilhelmine Auersperg-Colloredo-Mannsfeld, Fürstin. *Handschriften, Autographen, Nachlässe in der Sächsischen Landesbibliothek - Staats- und Universitätsbibliothek Dresden* [online]. [Cit. 2014-06-23]. Dostupné z: http://hansopac.slub-dresden.de/cgi-bin/slub.pl?t_tunnel=idn&idn=p7008.

²²² O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

²²³ PĚČKA MÍSTECKÝ, Ferdinand. *Písně a meditace: Verše*. Praha: nákl. vlast., 1901. Inventární číslo 3365.

angličtiny, a to *Vision of Purgatory and Paradise a The Vision of Hell*.²²⁴ Stejně jako mezi hrádeckou prózou ani mezi poezií nelze nalézt očekávatelné větší množství ruských titulů, ale pouze jeden.²²⁵

Dramata (145 svazků; 1 z 18. stol., 144 z 19. stol.; 73 německých, 66 českých, 14 francouzských, 1 polský, 1 slovenský, 1 italský)

Většina jazykově německých dramát se do fondu knihovny dostala jako součást sebraných spisů německých autorů, v první řadě Johanna Wolfganga von Goethe a Friedricha Schillera. Mezi českými divadelními hrami se nacházejí jak díla významnějších obrozeneckých dramatiků 19. století, jakými byli Václav Kliment Klicpera či Josef Kajetán Tyl, i méně známých regionálních autorů. Zajímavostí je přítomnost údajně kompletního dramatického díla Williama Shakespeara v překladu do češtiny.

Libreta (8 svazků; všechny z české z 19. stol.)

Mezi osmi librety v hrádecké knihovně se nacházejí jak díla překladová, tak původní české práce. Libreto k opeře *Drahomíra*²²⁶ bylo věnováno hraběti Janu Nepomukovi jejími autory Karlem Šeborem a Jindřichem Böhmem. Stalo se tak pravděpodobně poté, co opera vyhrála druhé místo v soutěži hraběte Jana Nepomuka o nejlepší českou operu.²²⁷

Sebrané spisy (471 svazků; 46 z 18. stol., 371 z 19. stol.; 388 německých, 15 francouzských, 11 anglických, 3 české)

Za sebrané spisy by bylo možno v hrádecké knihovně považovat patrně většinu zdejších publikací krásné literatury, pouze některé z nich ovšem byly vydány s takovýmto nakladatelovým edičním záměrem. Ze 471 svazků sebraných spisů, které jsou na Hrádku uloženy, jich je 284 prozaických, 52 poetických a 74 dramatických. Pět dalších svazků představuje pět dílů autobiografie Georga Christopa Lichtenberga,²²⁸ čtyři jsou čtyřmi díly dětské literatury od Arnauda Berquina.²²⁹

²²⁴ ALIGHIERI, Dante. *The Vision of Purgatory and Paradise*. London; Paris; New York: Cassel Petter & Galpin, [189-]. Inventární číslo 4854. ; ALIGHIERI, Dante. *The Vision of Hell*. London; Paris; New York: Cassel Petter & Galpin, [189-]. Inventární číslo 4853. Obě knihy sem byly zřejmě dovezeny z Chotělic, což je napsáno na českojazyčném lístku vloženém do exempláře *The Vision of Hell*.

²²⁵ NIKITIN, Ivan Savvič. *Stochotvorenija*. Sanktpeterburg: [s.n.], 1859. Inventární číslo 3371.

²²⁶ BÖHM Jindřich, ŠEBOR, Karel. *Drahomíra: velká romantická opera ve 4 jedn.* [S.l.: 187--190-]. Inventární číslo 3276.

²²⁷ MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898, s. 19. První místo v soutěži vyhrál Bedřich Smetana s operou *Braniboři v Čechách*. O věnování více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

²²⁸ LICHTENBERG, Georg Christoph. *Vermischte Schriften*. Wien: Kaulfuss: Armbruster, 1817. Inventární čísla 157-161.

²²⁹ BERQUIN, Arnaud. *Oeuvres complètes de Berquin*. Paris: Henriot, 1836. 4 sv. Inventární čísla 802-805.

8.2 Biografická literatura a vydané ego-dokumenty

Dalším převážně narativním typem literatury v hrádecké knihovna jsou biografie, autobiografie či deníky a vydaná korespondence. Mezi biografie jsou zařazeny veškeré zdejší tisky, které pojednávají o životě určité osoby či jen o jeho části – ať už ve formě odborné monografie, nebo zbeletrizovaného životopisu. Patří sem i skupinové biografie, spisy vydané k příležitosti oslav narozenin známých osobností nebo smuteční řeči. i životopisy dávno zemřelých historických postav jsou řazeny do kategorie biografí, nikoliv do literatury historické, protože obsahově se přiklání spíše k literatuře prosopografického charakteru.

Biografie (94 svazků; 5 ze 17. stol., 11 z 18. stol., 63 z 19. stol., 15 z 20. stol.; 49 německých, 17 francouzských, 19 českých, 4 latinské, 2 anglické, 2 slovenské, 1 polský, 1 ruský)

Mezi nejstaršími biografiemi ze 17. a 18. století se objevují především spisy oslavující životy soudobých panovníků či jiných významných politických činitelů. Ze 17. století je na Hrádku uložena skupinová biografie významných Francouzů uplynulého století,²³⁰ dále skupinová biografie reálných i bájných českých panovníků *Imago principum Bohemiae*,²³¹ oslavné životopisy rakouských arcivévodů a panovníků²³² a již výše zmiňovaná smuteční řeč za generála Raimunda Montecuccoliho.²³³

Století 19. a 20. do knihovny přinášejí spíše biografie historických osobností; z biografí současníků se jedná převážně o životopisy či slavnostní spisy o kulturně činných jedincích. S rodem Harrachů souvisí biografie kardinála a pražského arcibiskupa Arnošta Vojtěcha

²³⁰ PERRAULT, Charles. *Les hommes illustres qui ont paru en France pendant ce siècle*. Paris: Antoine Dezallier, 1698. Inventární číslo 508.

²³¹ ALTHANN, Michael Franz Ferdinand von. *Imago Principum Bohemiae LXI. Elogiis Ducum, Regum, Interregum, Adumbrata, In novum Patriae splendorem, & publicum Regni decus, spectatum proposita*. Pragae: Typis Universitatis Carolo-Ferdinandea, in Collegio Societatis Jesu, ad S. Clementem, 1673. Inventární číslo 4067.

²³² BEER, Johann Christoph. *Der durchlauchtigsten Erzherzogen zu Oesterreich Leben, Regierung und Grossthaten*. Nürnberg: Martin Endtner, 1695. Inventární číslo 3987. ; FÜRSTENBUSCH, Rüdiger Goswin. *Sacratissimo potentissimo ac invictissimo Caesari domino, domino Leopoldo I. Viennae Austriae: Apud Susannam Christinam, Matthaei Cosmerovii viduam*, 1686. Inventární číslo 4030.

²³³ *Epitaphische Ehren-Rede auf das Christseelige Ende des Raimunden Montecuccoli*. Linz: [s.n.], 1681. Inventární číslo 4254. O ní více v kapitole *Chronologický rozbor publikací v hrádecké knihovně v podkapitole Knihy ze 17. století*.

(1598–1667)²³⁴ a oslavná báseň na rody Harrachů a Lobkowiců dedikovaná úředníky a poddanými harrachovských panství hraběti Františkovi Arnoštovi.²³⁵

Mezi cizojazyčnými publikacemi zaujme separátní studie z časopisu *Žurnal ministerstva narodnogo prosvěščenija* a zároveň jediná ruská biografie ve fondu, která představuje životopis Františka Palackého z pera významného českého slavisty a profesora na varšavské univerzitě Josefa Perwolfa. Studie byla autorem věnována hraběti Janu Nepomukovi roku 1874.²³⁶

Autobiografie (38 svazků; 37 z 19. stol., 1 z 20. stol.; 24 francouzských, 9 německých, 3 české, 1 anglický, 1 latinský)

Mezi autobiografie jsou zařazeny vydané deníky, paměti i další podobné typy osobních zpovědí. Jazykově zde výjimečně nepřevládá němčina ale francouzština, mj. díky třináctisvazkovým pamětem George Sandové, a sedmi svazky spisu Chateaubriandova.²³⁷ České autobiografie ve fondu zastupují dva svazky *Paměti* Mikuláše Dačického z Heslova²³⁸ a paměti ekonoma Josefa Kaizla.²³⁹ Součástí souboru je také Caesarovy vlastní latinská apologie *Zápisky o válce galské*.²⁴⁰

Vydané dopisy (14 svazků; 3 z 18. stol., 9 z 19. stol., 2 z 20. stol.; 5 francouzských, 5 německých, 2 latinské, 2 české)

Mezi 14 svazků epistolografických edic patří výbory dopisů známých osobností i tiskem vydané „otevřené dopisy“. Latinské dopisy Plinia mladšího jsou v knihovně zastoupeny ve dvou vydáních.²⁴¹ Dvě jazykově české položky představují otevřené listy, a to dopis Karla

²³⁴ KRÁSL, František. *Arnošt hrabě Harrach: kardinál sv. církve římské a kníže, arcibiskup pražský : historickokritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623-1667*. V Praze: Arcibiskupská knihtiskárna, 1886. Inventární číslo 3951.

²³⁵ *Citové srdečného vítání, kteréžto jeho osvícenosti vysoce urozenému pánu, panu Františkovi Arnoštovi hraběti Harrachovi z Rorova, ... panství branské a jilemnické l. 1839 nastupujícímu, v hluboké pokoře podávají úředníci a poddaní téhož panství*. V Hradci Králové: Jan H. Pospíšil, [1839]. Inventární číslo 4263.

²³⁶ PERWOLF, Josef. *Franz Palackij*. [S.l.: s.n.], 1874. Inventární číslo 3372. O titulu a o věnování více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

²³⁷ SAND, George. *Histoire de ma vie*. Paris; Leipzig: Wolfgang Gerhard, 1855. 13 sv. Inventární čísla 1017–1029. ; CHATEAUBRIAND, François-René. *Mémoires d'outre-tombe*. Paris: Eugène et Victor Pénard, 1849–1850. 7 sv. Inventární čísla 1354–1359, 4200.

²³⁸ DAČICKÝ Z HESLOVA, Mikuláš, REZEK, Antonín, ed. *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova*. V Praze: Nákladem Matice české, 1878-1880. 2 sv. Inventární čísla 1768 a 2030.

²³⁹ KAIZL, Josef. *Z mého života. III., Od vstupu Kaizlova do Národní strany svobodomyslné až do jeho smrti*. V Praze: Jos. R. Vilímek, [1914]. Inventární číslo 4565.

²⁴⁰ CAESAR, Gaius Julius. *Commentarii de bello Gallico*. Lipsia: [s.n.], 1826. Inventární číslo 3846.

²⁴¹ PLINIUS CAECILIUS SECUNDUS, Gaius. *C. Plinii Caecilii Secundi epistolarum libri decem et Panegyricus*. Lipsiae: Tauchnitius, 1829. Inventární číslo 3787. ; PLINIUS CAECILIUS SECUNDUS, Gaius. *Epistolae et Panegyricus*. Biponti: Ex Typographia Societatis, 1789. Inventární číslo 4073.

Ludwiga von Haller a list osvětového svazu poslancům sněmu Království českého týkající se uzákonění lidových knihoven.²⁴²

8.3 Zeměpisná literatura

Na pomyslné hraně mezi literaturou narativní a deskriptivní a také mezi odbornou a uměleckou se nacházejí různé žánry literatury zeměpisné či vlastivědné. Do kategorie „zeměpisu“ jsou zařazeny především odborné práce či školní učebnice, popisy různých oblastí z hlediska zeměpisného, politického i kulturního a topografie. Do skupiny cestopisů patří tiskem vydané ego-dokumenty týkající se cestování – tedy osobní dojmy z podniknutých cest. Příbuzné těmto žánrům jsou také průvodce – ať už se jedná o průvodce po celých státech, některých městech, nebo pouze po konkrétních objektech či areálech. Formálně odlišné ovšem zmíněné žánry náležitě ilustrují jsou potom kartografické dokumenty.

Zeměpis (59 svazků; 5 z 16. stol., 7 ze 17. stol., 45 z 19. stol., 2 z 20. stol.; 34 německých, 14 českých, 9 francouzských, 1 ruský, 1 slovenský)

V hrádecké knihovně se nachází 59 svazků odborných zeměpisných knih a topografických prací. Z hrádeckých zeměpisných děl stojí za zmínku především již dříve uvedená čtyřsvazková práce Johanna Valvasora *Die Ehre des Hertzogthums Crain*,²⁴³ která zároveň představuje jednu z nejstarších zdejších zeměpisných publikací. Všechny z hrádeckých zeměpisných knih mají obecný vzdělávací charakter, ovšem pouze jedna z nich byla vydána přímo jako školní učebnice, a to *Všeobecný zeměpis* od Karla Šádka z roku 1822.²⁴⁴

Cestopisy (32 svazků; 2 z 18. stol., 27 z 19. stol., 3 z 20. stol.; 14 francouzských, 7 německých, 6 českých, 5 anglických)

Většina cestopisů v hrádecké knihovně popisuje cesty po Evropě, devět jich je zaměřeno na pout' do Svaté země. Mezi autory známějších jmen patří François-Auguste-René de Chateaubriand, z jehož cestopisné tvorby se v knihovně nacházejí tři svazky

²⁴² *Psaní pana Karla Ludvíka z Hallerů. Hradec Králové: [s.n.], 1822. Inventární číslo 1657. ; SVAZ OSVĚTOVÝ. Pro uzákonění lidových knihoven (otevřený list p.t. poslancům na sněmu království Českého). Praha: Svaz osvětový, 1906. Inventární číslo 4621.*

²⁴³ VALVASOR, Johann Weikhard von. *Die Ehre des Hertzogthums Crain*. Laybach: Wolfgang Moritz Endtner, 1689. 4 sv. Inventární čísla 5310–5313. Další zeměpisnou publikací z této doby je *Controse aller Stätt, Clöster und Schlösser wie sie anjesso stehen in dem Erzherzogthum Oesterreich ob der Ennss Im 1672 Jahre*. [S.l.: s.n., 1672?]. Inventární číslo 5347.

²⁴⁴ ŠÁDEK, Karel. *Všeobecný zeměpis, neb, geografia ve třech dílech s velikou rytinou a dvěma mapama, zvláště pro učitele i čekance školní a mládež vlastenskou*. Hradec Králové: Šádek, 1822.

vyprávějící o cestách po Itálii, Anglii a Americe.²⁴⁵ Dále je zde uložena např. moderní edice cestopisu Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdrůžic z cesty do Svaté země²⁴⁶ a dva exempláře cestopisu Antonína Friče pojednávající o jeho cestách po Evropě a po Americe.²⁴⁷

Průvodce (21 svazků; všechny z 19. stol.; 9 francouzských, 7 německých, 3 anglické, 1 ruský, 1 český)

Průvodce v hrádecké knihovně se týkají měst, areálů, poutních míst, zahrad, zámků, muzeí, ale i rozsáhlejších oblastí, jako je tomu v případě titulu *Putěvoditel po Krymu*.²⁴⁸ s oblibou Ruska u hraběte Jana Nepomuka konvenuje přítomnost titulu *Guide du Voyageur a Moscou*,²⁴⁹ který byl hraběti věnován knížetem Dolgorukovem. Většina průvodců je ovšem zaměřena na západoevropské destinace. Čtyři z nich pojednávají o Londýně, dvě o zahradách ve Versailles. Středoevropské destinace jsou zastoupeny dvěma svazky o poutním místě Mariazell.

Mapy (25 položek; 3 z 18. stol., 2 z 19. stol., 20 z 20. stol.; 3 latinské, 2 německé, 20 českých)

Z celkového počtu pětadvaceti map či mapových souborů uložených na Hrádku jich dvacet náleží do *Ottova atlasu zeměpisného* z počátku dvacátého století.²⁵⁰ z 19. století pocházejí dvě jazykově německé mapy – mapa středoevropské železniční sítě²⁵¹ a revidovaná mapa Evropy.²⁵² Nejstarším zdejším kartografickým dokumentem je proslulá Müllerova mapa Čech z roku 1720.²⁵³

²⁴⁵ CHATEAUBRIAND, François-René de. *Souvenirs d'Italie, d'Angleterre et d'Amérique*. Vienne: Schrambl, 1817. Inventární číslo 1558. CHATEAUBRIAND, François-René de. *Itinéraire de Paris à Jérusalem & de Jérusalem à Paris*. Vienne: Schrambl, 1817. Sv. 1–2. Inventární čísla 1561–1562.

²⁴⁶ HARANT Z POLŽIC A BEZDRŮŽIC, Kryštof. *Kristofa Haranta z Polžic a z Bezdrůžic a na Pecce atd. Cesta z království Českého do Benátek, odtud do země Svaté, země Judské a dále do Egypta, a potom na horu Oreb, Sinai a sv. Kateřiny v pusté Arábii*. Díl I. V Praze: V kommissi u Františka Řivnáče, 1854. Inventární číslo 1960.

²⁴⁷ FRÍČ, Antonín. *Cesty po Evropě a Americe*. Praha: Beaufort, 1900. Inventární čísla 3803, 3878.

²⁴⁸ SOSNOGOROVA, Marija Aleksandrovna. *Putěvoditel po Krymu*. Oděsa: [s.n.], 1871. Inventární číslo 3267.

²⁴⁹ *Guide du Voyageur a Moscou*. Moscou: [s.n.], 1870. Inventární číslo 4808.

²⁵⁰ Inventární čísla 4234/01–4234/20.

²⁵¹ RAAB, C.J.C. *Special-Karte der Eisenbahnen Mittel-Europa's*. Glogau: [s.n.], 1857. Inventární číslo 1857.

²⁵² *Eine neue Revision der revidierten Karten von Europa*. Regensburg: [s.n.], 1860. Inventární číslo 3344.

²⁵³ MÜLLER, Johann Christoph. *Mapa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comitatu Glacensi et districtu Egerano adiunctis circumiacentium regionum partibus conterminis ex accurata totius regni perlustratione et geometrica dimensione omnibus, ut par est, numeris absoluta et ad usum commodum nec non omnia et singula distinctius cognoscenda XXV sectionibus exhibita a Joh.Christoph Muller, S.C.M. capitan.et ingen A.C.MDCCXX*. Augusta Vindelicorum: Michael Kauffer, 1720. Inventární čísla 4103/01–4103/03.

8.4 Náboženská literatura

(599 svazků; 4 z 16. stol., 51 ze 17. stol., 276 z 18. stol., 256 z 19. stol.; 227 německých, 197 francouzských, 86 latinských, 83 českých, 4 anglické, 1 italský, 1 vícejazyčný – mj. církevně slovanský)

Druhou nejpočetnější knižní skupinu představuje po beletrii literatura náboženská. Její definice je v rámci tohoto rozboru poměrně široká. Zařazeny jsou do ní biblické a liturgické texty, misály, kancionály či breviáře; patří sem také odborná teologická pojednání o víře a o církvi, katechismy a publikace o křesťanské nauce. V knihovně jsou zastoupeny také životy světců i knížky lidové zbožnosti.

Náboženská literatura je žánrem, který v knihovně zastupují především starší publikace, a patří do něj i pět zcela nejstarších knih z hrádeckého fondu.²⁵⁴ Některé z hrádeckých náboženských svazků obsahují zajímavé provenienční poznámky. Mezi ně patří např. žaltář *Psalter-Spiel der Gemein der Heiligen* z roku 1762,²⁵⁵ který byl rok po vydání darován farářem z Čisté u Svitav Adalbertem Kliczkou kaplanovi z téže farnosti Janu Kepertovi. Za zmínku stojí také svazek *Kirchen-Geschichte*,²⁵⁶ který roku 1682 věnoval Lambert František Hřebenář z Harrachu své dceři Marii Leopoldině. Tentýž svazek později darovala Eleonora hraběnka Trauttmansdorff-Weinsberg voršilskému klášteru v Kutné Hoře, ve kterém se s jistotou nacházel ještě roku 1861. V následujících letech se svazek vrátil zpět do vlastnictví rodu Harrachů.²⁵⁷

Autorem, který je mezi náboženskou literaturou knihovny na Hrádku zastoupen nejhojněji, je Ludwig Donin.²⁵⁸ Jeho českých a německých knih vydaných v letech 1843–1875 se na Hrádku nachází 61, přičemž čtyři z nich jsou podepsané jeho pseudonymem Anthon Philalethes. Minimálně jednu ze svých knih Donin věnoval Anně

²⁵⁴ O nich více v kapitole *Chronologický rozbor publikací v hrádecké knihovně* v podkapitole *Knihy z 16. století*.

²⁵⁵ *Psalter-Spiel der Gemein der Heiligen Durch welches der Herr nach seiner vielfältigen Grösse gelobet wird. Psalm. 150 Oder: Geistliches Gesang-Buch zum Behuff Einer Löblichen Bruderschaft der so genandten Literaten-Chors welche Unter dem Schutz des Hl. Nicolai Bischoffs, für beyderley Geschlechts Personen in der Lauterbacheer Pfarr-Kirchen des nemlichen H. im Jahr 1756 ist errichtet, und von weyland Ihro Heiligkeit Benedicto dem XIV. Röm. Pabst mit vielfältigen Gnaden begabet worden. Aus bewehrten Gesang-Büchern zusammen getragen, verbessert, und theils neu verfasst.* Leithomischl: Ant. Kamenicky, 1762. Inventární číslo 3929.

²⁵⁶ HAZART, Cornelius. *Kirchen-Geschichte, das ist catholisches Christenthum, durch die gantze Welt ausgebreitet, insonderheit bey nächst-verflossenen und anjetzo fliessenden Jahrhundert, darinnen kürztlich beschrieben wird, jedes Landes Art und Gelegenheit, der Einländer Lebens-Sitten, ...: Mit vielfältigen Kupffern zu füglichem Erkandnuß abgebildet Der erste Theil in sich begreifend di Asiatische Länder, Japon, China, Tartaria, Mogor und Bisnagar.* Wienn in Oesterreich: [s.n.], 1678. Inventární číslo 3018.

²⁵⁷ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování ostatní členům rodu Harrachů*.

²⁵⁸ *ÖBL 1815–1950.* Bd. 1. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957, s. 195.

z Harrachu, což si hraběnka poznamenala do svého exempláře publikace *Biblische Geschichte*.²⁵⁹ Tři ze svazků hrádecké náboženské literatury jsou dle vepsaných poznámek bývalými vysokoškolskými učebnicemi Jana Nepomuka Harracha, a to *Systematischer Religions-Unterricht für Candidaten de Philosophie*.²⁶⁰

Dva svazky z této skupiny jsou rukopisy z 19. století. Jeden z nich obsahuje německy psané modlitby.²⁶¹ Knížka je vázána v pevných deskách, přičemž na té přední se nachází supralibros „F.H.“, na zadní potom rok „1836“. Patřila tedy pravděpodobně Františkovi Arnoštu Harrachovi. Druhým jsou potom *Kostelní zpěvy*,²⁶² jak zní název nadepsaný na přední části obálky. Pomačkané listy společně s povolenou vazbou brožurky svědčí o jejím hojném užívání.

8.5 Filozofická literatura

(53 svazků; 1 ze 17. stol., 38 z 18. stol., 14 z 19. stol.; 23 francouzských, 18 německých, 6 latinských, 6 českých, 1 italský)

Mezi svazky filozofické literatury převládají podobně jako v předchozí kategorii svazky z 18. století; jazykově je ale nejsilnější francouzština. Do této skupiny jsou zařazeny knihy, které prezentují konkrétní filozofické směry či myšlenky, i odborné teoretické práce, které tyto knihy rozebírají. V mnohých pracích se prolínají myšlenky teologické s filozofickými, přesto byly pro potřeby tematického rozboru tyto kategorie odděleny. Do filozofické literatury je zde proto zařazeno i moralistické dílo jansenistického teologa Pierra Nicola *Essais de morale*,²⁶³ stejně tak i práce o filozofii Tomáše Štítného, která je rozbohem jeho rukopisu *Řečí besedních*.²⁶⁴

Mezi filozofické publikace patří i učebnice podepsaná Janem Nepomukem (spolu s rukopisně doplněnou informací, že jeho zkouška z filozofie má proběhnout v červnu 1847) *Lehrbuch der allgemeinen Metaphysik*.²⁶⁵ Kniha dle vepsaných poznámek sloužila

²⁵⁹ DONIN, Ludwig. *Biblische Geschichte des alten und neuen Bundes*. Wien: Typogr. lit. art. Anstalt, 1859. Inventární číslo 4945.

²⁶⁰ *Systematischer Religions-Unterricht für Candidaten de Philosophie*. Wien: Schulbücher-Verschleiss bei St. Anna, Linz: Taubstummen-Lehranstalt, 1822. Inventární čísla 4991–4993.

²⁶¹ [Modlitby]. [S.l.: 1836]. Inventární číslo 5308.

²⁶² *Kostelní zpěvy*. [S.l.: 1865]. Inventární číslo 5423.

²⁶³ NICOLE, Pierre. *Essais de morale*. A Paris: Guillaume Desprez, 1755. sv. 1–4, 6. Inventární čísla 524–528.; O jeho díle potom NICOLE, Pierre. *Continuation des Essais de morale: contenant la Vie de M. Nicole et l'histoire de ses ouvrages*. A Paris: Guillaume Desprez, 1767. sv. 9–10, 12–14. Inventární čísla 529–533.

²⁶⁴ HANUS, Ignác Jan. *Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného dle rukopisu Řečí besedních*. V Praze: Nákladem Českého museum, 1852. Inventární číslo 1841.

²⁶⁵ LICHTENFELS, Johann. *Lehrbuch der allgemeinen Metaphysik und der Metaphysik der Religion*. Wien: J. G. Heubner, 1845. Inventární číslo 3350. Více o ní v kapitole *Podpisy členů rodu Harrachů ve svazcích hrádecké knihovny v podkapitole Podpisy Jana Nepomuka z Harrachu*.

hraběti Harrachovi k studiu téhož kurzu filozofie jako výše uvedené svazky *Systematisches Religions-Unterricht*.

8.6 Literatura o telepatii a spiritismu

(2 svazky; oba z 19. stol., oba německé)

Náboženství a filozofii je tematicky blízká víra v komunikaci s mrtvými a v telepatii. Přestože kromě dvou časopisů, které budou popsány v kapitole o periodikách,²⁶⁶ se v hradecké knihovně nacházejí pouhé dvě další knihy tohoto zaměření, byly pro svou specifičnost vyčleněny do zvláštní sekce. Jednou z nich je publikace o telepatickém ovládní vůle *Der Seelen-Telegraph* od Jonese Bartona Staye,²⁶⁷ druhou je kniha zakladatele systematiky spiritismu Allana Kardeca *Der Spiritismus in seinem einfachsten Ausdruck*.²⁶⁸

8.7 Mravoučná literatura

(28 svazků; 1 ze 17. stol., 11 z 18. stol., 16 z 19. stol.; 10 německých, 9 českých, 7 francouzských, 1 latinský, 1 anglický)

Jednou ze součástí náboženské výchovy je také křesťanská etika. Pro svoji svébytnost byla ovšem mravoučná literatura vyčleněna z literatury náboženské jako zvláštní kategorie, jelikož náboženská složka je občas v tomto typu publikací potlačena na úkor pravidel společenského chování, která byla v dané době a v dané společenské vrstvě obecně přijímána. Kromě typických mravoučných příruček a učebnic, případně publikací, ve kterých je mravouka pouze jednou ze složek (např. Filcíkův *Mravný kalendář s připojeným navedením ke zpěvu*²⁶⁹), jsou sem zařazeny i společensky edukační brožurky a výchovné povídky jako *Zlí následkové z pití kořalky*²⁷⁰ nebo *Kořalka, zkáza těla i duše*.²⁷¹ Asi třetina svazků mravoučné literatury je určena primárně dětem, zbývající tituly jsou pro dospělé čtenáře. Většinu jazykově českých tisků z této kategorie představují knížky lidového čtení;

²⁶⁶ Jedná se o periodika *Licht des Jenseits* a *Konnersreuther Jahrbuch*. O nich více v kapitole *Periodika* v knihovně na Hrádku u Nechanic v podkapitole *Německá periodika. Spiritistická, mystická*.

²⁶⁷ STAY, Jones Barton. *Der Seelen-Telegraph oder Die Kraft, seinen Willen auf andere Personen sowohl in der Nähe als auch in der größten Ferne ohne sichtbare Hilfsmittel zu übertragen*. Naumburg: [s.n.], 1871. Inventární číslo 4203.

²⁶⁸ KARDEC, Allan. *Der Spiritismus in seinem einfachsten Ausdruck: nebst einem kurzen Überblick des Gesetzes der spiritistischen Phänomene*. Wien: Delhez, 1869. Inventární číslo 4578.

²⁶⁹ FILCÍK, Jan Nepomuk Josef. *Mravný kalendář s připojeným navedením ke zpěvu. V Praze: v knižecí arcibiskupské kněhtiskárně, vedením a nákladem Václava Špinky, 1832*. Inventární číslo 1635.

²⁷⁰ *Zlí následkové z pití kořalky: povídka pro lid, v kteréžto se dokazuje, že jest ustavičně se rozmáhající pití kořalky příčinou chudoby*. V Znojme: E.J. Fournier, 1844. Inventární číslo 1636.

²⁷¹ *Kořalka, zkáza těla i duše*. Znojmo: E.J. Fournier, 1845. Inventární číslo 1845.

cizojazyčná produkce je ve fondu zastoupena rozsáhlejšími a typograficky úpravnějšími svazky.

8.8 Historická literatura

(377 svazků; 2 z 16. stol., 4 ze 17. stol., 58 z 18. stol., 267 z 19. stol., 48 z 20. stol.; 183 českých, 134 německých, 42 francouzských, 7 latinských, 5 anglických, 2 slovenské, 1 ruský, 1 slovinský, 1 lužickosrbský)

Třetí nejpočetnější skupinou knih po beletrii a náboženských textech je literatura historická s 377 svazky. Určité prvenství drží mezi hrádeckými knihami v tom, že je psána v devíti různých jazycích. Z chronologického hlediska najdeme v knihovně publikace od 16. do 20. století, přičemž těmi nejstaršími jsou dva již zmiňované německé překlady *Kroniky české* Václava Hájka z Libočan.²⁷² Mezi čtyřmi publikacemi ze 17. století je jedna jazykově česká, a to známá *Poselkyně starých příběhův českých* Jana Františka Beckovského ve vydání z roku 1700.²⁷³

Do skupiny historických knih jsou zařazeny publikace o dějinách světa, jednotlivých států (obvykle státu českého) či měst, dále potom dějiny spolků a institucí, případně monografie o některých dílčích historických tématech. Vedle politických dějin zde nechybějí ani kulturně historické práce či díla, která bychom dnes patrně zařadili do kategorie historické antropologie. Patří sem také edice historických pramenů²⁷⁴ – mezi nimi v první řadě série *Archiv český*²⁷⁵ a *Sněmy české*.²⁷⁶ Zastoupeny jsou zde také práce

²⁷² HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Böhmische Chronica Wenceslai Hagecii*. Brůx: Weidlich, 1596. Inventární číslo 5348. ; HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Das Erster Teil der Böhmischen Chronica Wenceslai Hagecii*. [S.l.: s.n.], 1596. Inventární číslo 4006. O nich více v kapitole *Chronologický rozbor publikací v hrádecké knihovně* v podkapitole *Knihy z 16. století*.

²⁷³ BECKOVSKÝ, Jan František. *Poselkyně starých příběhův českých aneb kronika česká, od prvního do nynější země české příchodu dvouch knížat charvátských Čecha i Lecha vlastních bratří až do šťastného panování císaře římského, krále českého, ec. Ferdinanda prvního vždyckny vítěze slavného*. Praha: Jan Karel Jeřábek, 1700. Inventární číslo 3913.

²⁷⁴ Edice historických právních dokumentů *Codex juris Bohemici* je ovšem již zařazena do literatury právnícké – viz níže.

²⁷⁵ *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské: z archivů domácích i cizích sebral a vydal František Palacký*. Praha: František Palacký, 1840-1910. Sv. 1–27. (Svazky 1, 2 a 4 jsou přítomny dvakrát.) Inventární čísla 3662–3691.

²⁷⁶ *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*. V Praze: Nákladem Král. českého zemského výboru, 1877–1929. 15 sv. (Svazky 1–3 jsou přítomny svakrát.) Inventární čísla 3804–3806, 3938–3948, 4250.

zabývající se mytologií – mezi nimi např. česká verze *Trojanské kroniky*²⁷⁷ a francouzské převyprávění dívčí války.²⁷⁸

Historické publikace o jednotlivých osobnostech či skupinách osobností jsou řazeny do biografii, dějiny rodů (zde např. *Historie pánů z Bozkovic a hradu Bozkova v Moravě*²⁷⁹) jsou zařazeny mezi publikace historické, protože mají obvykle širší záběr a neomezují se pouze na informace biografické. Kromě historiografické literatury jsou do této skupiny zařazeny i tituly týkající se archeologie.

8.9 Literatura folkloristická

(11 svazků; všechny z 19. stol.; 6 českých, 2 slovenské, 1 ruský, 1 francouzský, 1 německý)

S historií souvisí také historická lidová tvorba. Knihy kulturně historické, historicky antropologické či etnografické byly zařazeny do předchozí kategorie; pro lidovou slovesnost byla ovšem vytvořena kategorie vlastní, jelikož se jedná o knihy na pomezí literatury historické, poetické a někdy také bibliografické.

Folklór a lidová slovesnost jsou hlavním tématem jedenácti hradeckých svazků z 19. století. Vesměs se jedná o sbírky lidové poezie a pověstí, v jednom případě je to sbírka přísloví.²⁸⁰ z teoretického hlediska se folklórem zabývají publikace *Rostlinstvo a jeho význam v národních písních, pověstech, bájích, obřadech a pověrách slovanských*²⁸¹ a *Úvahy o slovenských povestiach*.²⁸²

8.10 Pomocné vědy historické

Poslední kategorií související s historií jsou pomocné vědy historické. Vzhledem k prostředí zámecké šlechtické knihovny je mezi nimi pochopitelně nejhojněji zastoupena literatura genealogická.

²⁷⁷ COLUMNA, Guido de. *Letopisové Trojanští: To jest: Vypsání desítileté války Řeků s králem Priamem, též obležení i zrádného dobytí a vyvrácení přeslavného v světě města trojanského pro královnu Helenu*. V Praze: Martin Neureuter, 1843. Inventární číslo 1792.

²⁷⁸ MARESCHAL, Jules. *Wlasta ou la charte des femmes, chronique Bohême, tirée de l'ouvrage qui sera ultérieurement publié sous le titre de: La vieille et la jeune Allemagne*. Paris: Garnierfrères, 1845. Inventární číslo 811.

²⁷⁹ ŠEMBERA, Alois Vojtěch. *Historie pánů z Bozkovic a hradu Bozkova v Moravě*. Brno: Rudolf Rohrer, 1836.

²⁸⁰ ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Mudrosloví národu slovanského ve příslovích: Připojena jest Sbírka prstonárodních českých pořekadel*. Praha: České museum, 1852. Inventární číslo 1947.

²⁸¹ SOBOTKA, Primus. *Rostlinstvo a jeho význam v národních písních, pověstech, bájích, obřadech a pověrách slovanských: příspěvek k slovanské symbolice*. V Praze: Nákladem Matice české, 1879. Inventární číslo 1928.

²⁸² DOBŠINSKÝ, Pavol. *Úvahy o slovenských povestiach*. Turčianský Sv. Martin: Matica slovenská, 1871. Inventární číslo 3874.

Numismatika je v knihovně zastoupena brožurkou pražského numismatického spolku *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Privatmünzen und Medailen von dem Vereine für Numismatik zu Prag*,²⁸³ **heraldika a sfragistika** publikací historika Antonína Rybičky *o erbích, pečetěch a znacích stavu kněžského v Čechách*²⁸⁴ a také šesti knihami ze série Siebmacherových erbovních knih *Grosses und allgemeines Wappenbuch*.²⁸⁵

Genealogie (137 svazků; 123 z 19. stol., 9 z 18. stol., 5 z 20. stol.; 130 německých, 6 francouzských, 1 anglický)

Většinu genealogických publikací na Hrádku představují knihy vícesvazkové. Mezi nimi dominují tzv. gothajské almanachy – genealogické příručky evropských šlechtických rodů, které vycházely v německém městě Gotha od roku 1763, a které byly poměrně běžnou součástí zámeckých knihoven. Na Hrádku se nachází 124 jejich svazků. Obsahovaly informace o historii zmíněných rodů, jejich významu a pozemkovém vlastnictví, někdy též popis jejich erbu, informace o náboženském vyznání či majetkových poměrech šlechticů a šlechtiček, kteří dosud neuzavřeli sňatek, atp. Série příruček se později rozdělila do několika řad – zvláštní sérii tak měly např. rody rytířské a rody knížecí. Právě tyto dvě skupiny jsou na Hrádku zastoupeny nejvyšší měrou. Většina těchto ročenek je tištěna německy (118 svazků), francouzská verze je zde v šesti svazcích.²⁸⁶ Gothajské almanachy jsou dnes skoro všechny uloženy v knihovničce v tzv. dámském kabinetu v prvním patře zámku.

Vedle rozsáhlých genealogických almanachů se v knihovně nachází i několik dalších publikací s genealogickou tematikou. Mezi ně patří např. britská publikace *The Peerage of the British Empire*,²⁸⁷ šlechtě Zemí koruny české je věnován titul *Der Adel der böhmischen Kronländer*.²⁸⁸

²⁸³ *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Privatmünzen und Medailen von dem Vereine für Numismatik zu Prag*. Prag: in Verlage des Vereines, 1852. Inventární číslo 4043.

²⁸⁴ RYBIČKA, Antonín. *O erbích, pečetěch a znacích stavu kněžského v Čechách*. V Praze: [s.n.], 1862. Inventární číslo 4244.

²⁸⁵ HEFNER, Otto Titan von. *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch*. Nürnberg: Bauer und Baspe, 1856–1860. Sv. 1–6. (Svazky 1–2 jsou přítomny dvakrát.) Inventární čísla 4007–4014.

²⁸⁶ Inventární čísla tzv. gothajských almanachů: 4412–4530, 4811–4815, 4904. Francouzskou mutaci mezi nimi představují svazky s inv. č. 4525–4530.

²⁸⁷ LODGE, Edmund. *The Peerage of the British Empire as at Present Existing: Arranged and Printed from the Personal Communications of the Nobility*. London: Saunders and Otley, 1839. Inventární číslo 2473.

²⁸⁸ DOERR, August. *Der Adel der böhmischen Kronländer*. Prag: [s.n.], 1900. Inventární číslo 3878.

8.11 Almanachy

(179 svazků; 1 z 18. stol., 178 z 19. stol.; 170 německých, 9 českých)

Ačkoliv lze za almanachy považovat i různé správní či odborné ročenky a podobně i výše zmíněné gothajské genealogické příručky tak bývají označovány, je v tomto rozboru kategorie almanachů zúžena pouze na sborníky obsahující zábavnou a společenskou literaturu. Svým zaměřením představuje většina hrádeckých almanachů literaturu pro dámy, což vyplývá již z názvů mnoha svazků, jako např. *Frauentaschenbuch* či *Taschenbuch für deutsche Frauen*.²⁸⁹ Dva ze zdejších almanachů jsou určeny pro děti. Jedním z nich je nejstarší z hrádeckých almanachů, a to *Wiener Kinderalmanach für das Jahr 1780*; druhým jsou mladší *Sedmikrásky*²⁹⁰ od Antonína Jaroslava Vrtátka (1815–1892), jednoho z vychovatelů Jana Nepomuka z Harrachu.²⁹¹

8.12 Dětská literatura

(34 svazků, 4 z 18. stol., 28 z 19. stol., 2 z 20. stol.; 21 německých, 6 francouzských, 6 českých, 1 anglický)

Hrádecká knihovna neobsahuje příliš mnoho knih pro děti a mládež. Většinu z nich představují soubory pohádek, mezi nimiž nechybějí známé pohádky bratří Grimmů – a to dokonce v několika vydáních.²⁹² Dalšími publikacemi z této kategorie jsou katechismy či mravoučné knížky pro děti. Mezi ně patří i dětská anglická kniha *The young Child's Mass-Book*.²⁹³

8.13 Učebnice

(55 svazků; 1 ze 17. stol., 4 z 18. stol., 49 z 19. stol., 1 z 20. stol.; 32 německých, 10 českých, 10 francouzských, 2 latinské, 1 slovenská)

²⁸⁹ *Frauentaschenbuch für das Jahr...* . Nürnberg : J.L. Schrag, 1816-1831. 15 sv. Inventární čísla 861–875. ; *Cornelia: Taschenbuch für Deutsche Frauen*. Heidelberg: Engelmann, 1828, 1830, 1839. 3 sv. Inventární čísla 4359–4361.

²⁹⁰ *Wiener Kinderalmanach für das Jahr 1780 zum Neujahrsgeschenk und unschuldiger Ergötzung der Kinder von verschiedenen Alter*. Wien: Gerold, 1780. Inventární číslo 422. ; VRTÁTKO, Antonín Jaroslav. *Sedmikrásky*. V Praze: A.J. Vrtátka, 1864. Inventární číslo 2085.

²⁹¹ OSN. Dvacátý šestý díl. V Praze: J. Otto, 1907, s. 1056–1057.

²⁹² GRIMM, Jacob Ludwig Karl, GRIMM, Wilhelm Karl. *Kinder- und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm*. Berlin: G. Reimer, 1819. 2 sv. Inventární čísla 496, 4563. ; GRIMM, Jacob Ludwig Karl, GRIMM, Wilhelm Karl. *Kinder- und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm*. Dritter Band. Berlin: G. Reimer, 1822. Inventární číslo 4564. ; GRIMM, Jacob Ludwig Karl, GRIMM, Wilhelm Karl. *Kinder- und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm*. Göttingen: Dieterichschen Buchhandlung, 1837. 2 sv. Inventární čísla 423–424.

²⁹³ KAVANAGH, *The young Child's Mass-Book*. London: Burns and Oates, 1905. Inventární číslo 5243.

Mezi pět nejstarších hrádeckých učebnic patří již zmiňovaná příručka správného chování pro šlechtu,²⁹⁴ dvě učebnice jazykové,²⁹⁵ jedna matematická²⁹⁶ a jeden úvod do genealogie.²⁹⁷ Většinu knih z 19. století představovaly učebnice Jana Nepomuka z Harrachu, a to převážně učebnice vysokoškolské. Hraběti je lze přiřknout na základě jeho podpisů a případně i jiných poznámek, které se ve svazcích nacházejí. Několik dalších exemplářů lze na základě podpisů zařadit mezi učebnice Janova mladšího bratra Alfreda Karla, přičemž některé z nich byly podepsány oběma muži. Učebnice matematiky z roku 1912 nazvaná *Erstes Rechenbuch für österreichische allgemeine Volksschulen*²⁹⁸ patřila dle rukopisné poznámky Edmundu Černínovi. Nápis na obálce zní: „Rechenbuch für Edmund Czernin“. Edmund se narodil roku 1907²⁹⁹ a v době vydání publikace se tedy pravděpodobně právě začínal učit počítat. Jedna učebnice matematiky pro nižší vzdělávací stupně je potom tištěna slovensky.³⁰⁰

Zaměříme-li se na učebnice uložené v hrádecké knihovně z hlediska jejich oborů, nalezneme zde po jedné učebnici rétoriky, filozofie, genealogie, mravů, přírodopisu a zeměpisu, dvě učebnice chemie, dvě fyziky a dvě česko-slovenské čítanky, tři učebnice náboženské a tři německé učebnice gramatiky a stylistiky, pět učebnic matematiky a 31 učebnic cizích jazyků.

8.14 Literatura o vzdělávání

(17 svazků; 4 z 18. stol.; 13 z 19. stol.; 8 českých, 6 německých, 1 slovenský, 1 srbský, 1 francouzský)

Na učebnice volně navazuje skupina knih, které se tematicky zabývají vzděláváním. Do dané kategorie jsou zařazeny především teoretické publikace o vzdělávání a příručky o výchově dětí. Patří do ní také tiskem vydané záhřebské školní osnovy³⁰¹ podepsané jejich

²⁹⁴ CHAPPUZEAU, Samuel. *Entretiens familiers, pour l'instruction de la noblesse étrangere*, Genua: I. H. Widerholl, 1665. Inventární číslo 3415. O ní více v kapitole *Chronologický rozbor publikací v hrádecké knihovně v podkapitole Knihy ze 17. století*.

²⁹⁵ *Nouvelle grammaire royale francaise*. [S.l.: s.n.], 1715. Inventární číslo 493. ; VENERONI, Giovanni. *Le maitre italien, ou, La grammaire françoise et italienne*. Basle: Jean Henri Harscher, 1764. Inventární číslo 797.

²⁹⁶ VEGA, Georg. *Mathematik*. Wien : J.T. Edlen von Trattner, 1793. Inventární číslo 220.

²⁹⁷ HÜBNER, Johann. *Kurze Einleitung zum Genealogischen Tabellen*. [S.l.: s.n.], 1744. Inventární číslo 218.

²⁹⁸ MOČNIK, Franc. *Erstes Rechenbuch für österreichische allgemeine Volksschulen*. Wien: Kaiserlichen-königlichen Schulbücher-Verlag, 1912. Inventární číslo 4785.

²⁹⁹ O rodu více viz MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A-M. Praha: Argo, 2008, s. 157–159.

³⁰⁰ ČULEN, Martin. *Počtoveda čili arithmetika pre I., II. a III. triedu nižšieho gymnasia, pre nižšie reálky a obecný život*. Banská Bystrica: Fr. X. Škarnicla Synové, 1866. Inventární číslo 3843.

³⁰¹ ARSENOVIČ, Nikola. *Osnovne crtice za ustanov tehno-naučnoga zavoda za viši stupanj obrazovanja srbsko-hrvatskih zanatlija*. Zagreb: Albrecht Dragutin, 1868. Inventární číslo 3387.

autorem Nikolou Arsenovičem a rukopisný seznam personálního osazenstva hospodyňské školy v obci Stěžery nedaleko Hrádku s věnováním předsedy kuratoria ve Stěžerách Josefa Schlögl.³⁰²

Mezi autory v této kategorii nechybí Jan Amos Komenský v moderních edicích *Informatoria školy mateřské*³⁰³ a *Didaktiky*.³⁰⁴ Ze svazků z 18. století patrně nejvíce zaujme titul *Spiele der kleinen Thalia*³⁰⁵ zaměřený na dramatickou a rétorickou výchovu.

8.15 Literatura o přírodních vědách

Do skupiny přírodních věd je zařazena fyzika, chemie, matematika, astronomie a přírodověda.

Přírodověda (24 svazků; 1 ze 17. stol., 1 z 18. stol., 20 z 19. stol., 2 z 20. stol.; 15 českých, 6 německých, 3 francouzské)

Mezi přírodovědné tituly je vedle teoretických botanicky, zoologicky či geologicky zaměřených prací počítána i např. brožura se zvěrolékařskou tematikou *Kolika koňská*,³⁰⁶ či publikace o zoologických sbírkách dnešního Národního muzea,³⁰⁷ kterou hraběti Janu Nepomukovi věnoval zoolog Václav Vávra, budoucí ředitel zoologického oddělení Národního muzea v Praze.³⁰⁸ Svazky zaměřené na praktičtější přírodovědné otázky jsou zařazeny do literatury zemědělské.

Fyzika (4 svazky; všechny z 19. stol.; 3 české, 1 německý); **Chemie** (4 svazky; všechny z 19. stol.; 3 německé, 1 český); **Astronomie** (2 svazky; oba z 19. stol.; 1 český, 1 německý); **Matematika** (6 svazků; 1 z 18. stol., 4 z 19. stol., 1 z 20. stol.; 3 německé, 2 české, 1 slovenský)

³⁰² *Hospodyňská škola ve Stěžerách 1888-9*. [Stěžery: 1889]. Inventární číslo 3417.

³⁰³ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Jana Amosa Komenského Informatorium školy mateřské: to jest pořádná a zřetelná zpráva, kterak rodičové pobožní i sami i skrze chůvy, pěstouny a jiné pomocníky své, nejdražší svůj klénat, dítky své milé, v prvním jejich a počátečním věku rozumně a počestně k slávě Bohu, sobě ku potěšení, dítkám pak svým na spasení vésti a cvičiti mají*. Praha: Museum království českého, 1858. Inventární číslo 1745.

³⁰⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Jana Amosa Komenského Didaktika; téhož 1. Navrzení krátké o obnovení škol v království českém; 2. Přísloví, čili, Maudrost starých předků za zrcadlo vystavená potomkům*. Praha: Nákladem Českého museum, 1849. Inventární číslo 1847.

³⁰⁵ MOISSY, Alexandre Guillaume Mouslier de. *Spiele der kleinen Thalia, oder, Neue kleine dramatische Stücke über Sprüchwörter, zu Blidung der Sitten der Kinder und jungen Leute von fünf bis zwanzig Jahren*. Berlin: C.F. Himbürg, 1770. Inventární číslo 5013.

³⁰⁶ KAMPELÍK, František Cyril. *Kolika koňská a její šťastné léčení*. Hradec Králové: [s.n., 1865]. Inventární číslo 499.

³⁰⁷ VÁVRA, Václav. *O sbírkách zoologických muzea Království Českého*. Praha: Muzeum Království českého, 1906. Inventární číslo 3280.

³⁰⁸ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

Dva ze čtyř fyzikálních titulů na Hrádku představují školní učebnice; stejně tak jsou dvě učebnice mezi svazky chemickými. Ostatní svazky jsou tiskem vydané odborné přednášky nebo naopak tituly určené k obecnému poučení širších vrstev.

Z šesti matematických knih na Hrádku jich pět představují učebnice. Kniha *Die Sphärik* od Johanna Georga Prändela³⁰⁹ má sice též vzdělávací charakter, jedná se ovšem spíše o teoretické pojednání než o školní učebnici.

8.16 Lékařská literatura

(22 svazků; 4 z 18. stol.; 15 z 19. stol.; 3 z 20. stol.; 14 německých, 5 českých, 2 francouzské, 1 anglický)

Mezi lékařskou literaturu na Hrádku patří domácí příručky o zdravotědě, pojednání o určitých nemocech, o lékařských a lázeňských zařízeních, o těhotenství a o péči o děti. Třemi z hrádeckých zdravotnědných svazků jsou homeopatické brožury. Mezi mladší hrádecké tituly patří publikace o astmatu,³¹⁰ o Jedličkově ústavu³¹¹ a jedna ze dvou nejmladších knih hrádecké knihovny, která je věnována přípravě na narození potomka.³¹²

8.17 Právnícká literatura

(73 svazků; 6 ze 17. stol., 26 z 18. stol., 39 z 19. stol.; 2 z 20. stol.; 36 latinských, 21 německých, 15 českých, 1 francouzský)

Mezi právníckou literaturu jsou počítány tiskem vydané zákony, vyhlášky, nařízení, sepsaná práva a privilegia, výklady zákonů a kromě dalších typů právníckých dokumentů také edice historických právníckých pramenů. Mezi ně patří např. již dříve zmiňovaný *Codex juris Bohemici*, jehož devět svazků je součástí hrádecké knihovny.³¹³ Pět svazků obsahuje sbírky zákonů. Nejstarší českou právníckou knihou na Hrádku jsou *Artikulové sněmu království českého*³¹⁴ z roku 1602. Mezi svazky z 18. století se nachází několik

³⁰⁹ PRÄNDEL, Johann Georg. *Die Sphärik analytisch vorgetragen, und mit Beispielen aus der Erdglobuslehre beleuchtet, Oder Sphärische Trigonometrie in sehr faßlichem Vortrag analytisch dargestellt, und auf die Anfangsgründe der Astronomie angewendet*. München: Lentner, 1815.

³¹⁰ *Neues von Asthma*. Bad Reichenhall: [s.n.], 1930. Inventární číslo 4783.

³¹¹ BARTOŠ, Augustin, ed., KLÍMA, Jiří Václav, ed. *Snahy a práce Zemského spolku pro léčbu a výchovu mrzáků a Jedličkova ústavu pro zmrzačené v letech 1918-1925*. V Praze: Zemský spolek pro léčbu a výchovu mrzáků, 1926. Inventární číslo 4776.

³¹² DIEL, Louise. *Ein Kind wird erwartet: über das Erleben der Mutterschaft und die Vorsorge für das kommende Kind*. Lindau: Verlag Kleine Kinder, 1944. Inventární číslo 4796.

³¹³ JIREČEK, Hermenegild, ed. *Codex juris Bohemici*. Praha: Tempsky, 1867–1896. 9 sv. Inventární čísla 3299–3307.

³¹⁴ *Artikulové sněmu království českého*. Staré Město pražské, u dědiců Daniele Adama z Veleslavína, 1602. Inventární číslo 1979.

právnických univerzitních tezí, které obsahují tištěné dedikace členům radu Harrachů, a to především Augustu Gervasiu Protasiovi z Harrachu.³¹⁵

8.18 Správní literatura

(94 svazků; 3 z 18. stol.; 37 z 19. stol., 54 z 20. stol.; 71 českých, 22 německých, 1 maďarský)

Mezi správní publikace jsou v tomto rozboru zařazeny převážně jednolisty a brožury, ve kterých se nacházejí jednací řády různých institucí, zprávy o obecních, krajských či diecézních zřízeních, zápisy ze zasedání sněmu Království českého a stanovy spolků.

Z celkového počtu 94 položek jich je 53 uloženo ve společné složce pod společnou signaturou.³¹⁶ Těchto 53 položek a *Stanovy Jednoty českých střelců*³¹⁷ pocházejí z 20. století. V exempláři těchto stanov bylo do částečně předtištěného formuláře na titulním listě vepsáno, že „Jeho Osvícenost pan hrabě Jan z Harrachů přijat za česného zakládajícího člena dne 16. července 1901.“ Jazykově mezi hrádeckou správní literaturou převládá čeština, kterou jsou sepsány všechny tisky z 20. století a sedmnáct ze století devatenáctého. Jeden ze správních svazků je maďarsky.³¹⁸

8.19 Politická literatura

(59 svazků; 45 z 19. stol., 14 z 20. stol.; 31 českých, 23 německých, 5 francouzských)

Mezi politické knihy řadím spisy o nedávných politicky významných událostech (např. pozemková reforma, soudobé válečné konflikty, poválečné smlouvy), pojednání o aktuální politické situaci a předpokládané vyhlídky na její vývoj. Mezi nimi se nachází mj. titul politika Karla Mattuše *Řeči sněmovní*,³¹⁹ který věnoval hraběti Janu Nepomukovi. Z vlastní tvorby Jana Nepomuka je třeba zmínit svazek *Spása Rakouska*,³²⁰ který se v knihovně nachází v 23 exemplářích.

³¹⁵ O tom více v kapitole *Tištěné dedikace členům rodu Harrachů, jejich příbuzným a poddaným ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Tištěné typografické dedikace*.

³¹⁶ Inventární číslo 4599/01–4599/53. Ve starším katalogu od Otokara Vojtíška společně označeno jako *Různé stenografické zprávy: 50 volných listů*. Praha, 1901–1902.

³¹⁷ *Stanovy Jednoty českých střelců*. Praha: [s.n.], 1901. Inventární číslo 3314.

³¹⁸ *A'Nemzeti Casino' Részeseinek Névsora Betűrenddel, Annak Szabályai S' Egyéb Tudnivalói* Pesten: [s.n.], 1845. Inventární číslo 3403.

³¹⁹ MATTUŠ, Karel. *Řeči sněmovní, které v letech 1878-1892 promluvil Karel Mattuš*. V Praze: K. Mattuš, 1900. Inventární číslo 3277.

³²⁰ HARRACH, Jan Nepomuk. *Spása Rakouska*. V Praze: I.L. Kober, 1865. Inventární čísla 4277, 4683, 4740/01–4740/20, 4755.

8.20 Výroční zprávy

(85 svazků; 47 z 19. stol., 14 z 20. stol.; 31 českých, 23 německých, 5 francouzských)

Se správní a v některých případech také s politickou literaturou souvisí i výroční zprávy, které byly pro svoji specifickou vyčleněny do samostatné kategorie. Do ní řadím výroční zprávy státních úřadů, ale především nejrůznějších spolků, kterých byla v 19. a na počátku 20. století v Habsburské monarchii celá řada. Mezi nimi se největší množství výročních spisů (20) týká Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta na hradě Pražském,³²¹ v jejímž čele stál od roku 1863 Jan Nepomuk z Harrachu.³²²

8.21 Seznamy členů a adresáře

Zvláštní odnoží správní literatury jsou seznamy členů spolků či státních úřadů a také vydané adresáře.

Seznamy členů (12 svazků; 1 z 18. stol., 9 z 19. stol., 2 z 20. stol.; 9 českých, 3 německé)

Adresáře (7 svazků; 3 z 18. stol., 4 z 19. stol.; všechny německé)

Tři z hradeckých soupisů členů představují seznamy Společnosti Musea Království českého. V případě všech třech jazykově německých svazků se jedná o rakouské schematismy.

Mezi adresáře je zařazeno pět svazků *Topographisches Post-Lexikon aller Ortschaften der k. k. Erbländer*,³²³ *Handels und Gewerbe - Adressenbuch der Österreichischen Monarchie*³²⁴ a *Adressbuch von München*.³²⁵

8.22 Militaria

(14 svazků; všechny z 19. stol.; 12 německých, 2 české)

Mezi militaria nejsou zařazeny dějiny válečných střetů (které patří do historické či politické literatury) ani životopisy vojevůdců a válečníků (v kategorii biografie). Patří sem

³²¹ *Jahrbuch des Prager Dombau-Vereins*. Prag: Prager Dombau-Verein, 1903, 1910. Inventární čísla 4642–4643. ; *Ročník Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském*. V Praze: Jednota Svato-Vítská, 1895–1908. Inventární čísla 4644–4647, 4648/01–4648/04, 4652/01–4652/04. ; *Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na Hradě pražském*. V Praze: Jednota pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta, 1910. Inventární čísla 4656/01–4656/06.

³²² MENČÍK, Ferdinand. *Jan hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898, s. 16.

³²³ *Topographisches Post-Lexikon aller Ortschaften der k. k. Erbländer*. Wien: Schmidt, 1799–1802. 5 sv. (Ročník 1800 je ve fondu duplicitně). Inventární čísla 2975–2976, 3994–3996.

³²⁴ *Handels und Gewerbe-Adressenbuch der Österreichischen Monarchie. Jahrgang IX, 1854*. Wien: [s.n.], 1854. Inventární číslo 2973.

³²⁵ *Adressbuch von München*. München: [s.n.], 1852. Inventární číslo 4081.

pouze tiskem vydané vojenské předpisy, teoretické práce o válečném umění, taktice a výcvikové příručky. Jen dva z hrádeckých vojensko-teoretických svazků jsou české, a to *Cvičení o užívání zbraně, její částky, jejich čistotné chování, a o některých jiných vojáku potřebných věcech v cis. kr. vojsku*³²⁶ a *Cvičení ve zbrani jednotlivých vojáků, řad a zdělků cis. král. pěchoty*.³²⁷

8.23 Ekonomická a obchodní literatura

Ekonomie (15 svazků; 14 z 19. stol., 1 z 20. stol.; 5 německých, 10 českých)

Obchod (5 svazků; všechny z 19. stol.; 3 německé, 2 německo-české)

Mezi hrádecké publikace týkající se ekonomie jsou zařazeny teoretické spisy o ekonomice, taxativní a statistické hospodářské přehledy a vzdělávací příručky jako *Základové počtářství národo-hospodářského*.³²⁸ Titul *Taxace krupobitních škod*³²⁹ obsahuje tištěnou dedikaci Ferdinandu Zdeňkovi z Lobkowicz a zároveň autorovo rukopisné věnování Janu Nepomukovi z Harrachu.

Obchodem se zabývá pět publikací v hrádeckém fondu, z nichž dvě jsou různá vydání německo-české *Obchodní korrespondence v řeči české a německé* z roku 1888³³⁰ a z roku 1892.³³¹ Oba dva svazky věnoval hraběti Janu Nepomukovi jejich autor Karel Petr Kheil.

8.24 Literatura o průmyslu a technice

(26 svazků; 1 z 18. stol., 25 z 19. stol.; 13 německých, 13 českých)

Mezi svazky týkající se průmyslu a techniky jsou zařazeny knihy popisující soudobou strukturu průmyslu v Habsburské monarchii, publikace specializované na různé průmyslové oblasti nebo průmyslová odvětví.

Nejstarším z nich je titul *Die Kunst auf Glas zu malen und Glasarbeiten*.³³² Svazek podepsaný roku 1876 Janem Nepomukem z Harrachu byl patrně téhož roku zapůjčen

³²⁶ *Cvičení o užívání zbraně, její částky, jejich čistotné chování, a o některých jiných vojáku potřebných věcech v cis. kr. vojsku*. V Praze: Kronberger a Weber, 1826. Inventární číslo 4089.

³²⁷ *Cvičení ve zbrani jednotlivých vojáků, řad a zdělků cis. král. pěchoty*. V Praze: Jan Hostivít Pospíšil, 1835. Inventární číslo 1722.

³²⁸ STUDNÍČKA, František Josef. *Základové počtářství národo-hospodářského čili juridicko-politické arithmetiky*. V Praze: Matice česká, 1887. Inventární číslo 2025.

³²⁹ FASSBENDER, Josef. *Taxace krupobitních škod způsobených na hospodářských plodinách se stručným popisem nemoci rostlin, škodlivého hmyzu příruční kniha pro taxátory, úředníky a jednatele krupobitních pojišťoven, ...* Praha: J. Fassbender, 1898. Inventární číslo 3310.

³³⁰ KHEIL, Karel Petr. *Obchodní korrespondence v řeči české a německé*. V Praze: Bursík & Kohout, 1888. Inventární číslo 3264.

³³¹ KHEIL, Karel Petr. *Obchodní korrespondence v řeči české a německé*. V Praze: Bursík & Kohout, 1892. Inventární číslo 3265.

³³² VIEIL, Pierre le. *Die Kunst auf Glas zu malen und Glasarbeiten*. Nürnberg: George Peter Monath, 1779. Inventární číslo 5354.

správci harrachovské sklárny v Novém Světě Kralikovi, o čemž informuje vložený lístek. Zbývající průmyslové a technické publikace z 19. století se týkají cukrovarnictví, dřevařství, textilnictví, regulace řek a zužitkování odpadů. Několik z nich představovalo autorské dary hraběti Janu Nepomukovi – např. tituly *Umění přistřihačské*³³³ od Vendelína Mottla nebo *Chemická technologie dřeva*³³⁴ od Jaroslava Antoše.³³⁵

8.25 Zemědělská literatura

(49 svazků; 1 z 18. stol., 43 z 19. stol., 5 z 20. stol.; 28 českých, 15 německých, 3 slovenské, 3 anglické)

Do kategorie zemědělské literatury jsou zařazeny praktické příručky s radami pro zemědělce, publikace o zemědělských plodinách, ovocnářství a hospodářském zvířectvu a také několik brožur o včelařství. Ve fondu je uloženo pět exemplářů publikace *Krátké naučení o důležitosti dobytka dojného*,³³⁶ jejímž autorem byl Jan Nepomuk z Harrachu. Mezi zemědělskými publikacemi lze nalézt řadu svazků, které byly věnovány Janu Nepomukovi – např. pojednání *Včely loupeživé*³³⁷ od Aloise Thumy nebo *Bramborářství: návod k pěstování zemčat s popisem a objasněním nejnovějších a nejdůležitějších druhů*³³⁸ v překladu Emanuela Antonína Meliše.

8.26 Literatura o péči o domácnost a stravování

(4 svazky; 3 z 19. stol., 1 z 20. stol.; 3 německé, 1 český)

Čtyři z hradeckých knih představují „domácí rádce“ a publikace o stravování. Ze známějších autorů je mezi nimi zastoupena Magdalena Dobromila Rettigová a její *Pojednání o telecím mase*.³³⁹

³³³ MOTTTL, Vendelín. *Umění přistřihačské: theoretický a praktický návod ke braní míry a přistřihování oděvu: pro školy odborné i pro samouky*. Praha: Průmyslová jednota, 1892. Inventární číslo 3313.

³³⁴ ANTOŠ, Jaroslav. *Chemická technologie dřeva: to jest rostlinný vývoj, chemické složení a zpracování dřeva i konečná úprava technická výrobkův uměleckého průmyslu dřevařského pro truhláře, soustružníky, řezbáře, košíkáře, natěrače, pozlacovače, malíře, techniky, chemiky, jakož i ku potřebě na průmyslových školách odborných a pokračovacích*. V Chrudimi: J. Antoš, 1896. Inventární číslo 3352.

³³⁵ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

³³⁶ HARRACH, Jan Nepomuk. *Krátké naučení o důležitosti dobytka dojného, kterak dlužno rozumně jej chovati a jakých vad se vystříhati*. V Praze: Nákladem předsednictva Hospodářské jednoty kraje Králo-Hradeckého, 1864. Inventární čísla 4737/01–4737/05.

³³⁷ THUMA, Alois. *Včely loupeživé*. V Jičíně: A. Thuma, 1898. Inventární číslo 3364.

³³⁸ BUSCH, A. *Bramborářství: návod k pěstování zemčat s popisem a objasněním nejnovějších a nejdůležitějších druhů*. V Praze: Nákladem Aloise Hynka, 1874. Inventární číslo 3292.

³³⁹ RETTIGOVÁ, Magdalena Dobromila. *Pojednání o telecím mase: každému, komu se přejídá*. V Hradci Králové, Jan Hostivít Pospíšil, 1843. Inventární číslo 1685.

8.27 *Kalendáře*

(22 svazků; 2 z 18. stol., 18 z 19. stol., 2 z 20. stol.; 11 německých, 8 českých, 3 slovenské)

Kalendáře v hrádeckém fondu neobsahují pouhé výčty dnů v roce, ale (jak tomu u dobových zábavných kalendářů bývalo) také krátké zábavné či poučné texty, ilustrace, obsáhlejší charakteristiky uvedených křesťanských svátků, hospodářské rady či informace o spolku, který kalendář vydal. Právě spolkové tituly představují asi třetinu celkového množství kalendářů ve fondu.

8.28 *Knihkupecké nabídky*

(5 svazků; všechny z 19. stol.; 3 české, 2 německé)

Kromě nabídek, které jsou tištěny přímo v knihách uložených ve fondu, případně jsou vloženy do publikací na samostatném listku, se ve fondu knihovny na Hrádku nachází pět samostatných knihkupeckých nabídek, které mají vlastní inventární číslo. Nejstarší z nich je nabídkou Jana Hostivíta Pospíšila z roku 1820 *Poznamenání všech českých i německých kněh*.³⁴⁰ o něco mladší jsou dva exempláře nabídky nakladatelství F. A. Brockhaus z roku 1862³⁴¹ a zbývající dvě položky jsou nabídkami nakladatelství I. L. Kober z let 1863 a 1864.³⁴²

8.29 *Katalogy*

(23 svazků; 21 z 19. stol., 2 z 20. stol.; 11 německých, 6 anglických, 4 české, 2 francouzské)

V hrádeckém fondu se nachází řada katalogů uměleckých, historických a knižních sbírek, výstav, či katalogů aukčních. Ze známých evropských sbírek je zde zastoupen např. soupis sbírek Britského muzea³⁴³ nebo sbírek Ferdinanda II. na rakouském zámku Ambras.³⁴⁴ z regionálních sbírek blízkých Hrádku u Nechanic je zde uložen *Katalog*

³⁴⁰ POSPÍŠIL, Jan Hostivít. *Poznamenání všech českých i německých kněh*. Hradec Králové: Jan Hostivít Pospíšil, 1820. Inventární číslo 445

³⁴¹ *Bücher und Prachtwerke aus dem Verlage von F. A. Brockhaus in Leipzig*. Leipzig: Brockhaus, 1862. Inventární čísla 4753–4754.

³⁴² *Seznam kněh vydaných nákladem I. L. Kober v Praze*. Praha: I. L. Kober, 1863–1864. Inventární čísla 4745–4746.

³⁴³ *Synopsis of the Contents of the British Museum*. London: British Museum, 1846. Inventární číslo 4768.

³⁴⁴ SACKEN, Eduard von. *Die K.k. Ambraser-Sammlung*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1866. 2 sv. Inventární čísla 2760–2761.

*hospodářské, průmyslové a Národopisné výstavy pro vých. Čechy v Hradci Králové*³⁴⁵
a *Katalog sbírky trofejí z roku 1866*.³⁴⁶

8.30 Literatura o kultuře

(33 svazků; 20 z 19. stol., 13 z 20. stol.; 20 českých, 9 německých, 2 francouzské, 1 ruský, 1 slovenský)

Do kategorie literatury o kultuře jsou zařazeny publikace popisující různé typy uměleckých děl, umělecké sbírky, výstavy a další kulturní akce. Čtyři z českých publikací z 90. let 19. století se týkají Zemské jubilejní výstavy v Praze roku 1891.³⁴⁷ Dále jsou zde tematicky zastoupeny např. Národopisná výstava československá v Praze roku 1895, Výstava českého severovýchodu v Hořicích v roce 1903, 63. výroční výstava Krasoumné Jednoty v Praze roku 1902 nebo Mezinárodní hudební a divadelní výstava ve Vídni roku 1892.

8.31 Literatura o architektuře

(21 svazků; 1 z 18. stol., 20 z 19. stol.; 15 anglických, 6 německých)

Architektonických publikací je v hrádecké knihovně 21. Kromě tří teoretických publikací o architektuře a stavitelství je zbývajících osmnáct hrádeckých svazků zařazeno zároveň do skupiny alb, jelikož se jedná převážně o knihy shromažďující inspirační zdroje pro architektonické návrhy romantických staveb. Jazykově v této kategorii převládá poměrně výjimečně angličtina s patnácti položkami.

Z textových publikací obsahujících pouze dílčí ilustrace v textu se v kategorii architektonické literatury nacházejí svazky *Praktischer Unterricht zur Verfassung eines*

³⁴⁵ BAUER, František, ed. *Katalog hospodářské, průmyslové a Národopisné výstavy pro vých. Čechy v Hradci Králové pořádk. 12. až 26. srpna 1894*. V Praze: Výkonný výbor výstavní, 1894. Inventární číslo 2080.

³⁴⁶ WALDEK, Fr. *Katalog sbírky trofejí z roku 1866*. V Hradci Králové: Bratři Peřinové, 1894. Inventární číslo 4604.

³⁴⁷ *Seznam cen udělených na všeobecné zemské jubilejní výstavě v Praze roku 1891 pod protektorátem Jeho cis. a král. Veličenstva císaře Františka Josefa I.* V Praze: Nákladem výstavního výboru, [1892]. Inventární číslo 4549. ; *Sto let práce: zpráva o všeobecné zemské výstavě v Praze 1891: na oslavu jubilea první průmyslové výstavy roku 1791 v Praze pod protektorátem jeho cis. a král. veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.* V Praze: Nákladem výkonného výboru Všeobecné zemské jubilejní výstavy, 1893. 2 sv. Inventární čísla 4850–4851. ; *Jubilejní výstava zemská království Českého v Praze 1891*. V Praze: F. Šimáček, 1894. Inventární číslo 4871.

*richtigen Bauanschlages*³⁴⁸ a dvě Loudonovy encyklopedie *An Encyclopaedia Cottage, Farm, and Villa Architecture and Furniture*³⁴⁹ a *An Encyclopaedia of Gardening*.³⁵⁰

Ve většině architektonických alb, která jsou uložena na Hrádku u Nechanic, lze vypočítat ilustrace prvků, které byly použity při stavbě zámku. Jedná se převážně o alba staveb a výzdobných motivů užívaných u anglických romantických sídel, mezi které zámek také patří.³⁵¹ Nejstarším z těchto alb je *Ferme ornée*³⁵² Johna Plawa. Z mladších publikací se tu nacházejí např. čtyři svazky děl Charlese Jamese Richardsona.³⁵³

Ve starším katalogu od Otokara Vojtíška je uvedeno několik souborů volných listů s litografiemi výtvarníků Josepha Nashe a Louise Haghe, kteří též zobrazovali architektonické a výzdobné prvky anglických romantických sídel. Jedná se celkem o šest alb, která ovšem novější katalog od NPÚ již neuvádí. Soubory byly přeraženy z fondu knihovny do mobiliárního fondu.

8.32 Alba

(66 alb; 1 ze 17. stol., 1 z 18. stol., 60 z 19. stol., 4 z 20. stol.; 39 německých, 16 anglických, 8 českých, 2 francouzská, 1 latinské)

Knihovna na Hrádku u Nechanic neobsahuje pouze architektonická alba, ale také soubory vyobrazení přírody, historických událostí, biblických motivů a portrétní alba. S rodem Harrachů a jeho aktivitami nejvíce souvisí album s výjevy ze Zemské jubilejní výstavy roku 1891³⁵⁴ a také *Pohledy z Krkonoš*³⁵⁵ zobrazující scenerie z harrachovských panství.

³⁴⁸ SAX, Franz. *Praktischer Unterricht zur Verfassung eines richtigen Bauanschlages: für angehende Baumeister, Ingenieure, Bauökonomten, Maurer und Zimmerleute*. Wien: Anton Doll, 1825. Inventární číslo 458.

³⁴⁹ LOUDON, John Claudius. *An Encyclopaedia Cottage, Farm, and Villa Architecture and Furniture*. London: Longman: Rees: Orme: Brown: Green & Longman, 1835. Inventární číslo 2475.

³⁵⁰ LOUDON, John Claudius. *An Encyclopaedia of Gardening: Comprising the Theory and Practice of Horticulture, Floriculture, Arboriculture, and Landscape Gardening*. London: Longman: Rees: Orme: Brown, 1826. Inventární číslo 2472.

³⁵¹ O tom více v kapitole *Historie zámku Hrádek u Nechanic*.

³⁵² PLAW, John. *Ferme Ornée; Or Rural Improvements. A Series of Domestic and Ornamental Designs, Suited to Parks, Rides, Walks, Rivers, Farms*. London, I. & J. Taylor, 1795. Inventární číslo 4243.

³⁵³ RICHARDSON, Charles James. *Studies from old English mansions, their furniture, gold and silver plate etc.* London: T. Mc Lean, 1841. 3 sv. Inventární čísla 5320–5322. ; RICHARDSON, Charles James. *Observations on the Architecture of England During the Reigns of Queen Elizabeth and King James I.* London: J. Weale, 1837. Inventární číslo 5340.

³⁵⁴ *Album: Allgemeine Landesausstellung in Prag 1891*. Prag: [s.n.], 1891. Inventární číslo 4104.

³⁵⁵ *Pohledy z Krkonoš*. Jilemnice: Odbor Klubu českých turistů v Jilemnici, 1901. Inventární číslo 4258.

8.33 *Humoristická a satirická literatura*

(8 svazků; 1 z 18. stol., 7 z 19. stol.; 6 německých, 1 české, 1 francouzské)

S vyčleněním časopisů, které budou rozebrány v samostatné kapitole, se ve fondu nachází osm humoristických či satirických knih. Mezi nimi je mj. pět humoristických almanachů a jedna sbírka vídeňských anekdot *Bären*.³⁵⁶

8.34 *Teoretické práce o literatuře a jazykovědě*

Teorie literatury (26 svazků; 4 z 18. stol., 15 z 19. stol., 7 z 20. stol.; 18 českých, 7 německých, 1 latinský)

Jazykověda (27 svazků; 1 z 18. stol., 26 z 19. stol.; 6 německých, 21 českých)

Mezi teoretické práce o literatuře jsou zařazeny výbory z historické literatury, teoretické práce o soudobém vývoji literatury a také práce bibliografické. Mezi ně patří např. *Bibliografie české historie*³⁵⁷ od Čenka Zíbrta a Tobolkova *Česká bibliografie*.³⁵⁸ Jazykověda je ve fondu zastoupena 27 svazky, mezi něž patří učebnice a příručky gramatiky, frazeologie, ortografie a stylistiky. Jazykově v této skupině převládá čeština, přičemž i dva z jazykově německých svazků jsou zaměřeny na gramatiku českou. Nejhojněji zastoupeným autorem je František Cyril Kampelík (1805–1872),³⁵⁹ který kolem roku 1865 působil jako učitel přírodovědy na harrachovské rolnické škole ve Stěžerách.³⁶⁰

8.35 *Slovníky*

(29 svazků; 3 z 18. stol., 25 z 19. stol., 1 z 20. stol.; jazykový přehled viz níže)

Slovníky v hrádecké knihovně byly detailněji popsány v kapitole o jazykovém rozboru knihovny; na tomto místě budou zjištěné informace shrnuty.

V jazykovém přehledu bude zachován přístup použitý již v kapitole o jazykovém rozboru knihovny, což znamená, že jednotlivé exempláře budou zařazeny do jazykové skupiny dle jazyka, ve kterém je tištěna jejich titulní strana.³⁶¹ Co do počtu svazků je nejsilnější skupina slovníků česko-německých, což je ovšem dáno přítomností celkem

³⁵⁶ CASTELLI, Ignaz Franz. *Bären: eine Sammlung von Wiener Anekdoten*. Wien: Tendler, 1826. Inventární číslo 279.

³⁵⁷ ZÍBRT, Čeněk. *Bibliografie české historie*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. 1900–1912. 5 sv. Inventární čísla 3868–3869, 4047, 4536–4537.

³⁵⁸ TOBOLKA, Zdeněk Václav. *Česká bibliografie*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1908–1910. 3 sv. Inventární čísla 4600–4602.

³⁵⁹ OSN. Třináctý díl. V Praze: J. Otto, 1898, s. 876.

³⁶⁰ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6.

³⁶¹ Proto se zde objeví např. oddělené zmínky o slovnících česko-německých a německo-českých.

osmi svazků Jungmannova slovníku.³⁶² Druhým česko-německým slovníkem je slovník Františka Špatného;³⁶³ v české jazykové skupině se nachází ještě slovník česko-latinský.

Ve skupině primárně německých slovníků se na Hrádku objevuje jeden slovník německo-francouzský, jeden německo-řecký, dva německo-italské, dva německo-latinské a tři německo-české (přičemž jeden z nich je ve dvou svazcích). Dva ze slovníků jsou trojjazyčné, a to slovník německo-latinsko-český a německo-latinsko-polský.

Zbývajících exemplářů jsou slovník anglicko-německý, italsko-německý, francouzsko-anglický ve dvou svazcích a francouzsko-německý – též ve dvou svazcích.

8.36 *Encyklopedie*

(105 svazků; 66 z 18. stol., 39 z 19. stol.; 97 německých, 5 anglických, 2 české, 1 francouzský)

Z celkového počtu 105 svazků hrádeckých encyklopedií jich je 97 jazykově německých. Patří mezi ně především oblíbené mnohasvazkové reálné encyklopedie a konverzační lexikony. Nejrozsáhlejším z nich je brněnské vydání Krünitzovy *Oeconomische Encyklopädie*, z něhož je na Hrádku uloženo 63 svazků.³⁶⁴ Dále se tu nachází např. dvanáct svazků Brockhausovy *Allgemeine deutsche Real-Encyklopädie* z let 1833–1837³⁶⁵ a historická encyklopedie *Die Gegenwart*³⁶⁶ – též ve dvanácti svazcích.

Anglické encyklopedie jsou ve fondu zastoupeny pěti svazky. Mezi ně patří dvě výše uvedené architektonické encyklopedie J. C. Loudona,³⁶⁷ a trojsvazková publikace *An Encyclopaedia of Rural Sports*.³⁶⁸ Marginálně zastoupená je zde z jazykového hlediska

³⁶² Svazky 2–4 jsou v knihovně duplicitně. JUNGSMANN, Josef. *Slovník česko-německý Josefa Jungmanna*. V Praze: Pomocí Českého Museum, 1835-1839. 5 sv. Inventární čísla 3815–3819. Sv. 2–4 z druhé řady, inv. č. 4259–4261.

³⁶³ ŠPATNÝ, František. *Německo-český slovník kancelářský pro úředníky, zvláště pro účetníky, obchodníky, kupce, důchodní, revidenty a vůbec pro účty vedoucí*. Prag: Fr. Rívnač, 1868. Inventární číslo 1709.

³⁶⁴ KRÜNITZ, Johann Georg. *Oeconomische Encyklopädie, oder, Allgemeines System der Staats- Stadt-Haus- und Landwirthschaft, in alphabetischer Ordnung*. Brünn: gedruckt bey Joseph Georg Traßler, 1787. 63 sv. Inventární čísla 3181–3243.

³⁶⁵ *Allgemeine deutsche Real-Encyklopädie für die gebildeten Stände: Conversations-Lexikon: in zwölf Bänden*. Leipzig: F.A. Brockhaus, 1833-1837. 12 sv. Inventární čísla 719–730.

³⁶⁶ *Die Gegenwart: eine encyklopädische Darstellung der neuesten Zeitgeschichte für alle Stände*. Leipzig: F. A. Brockhaus, 1848–1856. 12 sv. Inventární čísla 731–741.

³⁶⁷ LOUDON, John Claudius. *An Encyclopaedia Cottage, Farm, and Villa Architecture and Furniture*. London: Longman: Rees: Orme: Brown: Green & Longman, 1835. Inventární číslo 2475. ; LOUDON, John Claudius. *An Encyclopaedia of Gardening: Comprising the Theory and Practice of Horticulture, Floriculture, Arboriculture, and Landscape Gardening*. London: Longman: Rees: Orme: Brown, 1826. Inventární číslo 2472.

³⁶⁸ BLAINE, Delabere Pritchett. *An Encyclopaedia of Rural Sports: Or a Complete Account, Historical, Practical, and Descriptive, of Hunting, Shooting, Fishing, Racing, and Other Field Sports and Athletic Amusements of the Present Day*. [S.l.: s.n., 18--]. 3 sv. Inventární čísla 2479–2481.

francouzština s jedním svazkem titulu *Questions sur l'Encyclopédie, par des amateurs*,³⁶⁹ podobně čeština s pouhými dvěma výkladovými slovníky.³⁷⁰

8.37 Hudba a hudebniny

Hudba (4 svazky; všechny z 19. stol.; 3 české, 1 slovenský)

Dvě z knih, které jsou zaměřeny na hudbu z teoretického hlediska, pojednávají o jejích dějinách, jedna o hudební teorii a jednou je již zmiňovaná pedagogická publikace *Mravný kalendář s připojeným navedením ke zpěvu*.³⁷¹

Zpěvníky (10 svazků; 2 z 18. stol., 10 z 19. stol.; 6 německých, 3 české, 1 anglický)

Mezi zpěvníky hrádecké knihovny patří především kancionály. Mezi německými kancionály se mj. nachází pětisvazkový *Messgesang* vydaný Aloisem Klarem.³⁷² Jeden zpěvník je jazykově anglický – *Oratory Hymn-Tunes*.³⁷³ Ten byl věnován do hrádecké knihovny roku 1886, přičemž jeho donátorka se podepsala jako „Mary Westphalen.“³⁷⁴ Jedním z českých zpěvníků jsou potom *Nápěvy prostonárodních písní českých* vydané Karlem Jaromírem Erbenem.³⁷⁵

Hudebniny (116 svazků; 107 z 19. stol., 9 z 20. stol.; 53 německých, 33 českých, 12 francouzských, 8 anglických, 7 italských, 1 latinský, 1 ruský, 1 polský)

Mezi tisky a rukopisy zaměřenými na hudbu jsou ovšem nejhojněji zastoupeny tiskem vydané či rukopisné hudebniny, mezi kterými jednoznačně převládají klavírní partitury. Většina drobnějších notových zápisů je svázána do konvolutů. Tyto svazky jen ve velmi omezené míře respektují formát či dělení na tisky a rukopisy. 28 inventárních položek hudebnin představuje svazky čistě rukopisné či převážně tištěné, do kterých jsou rukopisy vevázány.

Hrádecké hudebniny jsou dnes uloženy částečně v depozitáři v prvním patře a částečně v pracovně hraběnky, která se nachází též v prvním patře. Řada partitur je podepsána svými původními majiteli, mezi kterými se nejčastěji objevuje Anna z Harrachu. Jedna ze

³⁶⁹ VOLTAIRE. *Questions sur l'Encyclopédie, par des amateurs*. A Londres: [François Grasset et Cie], 1779. Inventární číslo 516.

³⁷⁰ VYSOKÝ, Arnošt. *Material k slovníku technologickému*. V Litomyšli: Tiskem a nákladem Antonína Augusty, 1861. Inventární číslo 1864. ; RANK, Josef. *Kapesní slovník novinářský v němž se nacházejí zvláště slova z cizích jazykův*. V Praze: I.L. Kober, 1862. Inventární číslo 3391.

³⁷¹ FILCÍK, Jan Nepomuk Josef. *Mravný kalendář s připojeným navedením ke zpěvu*. V Praze: v knižecí arcibiskupské kněhtiskárně, vedením a nákladem Václava Špinky, 1832. Inventární číslo 1635.

³⁷² KLAR, Alois. *Messgesang*. Prag: [s.n.], 1828. 5 sv. Inventární čísla 4978–4982.

³⁷³ *Oratory Hymn-Tunes*. London: [s.n., 18--]. Inventární číslo 4907.

³⁷⁴ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování členům rodu Harrachů, jejichž recipienty nelze jednoznačně identifikovat*.

³⁷⁵ ERBEN, Karel Jaromír, ed. *Nápěvy prostonárodních písní českých*. V Praze: vl. nákl., 1862. Inventární číslo 3297.

složek obsahujících klavírní partitury byla Harrachům patrně věnována potomky Rosy von Lützwow, provdané kněžny von Salm-Salm, jelikož ona, její dcera a sestra mnoho z drobných svazků a jednolistů uložených v dané složce podepsaly.

Tab. 8 – Přehled množství svazků přiřazených k jednotlivým klíčovým slovům tematického rozboru

Téma či forma	počet svazků	Téma či forma	počet svazků
beletrie	2005	matematická literatura	6
poezie	154	lékařská literatura	22
drama	145	právnícká literatura	73
libreta	8	správní literatura	94
sebrané spisy	417	politická literatura	59
biografie	94	výroční zprávy	85
autobiografie	38	seznamy členů	12
dopisy	14	adresáře	7
zeměpisná literatura	59	militaria	14
cestopisy	32	ekonomická literatura	15
průvodce	21	obchodní literatura	5
mapy	25	literatura o průmyslu a technice	26
náboženská literatura	599	zemědělská literatura	49
filozofická literatura	53	literatura o péči o domácnost a stravování	4
literatura o telepatii a spiritismu	2	kalendáře	22
mravoučná literatura	28	knihkupecké nabídky	5
historická literatura	371	katalogy	23
literatura folkloristická	11	literatura o kultuře	33
numismatická literatura	7	literatura o architektuře	21
heraldická literatura	1	alba	66
genealogická literatura	137	humoristická a satirická literatura	8
almanachy	179	práce o literatuře	26
dětská literatura	34	práce o jazykovědě	27
učebnice	55	slovníky	29
literatura o vzdělávání	17	encyklopedie	105
přírodovědná literatura	24	hudba	4
fyzikální literatura	4	zpěvníky	9
chemická literatura	4	hudebniny	116
astronomická literatura	2		

9. Periodika v knihovně na Hrádku u Nechanic

Následující kapitola představí periodika, která jsou uložena v Harrachovské knihovně na Hrádku u Nechanic. Jedná se celkem o 49 titulů, které byly rozděleny do skupin podle jazykového hlediska. Nejpočetnější je skupina časopisů českých, bezprostředně za nimi následují časopisy německé (ať už tištěné v Německu, Rakousku, Česku nebo Polsku). Méně početné jsou potom časopisy francouzské a anglické. Každá z jazykových skupin byla dále rozdělena do tematických podskupin, které ovšem v mnoha případech obsahují pouze jednu položku. Periodika, jejichž název či charakter se v průběhu let v malé míře proměňoval, jsou počítána i přes tyto změny za jeden titul (viz např. změny v názvu *Časopisu Českého musea*). Většina údajů o titulech byla excerpována přímo ze samotných zámeckých exemplářů, případné další zdroje informací jsou citovány v poznámkách pod čarou. Informace o zastoupení svazků v hrádecké knihovně pocházejí z katalogů knihovny,³⁷⁶ detailněji potom z daných exemplářů.

Na závěr kapitoly je pro větší přehlednost zařazena tabulka se soupisem jednotlivých titulů³⁷⁷ a jejich ročníků, které jsou v knihovně přítomny. Některé časopisy jsou staršího data než samotný zámek, pouze jeden titul pochází z 18. století. Jde o německé překlady několika ročníků časopisu Královské švédské akademie věd.

Naopak z počátku 20. století pochází z německých časopisů pouze zdejší ročník *Konnersreuther Jahrbuch* a dále disparátní čísla českých periodik. Jedná se o několik čísel *Časopisu Českého musea*, většinu ročníků *Českých listů hospodářských a Spolkového časopisu pro lesnictví*, dále všechna čísla časopisů *Hospodář československý*, *Český časopis historický*, *Krásy našeho domova*, *Časopis turistů* a *Zlatá Praha*. Porovnáme-li tedy počty zdejších titulů různých jazykových skupin s dobou jejich vydání, můžeme uzavřít, že z produkce 19. století lehce převládají německy psaná periodika,³⁷⁸ zatímco ve století dvacátém již plně převažují české časopisy nad německými³⁷⁹.

³⁷⁶ Byla srovnána fakta z elektronického katalogu vytvořeného pracovníky NPÚ s informacemi v mnohdy detailnějším tištěném katalogu vytvořeném vedoucím inventarizační komise Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody východočeského kraje Otokarem Vojtíškem v roce 1985, který byl pro katalog NPÚ předlohou. O něm více v kapitole *Historie fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Historie hrádeckého fondu od roku 1945 dodnes*.

³⁷⁷ Názvy časopisů jsou v naprosté většině případů zkráceny – ovšem jen tak, aby bylo možno dané periodikum jasně identifikovat.

³⁷⁸ Sedmnáct německých časopisů oproti čtrnácti českým.

³⁷⁹ Osm českých oproti jednomu německému.

9.1 Česká periodika

Hrádecká knihovna je fondem, který sice obsahuje značné množství bohemik, ale není zdaleka tak bohemikální, jak uváděly starší práce.³⁸⁰ V případě hrádeckých periodik je ovšem jazykově česká produkce silnější než jazykově německá. Ve fondu se nalézají 22 titulů jazykově českých periodik. Jak již bylo řečeno, *Časopis Českého musea* měnil několikrát v průběhu své existence název; kromě tohoto titulu je v následujícím výčtu za jedno periodikum počítán i časopis a sborník *Živa*.

9.1.1 Odborná - muzejní

Za jednu z nejpočetnějších kategorií mezi českými časopisy na Hrádku lze považovat odborné časopisy související s dnešním Národním muzeem. V první řadě se jedná o *Časopis Českého musea*, který vychází dodnes již od roku 1827. Časopis se měl zabývat hlavně filologií, soudobým literárním děním a českou historií,³⁸¹ jeho ráz byl ovšem vedle filologie spíše literárněhistorický.³⁸² Vydáván byl pod několika názvy, které se měnily společně s názvem musea. V knihovně na Hrádku je uložena souvislá řada jeho svazků od roku 1827 do roku 1907. Za danou dobu periodikum vystřídalo tři názvy, pod kterými ho ve zdejším fondu najdeme. Jde o *Časopis Společnosti vlastenského museum w Čechách* (1827–1830),³⁸³ o *Časopis Českého museum* (1831–1854)³⁸⁴ a o *Časopis Musea Království českého* (1855–1907).³⁸⁵ Celkem tedy jde o osmdesát jedna ročníků. (Svazky ročníků 1829 a 1847 jsou přítomny dvakrát.) k časopisu patří také ve zdejším fondu uložený rejstřík *Ukazatel k prvním padesáti ročníkům Časopisu musea království Českého*.³⁸⁶

Mezi další vědecké časopisy spjaté s Národním muzeem je třeba zařadit *Živu: časopis přírodnický*, který vychází též dodnes. Prvních 12 ročníků, které redigoval Jan Evangelista Purkyně, se nalézají také v hrádecké knihovně.³⁸⁷

Druhou z historických podob této publikace byla *Živa: sborník vědecký musea království Českého: odbor přírodovědecký a mathematický*. Sborník *Živa* vyšel od roku

³⁸⁰ K tomu více v kapitole *Jazyková struktura fondu* v podkapitole *Zmínky o jazykové struktuře fondu v sekundární literatuře*.

³⁸¹ KUSÁKOVÁ, Lenka. *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*. Praha: Academia, 2012, s. 378.

³⁸² MAREK, Jaroslav, KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. Praha: Lidové noviny, 1997, s. 381 a s. 484.

³⁸³ Inventární čísla 1850–1853, 2022.

³⁸⁴ Inventární čísla 1854–1878, 3853.

³⁸⁵ Inventární čísla 1887–1924, 3854–3856, 3893–3898, 3865, 4611/001–4611/004, 4612/001–4612/004, 4613/001–4613/004, 4614/001–4614/004.

³⁸⁶ SCHULZ, Václav, ed. *Ukazatel k prvním padesáti ročníkům Časopisu Musea království českého 1827–1876*. V Praze: Nákladem Matice české, 1877. Inventární číslo 2009.

³⁸⁷ Inventární čísla 1990–2001.

1869 do roku 1878 s nepravidelnou periodicitou v celkem dvanácti svazcích.³⁸⁸ Dvě jeho čísla – jedno z roku 1869, druhé z roku 1871 – jsou rovněž součástí hradecké knihovny.³⁸⁹

Kromě *Živy* vydávalo muzeum zhruba jednou ročně ještě odborný sborník věnovaný humanitním oborům: *Sborník vědecký musea království Českého: odbor historický, filologický a filosofický*, který vycházel mezi lety 1868-1873.³⁹⁰ V hradecké knihovně je uložen jeho první ročník z roku 1868.³⁹¹

Archeologický sbor českého muzea vydával od roku 1854 *Památky archeologické a místopisné*, které vycházejí dodnes.³⁹² Na Hrádku se nachází prvních devět dílů, které obsahují ročníky 1854-1874. (První ročník je v knihovně dvakrát.)³⁹³

9.1.2 Historická nesouvisející s Národním muzeem

Sborník historický byl periodikem, které vydával český historik Antonín Rezek u Jana Otty v letech 1883-1886.³⁹⁴ V knihovně na Hrádku je uložen jeho první ročník 1883.³⁹⁵

Jeho určitým nástupcem se stal *Český časopis historický*, který vychází dodnes od roku 1895, kdy ho založili Antonín Rezek a Jaroslav Goll.³⁹⁶ Vycházel čtyřikrát ročně. V hradecké knihovně nalezneme kompletní ročníky 1912 a 1914 a tři čísla z roku 1915.³⁹⁷

Časopis *Český lid* je periodikem zaměřeným na folkloristiku, etnologii a další příbuzné obory, jakými jsou kulturní historie, dějiny umění atd. Jeho zakladatelem se stal roku 1892 kulturní historik, folklorista a etnograf Čeněk Zíbrt.³⁹⁸ Na Hrádku se nachází jeho devátý ročník z roku 1900.³⁹⁹

9.1.3 Hospodářská

Další skupina zdejších periodik je zaměřena na praktičtější otázky – na hospodářství a průmysl. Patří mezi ně *České listy hospodářské: věstník Ústřední společnosti*

³⁸⁸Živa: časopis přírodnický. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000356739&local_base=NKC.

³⁸⁹ Inventární čísla 1988-1989.

³⁹⁰ Sborník vědecký musea království Českého: odbor historický, filologický a filosofický. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=001491372&local_base=NKC.

³⁹¹ Inventární číslo 1833.

³⁹² Několikrát změnily název – na *Památky archeologické* či jen *Památky*.

³⁹³ Inventární čísla 3807, 3821-3828.

³⁹⁴ MAREK, Jaroslav, KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 1997, s. 381.

³⁹⁵ Inventární číslo 3294.

³⁹⁶ MAREK, Jaroslav, KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 1997, s. 381 a 405.

³⁹⁷ Inventární čísla 4609/001-4609/004, 4610/001-4610/004, 4734/001-4734/003.

³⁹⁸ MAREK, Jaroslav, KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 1997, s. 381, 411.

³⁹⁹ Inventární číslo 3268.

hospodářské pro království české spolu t.č. Věstník zemského spolku ovocnického - časopis týkající se českého hospodářství, zaměřující se dále na politiku ve vztahu k hospodářství a aktuality z oboru. Časopis začal vycházet roku 1893. Na Hrádku je uloženo šest svazků z let 1900, 1910-1914.⁴⁰⁰

Druhým hrádeckým hospodářským periodikem je *Hospodář českoslovanský: ústřední list zemědělský pro Čechy, Moravu a Slezsko: týdeník illustrovaný věnovaný veškerým zájmům zemědělství, hospodářského průmyslu, národního hospodářství a veřejné správy vůbec* – týdeník vycházející od roku 1889. V knihovně je uloženo několik čísel z roku 1908 a dále takřka kompletní řady čísel z let 1910–1916. Z roku 1908 jsou to čísla 19–38 (mezi kterými chybí č. 22), ročník 1910 je jediný zcela kompletní. V letech 1911–1916 chybí v každém ročníku alespoň jedno číslo. V ročníku 1911 chybí č. 16–19, v ročníku 1912 je vše kromě čísel 3, 23, 38, 46 a 48, ročník 1913 postrádá pouze č. 10, v ročníku 1914 chybí č. 43 a 48, v ročníku 1915 není č. 41 a v ročníku 1916 nejsou č. 8, 17 a 41.⁴⁰¹

9.1.4 Průmyslová

Mezi příbuzné časopisy zabývající se více průmyslem než hospodářstvím patří *Živnostenské museum: sborník věnovaný pokroku všech odvětví uměleckého průmyslu, živností a řemesel v národě českoslovanském pořádán osvědčenými silami těchto odborů*. Od března 1873 vycházel jako samostatná příloha k periodiku *Průmyslník: časopis věnovaný zájmům veškerého průmyslu domácího, spoluorgán cukrovarníků českých* (vycházel v letech 1870–1877). Na Hrádku jsou uloženy svázané ročníky 1873 a 1875.⁴⁰²

Na Průmyslníka později navazoval časopis podobného jména, a to *Průmyslník: list věnovaný zájmům průmyslu, obchodu a hospodářství*, který vycházel v Praze v letech 1881–1885. Na Hrádku se nachází dva svazky: první obsahuje ročník 1882–1883, druhý ročník 1883–1884.⁴⁰³

9.1.5 Lesnictví, příroda, turistika

Zatímco mezi jazykově německými časopisy na Hrádku početně převládají tituly zabývající se lovem a jezdeckým, mezi českými patří k nejpočetnějším časopisy o přírodě a turistice. Z nich nejvíce souvisí s lovem *Spolkový časopis pro lesnictví, myslivost a přírodovědu* – časopis České lesnické jednoty (Böhmischer Forstverein), který vycházel

⁴⁰⁰ Inventární čísla 3791, 4044, 4730–4733.

⁴⁰¹ Inventární čísla 4232, 4595/001–4595/051, 4592/001–4592/019, 4593/001–4593/048, 4594/001–4594/047, 4596/001–4596/047, 4597/001–4597/051, 4598/001–4598/050.

⁴⁰² Inventární čísla 4867–4868.

⁴⁰³ Inventární čísla 4224–4225.

od roku 1849 pod názvem *Vereinschrift für Forst- Jagd- und Naturkunde* a obsahoval i české články.⁴⁰⁴ Pod zde uvedeným českým názvem se časopis začal uvádět roku 1883.⁴⁰⁵ Na Hrádku jsou jeho čísla z roku 1889 a svázané ročníky 1907–1908 a 1910–1911.⁴⁰⁶

Dále je tu *Z lesů a luhů: illustrovaný list pro lesní a polní hospodářství, myslivost a rybářství* – lesnický časopis vydávaný od roku 1895 ve Velkém Meziříčí. Ve fondu knihovny se nachází pouze první ročník 1895 v jednom svazku.⁴⁰⁷

Krása našeho domova: věstník Svazu českých okrašlovacích spolků v království Českém a Klubu Za starou Prahu je časopisem zaměřeným na českou přírodu. Vycházel od roku 1904, na Hrádku je jeho svázaný šestý ročník z roku 1910.⁴⁰⁸

Časopis turistů byl periodikem Klubu českých turistů. Byl založen záhy po vzniku klubu – v roce 1889. Vychází dodnes pod změněným názvem *Turista*. Na Hrádku je uložen ročník 1910. Z roku 1911 je zde 8 čísel, 1912 má 9 čísel, z ročníku 1913 je ve fondu 10 čísel, z roku 1914 čísel 7.⁴⁰⁹

9.1.6 Společenská

Značné popularitě se v 19. století těšila i společenská periodika. Řadím zde mezi ně časopisy, které se zabývaly různými soudobými otázkami a jejichž hlavním cílem bylo pobavit. *Zlatá Praha: obrázkový týdeník pro zábavu a poučení* původně vycházela dvakrát do měsíce v letech 1864–1865. Obnovena byla jako společenský týdeník Janem Ottou roku 1884. Na Hrádku se nacházejí svázané ročníky 1910 a 1911.⁴¹⁰

*Polabský Slovan: Králové-Hradecký zábavo-časopisecký list k rozmilým bratřím zde, na Moravě, Slezsku i Slovensku*⁴¹¹ byl periodikem vydávaným Janem Hostivitem Pospíšilem v Hradci Králové v letech 1848–1849.⁴¹² Na Hrádku se nachází několik svázaných čísel z roku 1848, dále potom jako přílázky k periodiku *Breje* několik čísel z roku 1849.⁴¹³

⁴⁰⁴ O tom více v této kapitole v podkapitole *Německá periodika. Jezdectví, lov a myslivost*.

⁴⁰⁵ KOVAŘÍK, Jaromír. Spolkový časopis pro lesnictví, myslivost a přírodovědu. *Myslivecké zábavy*. Roč. 2009, č. 1, s. 3.

⁴⁰⁶ Inventární čísla 2021, 4532–4533.

⁴⁰⁷ Inventární číslo 4228.

⁴⁰⁸ Inventární číslo 4540.

⁴⁰⁹ Inventární čísla 4045, 4615/001–4615/010, 4616/001–4616/007, 4735/001–4735/008, 4736/001–4736/009.

⁴¹⁰ Inventární čísla 4229–4230.

⁴¹¹ Inventární číslo 1961; jako přílázek pod inv. č. 3833.

⁴¹² Polabský Slovan: Králové-Hradecký zábavo-časopisecký list k rozmilým bratřím zde, na Moravě, Slezsku i Slovensku. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=001489568&local_base=NKC.

⁴¹³ Viz níže.

9.1.7 Humoristická

Brejle byly satiricko-humoristickým obrázkovým časopisem, který vycházel dvakrát týdně mezi 18. únorem a 28. květnem roku 1849. Vydával ho a prakticky celý psal Bedřich Moser.⁴¹⁴ Na Hrádku se nachází společně svázaná čísla 6–14. Přivázána jsou k nim čísla 18, 20, 22 a 27 již zmiňovaného *Polabského Slovana* z roku 1849.⁴¹⁵

9.1.8 Kultura

Jedním z vystavovatelů na zemské jubilejní výstavě roku 1891 byl i hrabě Jan Nepomuk z Harrachu, který zde prezentoval především lesnictví, lov a také dřevařskou výrobu.⁴¹⁶ i proto se v hrádecké harrachovské knihovně nachází periodikum, které se výstavě přímo věnovalo, a to *Časopis výstavní: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v Čechách*, který vycházel pod tímto názvem dvakrát měsíčně od 1. 8. 1890 do 30. 12. 1891. Jeho název před tímto obdobím a po něm byl pouze *Zprávy Spolku architektů a inženýrů v Čechách*.⁴¹⁷ v hrádecké knihovně se nachází výstavní ročník 1891.⁴¹⁸

V zámecké knihovně je uložen i hudební časopis *Věnc ze zpěvů vlastenských uvitý a obětovaný dívkám vlastenským*, který vycházel v Praze od roku 1835. Do roku 1839 vycházel jako měsíčník, v letech 1843–1844 potom nepravidelně pod názvem *Věnc*. Obsahoval notové zápisy písní a písňové texty.⁴¹⁹ V knihovně najdeme jeho 4. ročník – tedy 1838.⁴²⁰

K Věnci vycházela v letech 1843–1844 také literární příloha (s prostým názvem *Příloha k Věnci* nebo variantně *Literární příloha k Věnci*).⁴²¹ Na Hrádku je uložen svazek obsahující 1.–4. číslo z roku 1843.⁴²²

⁴¹⁴ KUSÁKOVÁ, Lenka. *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*. Praha: Academia, 2012, s. 382.

⁴¹⁵ Inventární číslo 3833.

⁴¹⁶ HLAVÁČKA, Milan. *Jubilejní výstava 1891*. Praha: Techkom, 1991, s. 49.

⁴¹⁷ Zprávy Spolku architektů a inženýrů v Čechách. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=001575120&local_base=NKC.

⁴¹⁸ Inventární číslo 4233.

⁴¹⁹ KUSÁKOVÁ, Lenka. *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*. Praha: Academia, 2012, s. 426.

⁴²⁰ Inventární číslo 3837.

⁴²¹ KUSÁKOVÁ, Lenka. *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*. Praha: Academia, 2012, s. 401.

⁴²² Inventární číslo 1968.

9.2 Německá periodika

Jazykově německých periodik se nachází ve fondu hrádecké knihovny o něco méně než jazykově českých, a to devatenáct. Tematicky se německá skupina od české příliš neliší, obsahuje pouze jiné tituly a některá nová nepřilíš početná témata.

9.2.1 Jezdectví, lov a myslivost

Nejpočetnější skupinu titulů německých časopisů v knihovně na Hrádku tvoří periodika týkající se jezdeckví, lovu a myslivosti. Hrádek u Nechanic byl mimo jiné loveckým sídlem rodu Harrachů, což dává místu jejich uložení aktuální smysl.⁴²³ Lesnictví, myslivost či téma přírody obecně je přidruženo k této kategorii hlavně díky blízkosti daných témat a jejich časté provázanosti u některých z dále uvedených titulů.

Z dané skupiny se na Hrádku nachází nejvíce svázaných ročníků německého periodika *Jahrbuch für Pferdeezucht, Pferdekenntniß...*, jehož pokračování názvu se v letech postupně proměňovalo. Časopis byl vydáván nejprve v Ilmenavě, později ve Výmaru. Na zámku jsou uloženy „ilmenavské“ ročníky 1823, 1824, 1826, 1827 a 1828 a potom ročníky „výmarské“ 1837, 1838, 1839, 1840, 1842, 1843, 1844 a 1846.⁴²⁴

Tematicky podobně zaměřený byl o něco mladší časopis *Blätter über Pferde und Jagd*. Jednalo se opět o časopis vydávaný v Berlíně počínaje rokem 1851. V knihovně najdeme šest svazků jeho čísel z let 1854–1856.⁴²⁵

Ze stejné doby jako první hrádecké ročníky periodika *Jahrbuch für Pferdeezucht* pocházejí i čísla ročenky *Sylvan. Jahrbuch für Forstmänner, Jäger und Jagdfreunde*. Byla vydávána v Heidelbergu a v hrádecké knihovně je uložen její ročník 1824 a dvojročníky 1825–1826 a 1827–1828.⁴²⁶

Pražským jazykově německým časopisem o jezdeckví byl *Bericht über die Prager Pferderennen*, z něhož se v zámecké knihovně nachází jedno číslo vydané roku 1865.⁴²⁷

V Čechách vycházel také *Vereinschrift für Forst- Jagd- und Naturkunde*, odborný časopis České lesnické jednoty, který vznikl rok po jejím založení, tedy roku 1849. Obsahoval české i německé články. Od roku 1883 (tedy počínaje svazkem 121) byl název uváděn také v češtině jako *Spolkový časopis pro lesnictví, myslivost a přírodovědu*, který

⁴²³ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, 1. [1].

⁴²⁴ Inventární čísla 844–845, 3170–3180.

⁴²⁵ Inventární čísla 110–115.

⁴²⁶ Inventární čísla 430–432.

⁴²⁷ Inventární číslo 3323.

již byl zmíněn v souvislosti s jazykově českými periodiky.⁴²⁸ V knihovně je pouze svazek z roku 1879.⁴²⁹

9.2.3 Zemědělská

Allgemeine Oesterreichische Zeitschrift für den Landwirt, Forstmann und Gärtner byl časopisem vycházejícím od roku 1829 ve Vídni. Periodikum se zabývalo především zemědělstvím, chovem hospodářských zvířat, lesnictvím, myslivostí a zahradnictvím, přičemž mělo akcentovat situaci nejen v Habsburské monarchii, ale i v zahraničí. Hrádecká knihovna obsahuje pouze jeden ročník, a to 1836.⁴³⁰

9.2.4 Společenská

Čtvrtletník *Hausblätter* vycházel ve Stuttgartu v letech 1855–1867. Zabýval se nejrozličnějšími tématy ve své době aktuálními či historickými. V hrádecké knihovně najdeme ročníky 1855–1866.⁴³¹

Panorama des Universums zur erheiternden Belehrung für Jedermann und alle Länder (známé spíše pod zkrácenými názvy *Panorama des Universums* či pouze *Panorama*), byl hojně ilustrovaným společenským časopisem, který vycházel od roku 1834 v Praze. Obsahoval mj. řadu povídek, humoristických textů, obrázků a informací o různých aktuálních tématech. V knihovně se nachází 10 svazků z let 1834–1846 (první tři svazky obsahují po dvou ročnících).⁴³²

Knihovna dále obsahuje *Feuilletonistische Beilage der Presse*, tedy fejetonovou přílohu rakouského deníku *Die Presse*, který vychází od roku 1848 ve Vídni dodnes.⁴³³ Příloha uložená v hrádecké knihovně pochází z roku 1854.⁴³⁴

9.2.5 Humoristická

Fliegende Blätter jsou bohatě ilustrovaným německým humoristickým časopisem vydávaným v Mnichově od roku 1845. V knihovně chybí svazek první, ovšem od druhého svazku je řada až na několik výjimek (svazky 27, 79–81) kompletní až do čísla 85.⁴³⁵

⁴²⁸ OSN. Patnáctý díl. V Praze: J. Otto, 1900, s. 919. ; KOVAŘÍK, Jaromír. Spolkový časopis pro lesnictví, myslivost a přírodovědu. *Myslivecké zábavy*. Roč. 2009, č. 1, s. 3.

⁴²⁹ Inventární číslo 3960.

⁴³⁰ Inventární číslo 4046.

⁴³¹ Inventární čísla 284–328.

⁴³² Inventární čísla 3692–3703.

⁴³³ Die Presse. ÖSTERREICHISCHE NATIONALBIBLIOTHEK. ANNO: *Historische österreichische Zeitungen und Zeitschriften* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://anno.onb.ac.at/info/apr_info.htm.

⁴³⁴ Inventární číslo 4111.

⁴³⁵ Inventární čísla 3704–3783.

9.2.6 Spiritistická, mystická

Dva z hrádeckých německy psaných časopisů mají tematiku mystickou. Prvním z nich je *Licht des Jenseits, oder Blumenlese aus dem Garten des Spiritismus. Eine Zeitschrift für die spiritistische Wissenschaft und Lehre* (či krátce jen *Licht des Jenseits*) – vídeňský spiritistický měsíčník vydávaný od roku 1866 Constantinem Delhezem, který kromě zmiňovaného časopisu založil vídeňský spiritistický spolek.⁴³⁶ V hrádecké knihovně se nachází pouze jeden svazek – třetí ročník (1868).⁴³⁷

Druhým je *Konnorsreuther Jahrbuch: der Konnersreuther Chronik* – periodikum, které vycházelo v Karlsruhe od roku 1929. „Kronika“ byla zaměřena na katolickou mystičku Terezii Neumannovou (1898–1962), rodačku z bavorského Konnersreuthu. Ročenku vydával katolický spisovatel Friedrich Ritter von Lama v letech 1929–1936.⁴³⁸ V hrádecké knihovně se nachází první číslo z roku 1929.⁴³⁹

9.2.7 Všeobecná odborná

Knihovna obsahuje i německé časopisy odborné. *Hesperus. Encyklopädische Zeitschrift für gebildete Leser* se nezaměřuje na jeden konkrétní vědní obor, ale obsahuje články týkající se zeměpisu, historie, lékařství, státovědy, dějin literatury, práva a dalších disciplín. Ročníky v knihovně jsou následující: 1820 (3 svazky), 1821 (3 svazky), 1822 (3 svazky), 1823 (2 svazky), 1824 (1 svazek), 1825 (2 svazky), 1826 (2 svazky), 1827 (2 svazky), 1828 (2 svazky), 1829 (2 svazky). Celkem tedy 10 ročníků (ne vždy ovšem kompletních) v 22 svazcích.⁴⁴⁰

9.2.8 Historická

Wöchentliche Nachrichten für Freunde der Geschichte, Kunst und Gelehrtheit des Mittelalters byl týdeníkem s tematikou dějin středověku. Vydával ho ve Vratislavi od roku 1816 německý archeolog, germanista a folklorista Johann Gustav Gottlieb Büsching,

⁴³⁶ AUGUSTYNOWICZ, Christoph, REBER Ursula, Hg. *Vampirglaube und magia posthuma im Diskurs der Habsburgermonarchie*. Münster: LIT Verlag, 2011, s. 214.

⁴³⁷ Inventární číslo 3923.

⁴³⁸ Konnersreuther Jahrbuch 1931. *Časopis Katolického Duchovenstva*. Praha: arcibiskupství, 1893, roč. 33, č. 2, s. 181. ; k Tereze Neumannové více viz *NDB*. Neunzehnter Band. Berlin: Duncker & Humblot, 1999, s. 162–163.

⁴³⁹ Inventární číslo 4742.

⁴⁴⁰ Inventární čísla 3598–3619.

který mimo to založil i tamní spolek pro slezské dějiny.⁴⁴¹ V knihovně se nacházejí ročníky 1817 a 1821.⁴⁴²

9.2.9 Přírodovědecká

Der Königlischen Schwedischen Akademie der Wissenschaften Abhandlungen aus der Naturlehre. Periodikum vydávala Královská švédská akademie věd hned od svého založení v roce 1739. Vycházelo jednou ročně a zaměřovalo se na přírodní vědy.⁴⁴³ V knihovně jsou uloženy německé překlady jednotlivých ročníků, které vycházely v Hamburku s několikaletým zpožděním oproti vydáním švédským, a to ročníky 3 (1751), 5 (1751), 7 (1752), 8 (1752), 9 (1753), 10 (1753), 11 (1754), 12 (1754), 14 (1755), 15 (1756), 16 (1756), 17 (1756), 18 (1757), 19 (1757), 20 (1759) – jedná se tedy o 15 ročníků, přičemž ročník sedmý se v knihovně nachází dvakrát.⁴⁴⁴

9.2.10 Ekonomická

Od roku 1849 vycházel časopis rakouského obchodního spolku (Österreichischer Gewerbeverein)⁴⁴⁵ *Zeitschrift des Niederoesterreichischen Gewerb-Vereins*. Na Hrádku je uloženo jediné číslo z roku 1850.⁴⁴⁶

9.2.11 Literární

Literární časopis *Blätter für literarische Unterhaltung* vycházel od roku 1826 v Lipsku.⁴⁴⁷ Kromě čistě literární tematiky obsahoval také články věnované kultuře, umění a divadlu a také biografii. V hrádecké knihovně se nachází ročník vydaný roku 1836 ve třech svazcích a jeden svazek ročníku 1837.⁴⁴⁸

9.2.12 Dětská

Jediným hrádeckým dětským periodikem je *Franz Hoffmann's neuer Deutscher Jugendfreund für Unterhaltung und Veredlung der Jugend* – časopis pro mládež vydávaný

⁴⁴¹ ADB. Dritter Band. Leipzig: Duncker & Humblot, 1876, s. 645–646.

⁴⁴² Inventární čísla 2782, 2925.

⁴⁴³ Ke Královské švédské akademii věd více: *Nordisk familjebok: konversationslexikon och realencyklopedi*. Trettioa bandet. Stockholm: Nordisk familjeboks förlags aktiebolag, 1921, sl. 99–116. K jejímu založení konkrétně: Tamtéž, sl. 110.

⁴⁴⁴ Inventární čísla 3246–3261.

⁴⁴⁵ Ke spolku více v: MÜLLER, Peter. *110 Jahre Österreichischer Gewerbeverein*. Wien: "Antaios" Adress- und Anzeigenbuchverlag, 1849.

⁴⁴⁶ Inventární číslo 3969.

⁴⁴⁷ *Allgemeine deutsche Real-Encyklopädie für die gebildeten Stände: Conversations-Lexikon: in fünfzehn Bänden*. Funfzehnter Band, Zweite Abtheilung. Leipzig: Brockhaus, 1855, s. 486.

⁴⁴⁸ Inventární čísla 4036–4039

spisovatelem Franzem Hoffmannem od roku 1846 jako *Deutscher Jugendfreund*, od roku 1858 potom jako *Neuer Deutscher Jugendfreund*.⁴⁴⁹ V hrádecké knihovně se nacházejí dva ročníky – 1877 a 1878.⁴⁵⁰ Nabízí se možnost, že byl časopis pořízen pro Ottu Johanna Nepomuka z Harrachu, který se narodil roku 1863. V době vydání těchto publikací mu bylo 14–15 let, a tudíž byl z potomků Jana Nepomuka Harracha věkově nejbližší cílové skupině čtenářů.⁴⁵¹ Jedná se ovšem jen o spekulaci a *Neuer Deutscher Jugendfreund* se mohl do knihovny dostat pochopitelně i zcela jinými cestami.

9.2.13 Vzdělávání

Posledním jazykově německým časopisem je *Jahrbuch für Lehrer, Aeltern und Erzieher* – časopis o vzdělávání vydávaný v Praze Ignácem Jakschem, kanovníkem katedrální kapituly u Sv. Štěpána v Litoměřicích.⁴⁵² V knihovně se nachází jeden jeho ročník – 1844.⁴⁵³

9.3 Francouzská periodika

Francouzské a anglické časopisy jsou ve fondu zastoupeny pouze po čtyřech titulech. Co se francouzské produkce týče, najdeme v knihovně jeden společenský, jeden literární a dva humoristické časopisy.

9.3.1 Společenská

L'Illustration: Journal universal – ilustrovaný týdeník, který vycházel v Paříži od března roku 1843, kdy ho založil Jean-Baptiste-Alexandre Paulin. Časopis je unikátní především množstvím otištěných ilustrací a později i fotografií. V knihovně se nachází takřka kompletní řada čísel počínaje tím zcela prvním z roku 1843. Poslední „hrádecká“ čísla jsou z roku 1881, chybí pouze svazek předposlední (svazek 77 z celkového počtu 78).⁴⁵⁴ Kromě základní řady vedle něj vycházela také různá speciální čísla věnovaná

⁴⁴⁹ ADB. Fünzigster Band. *Nachträge bis 1899*. Leipzig: Duncker & Humblot, 1905, s. 398–401.

⁴⁵⁰ Inventární čísla 4848–4849.

⁴⁵¹ Jemu věkem nejbližší starší sestrou byla Gabriella Theresie narozená roku 1859; nejbližší mladší sestrou byla Marie Theresie narozená roku 1866. Viz POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999, s. 152–153.

⁴⁵² PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Sv. II, s. 6 [online]. Praha, 1964 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: http://www.cdct.cz/petera/o_dile.php; MACEK, Jaroslav. *Biskupství litoměřické: [biskupové a osudy litoměřické diecéze 1655–2005]*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s. 72.

⁴⁵³ Inventární číslo 4938.

⁴⁵⁴ Inventární čísla 3473–3518, 3620–3650.

divadelním hrám a beletristické literatuře,⁴⁵⁵ z nichž se na Hrádku nachází *Boulevards de Paris* z roku 1843.⁴⁵⁶

9.3.2 Literární

Le Musée des familles – literární časopis, který založili Émile de Girardin, August Cleeman a Laurent Joseph Boutmy. Vycházel v Paříži v letech 1833 až 1900. Byl inspirován podobnými osvětovými časopisy anglickými, zdobily ho tehdy oblíbené dřevoryty.⁴⁵⁷ V knihovně na Hrádku jsou uloženy dva svazky obsahující celkem čtyři ročníky časopisu. V prvním svazku jsou to ročníky 1839–1840, ve druhém 1841–1842.⁴⁵⁸

9.3.3 Humoristická

Zbývající dva francouzské časopisy souvisejí s osobou karikaturisty Charlese Philipona (1806–1862). Jedná se o *Petits Albums pour rire* – ilustrovaný humoristický časopis publikovaný vydavateli známějšího periodika *Le Journal pour rire*, mezi které patřil právě Philipon.⁴⁵⁹ V knihovně se nacházejí čtyři svazky jeho nedatovaných sešitů, které lze časově zařadit kolem roku 1850.⁴⁶⁰

Druhým je *Musée ou Magazin comique de Philipon*, který má Philiponovo jméno přímo v názvu. Jde opět o hojně ilustrovaný humoristický časopis vydávaný v Paříži. Na Hrádku se nachází jen jeden nedatovaný exemplář, který je podobně jako *Petits Album* z doby okolo roku 1850.⁴⁶¹

9.4 Anglická periodika

Mezi anglickými tituly najdeme opět časopis humoristický, společenský a společensko-literární, navíc je tu jeden z dosud nezmiňované kategorie časopisů sportovních.

9.4.1 Humoristická

Punch or the London Charivari – anglický ilustrovaný časopis založený roku 1841, byl známý především pro své satirické texty a karikatury. Na jeho vzniku se podíleli i William Makepeace Thackeray a Thomas Hood, jeho známými ilustrátory byli John Leech nebo Sir

⁴⁵⁵ *Grand Larousse encyclopédique en dix volumes*. Tome sixième. Paris: Librairie Larousse, 1962, s. 57.

⁴⁵⁶ Inventární číslo 4629.

⁴⁵⁷ *Grand Larousse encyclopédique en dix volumes*. Tome septième. Paris: Librairie Larousse, 1963, s. 605.

⁴⁵⁸ Inventární čísla 4025–4026.

⁴⁵⁹ *Grand Larousse encyclopédique en dix volumes*. Tome huitième. Paris: Librairie Larousse, 1963, s. 411.

⁴⁶⁰ Inventární čísla 788–791.

⁴⁶¹ Inventární číslo 4869.

John Tenniel.⁴⁶² V hrádecké knihovně se nachází kompletní řada svazků z let 1855–1887.⁴⁶³

9.4.2 Společenská/literární

The London and Paris Observer, Or Chronicle of Literature, Science, and the Fine Arts – anglicky psaný týdeník vydávaný v Paříži od roku 1825. Obsahoval v první řadě informace o nově vydaných knihách a ukázky z nich, básně či povídky na pokračování, dále potom články týkající se historie, věd, umění a aktuálního dění. Na Hrádku jsou uloženy svázané ročníky 1826–1848.⁴⁶⁴

9.4.3 Společenská

The Graphic, An Illustrated Weekly Newspaper – anglický týdeník, který začal roku 1869 vydávat William Luson Thomas a který ilustrovali mnozí významní soudobí umělci. Časopis vznikl jako konkurence známějšímu titulu *The Illustrated London News*.⁴⁶⁵ V hrádecké knihovně se nachází pouze jedno číslo z roku 1891.⁴⁶⁶

9.4.4 Sportovní

The Sporting Magazine: or Monthly Calendar of the Transactions of the Turf, the Chase and Every Other Diversion Interesting to the Man of Pleasure, Enterprize and Spirit – tento sportovní časopis vycházel od roku 1793 v Anglii. V knihovně je uloženo 78 svazků. Kompletní jednotně svázaná řada začíná rokem 1831, končí svazkem z roku 1870, kdy přestal být časopis vydáván.⁴⁶⁷

⁴⁶² *The New Encyclopaedia Britannica*. Volume 5. 15. ed., Chicago: Encyclopaedia Britannica, 1991, s. 799.

⁴⁶³ Inventární čísla 3519–3583.

⁴⁶⁴ Inventární čísla 3584–3595, 3651–3661.

⁴⁶⁵ LEE, Sidney, ed. *Dictionary of National Biography*. Supplement Vol. 3. New York: The Macmillan Company; London: Smith Elder, & CO., 1901, s. 379–380.

⁴⁶⁶ Inventární číslo 4852.

⁴⁶⁷ Inventární čísla 2092–2151, 2153–2171.

Tab. 9 – Přehled periodik

TEMATICKÁ KATEGORIE	NÁZEV PERIODIKA	PŘÍTOMNÉ ROČNÍKY	POZNÁMKY
česká periodika			
odborná - muzejní	<i>Časopis českého musea</i>	1827–1907	roč. 1829 a 1847 jsou v knihovně dvakrát
	<i>Živa</i>	1853–1864, 1869, 1871	
	<i>Sborník musea: odbor historický...</i>	1868	
	<i>Památky archeologické</i>	1854–1874	roč. 1854 je v knihovně dvakrát
historická - nemuzejní	<i>Sborník historický</i>	1883	
	<i>Český časopis historický</i>	1912–1915	v roč. 1915 chybí jedno číslo
	<i>Český lid</i>	1900	
hospodářská	<i>České listy hospodářské</i>	1900, 1910–1914	
	<i>Hospodář československý</i>	1908, 1910–1916	kromě roč. 1910 všechny roč. nekompletní
průmyslová	<i>Živnostenské museum</i>	1873, 1875	
	<i>Průmyslník</i>	1882–1883, 1883–1884	
lesnictví, přír., turistika	<i>Spolkový časopis pro lesnictví...</i>	1889, 1907, 1908, 1910, 1911	
	<i>Z lesů a luků</i>	1895	
	<i>Krása našeho domova</i>	1910	
	<i>Časopis turistů</i>	1910–1914	ročníky 1911–1914 nekompletní
společenská	<i>Zlatá Praha</i>	1910–1911	
	<i>Polabský Slovan</i>	1848–1849	ročníky nekompletní
humoristická	<i>Brejle</i>	1849	řada nekompletní
kultura	<i>Časopis výstavní</i>	1891	
	<i>Věmec ze zpěvů vlastenských</i>	1838	
	<i>Literární příloha k Věnci</i>	1843	
německá periodika			
jezdectví, lov, myslivost	<i>Jahrbuch für Pferdezuucht...</i>	1823–1824, 1826–1828, 1837–1840, 1842–1844, 1846	
	<i>Blätter über Pferde und Jagd</i>	1854–1856	
	<i>Sylvan. Jahrbuch für Forstmänner...</i>	1824–1828	
	<i>Bericht über die Prager Pferderennen</i>	1865	
	<i>Vereinschrift für Forstkunde...</i>	1879	
zemědělská	<i>Allgem. Oester. Zeitsch. für den Landwirt...</i>	1836	

společenská	<i>Hausblätter</i>	1855–1866	
	<i>Panorama des Universums</i>	1834–1846	
	<i>Feuilletonistische Beilage der Presse</i>	1854	
humoristická	<i>Fliegende Blätter</i>	1846–1886	chybí svazky 1, 27, 79–81
spiritistická, mystická	<i>Licht des Jenseits</i>	1868	
	<i>Konnersreuther Jahrbuch</i>	1929	
všeobecná odborná	<i>Hesperus. Encyklopädische Zeitschrift</i>	1820–1829	
historická	<i>Nachricht. für Freunde der Geschichte</i>	1817, 1821	
přírodovědecká	<i>Der Königlichen Schwedischen Akademie</i>	1751–1759	překlad celkem 15 roč.; roč. 7 dvakrát
ekonomická	<i>Zeitsch. des Niederoest. Gewerb-Vereins</i>	1850	1 číslo
literární	<i>Blätter für literarische Unterhaltung</i>	1837	
dětská	<i>Neuer Deutscher Jugendfreund</i>	1877–1878	
vzdělávání	<i>Jahrbuch für Lehrer, Aeltern und Erzieher</i>	1844	
francouzská periodika			
společenská	<i>L'Illustration</i>	1843–1881	chybí předposlední svazek (č. 77)
literární	<i>Le Musée des familles</i>	1839–1842	
humoristická	<i>Petits Albums pour rire</i>	1850?	nejasná datace
	<i>Musée ou Magazin comique de Philipon</i>	1850?	nejasná datace
anglická periodika			
humoristická	<i>Punch or the London Charivari</i>	1855–1887	
společenská/literární	<i>The London and Paris Observer</i>	1826–1848	
společenská	<i>The Graphic</i>	1891	1 číslo
sportovní	<i>The Sporting Magazine</i>	1831–1870	

10. Rukopisy v knihovně na Hrádku u Nechanic

Knihovna na Hrádku u Nechanic obsahuje šest rukopisných knih a také řadu hudebnin, které ve většině případů představují drobné brožury či přívazky částečně tištěných a částečně rukopisných hudebních konvolutů. Všechny hrádecké rukopisy pocházejí z 19. a 20. století.

Libretista Jindřich Böhm (1836–1916)⁴⁶⁸ a skladatel Karel Šebor (1843–1903)⁴⁶⁹ věnovali hraběti Janu Nepomukovi rukopis libreta ke své opeře *Drahomíra*,⁴⁷⁰ která byla prvně inscenovaná roku 1867. Svazek je opatřen červenou plátěnou vazbou se zlaceným nápisem „Drahomíra“ a obsahuje věnování obou autorů.⁴⁷¹

Červenou plátěnou vazbu zdobenou slepotiskem má také rukopis věnovaný Janu Nepomukovi Josefem Schlöglem, předsedou kuratoria ve Stěžerách. Rukopis, jehož autorem mohl být sám Schlögl, obsahuje seznam chovanek stěžerské hospodyňské školy ve školním roce 1888–1889, seznam tehdejších členů učitelského sboru, seznam členů kuratoria a stanovy této školy. Název rukopisu vyvedený slepotiskem na jeho deskách zní *Hospodyňská škola ve Stěžerách 1888–9*.⁴⁷²

Čtyři další rukopisné knihy jsou jazykově německé. Třemi z nich jsou svazky příčného formátu, které mají shodnou červenou koženkovou vazbu zdobenou zlaceným slepotiskovým rámečkem s názvem natištěným ve středu přední desky. Všechny tři rukopisy o délce mezi dvaceti a třiceti listy jsou psané velmi úpravným rukopisem. Jedná se o soubory nábožensko-moralistických myšlenek pro děti i dospělé. První z nich se jmenuje *Morgen-Sprüche für jeden Tag des Monates*,⁴⁷³ druhý *Eigenschaften eines frommen Kindes*⁴⁷⁴ a třetí *Ein A.B.C. religiös-moralischen Inhalts für die Jugend und für Erwachsene*.⁴⁷⁵

Čtvrtým jazykově německým rukopisem na Hrádku u Nechanic je modlitební kniha Františka Harracha z roku 1836.⁴⁷⁶ Exemplář má černou koženou vazbu opatřenou jednoduchým slepotiskovým zlaceným rámečkem. V horní polovině přední desky se

⁴⁶⁸ BÖHM Jindřich Hanuš. *PNP - Památník národního písemnictví* [online]. [Cit. 2014-06-24]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/boh-m-jindrich-hanus/>.

⁴⁶⁹ OSN. Dvacátý čtvrtý díl. V Praze: J. Otto, 1906, s. 573–574.

⁴⁷⁰ BÖHM Jindřich, ŠEBOR, Karel. *Drahomíra: velká romantická opera ve 4 jedn.* [S.l., 1867?]. Inventární číslo 3276.

⁴⁷¹ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

⁴⁷² *Hospodyňská škola ve Stěžerách 1888–9*. [Stěžery, 1889]. Inventární číslo 3417.

⁴⁷³ *Morgen-Sprüche für jeden Tag des Monates*. [S.l., 185--189-]. Inventární číslo 4985.

⁴⁷⁴ *Eigenschaften eines frommen Kindes*. [S.l., 185--189-]. Inventární číslo 4986.

⁴⁷⁵ *Ein A. B. C. religiös-moralischen Inhalts für die Jugend und für Erwachsene*. [S.l., 185--189-]. Inventární číslo 4986.

⁴⁷⁶ [Modlitební kniha]. [S.l., 1836]. Inventární číslo 5308.

nachází zlacené iniciálové supralibros „F.H.“, které je stylově podobné iniciálovému razítku Františka Harracha, o kterém bude ještě řeč.⁴⁷⁷ V horní polovině zadní desky je natištěn letopočet „1836“. Rukopis má 23 popsaných listů, za kterými následuje větší množství listů nepopsaných. Do knihy je vložen lístek obdobného formátu, který obsahuje modlitbu psanou stejným rukopisem.

Většinu rukopisů ve fondu hradecké knihovny představují hudebniny. V deskách obsahujících drobné skladby, které jsou ve většině případů podepsané členy rodin Lützow a Salm-Salm, se jich nachází osm. Mezi ně patří podélný notový sešit,⁴⁷⁸ do kterého je přepsáno několik skladeb a zároveň několik notových zápisů hudební teorie;⁴⁷⁹ dále pak rukopisné jednolisty či dvojlisty obsahující následující skladby: *Lied aus dem Fr. v. Säkkingen*: „Nun ist er hinaus“,⁴⁸⁰ *Ma Normandie: Chanson populaire*,⁴⁸¹ „Wann die Musik spielt“: *Lied aus dem Operetten Idyll*: „Aus Befehl der Herzogin“,⁴⁸² *Tausendschön*,⁴⁸³ *Treue Liebe*,⁴⁸⁴ *Herzlad*,⁴⁸⁵ a *Der letzte Gruss: Lied a.d. Volksoper Edelweiss*.⁴⁸⁶

Kromě této složky se nacházejí rukopisné hudebniny i v krabicích v depozitáři. Jedním z nich je svazek nazvaný *Cikáni*,⁴⁸⁷ který obsahuje několik partitur stejnojmenné skladby pro jednotlivé pěvecké hlasy. Dvě další ručně zapsané písně obsahuje konvolut nazvaný *Salon-Album für Zitherspieler*.⁴⁸⁸

Rukopisným exemplářem z roku 1865 jsou *Kostelní zpěvy*.⁴⁸⁹ Svazek v měkké papírové obálce byl evidentně hodně užíván, o čemž svědčí skutečnost, že byl několikrát přehnut, jeho vazba je povolena, listy uvolněné a polámané. Veškeré skladby, které jsou v něm zapsané, jsou jazykově české; na jeho vzniku se evidentně podílelo více písarů.

Karel František Harrach (1857–1920) byl autorem mazurky vevázané do svazku, který je na vazbě opatřen zlaceným nápisem *Composition von Karl*.⁴⁹⁰ Mazurka je na titulním

⁴⁷⁷ V kapitole *Harrachovská razítková exlibris*.

⁴⁷⁸ [*Hoho, du stolzes Mädel ...*]. [S.l., 185--191-]. Inventární číslo 5449.

⁴⁷⁹ Konkrétně jde o malou oktávu, mollové stupnice a akordy.

⁴⁸⁰ RIEDEL, Hermann. *Liedaus dem Fr. v. Säkkingen*: „Nun ist er hinaus“. [S.l., 185--191-]. Inventární číslo 5450.

⁴⁸¹ KRAVSKA, Juillet. *Ma Normandie: Chanson populaire*. [S.l., 1883]. Inventární číslo 5451.

⁴⁸² „Wann die Musik spielt“: *Lied aus dem Operetten Idyll*: „Aus Befehl der Herzogin“. [S.l., 185--191-]. Inventární číslo 5452.

⁴⁸³ *Tausendschön*. [S.l., 185--191-]. Inventární číslo 5453.

⁴⁸⁴ *Treue Liebe*. [S.l., 185--191-]. Inventární číslo 5454.

⁴⁸⁵ KOSCHAT, Thomas. *Herzlad*. [S.l., 185--191-]. Inventární číslo 5455.

⁴⁸⁶ *Der letzte Gruss: Lied a.d. Volksoper Edelweiss*. [S.l., 185--191-]. Inventární číslo 5456.

⁴⁸⁷ *Cikáni*. [S.l., 185--191-]. Inventární číslo 5413.

⁴⁸⁸ *Salon-Album für Zitherspieler*. [S.l., 185--191-]. Inventární číslo 5407.

⁴⁸⁹ *Kostelní zpěvy*. [S.l., 1865]. Inventární číslo 5423.

⁴⁹⁰ *Composition von Karl*. [S.l., 1882]. Inventární číslo 5422.

listě datovaná „24/12. 1882“. Do exempláře je dále vložen přeložený dvojlist s klavírní partiturou Karlovy skladby *Skřivánek* a další list, který obsahuje její text.

Konvolut skladeb tištěných převážně mědirytem, který je na obálce nazván *Gott erhalte*⁴⁹¹ a opatřen iniciálami Jana Nepomuka „J.H.“, obsahuje tři rukopisné partitury. Jímí jsou úprava rakouské císařské hymny, maďarská skladba *Trmáckám: Magyar Negyes* a rukopis, *Das Ständchen*, který dle podpisu patřil Anně z Harrachu.

Mědirytovým titulním listem, který obsahuje autorskou dedikaci Vendelína Kopeckého (1844–1899),⁴⁹² je opatřen rukopis skladby *Silvestrova noc*.⁴⁹³ Tato partitura představuje jeden samostatný svazek uložený do červené plátěné vazby zdobené zlacením. Kolem dominanty představující stylizovanou lyru se na přední desce nachází název s autorským údajem: „Silvestrova noc. Od V. Kopeckého.“

Josef Čapka Drahlovský (1847–1926)⁴⁹⁴ věnoval Janu Nepomukovi svůj rukopis nazvaný *Dvě písně*.⁴⁹⁵ Černé plátěné desky svazku jsou zdobené zlacenou dvojlinkou, přičemž ve středu desek se nachází autorovo věnování.⁴⁹⁶

Konvolut *Starožitné písně kralodvorského rukopisu*⁴⁹⁷ obsahuje řadu položek, mezi nimiž jsou i tři rukopisné skladby. Dvěma z nich jsou díla Karla Františka Harracha věnovaná jeho otci Janu Nepomukovi, a to *Hrádek-Polka* z roku 1877 a *Mazurka* z roku 1878.⁴⁹⁸ Třetí skladbou je přepis klavírní partitury Carla Marii von Webera *Lied von Clotilde*.

Šest rukopisných skladeb je vevázáno do konvolutu nazvaného *Shromáždění rozličných Českých plesu pro Líbozněnu*.⁴⁹⁹ Samotná úvodní skladba, podle které dostal název celý konvolut, je rukopisem. Jeho autorem byl pravděpodobně Jan Nepomuk z Harrachu, který ji patrně složil roku 1844 ve Stračově, o čemž informuje poznámka na titulním listě. Dalšími rukopisy obsaženými v konvolutu jsou skladby *Die Sternelin*, *Wiegenlied*, *Píseň*

⁴⁹¹ *Got erhalte Franz den Kaiser*. [S.l.: s.n., 185--187-]. Inventární číslo konvolutu 5421.

⁴⁹² Kopecký, Vendelín, 1844-1899 [mzk2014820547]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000820547&local_base=AUT.

⁴⁹³ KOPECKÝ, Vendelín. *Silvestrova noc: potpouri pro piano forte*. [S.l., 188--189-]. Inventární číslo 5420.

⁴⁹⁴ Čapka, Josef, 1847-1926 [jk01021054]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000004052&local_base=AUT.

⁴⁹⁵ DRAHLOVSKÝ, Josef Čapka. *Dvě písně pro Sopran neb Tenor s průvodem piana*. Přerov, 1880. Inventární číslo 5418.

⁴⁹⁶ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

⁴⁹⁷ *Starožitné písně kralodvorského rukopisu*. [S.l.: s.n., 182--188-]. Inventární číslo konvolutu 5417.

⁴⁹⁸ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

⁴⁹⁹ *Shromáždění rozličných Českých plesu pro Líbozněnu*. [S.l.: s.n., 1844]. Inventární číslo konvolutu 5415.

Husická z patnáctého století, Romanze aus der Oper Marilana a Te voglio bene assaje – všechny pravděpodobně ze 40.–50. let 19. stol.

Konvolut označený podle první skladby *Píseň husitská*,⁵⁰⁰ který je podepsán iniciálami Jana Nepomuka „J.H.“, obsahuje tři rukopisné písně. Vedle titulní *Písně Husické*⁵⁰¹ je to zápis jedné nepojmenované melodie a dále jedna skladba, která dle podpisu patřila Anně z Harrachu – *Die Weide: Lied mit Begleitung des Pianoforte*.

V konvolutu *Album für das Pianoforte*⁵⁰² se nachází též několik rukopisných přívazků. Jsou to písně *Otázka* od Františka Zdeňka Skuherského (1830–1892)⁵⁰³ a rukopis s autorským věnováním téhož autora nazvaný *Šest písní*.⁵⁰⁴ Dále potom 4 *Slovanské národní písně pro piano*, *Schulss Chor* a *Lieder mit Begleitung des Piano-Forte* bez uvedeného autora. Od Carla Komsaka jsou to písně *Adolf Galop: für das Piano Forte* a dvě polky *Emilie-Polka* a *Helenen Polka*. Na závěr potom tři opisy skladeb od Franze Schuberta a partitura *Le Caprice* od Roberta Christena, která je podepsaná Janem Nepomukem z Harrachu.

Konvoluty s týmž názvem se mezi hudebninami nacházejí tři. Druhý svazek nazvaný *Album für das Pianoforte*,⁵⁰⁵ který je též podepsán iniciálami „J.H.“, obsahuje jednu rukopisnou skladbu nazvanou *Piano-Forte*. Třetí z konvolutů téhož jména⁵⁰⁶ obsahuje jeden rukopisný přívazek s českými lidovými písněmi v úpravě pro zpěv s doprovodem klavíru.

Zbývající rukopisné partitury z hrádeckého fondu jsou uloženy v pracovně hraběnký v prvním patře zámku. V konvolutu *Fortepiano Piecen*⁵⁰⁷ je to skladba v úpravě pro citeru *Kindliche Bitte für eine Singstimme mit Begleitung der Zither*. Do konvolutu *Bonbonnière Musicale*⁵⁰⁸ je vevázána skladba *Polonaise* věnovaná jejím autorem Františkem Machem Alfredu hraběti z Harrachu. Skladba *Standchen* obsahuje věnování téhož autora Marii Markétě z Harrachu.⁵⁰⁹ Mezi její titulní list a vlastní skladbu je vevázán rukopis, který s danou skladbou nesouvisí. Jedná se o výtvarně nejzajímavějším rukopis hrádecké

⁵⁰⁰ *Píseň husitská*. [S.l.: s.n., 186--188-]. Inventární číslo konvolutu 5394.

⁵⁰¹ Název skladby a název celého konvolutu se drobně liší: zatímco píseň je nazvána *Píseň Husická*, jméno konvolutu zní *Píseň husitská*.

⁵⁰² *Album für das Pianoforte*. [S.l.: s.n., 186--188-]. Inventární číslo konvolutu 5388.

⁵⁰³ OSN. Dvacátý třetí díl. V Praze: J. Otto, 1905. S. 308.

⁵⁰⁴ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování osobám nepříslušejícím k rodu Harrachů*.

⁵⁰⁵ *Album für das Pianoforte*. [S.l.: s.n., 186--188-]. Inventární číslo konvolutu 5389.

⁵⁰⁶ *Album für das Pianoforte*. [S.l.: s.n., 186--188-]. Inventární číslo konvolutu 5390.

⁵⁰⁷ *Fortepiano Piecen*. [S.l.: s.n., 187--189-]. Inventární číslo konvolutu 5376.

⁵⁰⁸ *Bonbonnière Musicale*. [S.l.: s.n., 183--188-]. Inventární číslo konvolutu 5364.

⁵⁰⁹ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování ostatním členům rodu Harrachů*.

knihovny, který se jmenuje *Lied zum Maywein*. Notový zápis písně je doplněn textem jejích šesti slok. Levou stranu listu zdobí lišta s figurálními a florálními motivy, ve spodní liště, do které je zapsán letopočet „1835“, se nachází ilustrace zobrazující společnost popíjející víno na loďce.

Konvolut nazvaný podle skladby *La flatteuse joyeuse*⁵¹⁰ od Františka Kavána (1818–1896),⁵¹¹ hudebníka původem z Horní Brané v Krkonoších, obsahuje kromě tohoto rukopisného díla klavírní úpravu skladby *Naprej!* od téhož autora. Do svazku je dále vevázáno několik zběžně zapsaných cvičných etud.

Konvolut převážně tištěných skladeb *Polky – mazurky*⁵¹² obsahuje jeden rukopis polky s *Bohem bud'*; v konvolutu nazvaném dle jeho první skladby *Sen o poslední leči*⁵¹³ se nachází opisy skladeb o *Salutaris hostia* a „*Alpenröschen*“ *Marsch*. V konvolutu *Repertoire de musique*⁵¹⁴ je vevázána skladba *Ouverture per il Casi Cembalo*.

Pět dalších rukopisů lze nalézt mezi skladbami konvolutu *Sammlung von Liedern*,⁵¹⁵ který je podepsán na přední předsádce iniciálami Jana Nepomuka „J.H.“ Jsou to skladby *Abschiedsgesang der Feen aus dem Zauberschleier*, *3 Lieder für eine Singstimme mit Begleitung des Piano Forte*, *Gebet der Elisabeth aus der Oper: Tanhäuser* a jedna tužkou zběžně psaná klavírní etuda.

Poslední rukopisnou klavírní písní hrádeckého fondu je jedna bezejmenná skladba v konvolutu *100 maloruských národních písní*.⁵¹⁶

⁵¹⁰ *La flatteuse joyeuse: Pola Mazurka de Salon pour Piano*. [S.l.: s.n., 185--188-]. Inventární číslo konvolutu 5366.

⁵¹¹ OSN. Čtrnáctý díl. V Praze: J. Otto, 1899. S. 101.

⁵¹² *Polky – mazurky*. [S.l.: s.n., 186--188-]. Inventární číslo konvolutu 5382.

⁵¹³ *Sen o poslední leči*. [S.l.: s.n., 189--190-]. Inventární číslo konvolutu 5370.

⁵¹⁴ *Repertoire de Musique*. [S.l.: s.n., 18--]. Inventární číslo konvolutu 5377.

⁵¹⁵ *Sammlung von Liedern*. [S.l.: s.n., 18--]. Inventární číslo konvolutu 5385.

⁵¹⁶ *100 maloruských národních písní*. [S.l.: s.n., 187--189-]. Inventární číslo konvolutu 5369.

11. Autorská tvorba Jana Nepomuka z Harrachu

S Janem Nepomukem z Harrachu lze spojit řadu hrádeckých knih, které podepsal, byly mu věnovány, případně do nich vepsal nějakou poznámku; několik titulů uložených v hrádecké knihovně také sám sepsal.

Ve svých šestnácti letech hrabě Jan pravděpodobně složil skladbu *Shromáždění rozličných Českých plesu pro Líbozněnu*,⁵¹⁷ jejíž rukopis je vevázan do hrádeckého konvolutu téhož názvu. Žádný další rukopis Jana Nepomuka se ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic již nenachází. Všechny tituly, které hrabě v následujících letech vydal, souvisejí s jeho aktivitami v oblasti politiky a hospodářství.

Jan Nepomuk se věnoval zemědělské osvětové činnosti. Vzorové statky založil na velkostatku Konárovice u Kolína a ve Stěžerách u Hradce Králové, kde založil též rolnickou školu.⁵¹⁸ Stal se autorem dvou zemědělských spisků – roku 1863 vydal vlastním nákladem brožuru *Krátké naučení o důležitosti hnoje, kterak dlužno nakládati s ním rozumně a kterých vad se vystříhati*, která se ovšem v knihovně na Hrádku u Nechanic nenachází. V pěti exemplářích lze na Hrádku nalézt jeho *Krátké naučení o důležitosti dobytka dojného, kterak dlužno rozumně jej chovati a jakých vad se vystříhati* z roku 1864.⁵¹⁹ Řada dalších hrádeckých exemplářů téhož titulu byla roku 1985 předána pracovníky Národního muzea Zemědělskému muzeu na zámku Kačina.⁵²⁰

Své konzervativní politické názory shrnul hrabě Jan Nepomuk do brožury *Spása Rakouska* vydané roku 1865, která se v hrádecké knihovně nachází v 23 exemplářích.⁵²¹ Zastával v ní myšlenku rovnoprávnosti národů v rámci habsburské monarchie a federativního uspořádání mocnářství. Zmiňoval zde také snahu o spojení s Ruskem.

Mezi jeho další autorské počiny patří např. roku 1867 vydaný *Chronologický přehled dějiny českých* sepsaný podle Palackého dějin a určený české mládeži⁵²² nebo o deset let později vydané tabulky s azbukou určené k výuce ruského jazyka s českým komentářem.⁵²³ V hrádecké knihovně se jejich exempláře ovšem nenacházejí.

⁵¹⁷ *Shromáždění rozličných Českých plesu pro Líbozněnu*. [S.l.: s.n., 1844]. Inventární číslo konvolutu 5415.

⁵¹⁸ MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898, s. 13.

⁵¹⁹ Inventární čísla 4737/01–4737/05.

⁵²⁰ O tom více v kapitole *Historie fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Historie hrádeckého fondu od roku 1945 dodnes*.

⁵²¹ Inventární čísla 4277, 4683, 4740/01–4740/20, 4755.

⁵²² LUŠTINEC, Jan. *Jan Nepomuk František hrabě Harrach: (1828-1909)*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2006, s. 9.

⁵²³ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6.

12. Provenienční záznamy ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic

Hrádecká knihovna byla založena v polovině 19. století, přičemž sdružovala nově zakupované svazky stejně jako exempláře z řady starších knihoven. Mnohé z nich již při svém začlenění do knihovny obsahovaly provenienční záznamy, do dalších byly případné poznámky doplněny v průběhu sta let fungování knihovny za vlády rodu Harrachů. Lze předpokládat, že se řada podpisů, exlibris či dedikací ztratila při převazbě většiny knižního fondu roku 1880.⁵²⁴ Ne všechny svazky ovšem byly převázány – původní vazby zůstaly především nejstarším a nejvzácnějším z exemplářů. Po roce 1880 už k další hromadné převazbě nedošlo.

V následující kapitole budou rozebrány jednotlivé typy exlibris, které lze na zámku nalézt, rukopisná i tištěná knižní věnování, podpisy a další rukopisné poznámky nacházející se v knihách. Uvedeny budou i další skutečnosti, ze kterých lze vyvozovat základní informace o historii jednotlivých svazků.

12.1 Harrachovská razítková exlibris

Většina knih z hrádeckého fondu je opatřena černým razítkem exlibris o rozměrech 50x20 mm, které bývá natištěno na přední předsádku, titulní list svazku, případně na některé z dalších preliminárií. V rámečku se zkosenými rohy je umístěn text „EX BIBLIOTHECA HRADECENSI“.⁵²⁵ V hrádeckém depozitáři lze mezi sbírkovými předměty nalézt velmi podobné razítko s tímž textem – nejedná se ovšem o to, které je otištěno v zámeckých knihách. Rohy rámečku okolo textu totiž v tomto případě zkoseny nejsou.⁵²⁶

Ostatní Harrachovské knihovny označovaly své svazky velmi podobným způsobem. Sedmnáct knih z hrádeckého fondu bylo původně označeno razítkem „EX BIBLIOTHECA PRUGGENSI“,⁵²⁷ které má stejné rozměry jako razítko hrádecké, pouze rámeček je v tomto případě na levé a pravé straně více zkosen a vybíhá tak na obou stranách do špiček. Otištěno je do exemplářů většinou ve fialové barvě, v některých případech v zelené. Pakliže si hrádecký knihovník při přerazování svazků mezi fondy starého razítka všiml, přeškrtnul ho a nahradil razítkem hrádeckým. Jeden svazek byl označen obdobným

⁵²⁴ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6.

⁵²⁵ Viz obr. 1 v příloze.

⁵²⁶ Viz obr. 2 v příloze.

⁵²⁷ Odkazuje tedy na harrachovskou knihovnu na zámku v Pruggu nad Litavou.

razítkem „EX BIBLIOTHECA VIENNENSIS“,⁵²⁸ které je do svazku otištěno modře a jehož text má okolo sebe oválný rámeček.

V knihovně se nacházejí dva typy heraldických harrachovských razítkových exlibris. Razítka jsou pochopitelně jednobarevná. Pro lepší představu je následující popis doplněn o standardní heraldické barvy. Jedno razítko má v obvykle červeném štítě tři obvykle stříbrná pštrosí pera v obvykle zlaté či stříbrné kouli; na štítě jsou po obou stranách dvě na sebe hledící turnajské korunované přilby s dvěma přikryvadly a klenoty v podobě pštrosích per, přičemž křídla na levé helmě kopírují směr helmy a křídla na pravé helmě jsou natočena na bok. V knihách bývá toto razítko natištěno na jednom z jejich posledních listů, a to černou barvou. Na Hrádku se nevyskytuje příliš často.⁵²⁹

Druhým typem je alianční znak Harrachů a Lobkowiczů. V pravém štítu jsou tři obvykle stříbrná pštrosí pera v obvykle zlaté či stříbrné kouli. Na štítu je hraběcí koruna. V levém poli je střední čtvrcený štítek s prvním a čtvrtým obvykle červeno stříbrným polem, ve druhém a třetím poli je černá orlice natočená doprava. Ve velkém děleném štítu je černá zubří hlava ve druhém poli, ve třetím anděl, ve čtvrtém černá orlice, v pátém trojvrší se třemi hvězdami, v šestém dvojocasý lev, v sedmém tři kůly a v osmém orlice. Na štítu je knížecí koruna. Oba štíty podpírají dva gryfové stojící na pruhu látky. Ve fondu se tento typ razítka vyskytuje poměrně zřídka. Natištěn bývá většinou černou barvou na přední příděsti svazku.⁵³⁰

Na sedmi svazcích vydaných ve 20. a 30. letech 19. století je na přední předsádce černou barvou natištěno razítko s iniciálami „FH“, nad kterými se nachází heraldická hraběcí koruna.⁵³¹ Razítko s největší pravděpodobností patřilo Františku Arnoštovi hraběti z Harrachu (1799–1884), zakladateli zámku.⁵³²

Iniciálové razítko používal i Františkův syn Jan Nepomuk hrabě Harrach (1828–1909). Oproti Františkovým poměrně snadno identifikovatelným iniciálám je Janovo razítko podstatně více zdobné, a tedy i hůře čitelné. Iniciály „JH“, které lze na osově souměrném razítku číst zleva i zprava stejně, na první pohled připomínají spíše písmeno „M“. ⁵³³ Tentýž motiv byl na Hrádku použit i na jiných místech – nalézt ho můžeme např. na knoflíkách livřejí služebnictva. V tomto případě jsou iniciály již jasněji čitelné.⁵³⁴ Nad iniciálami se nachází heraldická knížecí korunka, kterou mohli Harrachové používat od

⁵²⁸ Pochází tedy z harrachovské knihovny ve Vídni.

⁵²⁹ Viz obr. 4 v příloze.

⁵³⁰ Viz obr. 5 v příloze.

⁵³¹ Viz obr. 6 v příloze.

⁵³² MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 325.

⁵³³ Viz obr. 7 v příloze.

⁵³⁴ Viz obr. 8 v příloze.

roku 1829, kdy byli přijati mezi říšská hrabata.⁵³⁵ Od té doby jim také příslušelo oslovení „Osvícenosti“.⁵³⁶ Razítko lze nalézt v 81 svazcích zámecké knihovny, jeho barva bývá fialová.

V hrádeckých knihách se nacházejí ještě další tři typy razítkových exlibris Jana Nepomuka. Jedním z nich je kaligrafické razítko imitující vlastnoruční podpis, na kterém je natištěno „Jan hrabě Harrach“.⁵³⁷ Tento typ razítka lze nalézt na jedenácti svazcích hrádecké knihovny, tištěn bývá fialově. Jeho variantou je stejně graficky provedená německá verze „JohGfHarrach“,⁵³⁸ která bývá též fialová a na Hrádku je možné ji nalézt ve čtyřech svazcích.

Nejrozšířenější je ovšem razítko s textem „Jan hr. Harrach“ provedeným antikvovým písmem.⁵³⁹ Razítko bývá tištěno fialově a nalézt ho lze asi ve 150 svazcích. Stejně jako všechna ostatní razítka Jana Nepomuka z Harrachu bývá natištěno na přední předsádce či na prelimináriích společně s dalšími razítky a jinými knihovními záznamy.

12.2 Harrachovská štítková exlibris

48 svazků hrádecké knihovny je opatřeno černobílým exlibris natištěným na štítku a vlepeným na přední přidešti. V obvykle červeném štítě jsou tři obvykle stříbrná pštrosí pera v obvykle zlaté či stříbrné kouli; na stanu hraběcí koruna a po obou stranách dva gryfové stojící na zakřivených ratolestech.⁵⁴⁰ Bývají jim označeny většinou větší či vzácnější exempláře, které vesměs pocházejí z 19. století.

Do jednoho hrádeckého svazku⁵⁴¹ je vlepen štítek s exlibris Aloise Tomáše Raimunda z Harrachu (1669–1742), diplomata působícího ve Španělsku a v letech 1728–1733 neapolského místokrále.⁵⁴² Exlibris obsahuje znak Aloise Tomáše se srdečním štítkem

⁵³⁵ Rod od této doby užíval hraběcího titulu, ale ve skutečnosti byl vnímán jako říšský knížecí rod. Odtud řídce užívané značení „knížecí hrabě“ – viz věnování v exempláři: BÖHM, Jindřich, ŠEBOR, Karel. *Drahomíra: velká romantická opera ve 4 jedn.* [S.l., 1867?]. Inventární číslo 3276. O tomto věnování více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

⁵³⁶ Tamtéž.

⁵³⁷ Viz obr. 9 v příloze.

⁵³⁸ Viz obr. 10 v příloze.

⁵³⁹ Viz obr. 11 v příloze.

⁵⁴⁰ Viz obr. 3 v příloze.

⁵⁴¹ GRENADE, Louis de. *Methode pour se confesser et communier utilement*. A Paris: Chez Louis Guerin, 1716. Inventární číslo 5303.

⁵⁴² MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 325.

Harrachovského rodu a hraběcí hodnostní korunou. Pod erbem je deviza: „Inde resurgit“.⁵⁴³

12.3 Podpisy členů rodu Harrachů ve svazcích hrádecké knihovny

Ve svazcích knihovny na Hrádku u Nechanic se nacházejí podpisy minimálně patnácti příslušníků rodu Harrachů.⁵⁴⁴ V některých případech jsou jednotlivé osoby jasně identifikovatelné, jindy se nabízí několik možností, kdo se mohl za uvedeným jménem či iniciálami skrývat. Ve dvaceti dvou případech potom nelze určit, komu podepsaná kniha patřila, protože podpisy jsou uvedeny ve formě „Harrach“, „G. Harrach“, „Gf Harrach“ či pouze „H“.

12.3.1 Podpisy Jana Nepomuka z Harrachu

Jan Nepomuk z Harrachu (1828–1909) podepsal 37 svazků. Mnoho z nich představuje jeho školní učebnice a knihy, které četl v dětství; ve vyšším věku používal převážně výše popsaná razítka. Podpisy v knihách bývají ve formě „Jan Harrach“, „Johann Harrach“, „Jean Harrach“, „Jánoš Harrach“, případně jako velmi podobné či zkrácené verze uvedených variant. Jméno často bývá doplněno titulem „hrabě“, „Graf“ či zkratkou těchto predikátů, není tomu tak ale ve všech případech. Maďarskou variantou svého křestního jména „Jánoš“ se hrabě podepsal do dvou německo-maďarských jazykových příruček. Z tohoto faktu je možné odvodit, že se učil i maďarskému jazyku. Podobně francouzskou variantu „Jean“ lze nalézt v učebnicích francouzštiny a dalších francouzských publikacích. V případě české a německé varianty jména již nelze odvozovat od jazyka publikace – německé podpisy se nacházejí i v českých svazcích a naopak. Německá varianta ovšem mezi podpisy Jana Nepomuka převládá.

Janovy podpisy jsou v některých případech doplněny dalšími poznámkami – ve většině případů letopočtem, který představuje rok, ve kterém hrabě knihu četl. Ve svých devíti letech se Jan Nepomuk podepsal na přední přidešti svazku *Wiener Kinder Almanach für das*

⁵⁴³ Srov. Harrach, Alois Tomáš Raimund, hrabě, 1669-1742. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. *PROVENIO* [online]. [Cit. 2014-07-03]. Dostupné z: <http://opac.nm.cz:8080/authorities/37994> . Viz obr. 15 v příloze.

⁵⁴⁴ Jejich podpisy budou v následujících odstavcích transliterovány. Zkratky ve většině případů nebudou rozepisovány, aby byl zachován původní charakter podpisů. Rozpis zkratk je doplněn pouze ve výjimečných případech, např. V jiný jazycích, než českém a německém. Je třeba též poznamenat, že ne všechna jména zapsaná v knihách představují nutně vlastnoruční podpisy; ve většině případů za ně ale budou v tomto rozboru považovány, jeví-li se to jako pravděpodobné.

*Jahr 1780*⁵⁴⁵ jako „J. Harrach“, přičemž uvedl rok 1837. Týž svazek dále obsahuje podpis „F. Harrach“, který svědčí o tom, že almanach dříve patřil Janovu otci Františkovi.

Obec Stračov ležící nedaleko Hrádku zakoupili Harrachové spolu s tamním zámečkem roku 1838 a bydleli na něm do dokončení stavby Hrádku v roce 1857.⁵⁴⁶ Jan Nepomuk Harrach vepsal zmínky o svém pobytu na Stračově do dvou publikací hrádecké knihovny. Jednu z nich představuje druhý díl učebnice *Grammaticae latinae pars altera*,⁵⁴⁷ kterou Jan signoval dvakrát, a to na předsádce perem jako „J. Harrach“ a stejně i tužkou na předním přidešti. Zbývající tužkou psaný text na přidešti je dnes již vybledlý a takřka nečitelný, identifikovat lze pouze uvedené rozmezí let „1841–1843“ a zmínku o Stračově. Na zadním přidešti učebnice je tužkou napsáno „Doctor Wendelin Grünwald, 1. Dezember 1842“. Vendelín Grünwald (1812–1885),⁵⁴⁸ který evidentně udržoval kontakty s rodinou Harrachů již dříve, se na jaře roku 1843 stal vychovatelem Jana Nepomuka.⁵⁴⁹

Roku 1844 se hrabě podepsal na titulní list rukopisu hudebniny *Shromáždění rozličných Českých plesu pro Líbozněnu*.⁵⁵⁰ Pod název svazku napsal úpravným písmem „Stračow 1844, Ján hrabě z Harrachu“. Zdali byl hrabě autorem této skladby, není jisté; umístění uvedených údajů ve středu titulního listu však tuto variantu připouští.

Na patitul svazku *Journal de ce qui s'est passé à la tour du Temple pendant la captivité de Louis XVI, Roi de France*⁵⁵¹ se Jan Nepomuk podepsal jako „Jean Harrach“ roku 1845. Svazek kromě podpisu obsahuje i jeho iniciálové razítko. Francouzskou verzi jména „Comte Jean Harrach“ uvedl hrabě téhož roku rovněž na patitul učebnice francouzštiny *Nouvelle grammaire française*.⁵⁵²

Následujícího roku se Jan podepsal na titulní list učebnice fyziky⁵⁵³ jako „Johann Graf Har[rach]“. Kniha byla později patrně převázána, protože část podpisu je seříznutá. V publikaci se dále nachází na straně VII Janův druhý podpis s uvedeným školním rokem 1846–1847 a poznámkou „Physik, Erster Cours“. Svazek obsahuje řadu rukopisných poznámek.

⁵⁴⁵ *Wiener Kinder Almanach für das Jahr 1780 zum Neujahrsgeſchenk und unſchuldiger Ergötzung der Kinder von verſchiedenern Alter*. Wien: Gerold, 1780. Inventární číslo 422.

⁵⁴⁶ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [1].

⁵⁴⁷ *Grammaticae latinae pars altera*. Vindobonae: [s.n.], 1840. Inventární číslo 3428.

⁵⁴⁸ OSN. Desátý díl. V Praze: J. Otto, 1896, s. 543.

⁵⁴⁹ MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898, s. 4.

⁵⁵⁰ *Shromáždění rozličných Českých plesu pro Líbozněnu*. [S.l., 1844?]. Inventární číslo konvoluty 5415.

⁵⁵¹ CLÉRY, Jean Baptiste Cant Hanet. *Journal de ce qui s'est passé à la tour du Temple pendant la captivité de Louis XVI, Roi de France*. A Londres: Imprimerie de Baylis, 1798. Inventární číslo 4112.

⁵⁵² NOËL, François. *Nouvelle grammaire française: sur un plan très-méthodique*. Paris: Maire-Nyon, 1843. Inventární číslo 4709.

⁵⁵³ ETTINGSHAUSEN, Andreas von. *Anfangsgründe der Physik*. Wien: Carl Gerold, 1845. Inventární číslo 3796.

Druhý a třetí díl učebnice *Systematischer Religions-Unterricht*⁵⁵⁴ si hrabě Jan podepsal roku 1847 na předních předšládkách obou svazků. Do druhého dílu navíc poznamenal, k jakému kurzu učebnici využíval a kde studoval, tedy „Wien, 1ten Cours. 2' Jahr Philosophi“. Do prvního dílu⁵⁵⁵ si pouze na první stranu tužkou zapsal, že učebnici využíval pro studium „1ter Cours Logik“.

Na předšládku svazku *Lehrbuch der allgemeinen Metaphysik*⁵⁵⁶ uvedl hrabě své jméno a stejný studijní kurz jako ve výše uvedeném svazku: „Johann Graf Harrach, 2 Jahr Philosophi 1 Cours. 1847 May.“ Na titulní list si později zapsal, že jeho zkouška z daného předmětu proběhne v červnu téhož roku.

Roku 1848 Jan Nepomuk ukončil svá studia a vstoupil do armády, ve které sloužil do roku 1856. V husarském pluku č. 11 dosáhl hodnosti rytmistra.⁵⁵⁷ Roku 1855 se hrabě podepsal do svého svazku výcvikového předpisu pro jezdecko rakouské armády⁵⁵⁸ pod svojí tehdejší hodností, a tedy jako „Harrach Rittmeister“.

Jedním ze svazků, které Jan Nepomuk označil svým jménem ve vyšším věku, je *Die Kunst auf Glas zu malen und Glasarbeiten*.⁵⁵⁹ Text napsaný hrabětem na přední předšládku svazku je následující: „Der Bibliothek in Hrádek, JohGfHarrach, 1876.“ Dle stavby textu se patrně jedná o „věnování“ knihy hrádecké knihovně. Svazek byl téhož roku zapůjčen správci Harrachovské sklárny Kralíkovi, o čemž informuje hrabětem psaný lístek vložený do publikace.⁵⁶⁰

12.3.2 Podpisy ostatních členů rodu Harrachů

Janův mladší bratr Alfréd Karel z Harrachu (1831–1914) se podepsal pouze do pěti knih, které jsou na Hrádku uloženy. Jednou z nich je německá učebnice latiny,⁵⁶¹ kterou

⁵⁵⁴ *Systematischer Religions-Unterricht für Candidaten de Philosophie*. Wien: Schulbücher-Verschleissbei St. Anna; Linz: Taubstummen-Lehranstalt, 1822, Inventární čísla 4992–4993.

⁵⁵⁵ Inventární číslo 4991.

⁵⁵⁶ LICHTENFELS, Johann. *Lehrbuch der allgemeinen Metaphysik und der Metaphysik der Religion*. Wien: J. G. Heubner, 1845. Inventární číslo 3350.

⁵⁵⁷ MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898, s. 5.

⁵⁵⁸ *Exercir-Reglement für die kaiserl. königl. Cavallerie*. Wien: Kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1854. Inventární číslo 3424.

⁵⁵⁹ VIEIL, Pierre le. *Die Kunst auf Glas zu malen und Glasarbeiten*. Nürnberg: George Peter Monath, 1779. Inventární číslo 5354.

⁵⁶⁰ O tom více v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování osobám nepříslušejícím k rodu Harrachů*.

⁵⁶¹ LAMB, Joseph. *J. Lamb's weiland Priester aus dem Orden der frommen Schulen, lössentl. Professor am k. k. akademischen Gymnasio und Präfecten des k. k. Convicts, practische Anleitung zum Uebersetzen aus dem Deutschen ins Lateinische, nach der an den k. k. österr. Gymnasien eingeführten Schulgrammatik zum Privat-Unterrichte bearbeitet. 1. Grammatikal-Classe*. Wien: Mayer & Compagnie, 1836. Inventární číslo 3844.

postupně vlastnili oba bratři. Pod Janův podpis na přední předsádce publikace „Joh Grf Harrach“ se později podepsal jeho bratr „Alfred Harrach“. Oba podpisy byly poté menším písmem doplněny do věty „nicht gekauft von Joh Grf Harrach aber gebrucht Alfred Harrach“. Exemplář dále obsahuje řadu dětských kresbiček a poznámek v textu. Na sedmnácté straně se hrabě Jan pokusil o kaligrafický podpis „Harrach Johann“. Na zadní předsádce se nacházejí ještě dva dětské podpisy bratrů „Joh Gf Harrach“ a „Alf graf Harrach“, na zadním přidešti potom několik dalších podpisů Alfredových.

Záznam o Alfredově vlastnictví nese česko-německá učebnice počítání *Pravidla k počítání z hlavy*.⁵⁶² Není podepsaná v klasickém smyslu, ale je do ní vložen lístek se jménem psaným na stroji „Alfred Harrach“.

V pozdějších letech hrabě Alfred signoval několik svazků s vojenskou tematikou. Mezi nimi se jedná o *Grundzüge der Taktik der drei Waffen*,⁵⁶³ přičemž svazek je podepsán na přední předsádce spolu s poznámkou „Taktik, Terrainlehre“. Dále jde o tituly *Litteratur der Kriegswissenschaften und Kriegsgeschichte*⁵⁶⁴ a *Praktische Generalstabswissenschaft*,⁵⁶⁵ do kterých se v obou případech podepsal na přední předsádku knihy jako „Alfred Graf Harrach“, resp. „Alfred G Harrach“.

Janův a Alfrédův otec František Arnošt z Harrachu (1799–1884) signoval sedm svazků uložených na Hrádku. Do třech dětských knih se podepsal jako „F. Harrach“ a do čtyř hudebnin, které patrně využíval při výuce hry na klavír, jako „Gf. Franz Harrach“. Vzhledem k tematickému charakteru těchto exemplářů lze předpokládat, že podpisy vznikly v době Františkova dětství, tedy před vystavěním zámku. V době svého zařazení do hrádeckého fondu již patrně patřily některému z Františkových potomků.

Manželkou jeho bratra a tedy tetou Františka Arnošta byla Marie Josefa z Harrachu, rozená z Liechtensteinu (1763–1833). Jako „C[om]tessa P. Harrach, né P[rinc]esse de Liechtenstein“ se hraběnka podepsala na vakát před titulním listem svazku *L'Esprit de M. Nicole, ou instructions sur les Vérités de la Religion*.⁵⁶⁶

⁵⁶² MICHL, Josef Justin. *Pravidla k počítání z hlavy = Regeln zum Kopfrechnen*. V Praze: vl. nákl., 1836. Inventární číslo 5063.

⁵⁶³ BRANDT, Heinrich von. *Grundzüge der Taktik der drei Waffen: Infanterie, Kavallerie und Artillerie*. Berlin: Herbig, 1833. Inventární číslo 4147.

⁵⁶⁴ HOYER, Johann Gottfried von. *Litteratur der Kriegswissenschaften und Kriegsgeschichte*. Berlin: Herbig, 1832. Inventární číslo 4158.

⁵⁶⁵ DECKER, Carl von. *Praktische Generalstabswissenschaft. (NiedererTheil.) Oder: Dienst des Generalstabes für die beieiner Division im Kriege angestellten Offiziere*. Berlin: Herbig, 1836. Inventární číslo 4159.

⁵⁶⁶ NICOLE, Pierre. *L'esprit de M. Nicole: ou, Instruction sur les Vérités de la Religion, tirées des Ouvrages de ce Grand Théologien, tant sur les Dogmes de la Foi & les Mysteres, que sur la Morale; & distribué selon l'ordre des matieres de la Doctrine Chrétienne: Ouvrage très-utile pour l'instruction, l'édification & la sanctification des Fideles*. A Paris: Chez G. Desprez, 1771. Inventární číslo 5112.

Z potomků Jana Nepomuka po sobě zanechala podpisy v zámeckých knihách pouze Anna z Harrachu provdaná Henn z Henneberg-Spiegeln (1858–1938). Do osmnácti svazků hudebnin, se podepsala jako „Anna H.“ nebo „Anna Harrach“. S křestním jménem Anna se na Hrádku vyskytovaly ještě dvě osoby, a to Anna Marie Terezie z Harrachu, rozená z Lobkowicz (1809–1881), která byla matkou Alfreda Karla z Harrachu, a Anna Marie Terezie z Harrachu, rozená z Lobkowicz (1847–1934), která byla Alfredovou manželkou. Uvedené hudebniny ovšem nasvědčují tomu, že byly používány při výuce hry na klavír, a využívala je tedy spíše Janova dcera Anna ve svém dětství a časném mládí.

Ve třech svazcích románu *Das Irrlicht des Argentieres*⁵⁶⁷ uložených v sedmé skříní reprezentativní knihovny se nachází podpis „Gräfin Anna Harrach“. Která z možných nositelek daného jména se do knih podepsala, je ovšem otázkou.

Devatenáct svazků hrádecké knihovny je podepsáno jménem „Marie Harrach“ či „Marie Lobkowicz“. Tyto podpisy nemají jednotnou podobu; a nelze ani na první pohled určit, zda byly psány jednou rukou, či nikoliv. Nejpravděpodobněji se jeví možnost, že patřily první manželce Jana Nepomuka z Harrachu Marii Markétě z Harrachu, rozené z Lobkowicz (1837–1870); není ovšem možné zcela vyloučit, že by se jménem „Marie“ podepisovala některá ze dvou výše uvedených Ann Marií z Harrachu, rozených z Lobkowicz. Šest ze svazků podepsaných jménem „Marie Harrach“ představují gothajské almanachy z let 1856 a 1858.

Do dvou hrádeckých knih je vepsáno jméno Karoline z Harrachu, rozené von Öttingen-Öttingen und zu Öttingen-Wallerstein (1873–1959). V obou případech jsou podpisy datované a dle jejich podoby je poměrně pravděpodobné, že označovaly dary pro Karolinu. Na přední předsádce titulu *Das Haus Savoyen*⁵⁶⁸ lze přečíst „Caroline Harrach, W. 1943“. Na základě zkratky „W.“ lze předpokládat, že se jednalo o dar k Vánocům roku 1943. Stejnou rukou je vepsáno na předsádce titulu *Dietrich und der Herr der Welt*⁵⁶⁹ „Caroline Harrach, 1944“.

Potomci Karoliny Johann z Harrachu (1904–1945) a Ernestina Antonie z Harrachu provdaná z Aehrenthalu (1903–1990) podepsali každý po jedné knize z hrádeckého fondu. V případě Ernestiny to byla klavírní partitura *Melodienschatz*,⁵⁷⁰ na jejíž titul je kromě

⁵⁶⁷ GALEN, Philipp. *Das Irrlicht des Argentieres*. Berlin: Otto Janke, 1868. Inventární číslo 2642–2644.

⁵⁶⁸ BOHNER, Theodor. *Das Haus Savoyen*. Berlin: Frundsberg-Verlag, 1941. Inventární číslo 4895.

⁵⁶⁹ HESSE, Max René. *Dietrich und der Herr der Welt*. Berlin: Wolfgang Krüger, [1943]. Inventární číslo 4817.

⁵⁷⁰ KRAUS, Ernst. *Melodienschatz: Sammlung aus erlesener, beliebter Lieder, Operngesänge, Tänze und Marsche als Anhang zu jeder Clavierschule*. Prag: Porges, [189–191-]. Inventární číslo 5436.

jména „Ernestine Harrach“ zapsána datece „1917“. Johann se podepsal na verso předsádky svazku *Sodalis Marianus*⁵⁷¹ jako „Hans Harrach“ a uvedl datum „1. April 1916“.

Jméno Johannovy manželky Stephanie z Harrachu, rozené von und zu Eltz (1917–2011) je vepsáno do třech hrádeckých svazků. Vzhledem k datacím a krátkým textům, které podpisy doplňují, se patrně jednalo o dary k Vánocům. Jeden z roku 1940⁵⁷² a dva z roku 1942.⁵⁷³

Několik ze starších titulů hrádecké knihovny obsahuje podpisy členů rodu z 18. století, a to blízkých příbuzných výše uvedeného Aloise Tomáše Raimunda z Harrachu. Aloisova matka Johanna Theresia z Harrachu (1639–1716) se podepsala jako „Johanna Teresia Gräffin von Harrach“ na první stranu za titulním listem ve čtvrtém díle *Geistliche Betrachtungen auff Jede Täg dess Jahrs*.⁵⁷⁴

Anna Cecílie z Harrachu, rozená z Tannhausenu (1674–1721), Aloisova manželka, signovala tři tituly náboženské literatury uložené na Hrádku; ve všech případech ve formě „gräfin v. Harrach geb. gr. v. Tanhausen“. Jedná se o knihy *Job Christianus*,⁵⁷⁵ *Heilige Hoffhaltung*⁵⁷⁶ a *Von Der Liebe Gottes*.⁵⁷⁷

Syn Aloise Tomáše Jan Arnošt z Harrachu (1705–1739) zapsal vlastnickou poznámku do knihy *De titulisquos S. Evaristus romanis presbyteris distribuit dissertatio*.⁵⁷⁸ Poznámka obsahuje kromě určení vlastnictví také informaci o darování a bude zmíněna ještě v podkapitole o rukopisných věnováních ve fondu knihovny.

⁵⁷¹ SCHWÄRZLER, Franz Xaver, ed. *Sodalis Marianus: Verfassung Statuten und Gebräuche der Marianischen Kongregationen*. Wien: Fahne Mariens, [1911]. Inventární číslo 5298.

⁵⁷² CAULAINCOURT, Friedrich Matthaesius. *Unter vier Augen mit Napoleon: Denkwürdigkeiten des Generals Caulaincourt*. Bielefeld; Leipzig: Belhagen & Klasing, 1937. Inventární číslo 4825.

⁵⁷³ DEEPING, Warwick. *Sorrell and Son*. Leipzig: The Albatross, 1941. Inventární číslo 4797. ; KRASNOV, Pjotr Nikolajevič. *Vom Zarenadler zur Roten Fahne*. Berlin: Vier Falken Verlag, 1940. Inventární číslo 4846.

⁵⁷⁴ NEPUEU, François. *Geistliche Betrachtungen auff Jede Täg dess Jahrs: in vier Theil abgetheilt. Vierter Theil*. München: Johann Jacob Remy, 1708. Inventární číslo 2995.

⁵⁷⁵ SUTER, Johann Franz. *Job Christianus, Dasist: Wol-meinende Erinnerung Der Aller-Heiligsten, Hoch-nothwendigen, Christlichen Tugend Der Gedult: denenunder so vilfältigen Trübsalen und Beschwerden dess Gemüths, Leibs und Glückesseufftzenden Christen zu Hilff und Trost, Wie auch Nichtweniger den Predigern, und Seel-Sorgeren zu sonderen Dienst und Kommlichkeiten*. Zug: Heinrich Ludwig Muos, 1684. Inventární číslo 2977.

⁵⁷⁶ CAUSSIN, Nicolas. *Heilige Hoffhaltung, das ist: Christliche Unterweisungen in allerhand Gottseeligen Übungen: sittlichen Tugenden, Christlich- politischen Handlungen, vilerley Glaubens- Reichs- und so wohlgeist- als weltlichen Regierungs- Begebenheiten*. Vierdter Theil. München: Johann Jäcklin, 1705. Inventární číslo 3975.

⁵⁷⁷ FRANTIŠEK SALESKÝ. *Von Der Liebe Gottes: zwölf Bücher*. Zu Cölln: bey Wilhelm Friessem, 1666. Inventární číslo 3976.

⁵⁷⁸ ANTONELLO, Nicolás. *De titulisquos S. Evaristus romanis presbyteris distribuit dissertatio*. Roma: Hieronymus Mainordus, 1725. Inventární číslo 763.

12.4 Vlastnické záznamy ve svazcích hrádecké knihovny od osob nepatřících do rodiny Harrachů

Svazky knihovny na Hrádku u Nechanic neobsahují pouze podpisy členů rodu Harrachů, ale i starší poznámky o vlastnictví některých exemplářů jejich předchozími majiteli. Najdeme zde jak jednotliviny, u kterých se podařilo identifikovat předchozí majitele, tak skupiny knih podepsané stejnou osobou. Mezi ně patří řada svazků, která se na Hrádek dostala z knihovny v Dolním Přímě. Skupina přímských knih, které jsou označeny poznámkou „v. Přím 1879“, se do značné míry kryje se skupinou knih podepsaných jménem „Rosa Riedt“. Ačkoliv poznámku o příslušnosti k Přímě obsahuje pouze dvanáct z dvaceti tří knih, do kterých je vepsáno Rosino jméno, lze předpokládat, že se všechny jí signované svazky dostaly na Hrádek při nákupu statku Dolní Přím Harrachy roku 1879. Devět z Rosiných svazků obsahuje kromě podpisu také dataci, která se pohybuje v rozmezí let 1864–1869. Podobně i jméno „Christine Paul“ se (v této nebo zkrácené podobě) vyskytuje v sedmi hrádeckých svazcích. Do čtyř z těchto sedmi svazků je zároveň zapsáno přímské exlibris. Tři svazky jsou podepsány současně Christinou i Rosou. Osoby, které se pod těmito dvěma jmény skrývají, se ovšem nepodařilo identifikovat.

Přes přímskou knihovnu se na Hrádek dostaly patrně i dva svazky podepsané některým z členů rodu z Maillardu, snad Moritzem, který byl počátkem 90. let 19. století členem okresního výboru v nedalekých Pardubicích.⁵⁷⁹ Jeden ze svazků⁵⁸⁰ je na přední i zadní předsádce podepsán jménem „Moric z Maillardu“,⁵⁸¹ na přední příděsti je navíc vepsáno „v. Přím 1879“. Druhý svazek,⁵⁸² který je též označen jako přímský, je podepsán na titulním listě pouze jménem „Maillard“.

Dvě další knihy, které se dostaly do hrádecké knihovny přes Přím, patřily členům či snad jednomu členovi kněžského semináře v Hradci Králové kolem roku 1800. Na přední předsádce prvního svazku⁵⁸³ je podpis „René Feuillette“, na zadní příděsti potom „René Feuillette Francois, en Seminar Episcopal de Könniggratz 1800“ a níže ještě podtržené, diagonálně vepsané jméno „René“. Druhý svazek⁵⁸⁴ je na versu přední předsádky označen

⁵⁷⁹ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 595.

⁵⁸⁰ SPANGENBERG, August Gottlieb. *Exposition De La Doctrine Chretienne Qu'on Enseigne Dans Les Eglises De L'Unite Des Freres*. A Barby: Chez Chretien Frederic Laux, 1782. Inventární číslo 806.

⁵⁸¹ Ve druhém případě je to „Moric z Malliaru“.

⁵⁸² GERSDORF, Ernst Gotthelf. *Repertorium der gesammten deutschen Literatur*. Neunzehnter Band. Leipzig: F. A. Brockhaus, 1839. Inventární číslo 3361.

⁵⁸³ *Nouvelle grammaire royale françoise, das ist: Neue Königliche Französische Grammatica*. [S.l.: s.n.], 1715. Inventární číslo 493.

⁵⁸⁴ *Questions sur l'encyclopédie, par des amateurs*. A Londres: [s.n.], 1779. Inventární číslo 516.

jako přímský, podepsán je Rosou Riedt a na prvním vakátu za textem lze přečíst většinu přeškrtného textu: „Feuillette Francois par [...] an Seminaire Episcopal“.

Jeden z přímských svazků⁵⁸⁵ podepsaných roku 1864 Rosou Riedt má na přední přidešti vlepeno štítkové heraldické exlibris, které mohlo patřit Clementu Augustovi vévodovi Bavorskému, arcibiskupovi v Kolíně nad Rýnem (1723-1761).⁵⁸⁶

Další z přímských knih⁵⁸⁷ obsahuje rukopisnou poznámku „Ex libris Bth. Gabrielli“ (snad Balthasar Gabrielli). Gabrielli byl možná příbuzným s Mariem Gabriellim, jehož exlibris lze nalézt např. v zámecké knihovně v Kroměříži,⁵⁸⁸ jedná se ovšem pouze o spekulaci. Jeden z přímských svazků je podepsán jménem, které lze snad číst jako „Hans Schwor“,⁵⁸⁹ další byl podepsán roku 1804 jménem „Joh. Conrad Cühmer“,⁵⁹⁰ jedna kniha je podepsána jménem Ignaz Konvitz⁵⁹¹ a poslední je podepsána patrně dětskou rukou „Margar. Gies“.⁵⁹²

Tři francouzské modlitební knihy z hrádeckého fondu obsahují podpis „Charlotte Reischach“; do jednoho svazku je vepsána poznámka o věnování „a Madame de Reischach“.⁵⁹³ Charlottu lze pravděpodobně ztotožnit s Marií Karolinou von Reischach (1740–1782), která byla babičkou Františka Arnošta z Harrachu, zakladatele zámku. Ze stejného zdroje se na zámek patrně dostal i titul *Le tems sanctifié ou les devoirs de pieté*,⁵⁹⁴ na jehož titulní list se podepsal „Francoise barone de Reisch, 3 avril 1742“. Svazek byl patrně oříznut až po zápisu této poznámky, a slovo „Reisch“ bylo původně delší.

⁵⁸⁵ SMACKERS, Theodor. *Christliche Gedancken, Auff Alle Tag dess Monats, Ihro Durchleuchtigkeit Joanni Theodoro, Sibenden Printzen in Chur Bayern und erthänigst zu geschriben*. München: Joh. Lucas Straub, 1712. Inventární číslo 282.

⁵⁸⁶ Clemens August arcibiskup, 1723-1761. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. *PROVENIO* [online]. [Cit. 2014-07-03]. Dostupné z: <http://opac.nm.cz:8080/authorities/35402>.

⁵⁸⁷ OXENSTIERNA, Johan. *Pensees de Monsieur le Comte d'Oxenstirn sur Divers Sujets: avec les Reflexions Morales du même Auteur. Tome Premier*. A la Haye: Jean van Ruden, 1741. Inventární číslo 510.

⁵⁸⁸ Gabrielli, Mario, kniže, 1773-1841. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. *PROVENIO* [online]. [Cit. 2014-07-03]. Dostupné z: <http://opac.nm.cz:8080/authorities/35423>.

⁵⁸⁹ *Psalter-Spiel der Gemein der Heiligen Durch welches der Herr nach seiner viel fältigen Grösse gelobet wird. Psalm. 150 Oder: Geistliches Gesang-Buch zum Behuff Einer Löblichen Bruderschaft der so genandten Literaten-Chorswelche Unter dem Schutz des Hl. Nicolai Bischoffs, für beyderley Geschlechts Personen in der Lauterbacheer Pfarr-Kirchen des nemlichen H. im Jahr 1756 ist errichtet, und von weylant Ihro Heiligkeit Benedicto dem XIV. Röm. Pabst mit viel fältigen Gnaden begabet worden. Aus bewehrten Gesang-Büchern zusammen getragen, verbessert, und theils neu verfasst*. Leithomischl: Ant. Kamenicky, 1762. Inventární číslo 3929.

⁵⁹⁰ *Die berühmtesten See- und Land-Reisen, nebst allen interessanten Entdeckungen von Columbus bis auf gegenwärtige Zeit*. Erster Band. Wien: Bey B. Oh. Bauer, 1804. Inventární číslo 3896.

⁵⁹¹ ESSICH, Johann Gottfried. *Medicinisches Taschenbuch für Deutschlands Töchter*. Augsburg: bey Eberhard Kietts sel. Witwe und Franck, 1787. Inventární číslo 2989.

⁵⁹² TIEDE, Johann Friedrich. *Unterhaltungen mit Gott in den Abendstunden*. Halle: bei Johann Gottfried Trampe, 1775. Inventární číslo 164.

⁵⁹³ Více o ní v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování osobám nepřínáležejícím k rodu Harrachů*.

⁵⁹⁴ *Le tems sanctifié ou les devoirs de pieté: que tout Chrétien doit rendre à Dieu, pour mener une Vie Chrétienne, & pour se sauver dans le Monde*. A Nancy: S. A. R. & Collège, 1734. Inventární číslo 5271.

Čtyři svazky již zmiňovaného zeměpisného díla Johanna Valvasora *Die Ehre des Hertzogthums Crain*⁵⁹⁵ jsou označeny štítkovým heraldickým exlibris Jakoba Michaela Smitmera.⁵⁹⁶ Pod erbem je na štítku natištěn text: „Iac. Mich. Edl. v. Smitmer“. Svazky mají Smitmerova exlibris vlepena do středu předního přideštlí; v levém horním rohu přideštlí je vlepeno harrachovské štítkové exlibris. Dále jsou na versa jejich předních předsádek vepsány signatury „A.VII.6.1“ až „A.VII.6.4“. Knihy označené tímto typem Smitmerova exlibris lze nalézt především v zámecké knihovně Náměšť nad Oslavou.⁵⁹⁷

Čtyři svazky Hippelova románu *Lebensläufe nach Aufsteigender Linie nebst Beylagen A, B, C*⁵⁹⁸ jsou označeny štítkem s typografickým exlibris Leopolda von Edlersberg. Totožnost tohoto člena rodu Edler z Edlersbergu⁵⁹⁹ se nepodařilo určit, lze ho ovšem chronologicky zařadit do druhé poloviny 17. století. Na nezdobené štítky je natištěn pouze text „Hr. Leop. le noble v. Edlersberg“. Tato exlibris lze nalézt např. ve wolfenbüttelské Herzog August Bibliothek.⁶⁰⁰

Tři knihy z hrádecké knihovny dříve vlastnil Jan Nepomuk Lobkowicz (1799–1878),⁶⁰¹ bratr Anny Marie Terezie, manželky Františka Arnošta z Harrachu. Svazky podepsal na jejich titulních listech. Jedná se o beletristické tituly *Bracebridge Hall*,⁶⁰² *Die Diakonissin*⁶⁰³ a katechismus *Christkatholischer Religionsunterricht in Fragen und Antworten*.⁶⁰⁴

Dva hrádecké svazky⁶⁰⁵ jsou na vakátu před titulním listem podepsány jménem „Anton Raab Edler von Raabenbach“, přičemž kromě podpisu se ve spodní části téhož vakátu

⁵⁹⁵ VALVASOR, Johann Weikhard von. *Die Ehre des Hertzogthums Crain*. Laybach: Wolfgang Moritz Endtner, 1689. 4 sv. Inventární čísla 5310–5313. Další zeměpisnou publikací z této doby je *Controse aller Stätt, Clöster und Schlösser wie sie anjetzo stehen in dem Erzherzogthum Oesterreich ob der Enns Im 1672 Jahre*. [S.l.: s.n., 1672?]. Inventární číslo 5347.

⁵⁹⁶ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl II, N–Ž. Praha: Argo, 2010, s. 285.

⁵⁹⁷ Smitmer, Jakob Michael, šlechtic. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. *PROVENIO* [online]. [Cit. 2014-07-03]. Dostupné z: <http://opac.nm.cz:8080/authorities/35319>.

⁵⁹⁸ HIPPEL, Theodor Gottlieb. *Lebensläufe nach Aufsteigender Linie nebst Beylagen A, B, C*. Wien: [s.n.], 1788. 4 sv. Inventární čísla 5148, 5149, 5233, 171. Svazky nejsou v knihovně uloženy u sebe. První a druhý díl lze nalézt v horní části skříně v salonu hraběte, třetí díl ve spodní části téže skříně a čtvrtý díl ve skříně č. 1 v reprezentativní knihovně v přízemí zámku.

⁵⁹⁹ K rodu více viz MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 205.

⁶⁰⁰ Ex libris des Leopold von Edlersberg. DEUTSCHE FORSCHUNGSGEMEINSCHAFT. *Virtuelles Kupferstichkabinett* [online]. [Cit. 2014-07-03]. Dostupné z: <http://diglib.hab.de/?grafik=exlib-berlepsch-18-1-00064>.

⁶⁰¹ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 573.

⁶⁰² IRVING, Washington. *Bracebridge Hall; or the Humorists*. London: Henry G. Bohn, 1850. Inventární číslo 4132.

⁶⁰³ GUTZKOW, Karl. *Die Diakonissin: ein Lebensbild*. Frankfurt am Main: Literarische Anstalt, 1855. Inventární číslo 4183.

⁶⁰⁴ WEINKOPF, Joseph. *Christkatholischer Religionsunterricht in Fragen und Antworten*. Wien: Carl Doll, 1841. Inventární číslo 5055.

⁶⁰⁵ BEER, Johann Christoph. *Der Durchleuchtigsten Erz-Herzogen zu Oesterreich Leben, Regierung und Gross-Thaten: Von dem aller-preiswürdigsten Urheber dieses höchst- löblichsten Erzhauses Rudolpho,*

jednoho ze svazků nachází datace „den 7ten Juny 1794“. Do téže knihy byl vlepen štítek s heraldickým exlibris, které je ovšem z větší části přelepeno harrachovským heraldickým exlibris, a jeho viditelné torzo je tudíž neidentifikovatelné. Majitel svazků byl příbuzným Bernarda Raaba z Raabenbachu, který byl povýšen roku 1759 do rytířského stavu.⁶⁰⁶ Antona lze patrně ztotožnit s jedním z kancléřů hornorakouského apelačního soudu, který je uveden ve schematismu z roku 1797.⁶⁰⁷

Výše zmiňovaný titul *Imago principum Bohemiae*⁶⁰⁸ podepsal Josef František Devoty (1780–1865), katolický kněz, obrozenecký spisovatel, kaplan a později farář v Hořicích, Novém Bydžově a Sedlci.⁶⁰⁹ Nad frontispis knihy je vepsáno „Ex libris Josephi Devoty Curati Sedlecensis“. Na versu frontispisu se lze dočíst: „Procuravit pro Bibliotheca M[o]n[aste]rii Sedlecensis f[rater]r Gerardus ibide[m] p[ro]fessus, Cathalogo inscriptus.“ Další knihy, které Devoty podepsal, vlastní např. Knihovna Národního muzea.⁶¹⁰

Hrádecký exemplář titulu *Melchioris Cani*⁶¹¹ byl podepsán Etienmem Baluzem (1630–1718), francouzským právníkem, filozofem a církevním historikem, který se stal roku 1667 knihovníkem u Jeana Baptista Colberta, francouzského ministra financí za vlády Ludvíka XIV. Baluzova knižní sbírka byla roku 1719 rozprodána.⁶¹² Přeskrtnutý vlastnický podpis je v hrádeckém svazku vepsán do spodní části titulního listu: „Stephanus Baluzius Tutelensis“.

Grafen von Habsburg, so wol aus diesem Haus, als dieses Nahmens, Erstem Römischen Kayser an biss in die höchst- glückseelige Regierung der Römischen Kayserlichen Majestät Leopoldi, und der Römischen Königlichen Majestät, Josephi I. Nürnberg: Martin Endter, 1695, Inventární číslo 3987. Druhým svazkem je druhý díl téhož: BEER, Johann Christoph. *Der Durchleuchtigsten Erz-Herzogen zu Oesterreich Leben, Regierung und Gross-Thaten: Continuation und Fortsetzung die Allerdurchleuchtigsten, Grossmächtigsten und Unüberwindlichsten Kaysere Leopoldum I., Josephum I. und Carolum VI.* Nürnberg: Martin Endter, 1713. Inventární číslo 3988.

⁶⁰⁶ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl II, N–Ž. Praha: Argo, 2010, s. 129.

⁶⁰⁷ *Hof- und Staats- Schematismus der röm. kaiserl. auch kaiserl.-königl. und erzherzoglichen Haupt- und Residenz-Stadt Wien: derer daselbst befindlichen höchsten und hohen unmittelbaren Hofstellen, Chargen und Würden, niederen Kollegien Instanzen und Expeditionen, nebst vielen andern zu maller höchsten Hof, des Stadt und den zum k. k. Erbländern gehörigen, geistlichen, weltlichen und Militär- Bedienungen, Versammlung, Stellen und Aemtern, mit Inhalt und Namen-Register versehen*. Wien: Joseph Gerold, 1797, s. 161.

⁶⁰⁸ ALTHANN, Michael Franz Ferdinand von. *Imago Principum Bohemiae LXI. Elogiis Ducum, Regum, Interregum, Adumbrata, In novum Patriae splendorem, & publicum Regni decus, spectatum proposita*. Pragae: Typis Universitatis Carolo-Ferdinandae, in Collegio Societatis Jesu, ad S. Clementem, 1673. Inventární číslo 4067.

⁶⁰⁹ VANĚK, Vojtěch. *Kněz a historik Josef F. Devoty*. Krásné město, 2003, č. 3, s. 5–7.

⁶¹⁰ Viz např. Aeneae Silvii, Sinensis S. R. E. Cardinalis Tituli S. Sabinae, Postea Pii Secundi Pontificis Maximi De Bohemorum, et ex his Imperatorum Romanorum Aliquot Origine ac Gestis Historia Commentariis Illustra. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. *PROVENIO* [online]. [Cit. 2014-07-03]. Dostupné z: <http://opac.nm.cz:8080/documents/9592>.

⁶¹¹ CANO, Melchor. *R. D. Melchioris Cani, ordinis praedicatorum, episcopi, canariensis, & primariae Cathedrae in Academia Salmanticensium Praefecti, Opera, quorum elenchum vide pagina sequente*. Coloniae Agrippinae: in Officina Birckmannica, 1605. Inventární číslo 4074.

⁶¹² Baluze, Etienne (1630 - 1718). CERL Thesaurus: accessing the record of Europe's printed heritage [online]. [Cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://thesaurus.cerl.org/record/cnp01255888>.

Do jednoho ze dvou nejstarších svazků na zámku, *Praxis theologica de contractibus & restitutionibus* z roku 1585,⁶¹³ se podepsal pravděpodobně Španěl Juan Paez de Valençuela y Castillejo, který žil v 17. století.⁶¹⁴ Podpis „Doctor Valençuela“ na titulním listě neumožňuje zcela jistou identifikaci autora zápisu, přesto se výše uvedená možnost jeví poměrně pravděpodobně. Svazek je na versu přední předsádky označen starou signaturou „C–4“, která snad patřila knihovně Aloise Tomáše Raimunda z Harrachu (či některému z jeho blízkých příbuzných)⁶¹⁵ a je tedy možné, že byla kniha převezena do Čech Aloisovým otcem Ferdinandem Bonaventurou (1636–1706),⁶¹⁶ velvyslancem ve Španělsku.

Do hrádecké knihovny se dostala jedna kniha podepsaná Janem Jáchymem Hanischem z Greiffenthalu, který byl ve třicátých a čtyřicátých letech 18. století radou soudu nejvyššího purkrabství.⁶¹⁷ Na titulním listě právnického spisu *Tractatus in jus feudale*⁶¹⁸ stojí rukopisný nápis: „Ex Libris Joannis Joachimi Hanisch de Greiffenthal, J. U. Candidati“.

Na Hrádku se nachází papírové desky nadepsané „Musik“, do kterých byla uložena série hudebnin – převážně skladeb pro klavír a písní určených ke zpěvu. Šest z těchto notových zápisů je podepsáno Henriettou Salm-Salm (1875–1961) a dalších šest její tetou Mathildou von Lützow (1860–1889).⁶¹⁹ Desky dále obsahují klavírní partitury s věnováním patrně Rose von Lützow, provdané kněžně von Salm-Salm (1850–1927). Pouze jedny noty byly v tomto souboru podepsány osobou nenáležící k rodinám Salm-Salm⁶²⁰ a Lützow,⁶²¹ a to Ernestinou z Harrachu roku 1917. V deskách se dále nacházejí notové sešity popsané hudební teorií – je tedy evidentní, že byly využívány k výuce hudby, především hry na klavír. Svědčí o tom také skutečnost, že většina uvedených podpisů působí dojemem, že je provedena ještě nevypsanou dětskou rukou. Je velmi pravděpodobné,

⁶¹³ PALACIOS, Miguel de. *Praxis theologica de contractibus & restitutionibus*. Salamanticae: Ioannes Ferdinandus, 1585. Inventární číslo 3906.

⁶¹⁴ Paez de Valencuela y Castillejo, Juan. CERL Thesaurus: accessing the record of Europe's printed heritage [online]. [Cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://thesaurus.cerl.org/record/cnp00876309>.

⁶¹⁵ O tom více v kapitole *Historie fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Historie hrádeckého knižního fondu do roku 1945*.

⁶¹⁶ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 325.

⁶¹⁷ Tamtéž, s. 320.

⁶¹⁸ SCHAMBOGEN, Johann Christoph. *Tractatus in jus feudale: compositus, & praecipue in Gratiam et Utilitatem studiosae & cupidae, legum juventutis publicae luci*. Vetro Pragae: Typis Georgii Labaun, 1695. Inventární číslo 3986.

⁶¹⁹ Více o nich v kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování osobám nepřináležejícím k rodu Harrachů*.

⁶²⁰ K rodu Salm-Salm více viz MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl II, N–Ž. Praha: Argo, 2010, s. 198.

⁶²¹ K rodu Lützow více viz MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 585–586.

že se tento notový soubor dostal na Hrádek jako jeden celek, kde do něj bylo následně doplněno několik dalších partitur.

Mezi mladší osobní záznamy v hrádecké knihovně patří podpis v obrazové publikaci *Menschenkinder*, do kterého je vepsáno na vakát před prvním listem jméno „Elly Mensdorf 1931“. Pod přezdívkou „Elly“ se pravděpodobně skrývá Gabrielle Maria Laurentia Mensdorff-Pouilly (1909–1999).⁶²²

Ze starších generací téhož rodu lze v knihovně nalézt zmínku o Sofii Mensdorff-Pouilly, rozené Sachsen-Coburg-Saalfeld (1778-1835).⁶²³ Její syn Arthur von Mensdorff-Pouilly (1817-1904)⁶²⁴ vepsal na verso přední předsádky svazku *Neues Coburgisches Gesangbuch*⁶²⁵ poznámku: „Gesangbuch meiner seligen Muther Sofie Gräfin Mensdorf-Pouilly, gbr Prinzesinn von Sachsen Coburg Saalfeld, Arthur Gf Mensdorff, Oberst.“ Níže následuje poznámka psaná patrně jinou rukou: „Sie hatte dieses Buch als sie noch ledig war.“ Tyto výroky potvrzuje iniciálové supralibros dané knihy „S.P. z S.C.S.“⁶²⁶

Heraldickým exlibris Johanna Baptisty de Terme, vídeňského preláta a k roku 1778 člena vídeňské arcibiskupské konzistoře, je označen svazek *Homelie ou paraphrase du Pseaumel*.⁶²⁷ Text vepsaný na štítku okolo jeho erbu zní: „Joannes baptista de Terme cantor et praelatus eccl[esiae] Mft. [?] Viennensis 1778, Archi-episcopalis consistorii consiliarus actualis.“

V hrádeckých svazcích se objevuje mezi vlastnickými poznámkami dalších třináct záznamů, jejichž autory se nepodařilo identifikovat, případně o nich lze říci jen velmi málo.

Nápis „F. Smejkal / Dohalička / Ministr“ lze nalézt ve svazku *Oltář: poučná a modlitební kniha i zpěvník*.⁶²⁸ Povolená vazba knihy svědčí o jejím hojném používání – patrně v kostele v Dohaličkách poblíž Hrádku.

Do hrádeckého románu *Die Insulaner*⁶²⁹ je patrně dětskou rukou zapsána poznámka o přečtení. Text poznámky zní: „gelesen im Hradek Nov. 1865, Ich, Marie Flore“.

⁶²² K rodu Mensdorff-Pouilly více viz MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 628–629.

⁶²³ Tamtéž.

⁶²⁴ Tamtéž.

⁶²⁵ *Neues Coburgisches Gesangbuch, oder Sammlung aus gesuchter, so wohl alter als neuer geistreicher Lieder, zur Beförderung der allgemeinen Erbauung und besonders zum Gebrauch bey den öffentlichen Gottesdiensten im Herzogthum Coburg*. Coburg: bey Rudolph August Wilhelm, 1785. Inventární číslo 4110.

⁶²⁶ Tedy „Sophie Princessinne zu Sachsen Coburg Saalfeld“.

⁶²⁷ CALABRE, Edme. *Homelie ou paraphrase du Pseaumel*. A Paris: Herissant, 1748. Inventární číslo 5309.

⁶²⁸ *Oltář: poučná a modlitební kniha i zpěvník pro diecesi královéhradeckou*. V Hradci Králové: nákladem bisk. konsistoře, 1900. Inventární číslo 5007.

Učebnici francouzské gramatiky⁶³⁰ podepsanou jménem „Marie Lobkowitz“ podepsala též „Mme Angéline“ – možná Mariina vychovatelka.

Další vepsaná jména, která lze nalézt v hrádeckých svazcích rukopisně vepsaná, jsou: Rechberger,⁶³¹ Ad. Ulrich,⁶³² Lud. Ant. v. Delacroix,⁶³³ Jakobine de N.,⁶³⁴ Josef Hojný,⁶³⁵ P. Prof. Jos. Tho. Winkler,⁶³⁶ J. Hlawaty,⁶³⁷ Franz Edlen von Seegenthal,⁶³⁸ J. Renardy⁶³⁹ a Josef Pleyer.⁶⁴⁰

12.5 Vlastnické poznámky institucí ve svazcích hrádecké knihovny

Kromě podpisů a poznámek osobního charakteru se ve svazcích knihovny na Hrádku u Nechanic nacházejí i rukopisné poznámky či razítka institucionálního charakteru. Mezi ně patří záznamy několika knihoven. Vedle poznámek typu „Hrádek“ či „zámek“, které se vyskytují v několika knihách, je třeba zmínit hlavně poznámky cizí provenience. Na přední přidešti 34 svazků je zapsána poznámka o tom, že knihy patřily knihovně v Dolním Přímu. Statek spolu s jeho knihovnou Harrachové zakoupili roku 1879, z kteréhož roku zápisy také pocházejí. Ke knihovně harrachovského zámku v Jilemnici odkazuje zběžně vepsaná poznámka na přední předsádce svazku *Monsieur de Camors*:⁶⁴¹ „Bibliotek Starkenbach“.

Roku 1863 zakoupil Jan Nepomuk Harrach statek Konárovice u Kutné Hory.⁶⁴² Ve dvou svazcích, které jsou dnes uloženy v knihovně na Hrádku, lze nalézt poznámku o předchozí příslušnosti ke konárovecké knihovně. Na předním přidešti svazku *Neues Genealogisch-Schematisches Reichs- und Staats- Handbuch vor das Jahr MDCCLV*⁶⁴³ je

⁶²⁹ GALEN, Philipp. *Die Insulaner: Rügianisches Charakterbild. Erster Theil.* Leipzig: Chr. E. Kollmann, 1861. Inventární číslo 2627.

⁶³⁰ VANIER, Victor-Augustin. *Grammaire pratique, adoptée par l'université royale pour l'usage des écoles primaires, avec quatre tableaux gradués.* Paris: Garnier, 1827. Inventární číslo 4189.

⁶³¹ Inventární číslo 207.

⁶³² Inventární číslo 771.

⁶³³ Inventární číslo 777.

⁶³⁴ Inventární číslo 527.

⁶³⁵ Tamtéž. Svazek dále obsahuje věnování od Susane Hofmann – viz níže.

⁶³⁶ Inventární číslo 3245.

⁶³⁷ Inventární číslo 3343.

⁶³⁸ Inventární číslo 3382.

⁶³⁹ Inventární číslo 5232.

⁶⁴⁰ Přívazek v konvolutu s inventárním číslem 5415.

⁶⁴¹ FEUILLET, Octave. *Monsieur de Camors.* Paris: Michel Lévy Frères, 1867. Inventární číslo 4191.

⁶⁴² MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám.* V Praze: Fr. Hovorka, 1898, s. 5.

⁶⁴³ *Neues Genealogisch-Schematisches Reichs- und Staats- Handbuch vor das Jahr MDCCLV.* Frankfurt am Mayn: bey Franz Varrentrapp, 1755. Inventární číslo 3381.

to poznámka „Bibliothek in Konárovic“. Na patitulu svazku *Conduite pour passer saintement*⁶⁴⁴ se nachází česká verze rukopisného exlibris „Konárovická knihovna“.

Mezi výše uvedené knihovny, které byly v druhé polovině 20. století deponovány v budově zámku Hrádek, patřila i knihovna z Chotělic. Do jednoho ze svazků hrádecké knihovny⁶⁴⁵ je na verso přední předsádky zběžně vepsána poznámka „Chotělice?“.

Brožura *Seznam osob a ústavů c. k. české university Karlo-Ferdinandovy v Praze*⁶⁴⁶ je označena razítkem „C. k. jubilejní reálka císaře Františka Josefa / v Kostelci n. Orl.“. Razítkem knihovny v dnešním Červenohradu na Ukrajině je označen svazek o Napoleonu Bonapartovi.⁶⁴⁷ Dalších několik razítek v hrádeckém fondu nelze kvůli jejich špatnému natištění zcela rozluštit. Mezi ně patří razítko, na kterém je patrně zobrazena rakouská heraldická orlice pod kterou jsou natištěna písmena „K.K.S.B.V.“. Razítko se nachází ve třech hrádeckých publikacích, ani v jednom případě ovšem není dobře čitelné. Dvě ze sbírek zákonů obsahují razítko rakouského krajského úřadu „K. K. [...] KREISAMT“.⁶⁴⁸

⁶⁴⁴ AVRILLON, Jean-Baptiste-Élie. *Conduite pour passer saintement la fete de la pentecote*. Paris: [s.n.], 1773. Inventární číslo 4133.

⁶⁴⁵ *Auserlesene Andachten für Katholiken*. Tabor und Neuhaus: Im Landfrass'schen Verlage, [1858]. Inventární číslo 4097.

⁶⁴⁶ *Seznam osob a ústavů c. k. české university Karlo-Ferdinandovy v Praze, jakož i c. k. theoretické státní zkušební kommisie právnické a c. k. zkušební komisse české pro učitelství na gymnasiích i školách reálných a pro učitelství na dívčích lyceích. Na počátku studijního roku 1911–12*. Praha: místodržitelská knihtiskárna, [1911]. Inventární číslo 4704.

⁶⁴⁷ BRÉVILLE, Jacques Marie Gaston Onfroy, MONTORGUEIL, Georges. *Bonaparte*. Paris: Boivin & Cie; New York: J. Terquem & Cie, 1910. Inventární číslo 4856.

⁶⁴⁸ *Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen für das Jahr 1827*. Neunter Band. Prag: Schönfeld'schen Buchdruckerei, 1828. Inventární číslo 455. ; *Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen für das Jahr 1828*. Zehnter Band. Prag: Schönfeld'schen Buchdruckerei, 1829. Inventární číslo 456.

12.6 Tištěné dedikace členům rodu Harrachů, jejich příbuzným a poddaným ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic

12.6.1 Tištěné typografické dedikace

V hrádecké harrachovské knihovně se nachází čtrnáct svazků, které obsahují tištěnou typografickou dedikaci některému z členů rodu. V případě tohoto typu dedikací ovšem nelze s jistotou předpokládat, že daná kniha skutečně patřila osobě, které byla věnována. Stejně, jako se v hrádecké knihovně nacházejí tisky dedikované příslušníkům jiných šlechtických rodů, lze snadno v jiných zámeckých a osobních knihovnách nalézt tisky s tištěnými dedikacemi některému Harrachovi.

Sedm z hrádeckých tisků bylo věnováno Friedrichu Augustu Gervasiu Protasiovi z Harrachu (1696–1749), politikovi, nejvyššímu českému kancléři a místodržícímu v Nizozemí.⁶⁴⁹ Jedná se především o právnické univerzitní teze. Titul *Vigilate, quia scitis diem atque horam* je v knihovně uložen duplicitně.⁶⁵⁰ Text dedikace, která je v něm uveřejněna, zní: „Honor ac venerationi illustrissimi ac excellentissimi Domini Domini Friderici Gervasii Prothasii, sacri Romani imperii comitis ab Harrach et Rohrau.“ Triplicitně je v knihovně uložen titul *Thesis historico-politico-juridica jure civitatum in genere*,⁶⁵¹ který obsahuje totožné věnování, jako titul předchozí.

Obsáhlejší věnování je uvedeno v titulech *Regula cleri tam saecularis, quam regularis, sive tractatus theologicus canonico-moralis, de clero*⁶⁵² a *Lucubratio theologico-*

⁶⁴⁹ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 325.

⁶⁵⁰ BURGGRAFF, Joannes Leopoldus. *Vigilate, quia scitis diem atque horam, scriptum enim est: jura vigilantibus seu dissertatio juridica de tempore legali quam sub gloriosissimis auspiciis augustissimae invictissimae ac potentissimae romanorum imperatricis Mariae Theresiae germaniae, hungariae, bohemiae, dalmatiae, croatiae, sclavoniae &c. &c. reginae, archi-ducis austriae, &c. &c. piae, felicitis, inclytae. in alma caesarea regiaeque Universitate Carolo-Ferdinandea Pragensi. Sub rectoratu admodum reverendi ac eximii Patris P. Leopoldi Grim, e Societate Jesu SS. theologiae doctoris, caesareo-academici collegii ad S. Clementem Vetero-Pragae, nec non almae caesariae regiaeque Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis p.t. rectoris magnifici. sub decanatu. clarissimi ac juris consultissimi viri D. Ferdinandi Schwartz, nobilis de Lauro, juris utriusque doctoris in alma caesarea regiaeque Universitate Carolo-Ferdinandea Pragensi Codicis professoris regii, publici ac ordinarii, in inclyto Bohemiae regno, nec non reverendissimi archi-episcopalis consistorii advocati jurati, inclytae facultatis juridicae p.t. spectabilis decani. Vetero-Pragae, in Magna Aula Carolina: Typis Georgii Labaun, 1747. Inventární čísla 3930, 4048.*

⁶⁵¹ HILDT, Wenceslaus. *Thesis historico-politico-juridica de jure civitatum in genere, de tri-urbis Pragenae juribus, praerogativis, ac privilegiis, aliarumque tabularium in specie, uti etiam regiarum civitatum non tabularium, dotarium, item liberarum sub protectione diversorum inclytorum statuum Regni Bohemiae constitutarum, nec non subditarum? et de jure municipii, qualiter illud acquiratur, amittatur; nec non de effectibus juris municipii?* Pragae, in Magna Aula Carolina: Typis Georgii Labaun, Universitatis Typographi, 1746. Inventární čísla 743, 4050, 4052.

⁶⁵² LOGK, Otto. *Regula cleri tam saecularis, quam regularis, sive tractatus theologicus canonico-moralis, de clero, juxta ordinem XXV. titulorum lib. III. decretal. Gregorii IX. Pontif. Max. a tit. i. usque XXV. methodice digestus, sacrorum canonum conciliorumve aecumenicorum decretis firmatus de eximiorum theologorum, nec non clarissimorum in jurisprudentia sacra antesignanorum mente deo, & imperio, clero, & saeculo dans cuique suum: Pragae in celeberrimo archi-episcopali collegio ad S. Adalbertum. Vetero-Pragae: Typis excudit Ignatius Pruscha, [1748]. Inventární číslo 751.*

moralis.⁶⁵³ „Honor, et Venerationi Illustrissimi, ac Excellentissimi Domini, Domini Friderici Gervasii Prothasii, Sacri Romani Imperii Comititis ab Harrach, et Rohrau, Aurei Velleris Equitis, Domini Dynastiarum Strauff, Aschach, Frystadt, & Prugg ad Leytham; Dynastae Haereditarii in Branna, Starkenbach, Wlkawa, Soosser, Woharna, & Humila; Haereditari Inferioris, & Superioris Austriae Stabuli praefecti, Sacrae Caesareae, Regiae[uae] in Germania, Hungaria & Bohemia Majestatis Intimi, & Actualis Consilarii, Camerarii, & Conferentiae Ministri, Nec non in Regno Bohemiae Supremi Cancellarii, Domini, Domini Mecaenatis Gratosissimi.“

Jeden hrádecký svazek⁶⁵⁴ obsahuje tištěnou dedikaci Franzi Antonovi z Harrachu (1665–1727), který se stal roku 1702 vídeňským biskupem a roku 1709 salzburským arcibiskupem.⁶⁵⁵ „Celsissimo, ac Reverendissimo Domino, Domino Francesco Antonio, Archi-Episcopo et Principi Salisburgensi, S. Sedis Apostolicae Legato, Germaniae Primati, S. R. I. Principi ab Harrach, Principi, ac Domino Domino Meo Clementissimo.“

Ferdinandu Bonaventurovi z Harrachu (1708–1778), milánskému guvernérovi,⁶⁵⁶ byla věnována genealogická publikace *Neues Genealogisch-Schematisches Reichs- und Staats-Handbuch vor das Jahr MDCCLV*⁶⁵⁷ jejím vydavatelem Franzem Varrentrappem. Tištěný text dedikace zní: „Dem Hochgebornen Reichsgrafen und Herrn Herrn Ferdinand Bonaventura Des Heiligen Römischen Reichs Grafen Harrach, zu Rohrau, Herrn zu Schluckenau, Grosprisen, Obermarkersdorf, Janowitz, Namiest, Luberzoff etc. Erb Land Stallmeister in Ober- und Nieder Oesterreich, Kämmerer Ritter des goldenen Vlieses Ihro Römisch-Kaiser-Königlichen Majestäten wirklichen Geheimen Rathe, Reichs Conferenz Minister und des Höchsrpreissl. Reichs Hof Raths Präsident. Meinem gnädigen Grafen und Herrn.“

⁶⁵³ FELIX, Nepomucenus. *Lucubratio theologico-moralis, circa praecipuum moralitatis systema de conscientia, et actibus humanis, subinserta quarundam aliarum materiarum theo-sophico-practicarum succincta analysi doctrinaliter concinnata, controversarum decisionum discussionibus methodice interstincta, atque cum selectioribus ex universa theologia scholastica thesibus typis exposita. quas positiones theologico-scholasticas in celeberrimo archi-episcopali collegio ad S. Adalbertum Pragae. Vetero-Pragae: Apud Franciscum Hladky, Archi-Episcopalem Typographum, 1747. Inventární číslo 3920.*

⁶⁵⁴ SCHMIER, Benedikt. *Sacratissimus ordo episcoporum, cum ecclesiis cathedralibus, canonicatibus, et sacris officiis. In alma, & archi-episcopali Universitate Salisburgensi, post absolutum studium juridicum, una cum parergis ex universo jure, publica disputatione propugnatus, defensore illustrissimo & reverendissimo Domino Carolo Josepho Gervasio Protasio, S. R. I. Comite ab Harrach & Rhorau, Ecclesiae Metropolitanae Salisburgensis, & Cathedralis Passaviensis Canonico.* Salisburgi: Typis Joannis Josephi Mayr, 1718. Inventární číslo 4031.

⁶⁵⁵ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 325.

⁶⁵⁶ Tamtéž.

⁶⁵⁷ *Neues Genealogisch-Schematisches Reichs- und Staats-Handbuch vor das Jahr MDCCLV*. Frankfurt am Mayn: bey Franz Varrentrapp, 1755. Inventární číslo 3381.

Zakladateli Hrádku u Nechanic Františku Arnoštovi z Harrachu (1799–1884)⁶⁵⁸ byly dedikovány dva svazky uložené v zámecké knihovně. Prvním z nich byly Kodymovy *Zábavy nedělní*⁶⁵⁹ textem „Jeho Osvícenosti, Vysoce urozenému Pánu, Panu Františku Arnoštovi, Hraběti z Harrachů a Rorova, c. k. komornímu, Pánu na Jilemnici, Sádově, Stěžerách, Šlukenově atd. v Čechách; na Janovicích na Moravě; Bruku nad Litau, Štaufu a Assachu v Rakousích; Parndorfu v Uhřích atd. atd.“ Druhým byl svazek obsahující čtyřstránkovou oslavnou báseň na rody Harrachů a Lobkowiczů věnovaný hraběti úředníky a poddanými panství Braná a Jilemnice.⁶⁶⁰ v básni jsou umístěny odkazy na poznámky za textem, které osvětlují zmiňované historické reálie. Titulní strana obsahuje kromě názvu a nakladatelských údajů i samotné věnování: „Citové srdečného vítání, kteréžto jeho osvícenosti vysoce urozenému pánu, panu Františkovi Arnoštovi hraběti Harrachovi z Rorova, jeho c. k. apoštolské jasnosti skutečnému komořímu, c. k. dědičnému koníři v Rakousích nad a pod Emží, Pánu panství Pruggu na Leitě, Staufu a Assachu v Rakousích, na Branné a Jilemnici, v Sadové, v Kunčici v Trnavě, v Stračově, v Stěžerách, v Šlukenové a na Velkém Březově v Čechách, v Janovici panství Branské a Jilemnické l. 1839 nastupujícímu, v hluboké pokoře podávají úředníci a poddaní téhož panství.“

Františkovu synovi a dalšímu majiteli zámku Janu Nepomukovi z Harrachu (1828–1909)⁶⁶¹ bylo věnováno drama *Slavíkovci a Vršovci*⁶⁶² jeho autorem Karlem Špačkem: „Jeho Osvícenosti, vysoce urozenému pánu, panu Janu hraběti Harrachovi, vznešenému mecenáši věd i umění ve vlasti české na důkaz vroucí úcty a nehynoucí oddanosti věnuje Karel Špaček. V Praze, v březnu 1868.“ Kromě toho mu Karel Jaromír Erben věnoval své *Nápěvy prostonárodních písní českých*⁶⁶³ slovy: „Jeho Osvícenosti, pánu panu Janovi hraběti Harrachovi, c. k. komořímu, rytmistru v c. kr. vojště, rytíři cís. ruského řádu sv. Anny třetí třídy, předsedateli hospodářské filiální jednoty Kolínské, členu výboru Musea království Českého, řediteli jednoty k vysazování stromů v Praze a v okolí toho města, činnému členu c. kr. vlastenské společnosti hospodářské v království Českém a české společnosti zahradnické, skutečnému členu české jednoty lesnické, přispívajícímu členu ku podporování umění hudebního v Čechách, jakož i Matice české, čestnému

⁶⁵⁸ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 325.

⁶⁵⁹ KODYM, Filip Stanislav. *Zábavy nedělní, čili, Prostonárodní poučování v silozpytu*. Část první, O teple. V Praze: Tiskem knížecí arcibiskupské knihtiskárny, řízením Synů Bohumila Haase, 1844. Inventární číslo 3836.

⁶⁶⁰ *Citové srdečného vítání*. V Hradci Králové: tiskem Jana H. Pospíšila, [1839]. Inventární číslo 4263.

⁶⁶¹ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 325.

⁶⁶² ŠPAČEK, Karel. *Slavíkovci a Vršovci: historická tragoedie ve 4 jednáních*. V Praze: K. Špaček, 1871. Inventární číslo 434.

⁶⁶³ ERBEN, Karel Jaromír, ed. *Nápěvy prostonárodních písní českých: příloha k písním*. Praha: nákl. vydavatelovým, 1862. Inventární číslo 3297.

měšťanu města Jilemnice a Nechanic, i čestnému občanu mnohých jiných obcí v Čechách a t. d. s nejšetnější úctou připisuje vydavatel.“

Za zmínku stojí i tištěná dedikace Ferdinandu Zdeňkovi z Lobkowicz (1858–1938),⁶⁶⁴ panujícímu knížeti a císařskému komoří, který pocházel z rodu s Harrachy spřízněného. Je uvedena v knize *Taxace krupobitných škod*⁶⁶⁵ od Josefa Fassbendera a zní: „Jeho Jasnosti, vysoce urozenému pánu, panu Ferdinandu princí Lobkovicovi, cí. a kr. skutečnému tajnému radovi, cí. a kr. komořímu, rytmistru v záloze, rytíři král. Bavorského řádu sv. Jiří, poslanci na sněmu zemském, majiteli panství, předsedovi rady zemědělské pro království české atd., atd. v hluboké úctě“ – doplněno autorovým podpisem „Jos. Fassbender“. Publikace dále obsahuje rukopisné věnování hraběti Janu Nepomukovi z Harrachu, o kterém bude řeč později.⁶⁶⁶

S Harrachy byl spjat také přímský lesmistr Václav John, jemuž byla dedikována klavírní partitura skladby *Sen o poslední leči*⁶⁶⁷ jejím autorem Aloisem Macákem. Text dedikace uvedený na titulním listě zní: „Vysocetěnému Pánu panu V. Johnovi, lesmistru Jeho Osvícenosti hraběte z Harrachů na Přímě.“

12.6.2 Tištěné mědirytové dedikace

Dvě z hrádeckých rukopisných hudebnin jsou doplněny mědirytovým titulním listem, který zároveň obsahuje věnování Janu Nepomukovi z Harrachu. Jedno z nich pochází od hudebního skladatele Roberta Hanela (1845–1908),⁶⁶⁸ a je připojeno ke klavírní partituře „*Alpenröschen*“ *Marsch*.⁶⁶⁹ „*Alpenröschen*“ *Marsch für das Piano-Forte componirt und aus Verehrung und mit Devotion hochachtungsvollst gewidmet Seiner Erlaucht dem Herrn Erbgraf Johann von Harrach von Robert Hanel*.“

Hudební skladatel Vendlín Kopecký (1844–1899)⁶⁷⁰ věnoval Janu Nepomukovi rukopis své skladby *Silvestrova noc*.⁶⁷¹ Její titulní list spolu s věnováním je následující:

⁶⁶⁴ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 572.

⁶⁶⁵ FASSBENDER, Josef. *Taxace krupobitných škod způsobených na hospodářských plodinách se stručným popisem nemocí rostlin, škodlivého hmyzu ...: příruční kniha pro taxátory, úředníky a jednatele krupobitných pojišťoven*, ... Praha: J. Fassbender, 1898. Inventární číslo 3310.

⁶⁶⁶ V kapitole *Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu*.

⁶⁶⁷ MACÁK, Alois. *Sen o poslední leči: hudební obrázek lovecký pro piano*. V Praze: Jan Hoffmann, [189--190-]. Inventární číslo 5370.

⁶⁶⁸ ČERNUŠÁK, Gracian, ed., HELFERT, Vladimír, ed. *Pazdírkův hudební slovník naučný*. II., Část osobní. 1., A–K. Brno: Pazdírek, 1937, s. 361.

⁶⁶⁹ HANEL, Robert. „*Alpenröschen*“ *Marsch*. [S.l.: s.n., 18--]. Inventární číslo konvolutu 5370.

⁶⁷⁰ Kopecký, Vendelín, 1844-1899 [mzk2014820547]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000820547&local_base=AUT.

⁶⁷¹ KOPECKÝ, Vendelín. *Silvestrova noc: potpouri pro piano forte*. [S.l.: 188--189-]. Inventární číslo 5420.

„Silvestrova noc. Potpourri pro piano forte sestavil a v nejhlubší úctě věnuje Jeho Osvícenosti milostivému Pánu, panu Janovi Hraběti z Harrachů, Vendelín Kopecký“.

12.6.3 Tištěná dedikace na deskách

Jeden svazek hrádecké knihovny je opatřen slepotiskovým zlaceným věnováním na deskách. Jedná se o exemplář obsahující dvě rukopisné písně⁶⁷² od Josefa Čapky Drahlavského (1847–1926).⁶⁷³ Text dedikace zní: „Vysoce urozenému Pánu panu hraběti Janu Harrachovi v nejhlubší úctě věnuje J. Č. Drahlavský.“

⁶⁷² DRAHLOVSKÝ, Josef Čapka. *Dvě písně pro Sopran neb Tenor s průvodem piana*. Přerov, 1880. Inventární číslo 5418.

⁶⁷³ Čapka, Josef, 1847-1926 [jk01021054]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000004052&local_base=AUT.

12.7 Rukopisné dedikace ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic

Ve svazcích uložených v hrádecké knihovně se nachází 74 rukopisných věnování⁶⁷⁴ určených členům harrachovského rodu, případně dřívějším majitelům těchto svazků. Dalších osm knih je podepsáno jejich autorem a ve dvanácti knihách nalezneme vepsanou informaci o věnování jinou než v obvyklé podobě dedikace. Některé z hrádeckých knih byly darovány vícekrát, a proto obsahují větší množství rukopisných dedikací.

V této kapitole bude nastíněn přehled toho, komu byly knihy věnovány, kdo byl jejich dárcem a v jaké době a v jakém jazyku byla dedikace zapsána. V některých případech nelze dárce ani obdarované jednoznačně určit. V rozboru dedikantů budou uvedeny osoby, které jsou jednoznačně identifikované; v některých z uvedených případů bude rozebrána nejednoznačnost jejich identifikace, jiné zůstanou neurčené. Na závěr úvodního přehledu budou zařazeny tabulky shrnující zjištěné poznatky. Po nich následuje transliterace jednotlivých věnování v jejich plném znění.⁶⁷⁵

Rozčleníme-li jednotlivá věnování do skupin podle staletí, pochází jejich největší množství z 19. století. Z celkového počtu 74 věnování se jedná o 53 položek. Patnáct dedikací pochází z 20. století, pouze pět jich je ze století osmnáctého a jediná ze století sedmnáctého. Z osmi podpisů autorů knih jich je sedm z 19. století a jedno ze století dvacátého. Mezi informacemi o věnování jsou dva texty z 18. století, sedm jich je z 19. století a tři jsou ze století dvacátého.

Z jazykového hlediska převládá mezi rukopisnými dedikacemi čeština, kterou je sepsáno 45 věnování. Němčina byla použita při sepsání osmnácti dalších, francouzština v šesti případech, angličtina ve třech, slovenština v jednom a latina též v jednom. Z osmi podpisů autorů knih jich je pět od českých autorů, jeden je od německého, jeden od anglického a jeden od srbského. Sedm záznamů o věnování je sepsáno německy, dva česky, dva latinsky a jeden rusky.

Největší množství knih ve fondu hrádecké knihovny (41 svazků) bylo věnováno Janu Nepomukovi hraběti z Harrachu (1828–1909), přičemž v dalších dvou knihách se nachází informace o jejich věnování hraběti Janovi. Na druhém místě v četnosti obdržených knižních darů byl jeho otec František Arnošt z Harrachu (1799–1884) s pouhými čtyřmi

⁶⁷⁴ Do této kategorie je započítána i částečně předtištěná a ručně dopsaná dedikace ve svazku BUSCH, A. *Bramborářství: návod k pěstování zemčat s popisem a objasněním nejnovějších a nejdůležitějších druhů*. V Praze: Nákladem Aloise Hynka, 1874. Inventární číslo 3292.

⁶⁷⁵ Transliterace byla zvolena kvůli zachování specifického rázu textů, které obsahují písařské chyby či určité specifické typy slovních obrátů (např. při věnování v jazyce, který nebyl pro pisatele zcela obvyklý). Zkratky jsou rozepisovány pouze v textech latinských, výjimečně potom v případě starších věnování německých. České zkratky a většina německých jsou ponechány nerozepsané pro svoji všeobecnou známost.

svazky. Dvě knihy obsahují věnování Johannu Nepomukovi (1904–1945), do jedné knihy je vepsána informace o jejím věnování hraběti Johannovi.

Další dvě knihy byly věnovány pravděpodobně Marii Markétě z Harrachu, rozené z Lobkowicz (1837–1870). Identifikace obdarované se zakládá pouze na oslovení „Marie“ a odpovídající dataci, jeví se ovšem jako nejpravděpodobnější. Dvě knihy obsahují věnování Stephanii z Harrachu (1917–2011) a do dvou knih je vepsána informace o tom, že byly věnovány Anně z Harrachu (1858–1938). Po jedné knize bylo věnováno Marii Leopoldině z Harrachu (17. stol.) a Alfredu Karlovi z Harrachu (1831–1914). V jedné knize se nachází *ex dono* poznámka o vlastnictví od Jana Arnošta z Harrachu (1705–1739) spolu s informací o tom, kým mu byla kniha věnována.

V případě jednoho svazku je problematické určit, zda byl věnován Ernestině Antonii z Harrachu (1903–1990), nebo jejímu bratrovi Johannovi (1904–1945). Víme pouze, že se jednalo o dar k příležitosti prvního svatého přijímání některého z dětí Karoliny Marie z Harrachu, rozené Öttingen-Öttingen roku 1913.⁶⁷⁶ v případě věnování jedné klavírní partitury⁶⁷⁷ můžeme sice říci, že se jednalo o dar pro Annu Marii Theresii z Harrachu, rozenou z Lobkowicz, nevíme ovšem jistě, o kterou šlo. V dané době se totiž mohly na Hrádku vyskytovat dvě osoby tohoto jména – matka hraběte Alfreda Karla (1809–1881) a jeho manželka (1847–1934).⁶⁷⁸

Některé knihy obsahují věnování či informaci o věnování osobám mimo rodinu Harrachů. Mezi ně patří hrabě Arthur von Mensdorff-Pouilly (1817–1904),⁶⁷⁹ hrabě Friedrich von Mensdorff-Pouilly (1896–1907),⁶⁸⁰ správce Harrachovské sklárny v 70. letech 19. století Kralík, kaplan v obci Čistá v okrese Semily v 60. letech 18. století Jan Kepert a jako instituce klášter Voršilek v Kutné Hoře.

62 svazků (ať už obsahujících věnování či jen spisovatelův podpis) představuje autorské dary. V jednom případě se nejedná o dar spisovatele, ale překladatele.⁶⁸¹ V případě jednoho rukopisu není zcela jisté, zda byl donátor zároveň i autorem.⁶⁸² V jednom případě svazek neobsahuje věnování v klasickém slova smyslu, ale pouze oslovení obdarovaného;

⁶⁷⁶ KONDURA, M. *Jesus und die Jugend: Kommunion-Büchlein für Kinder von 10 bis 15 Jahren, welche öfters kommunizieren wollen*. Donauwörth: Auer, 1912. Inventární číslo 5273.

⁶⁷⁷ LÖWE, Thomas. *Das verwaiste Kind: Gedicht von Uhland: in Musik gesetzt für eine Singstimme mit Begleitung des Piano-Forte*. Wien: Tobias Haslinger's Witwe u. Sohn, [18--]. Inventární číslo konvolutu 5373.

⁶⁷⁸ Biografické údaje v předchozích dvou odstavcích sepsány na základě knihy MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 325.

⁶⁷⁹ Tamtéž.

⁶⁸⁰ Tamtéž, s. 629.

⁶⁸¹ BUSCH, A. *Bramborářství: návod k pěstování zemčat s popisem a objasněním nejnovějších a nejdůležitějších druhů*. V Praze: Nákladem Aloise Hynka, 1874. Inventární číslo 3292.

⁶⁸² *Hospodyňská škola ve Stěžerách 1888–9*. [Stěžery: 1889]. Inventární číslo 3417.

věnován byl s nejvyšší pravděpodobností institucí vydavatele – dnešním Národním muzeem.⁶⁸³ Do jedné z publikací byla dodatečně vepsána *ex dono* poznámka o autorově věnování.⁶⁸⁴

Mezi deset poznámek o věnování je zařazena i jedna poznámka o výpůjčce.⁶⁸⁵ V případě některých jmen rukopisně vepsaných do knih je obtížné určit, zda se jedná o podpisy bývalých majitelů svazků, či o poznámky o darování. Tyto vpisky jsou zařazeny do kategorie podpisů či věnování dle toho, co se jeví jako pravděpodobnější.

Rukopisně dedikované knihy lze nalézt ve většině skříní hradecké knihovny, nejsou ovšem rozmístěny rovnoměrně. Značné množství svazků první až páté skříně reprezentativní knihovny v přízemí zámku společně se sedmou skříní bylo jednotně převázáno roku 1880,⁶⁸⁶ čímž zanikla většina starších provenienčních poznámek, které se mohly ve svazcích nacházet.

Větší množství dedikovaných svazků se nachází v osmé skříní, do které je uloženo celkem 35 knih obsahujících věnování. Obvykle se jedná o jazykově česká věnování hraběti Janu Nepomukovi od autorů daných publikací, mezi něž patří umělecká tvorba i díla odborné literatury.

V deváté skříní hradecké knihovny jsou uložena převážně periodika a vícesvazkové edice, které rukopisné dedikace neobsahují. Ve skříní dvanácté a ve skříní ve Zlatém sále, do kterých jsou uloženy nejstarší hradecké svazky, nalezneme věnování v několika knihách.

V zámeckém depozitáři je uložena další řada dedikovaných svazků. Asi polovinu z nich představují hradecké hudebniny.

Tab. 10 – Chronologický přehled rukopisných věnování

století	věnování	podpisy autorů	info o věnování
17. stol.	1	-	-
18. stol.	5	-	2
19. stol.	53	7	7
20. stol.	15	1	3

⁶⁸³ *Vortrag des Geschäftsleiters in der General-Versammlung der Gesellschaft des Museums des Königreiches Böhmen am 13. Juni 1868*. Prag: Museum des Königr. Böhmen, 1868. Inventární číslo 4278.

⁶⁸⁴ BOGUSŁAWSKI, Wilhelm, HÓRNIK, Michał. *Historija serbskeho naroda*. Budyšin: Michał Hórnik, 1884. Inventární číslo 3369.

⁶⁸⁵ VIEIL, Pierre le. *Die Kunst auf Glas zu malen und Glasarbeiten*. Nürnberg: George Peter Monath, 1779. Inventární číslo 5354.

⁶⁸⁶ WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958, s. 6.

Tab. 11 – Jazykový přehled rukopisných věnování

jazyk	věnování	podpisy autorů	info o věnování
čeština	45	5	2
němčina	18	1	7
angličtina	3	1	-
francouzština	6	-	-
slovenština	1	-	-
latina	1	-	2
srbština	-	1	-
ruština	-	-	1

Tab. 12 – Přehled recipientů knižních darů

Jméno osoby či název instituce	věnování	info o věnování
Harrach, Jan Nepomuk (1828–1909)	41	2
Harrach, František Arnošt (1799–1884)	4	0
Harrach, Johann (1904–1945)	2	1
Harrach, Stephanie (1917–2011)	2	-
Harrach, Marie Markéta, roz. von Lobkowitz (1837–1870)	2	-
Harrach, Maria Leopoldine (17. stol.)	1	-
Harrach, Ernestina Antonie (1903–1990), <i>nebo</i> Harrach, Johann (1904–1945)	1	-
Harrach, Alfred Karel (1831–1914)	1	-
Harrach, Anna Maria Theresia, roz. von Lobkowitz (1809–1881) nebo (1847–1934)	1	-
Harrach, Arnošt Kryštof	1	-
Harrach, Anna (1858–1938)	-	2
Harrach, Johann Ernst , 1705-1739	-	1
Reischach, Marie Karolina	1	-
Kepert, Jan (činný v 60. l. 18. stol.)	1	-
<i>institute</i> : klášter Voršilek v Kutné Hoře	1	-
Mensdorff-Pouilly, Friedrich von (1896–1907)	-	1
Vitteinu	-	1
Kralík (činný v 70. l. 19. stol.) - zápůjčka knihy	-	1

12.7.1 Transliterace konkrétních rukopisných dedikací z fondu knihovny

V následující kapitole bude uvedena transliterovaná podoba jednotlivých rukopisných dedikací, které se nacházejí ve svazcích hrádecké knihovny.

12.7.1.1 Věnování Janu Nepomukovi z Harrachu

Jeden z hrádeckých svazků obsahuje dedikaci, která byla adresována hraběti Janu Nepomukovi z Harrachu ještě v jeho dětství. Roku 1835 dostal tehdy sedmiletý Jan Nepomuk od své babičky Marie Terezie hraběnky z Harrachu, rozené von Dietrichstein (1771–1852)⁶⁸⁷ svazek *Jesus meine Liebe*.⁶⁸⁸ Na versu frontispisu se nachází zběžné Mariino věnování, či mladší zmínka o darování: „Johan G[ra]f Harrach von Großmama Therese G[rä]fin Harrach Dietrichstein.“

Další knihy již byly věnovány hraběti v dospělosti. Mezi nimi se nachází jedna klavírní partitura a také několik poetických a dramatických publikací. Zmíněná hudebnina je nazvaná *Hrádek-Polka*, a byla vevázána do konvolutu *Starožitné písně kralodvorského rukopisu*.⁶⁸⁹ Rukopisnou partituru patrně vlastní skladby *Hrádek-Polka* věnoval Karel František Harrach (1857–1920) svému otci Janu Nepomukovi k Vánocům roku 1877. Pod názvem je na titulním listě připsána následující dedikace: „Dem lieben Papa gewidmet von Karl. Prag. Zu Weihnachten 1877.“ v témže konvolutu lze nalézt také Karlovu skladbu *Mazurka* věnovanou Janu Nepomukovi následujícího roku slovy: „Dem lieben Papa gewidmet von Karl. Prag, [...] 1878“.

Rukopis libreta ke své opeře *Drahomíra*⁶⁹⁰ věnovali Janu Nepomukovi Jindřich Böhm (1836–1916)⁶⁹¹ a Karel Šebor (1843–1903).⁶⁹² Věnování je rozděleno na dva vakáty za titulním listem. Na prvním je napsáno: „Jeho Osvícenosti Veleurozenému Pánu Panu Janu kn. hrab. z Harrachů, c. K. Komořímu ř. a z. hodnostáři, mcénovi [!] českého umění, pánu vícera panství atd. atd. atd.“ na druhém: „v nejhlubší úctě a oddanosti věnují, libretista Jindřich Böhm i skladatel Karel Šebor.“

⁶⁸⁷ K rodu Dietrichstein více viz MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 181–182.

⁶⁸⁸ VEITH, Johann Emanuel. *Jesus meine Liebe: ein Gebethbuch für Katholiken*. Wien: bei Franz Riedel's, 1835. Inventární číslo 5014.

⁶⁸⁹ TOMÁŠEK, Václav Jan. *Starožitné písně kralodvorského rukopisu*. [Prag]: Gestochen und gedruckt von J. Rudl, [po 1823]. Inventární číslo 5417.

⁶⁹⁰ BÖHM, Jindřich, ŠEBOR, Karel. *Drahomíra: velká romantická opera ve 4 jedn.* [S.l., 1867?]. Inventární číslo 3276.

⁶⁹¹ BÖHM Jindřich Hanuš. *PNP - Památník národního písemnictví* [online]. [Cit. 2014-06-24]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/bohmi-jindrich-hanus/>.

⁶⁹² OSN. Dvacátý čtvrtý díl. V Praze: J. Otto, 1906, s. 573–574.

Josef Štolba (1846–1930)⁶⁹³ daroval Janu Nepomukovi svoje drama *Závět'*.⁶⁹⁴ Věnování sepsal poměrně zběžně na vakát před titulní list svazku: „Jeho Osvícenosti vysoce urozenému pánu panu Janu hraběti z Harrachů, šlechtici českému, v nehlubší účtě Dr. Josef Štolba v Nechanicích 5. března 1890.“

Jednu z mála cizojazyčných publikací v osmé skříní reprezentativní knihovny představuje slovenský svazek *Pohrabné piesne*⁶⁹⁵ od Jozefa Branislava Ďurjana (1849–1895)⁶⁹⁶ s úhledným věnováním na přední předsádce: „Jeho Osvietenosti Pánu Pánu Jánu Hrabeti z Harrachů v najhlubšej účte vďačí sa skladatel.“

Kněz a duchovní rada vídeňské konzistoře Ferdinand Pečka Místecký (1861–1937) byl mimo jiné autorem elegických a vlasteneckých básní.⁶⁹⁷ Svoji sbírku *Písně a meditace*⁶⁹⁸ věnoval hraběti Janu Nepomukovi v dedikaci vepsané na titulním listě: „Jeho Osvícenosti pánu, panu Janu hraběti z Harrachu, duši Slovanů Vídeňských, věnuje spisovatel.“

Exemplář Vocelova dramatu *Meč a kalich*⁶⁹⁹ věnoval hraběti Vendelín Grünwald (1812–1885),⁷⁰⁰ který byl v letech 1843–1845 vychovatelem Jana Nepomuka, v kteréžto roli vystřídal Jana Erazima Vocela.⁷⁰¹ Jeho věnování na vakátu před titulním listem znělo: „Pravdu historie pojav krácej poesii sprovazen k blahu vlasti dále! Dr. Vend. Grünwald.“

Rukopisné dedikace obsahují i díla odborné literatury, mezi nimi např. svazky historiografické, přírodovědné, ekonomické i publikace zabývající se krejčovstvím či včelařstvím. Nejprve budou uvedeny svazky historických a jim příbuzných oborů:

Ve fondu se nacházejí čtyři knihy s věnováním kulturního historika Čeňka Zíbrta (1864–1932)⁷⁰² Janu Nepomukovi. První z nich je devátým ročníkem periodika *Český lid*,⁷⁰³ které Zíbrt redigoval. Věnování je napsáno na titulní list: „Jeho Osvícenosti (p. t.) Janu hrab. Harrachovi v účtě nejhlubší vždy nejoddanější Dr. Čeněk Zíbrt.“ Druhou je

⁶⁹³ VAVROUŠEK, Bohumil, NOVÁK, Arne. *Literární atlas československý*. Díl 2. Praha: Prometheus, 1938, s. 50.

⁶⁹⁴ ŠTOLBA, Josef. *Závět': drama o třech jednáních*. V Praze: F. Šimáček, 1889. Inventární číslo 3363.

⁶⁹⁵ ĎURJAN, Jozef Branislav. *Pohrabné piesne*. Ružomberok: tlačou a nakladom knihtlačiarne Karla Slavu, 1892. Inventární číslo 3309.

⁶⁹⁶ MINÁČ, Vladimír, ed. *Slovenský biografický slovník: od roku 833 do roku 1990*. 1. Díl. Martin: Matica slovenská, 1986, s. 529.

⁶⁹⁷ OPELÍK, Jiří, *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. [Díl] 3, M-Ř. Sv. 2, P-Ř. Praha: Academia, 2000, s. 842–843.

⁶⁹⁸ PĚČKA MÍSTECKÝ, Ferdinand. *Písně a meditace: verše Ferd. P. Místeckého*. V Praze: Ferd. P. Místecký, 1901. Inventární číslo 3365.

⁶⁹⁹ Vocel, J. E. *Meč a kalich*. V Praze: V knihtiskárně a skladu Jar. Pospíšila, 1843. Inventární číslo 3284.

⁷⁰⁰ OSN. Desátý díl. V Praze: J. Otto, 1896, s. 543.

⁷⁰¹ MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898, s. 4–5.

⁷⁰² MAREK, Jaroslav, KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 1997, s. 410–411.

⁷⁰³ *Český lid: sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku*. IX. Praha: V. Šimáček, 1900. Inventární číslo 3268.

Zíbrtova publikace *Jak se kdy v Čechách tancovalo*,⁷⁰⁴ do které je obsáhlejší autorovo věnování vepsáno na patitul: „Jeho Osvícenosti Vysokorodému Pánu Panu Janu hraběti z Harrachů J. M. C. skutečnému tajnému radovi a komořímu, c. a k. majoru m. s., dědičnému členu rak. panské sněmovny atd. atd. atd., v úctě nejhlubší, vždy oddaný, Dr Čeněk Zíbrt, amanuensis bibliotheky Musea království českého v Praze.“

Třetím věnovaným svazkem jsou jeho *Dějiny kroje v zemích českých*,⁷⁰⁵ jimž vepsal na patitul věnování: „Jeho Osvícenosti (p. t.) panu J. hraběti Harrachovi s prosbou za laskavé přijetí této skrovné práce do knihovny, v úctě nejhlubší, vždycky oddaný Dr. Čeněk Zíbrt, docent kulturní historie na české universitě“. Jeho čtvrtou knihou věnovanou Janu Nepomukovi je první díl *Bibliografie české historie*.⁷⁰⁶ Dedikace je vepsána do spodní poloviny titulního listu: „Jeho Osvícenosti vysoce urozenému pánu p. Janu hraběti Harrachovi v úctě nejhlubší vždy nejoddanější Dr. Čeněk Zíbrt, 2/III 900.“

Největší množství knih dedikoval majitelům hradecké knihovny archeolog, básník a dramatik Jan Erazim Vocel (1803–1871),⁷⁰⁷ který v letech 1839–1843 působil jako vychovatel Jana Nepomuka z Harrachu.⁷⁰⁸ Kromě několika knih věnovaných Františku Arnoštovi dedikoval jeho synovi dva svazky, a to nejprve své pojednání o *staročeském dědickém právu*⁷⁰⁹ v kaligraficky provedeném věnování na versu přední předsádky: „Jeho Osvícenosti Pánu Panu Janu Hraběti Harrachovi, (P. T.), na znamení úcty, Spisovatel.“ Druhé Vocelovo věnování se nachází ve svazku *Pravěk země české*.⁷¹⁰ „Jeho Osvícenosti Vysoce urozenému Pánu Panu Hraběti Janu Harrachovi c. k. Komořímu (P. T.), na znamení upřímné úcty, Spisovatel. V Praze 6 Zář 1868.“

Ferdinand Menčík (1853–1916), archivář a knihovník Jana Nepomuka z Harrachu, věnoval hraběti dvě knihy. První z nich je jeho publikace *Velikonoční hry*,⁷¹¹ do níž je Menčíkova dedikace zapsána na vakát před titulním listem: „Jeho Osvícenosti vysoce urozenému pánu p. Janu hrab. Harrachovi v nejhlubší úctě podává 25. 9. 95 Menčík.“ Jeho druhým darem Janu Nepomukovi byl separát *Hrabě Swéerts-Šporck a jeho hospodářské*

⁷⁰⁴ ZÍBRT, Čeněk. *Jak se kdy v Čechách tancovalo: dějiny tance v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku z věků nejstarších až do nové doby se zvláštním zřetelem k dějinám tance vůbec*. V Praze: F. Šimáček, 1895. Inventární číslo 3274.

⁷⁰⁵ ZÍBRT, Čeněk. *Dějiny kroje v zemích českých*. 1, Od dob nejstarších až po války husitské. Praha: Šimáček, 1892. Inventární číslo 3287.

⁷⁰⁶ ZÍBRT, Čeněk. *Bibliografie české historie*. Díl 1, Knihověda a část všeobecná, pomocné vědy. V Praze: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. Inventární číslo 3868.

⁷⁰⁷ OSN. Dvacátý šestý díl. V Praze: J. Otto, 1907, s. 842–846.

⁷⁰⁸ MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898, s. 4.

⁷⁰⁹ VOCEL, Jan Erazim. *O staročeském dědickém právu*. V Praze: Tiskem Kateřiny Jeřábkové, 1861. Inventární číslo 4874.

⁷¹⁰ VOCEL, Jan Erazim. *Pravěk země české*. Praha: Král. česká spol. nauk, 1868. Inventární číslo 3288.

⁷¹¹ MENČÍK, Ferdinand. *Velikonoční hry*. Holešov: [s.n.], 1895. Inventární číslo 3278.

zásady.⁷¹² Věnování zapsal na vakát před titulním listem: „Jeho Osvícenosti vysokorodému pánu panu Janovi hraběti Harrachovi, v nejhlubší účtě připisuje F. Menčík.“

Vlastní autorskou publikaci věnoval Janu Nepomukovi i jeho právnický korepetitor Josef Trakal (1860–1913),⁷¹³ a to *Hlavní směry novější právní a státní filosofie*.⁷¹⁴ Věnování zapsal na horní část titulního listu: „Jeho Osvícenosti, vysoce urozenému pánu, panu Janu hraběti z Harrachu, v nejhlubší účtě a oddanosti, Dr. Jos. Trakal.“

Svazek o varšavském muzeu *Vserossijskij muzej*⁷¹⁵ věnoval hraběti také František Jan Jezbera (1829–1901).⁷¹⁶ Text věnování na přední předsádce zní: „Vysokorodému Pánu panu hraběti Harrachu, vysoce váženému presidentu správního výboru Musea Království Českého, na znamení hluboké úcty, posílá [!] z Warszawy, Fr. Jezbera, Varšava 2/2 1893.“

Slavista Josef Perwolf (1841–1892)⁷¹⁷ dedikoval hraběti svoji ruský psanou studii o Františkovi Palackém.⁷¹⁸ Věnování na horním okraji první strany je psané česky a zní: „Jeho Osvícenosti vysoce urozenému panu Janu hraběti z Harrachu P. J., v Petrohradě 1874. 23/XII., spisovatel.“

Jedním ze svazků od historika a archiváře Václava Schulze (1854–1935)⁷¹⁹ je práce *Príspevky k dějinám moru v zemích českých z let 1531–1746*.⁷²⁰ Autorovo věnování je napsáno drobným písmem do pravého horního rohu přední části obálky: „Jeho Osvícenosti, vysoceurozenému pánu panu Janovi hraběti Harrachovi, presidentovi Společnosti Musea Kr. českého atd. atd. P. T. Schulz.“ Jeho druhá dedikace Janu Nepomukovi je vepsána do svazku *Soupis register soudu komorního království českého*,⁷²¹ a to též drobným písmem

⁷¹² MENČÍK, Ferdinand. *Hrabě Swéerts-Šporck a jeho hospodářské zásady*. Praha: nákl. vl., 1897. Inventární číslo 4623.

⁷¹³ OSN. Dvacátý pátý díl. V Praze: J. Otto, 1906, s. 639 ; Trakal, Josef, 1860-1913 [jk01140010]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000038763&local_base=AUT.

⁷¹⁴ TRAKAL, Josef. *Hlavní směry novější právní a státní filosofie*. V Praze: v komisi knihkupectví Fr. Řivnáče, 1885. Inventární číslo 3289.

⁷¹⁵ JEZBERA, František. *Vserossijskij muzej*. Varšava: v tipografii Ivana Noskovskago, 1879. Inventární číslo 3269.

⁷¹⁶ JEZBERA František Jan. *PNP - Památník národního písemnictví* [online]. [Cit. 2014-06-24]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/jezbera-frantisek-jan/>.

⁷¹⁷ Perwolf, Josef, 1841-1892. HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Bibliografie dějin Českých zemí* [online]. [Cit. 2014-06-24]. Dostupné z: <http://biblio.hiu.cas.cz/authorities/212195>.

⁷¹⁸ PERWOLF, Josef. *Franz Palackij*. [S.l.: s.n., 1874]. Inventární číslo 3372.

⁷¹⁹ HOFFMANNOVÁ, Jaroslava, PRAŽÁKOVÁ, Jana. *Biografický slovník archivářů českých zemí*. Praha: Libri, 2000, s. 573.

⁷²⁰ SCHULZ, Václav. *Príspevky k dějinám moru v zemích českých z let 1531-1746*. V Praze: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. Inventární číslo 3860.

⁷²¹ SCHULZ, Václav, ed. *Soupis register soudu komorního království českého*. V Praze: vl. n., 1904. Inventární číslo 4548.

do pravého horního rohu přední části obálky: „Jeho Osvícenosti, vysoce urozenému pánu panu, Janovi hraběti Harrachovi, presidentovi Musea Kr. č. atd. atd. P. T., Schulz.“

Právně historický spis *Soud komorní za krále Vladislava II*⁷²² dedikoval Janu Nepomukovi mladočeský politik a právní historik Jaromír Čelakovský (1846–1914).⁷²³ Jednoduché věnování zapsal na horní část titulního listu: „Jeho Osvícenosti Pánu, panu hraběti Janu z Harrachu a Roravy, v dokonalé úctě připisuje spisovatel.“

Literární historik Josef Jireček (1825–1888)⁷²⁴ nevěnoval Janu Nepomukovi dílo vlastní, ale starý tisk, který dle vlastních slov zachránil před zkázou. Jedná se o svazek pojednávající o Františku Antonínu hraběti Šporkovi z roku 1720.⁷²⁵ Na přední předsádce je uvedena Jirečkova rukopisná poznámka o tom, jak byla kniha získána: „Zachráněno z Krámu, kdež bylo již odsouzeno na obálky. Jos Jireček 1857.“ o necelých dvacet let mladší je potom věnování, které je vepsané pod poznámku: „Jeho Osvícenosti Pánu a Panu Hraběti Janovi z Harrachu na památku dne 20. července 1876. Jireček.“

Kromě věnování v odborných publikacích historických, filozofických či filologických jich v hradecké knihovně najdeme řadu i ve svazcích obsahem politických, ekonomických či přírodovědných. Mezi nimi se nacházejí mj. tři svazky, které byly věnovány Janu Nepomukovi ekonomem Karlem Petrem Kheilem (1843–1908).⁷²⁶ Ve dvou případech se jedná o dvě různá vydání téhož titulu, a to *Obchodní korrespondence v řeči české a německé* z roku 1888⁷²⁷ a z roku 1892.⁷²⁸ Starší vydání je věnováno slovy vepsanými do horní poloviny patitulu: „Jeho Osvícenosti Vysoce Urozenému Pánu Panu Janu hraběti z Harrachů, na důkaz hluboké úcty, spisovatel;“ mladší je věnováno takřka shodnými slovy na vakátu před titulním listem: „Jeho Osvícenosti vysoce urozenému pánu panu Janu hraběti z Harrachů, z hluboké úcty, spisovatel“. Třetí knihou, kterou Kheil Janu Nepomukovi daroval, byla *Ueber einige ältere Bearbeitungen des Buchhaltungs-Tractates*

⁷²² ČELAKOVSKÝ, Jaromír. *Soud komorní za krále Vladislava II*. V Praze: J. Čelakovský, 1895. Inventární číslo 3375.

⁷²³ MAREK, Jaroslav, KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 1997, s. 429–431.

⁷²⁴ Tamtéž, s. 332–334.

⁷²⁵ ROTH-SCHOLTZ, Friedrich. *Leben Eines Herrlichen Bildes, wahrer und rechtschaffener Frömmigkeit, Welches Gott in dem Königreich Böhmen, in der Hohen Person Sr. Hoch-Gräfl. Excellenz, Herrn Frantz Antoni, Des Heil. Röm. Reichs Grafen von Sporck ... aufgerichtet hat*. [S.l.: s.n.], 1720. Inventární číslo 3985.

⁷²⁶ OSN. Čtrnáctý díl. V Praze: J. Otto, 1899, s. 197–198 ; Kheil, Karel Petr, 1843–1908 [jk01060125]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015769&local_base=AUT.

⁷²⁷ KHEIL, Karel Petr. *Obchodní korrespondence v řeči české a německé*. V Praze: Bursík & Kohout, 1888. Inventární číslo 3264.

⁷²⁸ KHEIL, Karel Petr. *Obchodní korrespondence v řeči české a německé*. V Praze: Bursík & Kohout, 1892. Inventární číslo 3265.

von Luca Pacioli.⁷²⁹ „Jeho Osvícenosti, Vysoce urozenému pánu a panu Janu hraběti z Harrachu, v hluboké úctě věrně oddaný Karel Petr Kheil.“

Karel Mattuš (1836–1919)⁷³⁰ věnoval Janu Nepomukovi soubor svých proslovů *Řeči sněmovní*.⁷³¹ Textem věnování na vakátu za titulním listem je: „Jeho Osvícenosti vysoce urozenému pánu p. Janu hraběti z Harrachu, S. V. tajnému radovi, rytíři zlatého rouna etc etc, na důkaz úcty podává tento výtisk Dr Karel Mattuš.“

Zoolog a paleontolog Antonín Frič (1832–1913)⁷³² věnoval svoji přednášku *Zásady zřízení sbírek v novém museu v Praze*⁷³³ tehdejšímu předsedovi Společnosti musea království českého, Janu Nepomukovi, dedikací na přední předsádce: „Jeho Excellenci p. Hraběti J Harrachovi, t. č. presidentu Musea, věnuje v hluboké úctě, Dr. Ant. Frič.“

Separát o *sbírkách zoologických*⁷³⁴ získal Jan Nepomuk od zoologa Václava Vávry (1866–1941).⁷³⁵ Věnování zapsal Vávra na vakát před titulním listem: „Jeho Osvícenosti panu Janu hraběti z Harrachů v hluboké úctě oddaný Dr. V. Vávra / 19. 13. II. 07.“

Geograf Václav Švambera (1866–1939)⁷³⁶ věnoval Janu Nepomukovi svoji nejznámější publikaci *Kongo*,⁷³⁷ která byla do té doby největší říční monografií o jižní polokouli. Věnování vepsal do pravého horního rohu jejího titulního listu: „Jeho Osvícenosti, vysoce urozenému Pánu, panu Janu hraběti Harrachovi, c. k. tajnému radovi, dědičnému členu panské sněmovny, rytíři řádu zlatého rouna, praesidentu Společnosti Musea Král. Českého, v nejhlubší úctě dokonale oddaný spisovatel.“

Tištěná dedikace Ferdinandu Zdeňkovi z Lobkowicz již byla zmíněna v příslušné kapitole⁷³⁸ – a to společně s poznámkou, že svazek dále obsahuje autorovo rukopisné věnování Janu Nepomukovi z Harrachu. Toto věnování zapsal Josef Fassbender na vakát

⁷²⁹ KHEIL, Carl Peter. *Ueber einige ältere Bearbeitungen des Buchhaltungs-Tractates von Luca Pacioli*. Prag: Bursík & Kohout, 1896. Inventární číslo 3368.

⁷³⁰ Mattuš, Karel, 1836-1919 [jk01080836]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000022858&local_base=AUT.

⁷³¹ MATTUŠ, Karel. *Řeči sněmovní, které v letech 1878-1892 promluvil Karel Mattuš*. V Praze: K. Mattuš, 1900. Inventární číslo 3277.

⁷³² OSN. Devátý díl. V Praze: J. Otto, 1893, s. 697–699; Frič, Antonín, 1832-1913 [jk01031862]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000007947&local_base=AUT.

⁷³³ FRÍČ, Antonín. *Zásady zřízení sbírek v novém museu v Praze*. V Praze: A. Frič, 1888. Inventární číslo 4553.

⁷³⁴ VÁVRA, Václav. *O sbírkách zoologických Musea král. českého*. V Praze: nákladem vlastním, 1906. Inventární číslo 3280.

⁷³⁵ OSN. Dvacátý šestý díl. V Praze: J. Otto, 1907, s. 471.

⁷³⁶ OSN. Dvacátý čtvrtý díl. V Praze: J. Otto, 1906, s. 848 ; Švambera, Václav, 1866-1939 [jk01131813]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000037796&local_base=AUT.

⁷³⁷ ŠVAMBERA, Václav. *Kongo*. Praha: Geografický ústav České university, 1901. Inventární číslo 4544.

⁷³⁸ V kapitole *Tištěné dedikace členům rodu Harrachů, jejich příbuzným a poddaným ve fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Tištěné typografické dedikace*.

vevázaný mezi titulní list a tištěnou dedikaci svazku *Taxace krupobitních škod*.⁷³⁹ „Jeho Osvícenosti, vysoce urozenému pánu, panu Janu hraběti Harrach-ovi, předsedovi ředitelstva banky ‚Slavie‘ – poslanci sněmu král. českého – majiteli panství a. t. d. – a. t. d., v nejhlubší úctě věnuji, Jos. Fassbender.“

Právník Tomáš Rebec (1844–1921)⁷⁴⁰ věnoval Janu Nepomukovi svůj svazek *Katechismu živnostenského práva rakouského*,⁷⁴¹ do kterého vepsal věnování na vakát před titulním listem: „Jeho Osvícenosti, vysoce urozenému pánu, panu Janu, hraběti Harrachovi z Rohrau, cís. a král. skut. tajnému radovi a komořímu, velezasloužilému presidentovi Společnosti musea království Českého atd. atd. atd. přednímu českému velmoži duchem i srdcem, v hluboké úctě věnuje Tom Rebec.“

Druhým svazkem, který tento autor hraběti věnoval, byly *Zapsané pokladny pomocné*.⁷⁴² Věnování, které vyjmenovává Harrachovy přívlastky a tituly v některých případech odlišné od věnování předchozího, je napsané na vakátu před titulním listem knihy: „Jeho Osvícenosti, vysoce urozenému pánu, panu Janu hraběti Harrachovi, cís. a král. tajnému radovi a komořímu, dědičnému členu panské sněmovny rak. rady říšské atd. atd., šlechtnému lidumilu a podporovateli dobra obecného, co skromný důkaz neobmezené úcty své a vděčnosti podává Tom Rebec 11/6 [1]898.“

Chemik Jaroslav Antoš (zemř. 1911)⁷⁴³ věnoval hraběti Janu Nepomukovi svoji publikaci *Chemická technologie dřeva*.⁷⁴⁴ Na vakát za její titulní list kaligraficky vepsal následující věnování: „Jeho Osvícenosti, Vysoce urozenému Pánu, Panu Janu hraběti z Harrachu, c. a k. komořímu, c. k. tajnému radovi, dědičnému členu panské sněmovny, praesidentu musea království Českého a t. d., v nejhlubší úctě a pokoře věnuje nejoddanější spisovatel, Prof. Jaroslav Antoš, technický chemik, v Chrudimi, 12/12. 1896.“

⁷³⁹ FASSBENDER, Josef. *Taxace krupobitních škod způsobených na hospodářských plodinách se stručným popisem nemocí rostlin, škodlivého hmyzu příruční kniha pro taxátory, úředníky a jednatele krupobitních pojišťoven*, ... Praha: J. Fassbender, 1898. Inventární číslo 3310.

⁷⁴⁰ OSN. Dvacátý první díl. V Praze: J. Otto, 1904, s. 348 ; Rebec, Tomáš, 1844-1921 [jk01102154]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000030423&local_base=AUT.

⁷⁴¹ REBEC, Tomáš. *Katechismus živnostenského práva rakouského*. Svazek II, Pomocnictvo, správa živnostenská. V Praze: Hejda a Tuček, [1904]. Inventární číslo 3311.

⁷⁴² REBEC, Tomáš. *Zapsané pokladny pomocné*. V Praze: Tomáš Rebec, 1898. Inventární číslo 3386.

⁷⁴³ Antoš, Jaroslav, zemř. 1911 [jk01010329]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000298&local_base=AUT.

⁷⁴⁴ ANTOŠ, Jaroslav. *Chemická technologie dřeva: to jest rostlinný vývoj, chemické složení a zpracování dřeva i konečná úprava technická výrobkův uměleckého průmyslu dřevařského pro truhláře, soustružníky, řezbáře, košíkáře, natěrače, pozlacovače, malíře, techniky, chemiky, jakož i ku potřebě na průmyslových školách odborných a pokračovacích*. V Chrudimi: J. Antoš, 1896. Inventární číslo 3352.

Svůj odborný spis *Regulování řeky Moravy a kanál Dunajsko-Oderský*⁷⁴⁵ věnoval Theodor Nosek (nar. 1828)⁷⁴⁶ hraběti Janu Nepomukovi. Věnování kaligraficky vepsal na přední předsádku: „Jeho Osvícenosti, vysoce urozenému pánu, Janu hraběti Harrachu, c. k. komořímu, říšskému poslanci, majiteli panství a t. d. a t. d. věnuje v nejhlubší úctě Bohdar Nosek.“

Jedno z německých věnování ve svazcích harrachovské knihovny pochází od některého z členů rodu Riese-Stallburg. Stručná dedikace „S. Erlaucht Gf Joh Harrach - Bar. Riese“ je vepsána na horní okraj předního přideštiny svazku s veterinární tematikou *Cattle: Their Breeds, Management and Diseases*.⁷⁴⁷ Vzhledem k tématu knihy mohl být jejím donátorem Werner Riese-Stallburg (1815–1887), poslanec říšského sněmu, který na svých statcích zaváděl moderní hospodářské metody. V úvahu také přichází jeho obdobně smýšlející mladší bratr Adolf (1822–1899).⁷⁴⁸

Mezi věnované publikace dále patří kalendáře a svazky týkající se zemědělství a řemesel. Dedikace v nich zdůrazňují v souvislosti s tématem darovaných knih většinou poněkud odlišné aktivity hraběte, než jak tomu bylo v případě výše uvedených svazků. Knihu o bramborářství⁷⁴⁹ věnoval Janu Nepomukovi její překladatel Emanuel Antonín Meliš (1831–1916).⁷⁵⁰ Tištěnou dedikaci vevázanou za titulní list, jejíž text zní „Jeho Osvícenosti vysokorodému pánu, panu Janu hraběti z Harrachů, velkostatkáři a příznivci českého rolnictva, v nejhlubší úctě věnuje překladatel“, doplnil Meliš o podpis „Emanuel A. Meliš, Sekretář, v Praze 30 října 1874“.

Vendelín Mottl (1837–1916)⁷⁵¹ věnoval Janu Nepomukovi svoji krejčovskou příručku *Umění přistřihačské*.⁷⁵² Kaligraficky provedené věnování na přední předsádce zní: „Vysoceurozenému Pánu panu Janu hraběti Harrachovi c. a k. tajnému radovi a komořímu a t. d. a t. d., v hluboké úctě věnuje Vendelín Mottl.“

⁷⁴⁵ NOSEK, Theodor. *Regulování řeky Moravy a kanál Dunajsko-Oderský*. [S.l.: s.n., 1881?]. Inventární číslo 4554.

⁷⁴⁶ Nosek, Theodor, nar. 1828 [jk01090272]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000025474&local_base=AUT.

⁷⁴⁷ RAYNBIRD, William, RAYNBIRD, Hugh, ed. *Cattle: Their Breeds, Management and Diseases to Which is Added the Diary*. London: Routledge, [1860]. Inventární číslo 4766.

⁷⁴⁸ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl II, N-Ž. Praha: Argo, 2010, s. 157.

⁷⁴⁹ BUSCH, A. *Bramborářství: návod k pěstování zemčat s popisem a objasněním nejnovějších a nejdůležitějších druhů*. V Praze: Nákladem Aloise Hynka, 1874. Inventární číslo 3292.

⁷⁵⁰ Meliš, Emanuel Antonín, 1831-1916. *HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR. Bibliografie dějin Českých zemí* [online]. [Cit. 2014-06-24]. Dostupné z: <http://biblio.hiu.cas.cz/authorities/272697>.

⁷⁵¹ Mottl, Vendelín, 1837-1916 jk01082163. *KNIHOVNA UPM. Portaro: katalog knihovny* [online]. [Cit. 2014-06-24]. Dostupné z: http://www.wopac.upm.cz/zaznam.php?detail_num=A59925.

⁷⁵² MOTTL, Vendelín. *Umění přistřihačské: theoretický a praktický návod ke braní míry a přistřihování oděvu: pro školy odborné i pro samouky*. Praha: Průmyslová jednota, 1892. Inventární číslo 3313.

Včelař Václav Švarc⁷⁵³ věnoval Janu Nepomukovi *Kapesní kalendář českoslovanských včelařů na obyčejný rok 1902*⁷⁵⁴ ve zběžně napsaném věnování v horní části titulního listu: „Jeho Osvícenosti, panu Janu hraběti Harrachovi, vysokorodému protektoru českých včelařů na důkaz úcty a oddanosti zasílá vydavatel Václav Švarc.“

Ochrana včelařů hrabětem Harrachem je též zmíněna v dedikaci místopředsedy včelařského spolku Aloise Thumy (1838–1914),⁷⁵⁵ který věnoval Janu Nepomukovi své pojednání *Včely loupeživé*⁷⁵⁶ na versu přední předsádky: „Jeho Osvícenosti, Pánu, Panu Hraběti Janu Harrachovi, protektoru 1. česk. včelařského spolku v Chrudimi a zároveň ústř. včelařské jednoty v Praze a t. d., a t. d. Na důkaz nezměrné úcty a oddanosti věnuje Alois Thuma učitel a místopředseda 1. česk. včel. spolku.“

Ústřední matice školská⁷⁵⁷ věnovala Janu Nepomukovi svůj kalendář na rok 1885⁷⁵⁸ v rukopisné dedikaci na versu jejího frontispisu: „Vysoce urozenému panu Janu hraběti z Harrachů z vděčnosti Ústřední Matice školská.“

Rukopis se soupisem osazenstva hospodyňské školy ve Stěžerách⁷⁵⁹ věnoval Janu Nepomukovi předseda kuratoria z téže obce Josef Schlögl v dedikaci na prvním listu svazku: „Jeho Osvícenosti, vysoce urozenému Pánu panu Janu hraběti z Harrachu věnuje ze zvláštní úcty a oddanosti Josef Schlögl, předseda kuratoria v Stěžerách.“

Do některých z hradeckých knih si Jan Nepomuk vepsal *ex dono* poznámku o tom, od koho svazek získal. Jedním z nich je titul *Historija serbskeho naroda*,⁷⁶⁰ který hraběti věnoval jeden z autorů publikace Michał Hórnik. Tužkou psaná poznámka na patitulu zní: „Od pana faráře Hornika ve Vidni 9/7 885;“ podepsaná je iniciálami „JH.“

Na přední předsádce svazku *Guide du Voyageur a Moscou*⁷⁶¹ se nachází poznámka, která je psaná částečně v latince a částečně v nedokonalé azbuce: „Co dar abdržel ad [dále azbukou:] Knjaza Dolgorukova v Moskvě. 25/ Jun 1871.“ o kterého člena ruské knížecí rodiny Dolgorukovů se jednalo, ovšem nelze jednoznačně určit.

⁷⁵³ Švarc, Václav, 1853-1920 jk01131845. *Knihovna Národního muzea: on-line katalog* [online]. [Cit. 2014-06-24]. Dostupné z: <http://opac.nm.cz:8080/opacnm/authorities/21133>.

⁷⁵⁴ *Kapesní kalendář českoslovanských včelařů na obyčejný rok 1902*. V Kolči: V. Švarc, 1901. Inventární číslo 3339.

⁷⁵⁵ Thuma, Alois, 1838-1914 [jk01132364]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000038314&local_base=AUT.

⁷⁵⁶ THUMA, Alois. *Včely loupeživé*. V Jičíně: A. Thuma, 1898. Inventární číslo 3364.

⁷⁵⁷ O ní více viz: *OSN. Šestnáctý díl*. V Praze: J. Otto, 1900, s. 990.

⁷⁵⁸ BENEŠ ŠUMAVSKÝ, Václav, ed., VRCHLICKÝ, Jaroslav, ed., ČECH, Svatopluk, ed. *Kalendář Ústřední Matice školské na rok 1885 vydaný nákladem a ve prospěch Ústřední Matice školské*. Ročník I. V Praze: Ústřední Matice školská, 1885. Inventární číslo 3295.

⁷⁵⁹ *Hospodyňská škola ve Stěžerách 1888-9*. [Stěžery: 1889]. Inventární číslo 3417.

⁷⁶⁰ BOGUSŁAWSKI, Józef, HÓRNIK, Michał. *Historija serbskeho naroda*. Budyšin: Michał Hórnik, 1884. Inventární číslo 3369.

⁷⁶¹ *Guide du Voyageur a Moscou*. Moscou: [s.n.], 1870. Inventární číslo 4808.

Matice slovinská zaslala roku 1883 Janu Nepomukovi svoji publikaci *Spomenik o šeststoletnici začetka habsburške vlade na Slovenskem*.⁷⁶² Hrabě si na verso předsádky poznamenal následující informaci: „Od odboru Matice Slovenské v Ljublani mi zasláno 8/10 [1]883.“ Pod text se podepsal iniciálami „JH.“

12.7.1.2 Věnování ostatním členům rodu Harrachů

Mezi svazky knihovny na Hrádku u Nechanic se nachází podstatně menší množství knih, které byly věnovány ostatním členům harrachovského rodu. Čtyři z nich byly věnovány otci Jana Nepomuka Františku Arnoštovi z Harrachu, přičemž tři představovaly dary od výše zmíněného Jana Erazima Vocela. První z nich je drama *Meč a kalich*,⁷⁶³ do kterého je na vakát před titulním listem úhledně vepsáno: „Jeho Osvícenosti, Wysoce Urozenému Pánu Panu Fr. Arn. Hraběti z Harrachu cí. Kr. Komorníku a. t. d., na znamení nejhlubší uctivosti a vděčnosti, J. Erazim Wocel, W Praze dnes 17 Července 1843.“

Druhým Vocolovým darem je jeho básnické dílo *Přemyslovci*.⁷⁶⁴ Kniha obsahuje kaligraficky provedené věnování na versu přední předsádky, ve kterém je vyjmenována řada harrachovských panství: „Jeho Jasnosti, Wysoce urozenému Pánu Panu Františkowi Arn. Hraběti z Harrachu, Rohrowu, cí. Kr. komorníku, Panu na Gilemnicjch, Sadowě, Šluknowě a t. d. w Čechách, na Janowicjch w Morawě, Pruggu, Štaufu a Ašachu w Rakousich a. t. d. z wděčnosti a neyhlubšj uctiwosti obětuge spisowatel.“

Třetí knihou věnovanou Vocalem Františku Arnoštovi je jeho archeologická publikace *Pravěk země české*.⁷⁶⁵ Vedle tištěné dedikace za titulním listem, která je určena památce hraběte Eugena Černína z Chudenic, kniha obsahuje rukopisnou poznámku o autorově věnování napsanou na recto straně přední předsádky v podobě: „Od E. Vocela 1868.“ Verso strana předsádky je potom popsána vlastním Vocolovým věnováním: „Jeho Osvícenosti vysoce urozenému Pánu Panu Frant. Arn. Hraběti z Harrachu, c.k. tajnému Radovi & (P. T.), na znamení hluboké úcty a vděčnosti, Spisovatel. V Praze dne 6. září 1868.“

S pražským muzeem souvisí přednáška věnovaná hraběti Františku Arnoštovi - *Vortrag des Geschäftsleiters in der General-Versammlung der Gesellschaft des Museums des*

⁷⁶² *Spomenik o šeststoletnici začetka habsburške vlade na Slovenskem*. Ljublan: Kleinmayr & Bamberg, 1883. Inventární číslo 4231.

⁷⁶³ VOCEL, Jan Erazim. *Meč a kalich*. V Praze: V knihtiskárně a skladu Jar. Pospíšila, 1843. Inventární číslo 3283.

⁷⁶⁴ VOCEL, Jan Erazim. *Přemyslovci: báseň epická*. V Praze: Jan Host. Pospíšil, 1839. Inventární číslo 3802.

⁷⁶⁵ VOCEL, Jan Erazim. *Pravěk země české*. Praha: Král. česká spol. nauk, 1868. Inventární číslo 3801.

Königreiches Böhmen z roku 1868.⁷⁶⁶ Na její papírové obálce je napsáno věnování hraběti Harrachovi (či spíše určení, komu má být svazek zaslán) patrně rukou některého ze zaměstnanců muzea. Text zní: „Sr Erlaucht Herrn Franz Grafen von Harrach Excellenz.“

Františkovu otci Arnoštu Kryštofovi z Harrachu (1757–1838) byla věnována jedna hrádecká kniha, a to titul *Les conseils de la sagesse*.⁷⁶⁷ Na přední předsádku je krasopisně napsáno „Au Comte Ernest d'Harrach“.

Svazek *La journée du Chrétien*⁷⁶⁸ má vepsané rukopisné věnování na vakátu před titulním listem: „Chère Marie, je suis heureuse de vous donner ce petit livre qui vous initiera à la vraie piété à la dévotion, vous y trouverez des instructions des prières pour tous les moments de votre vie et selon vos dispositions vous pourrez y prier pour tous vos besoins et pour [...] de toutes les personnes qui vous sont chères.“ Na levé straně textu se potom nachází podpis „A. M. le Catois“. Na poslední dvě strany svazku je zapsaná modlitba ve francouzštině. Publikace není datovaná, ale dle typografické úpravy pochází pravděpodobně z první poloviny 19. století. Mohla být věnována některé z manželek Jana Nepomuka (které se obě jmenovaly Marie), případně i jeho starším příbuzným. Nelze vyloučit ani starší věnování osobě mimo hraběcí rodinu.

Dceři Jana Nepomuka Anně z Harrachu byly věnovány minimálně dva svazky uložené v hrádecké knihovně, o čemž informují dvě *ex dono* poznámky vepsané do příslušných svazků. První z nich obsahuje poznámku z roku 1867, ve které stojí, že se jednalo o dar pro Annu od její babičky. Vzhledem k tomu, že v tomto roce žila z jejích babiček již pouze Anna Marie Terezie z Harrachu, rozená z Lobkowitz (1809–1881), lze donátorku jednoznačně identifikovat. Poznámka byla vepsána tužkou na přední předsádku knihy, později byla obtažena perem: „Anna Harrach v. Grossmama, 1867 (9 Jahr).“

Ve druhém svazku lze nalézt poznámku informující o tom, že byl věnován Anně z Harrachu ve věku jejích 14 let autorem Ludwigem Doninem (1810–1876).⁷⁶⁹ Na přední předsádku publikace *Biblische Geschichte*⁷⁷⁰ je vepsána Annina *ex dono* poznámka: „Anna Harrach von P. Donin, am 12/2 [1]873; 14 J.“

⁷⁶⁶ *Vortrag des Geschäftsleiters in der General-Versammlung der Gesellschaft des Museums des Königreiches Böhmen am 13. Juni 1868*. Prag: Verlag des Museums des Königreiches Böhmen, 1868. Inventární číslo 4278.

⁷⁶⁷ *Les conseils de la sagesse: ou recueil des maximes de Salomon les plus nécessaires à l'homme pour se conduire avec des réflexions sur ces maximes*. A Paris: Compagnie des Libraires associés, 1736. Inventární číslo 5231.

⁷⁶⁸ *La journée du Chrétien sanctifié par la prière et la méditation*. Paris: Gaume Frères, [181--184-]. Inventární číslo 5300.

⁷⁶⁹ *Österreichisches biographisches Lexikon 1815-1950*. Bd. 1. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957, s. 195.

⁷⁷⁰ DONIN, Ludwig. *Biblische Geschichte des alten und neuen Bundes*. Wien, Typogr. lit. art. Anstalt, 1859. Inventární číslo 4945.

V hraběnině zámecké pracovně se nacházejí dva rukopisy hudebnin skladatele Františka Macha⁷⁷¹ vevázané do jednoho konvolutu.⁷⁷² Věnování je v obou případech zakomponováno do textu na titulním listě. Jako první je zařazena skladba věnovaná bratrovi Jana Nepomuka Alfredu Karlovi hraběti z Harrachu: „POLONAISE componirt und Ser. Excellenz dem Herrn Herrn Alfred Grafen Harach ehrfurchtsvollst gewidmet von Franz Mach.“ Druhou je potom skladba pro Marii Markétu z Harrachu, první manželku Jana Nepomuka: „STANDCHEN, componirt und Ihrer Hochgeboren, der gnädigen Frau Frau Marie Gräfin von Harach zum hohen Namensfeste ehrfurchtsvollst gewidmet von Franz Mach.“

Další hrádeckou hudebninou obsahující věnování je partitura *Das verwaiste Kind*.⁷⁷³ Seříznuté věnování v horní části titulního listu zní následovně: „Des homages très respectueux à Madame la Comtesse Anna Harrach née Princesse de Lobkowitz.“ Nelze jednoznačně určit, zda Annou Marii Theresii Harrachovou, rozenou z Lobkowitz, které byla tato skladba věnována, byla míněna matka či manželka Alfréda Karla z Harrachu, jelikož obě dvě byly nositelkami téhož jména.

Svazek *Kirchen-Geschichte*⁷⁷⁴ obsahuje dvě různá věnování a jednu poznámku o uložení. Starší věnování z roku 1682 pochází od Lamberta Františka Hřebenáře z Harrachu (zemř. 1696),⁷⁷⁵ člena vedlejší větve harrachovského rodu, a bylo určeno jeho dceři Marii Leopoldině. Vepsáno bylo pod mědirytový frontispis: „Zur gedachtnuss meiner liebsten Tochter Maria Leopoldina a S. Francisco won mir Lembergt von Harrach. Prag den 19. Junii 1682.“ Mladší věnování napsala Eleonora hraběnka Trauttmansdorff-Weinsberg (1670–1723), zakladatelka voršilského kláštera v Kutné Hoře,⁷⁷⁶ kterému také svazek věnovala textem vepsaným na horní část titulního listu: „Von der freile Lenore zu Trautmanstorff, Kuthenberger Ursuliner gemeinde.“ Ve voršilské knihovně byl svazek uložen ve druhém oddělení ve čtvrté řadě na šesté polici, o čemž nás informují dvě

⁷⁷¹ Může se jednat o dvě osoby. Pravděpodobněji se jeví skladatel František Josef Mach (1837–1914); o něco méně pravděpodobněji jeho syn František Jiří Mach (1869–1952). Viz *Československý hudební slovník osob a institucí*. Díl 2. M–Ž. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, s. 23.

⁷⁷² *Bombonière Musicale*. [S.l.: s.n., 183--188-]. Inventární číslo 5364.

⁷⁷³ LÖWE, Thomas. *Das verwaiste Kind: Gedicht von Uhland: in Musik gesetzt für eine Singstimme mit Begleitung des Piano-Forte*. Wien: Tobias Haslinger's Witwe u. Sohn, [18--]. Inventární číslo konvolutu 5373.

⁷⁷⁴ HAZART, Cornelius. *Kirchen-Geschichte, das ist catholisches Christenthum, durch die gantze Welt ausgebreitet, insonderheit bey nächst-verflossenen und anjetzo fliessenden Jahrhundert, darinnen kürztlich beschrieben wird, jedes Landes Art und Gelegenheit, der Einländer Lebens-Sitten, ...: Mit vielfältigen Kupffern zu füglicher Erkandnuß abgebildet Der erste Theil in sich begreifffend di Asiatische Länder, Japon, China, Tartaria, Mogor und Bisnagar*. Wienn in Oesterreich: [s.n.], 1678. Inventární číslo 3018.

⁷⁷⁵ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 393.

⁷⁷⁶ *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2012. Č. 2.

poznámky v knize, z nichž jedna je datovaná rokem 1861. Svazek se později vrátil zpět rodu Harrachů, ač jiné jeho větvi.

Jeden ze starších hrádeckých svazků obsahuje *ex dono* poznámku na předním přidešti. Jedná se o knihu *De titulis quos S. Evaristus Romanis Presbyteris Distribuit*,⁷⁷⁷ která patřila Janu Arnoštovi z Harrachu. Na předním přidešti svazku je napsáno: „Ex libris Joannis Ernesti Comititis ab Harrach, Romae 1725 ex dono Authoris.“

Naopak mezi mladší z hrádeckých věnování patří dedikace ve svazku *Jesus und die Jugend*,⁷⁷⁸ který Karoline Marie z Harrachu věnovala některému ze svých dětí u příležitosti prvního svatého přijímání roku 1913. Věnování, které je napsáno na verso přední předsádky, obsahuje mj. citát z 6. kapitoly 54. verše Janova evangelia: „Deine darum, empfangе Deinen Heiland stets ja, wie heute am schönsten Tag Deines Leben's! ‚Wer Mein Fleisch isst, Mein Blut trinkt, der bleibt im Mir, Ich in ihne.‘ Als Erinnerung an Deine I. hl. Communion, 11. IV. 1913, von Deine [...] liebenden Mutter.“

Karolinin syn Johann Harrach dostal ve svých sedmi letech darem knihu *Messbüchlein für fromme Kinder*.⁷⁷⁹ Donátorka, která se podepsala jako Marianne Thun, napsala na patitul následující věnování: „Dem lieben Kleinen Hansel! als Erinnerung am Gradz von Seiner alten, Freundin, Marianne Thun, Juni 1911.“

Dva svazky uložené v depozitáři obsahují věnování hraběnce Stephanii z Harrachu, manželce posledního majitele zámku Johanna z Harrachu. Jednou z nich je biografie Mořice Saského,⁷⁸⁰ kterou darovala hraběnce její matka, o čemž informuje tužkou zběžně napsaná *ex dono* poznámka na přední předsádce knihy: „St. Harach v. Mama Xmas 43.“ Do publikace je vložena dopisní obálka adresovaná do Deggendorfu, přičemž adresátem byl „Kraftfahrer Johann Harrach“. Z dále uvedeného termínu „Feldpost“ vyplývá potom již zcela jasně, že se jednalo o dopis určený Johannovi Harrachovi na frontu, který pochází z roku 1945, kdy Johann narukoval do německé armády a v květnu téhož roku zemřel v americkém zajetí.⁷⁸¹

⁷⁷⁷ ANTONELLO, Nicolás. *De titulis quos S. Evaristus Romanis Presbyteris Distribuit Dissertatio*. Roma: Hieronymus Mainordus, 1725. Inventární číslo 763.

⁷⁷⁸ KONDURA, M. *Jesus und die Jugend: Kommunion-Büchlein für Kinder von 10 bis 15 Jahren, welche öfters kommunizieren wollen*. Donauwörth: Auer, 1912. Inventární číslo 5273.

⁷⁷⁹ MEY, Gustav. *Messbüchlein für fromme Kinder*. Freiburg im Breisgau: Herdersche Verlagshandlung, [1911]. Inventární číslo 5274.

⁷⁸⁰ BAUMGARTEN, Hans. *Moritz von Sachsen: der Gegenspieler Karls V.* Berlin; Wien: Paul Neff, 1943. Inventární číslo 4821.

⁷⁸¹ NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004, l. [27].

Druhou knihou věnovanou pravděpodobně Stephanii je biografie Erasma Rotterdamského.⁷⁸² Věnování k Vánocům roku 1942 je určeno pro „Stepelchen,“ což je patrně zdrobnělina jména Stephanie. Věnování zní: „Dem lieben Stepelchen Zu Weihn. 1942.“

Titul *Gestalten und Mächte*⁷⁸³ byl věnován Stephanii z Harrachu roku 1942 její matkou Johannou Schönborn-Wiesentheid.⁷⁸⁴ Informuje nás o tom zběžně psaný text na přední předsádce knihy: „Stéphanie Harrach, [...] 1942 von Mama.“

12.7.1.3 Věnování členům rodu Harrachů, jejichž recipienty nelze jednoznačně identifikovat

Některé knihy v hrádecké knihovně obsahují věnování hraběti Harrachovi, není ovšem jasně řečeno, kterému z nich. Do dalších svazků jsou vepsána neadresná věnování jejich autorů, v jejichž případě lze předpokládat, že se jednalo o dary pro členy harrachovského rodu – ve většině případů pravděpodobně pro Jana Nepomuka.

Jedno věnování od autora knihy hraběti Harrachovi lze nalézt v exempláři titulu *Wlasta ou la charte des femmes*⁷⁸⁵ od Julese Mareschala (1791–1876).⁷⁸⁶ Napsáno je na vakátu před titulním listem: „A la Seigneurie Monsieur Le Comte de Harrach, Hommage de l'Auteur, Jules Mareschal.“ Kniha byla vydána roku 1845 a lze předpokládat, že byl svazek věnován ve stejném roce či krátce poté. Zdali byl ovšem určen zakladateli zámku Arnoštu Kryštofovi, který ho později zařadil do vlastní knihovny, či jinému Harrachovi, nelze jednoznačně rozhodnout.

Autorkou věnování jednoho z hrádeckých svazků byla Vilemína Auersperg, rozená von Colloredo-Mansfeld,⁷⁸⁷ manželka Vincence Karla Auersperga (1812–1867).⁷⁸⁸ Dedikace byla vepsána na přední desku pergamenové vazby exempláře titulu *Zodiacus*

⁷⁸² MEISSINGER, Karl August. *Ersamus von Rotterdam*. Wien: Gallus Verlag, [1942]. Inventární číslo 4834.

⁷⁸³ BURCKHARDT, Carl. *Gestalten und Mächte: Reden und Aufsätze*. München: Georg D. W. Callwey, 1941. Inventární číslo 4826.

⁷⁸⁴ POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999, s. 152.

⁷⁸⁵ MARESCHAL, Jules. *Wlasta ou la charte des femmes, chronique Bohême, tirée de l'ouvrage qui sera ultérieurement publié sous le titre de: La vieille et la jeune Allemagne*. Paris: Garnier frères, 1845. Inventární číslo 811.

⁷⁸⁶ Marechal, Jules (1791 - 1876). *CERL Thesaurus: accessing the record of Europe's printed heritage* [online]. [Cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://thesaurus.cerl.org/record/cnp01092213> .

⁷⁸⁷ Wilhelmine Auersperg-Colloredo-Mannsfeld, Fürstin. *Handschriften, Autographen, Nachlässe in der Sächsischen Landesbibliothek - Staats- und Universitätsbibliothek Dresden* [online]. [Cit. 2014-06-23]. Dostupné z: http://hansopac.slub-dresden.de/cgi-bin/slub.pl?t_tunnel=idn&idn=p7008 .

⁷⁸⁸ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008, s. 37.

*Laetofatalis*⁷⁸⁹ vydaného roku 1690: „Geschenckt dem Grafen Harrach von Fürstin Wilhelmine Auersperg Colloredo. 1856.“ Stejně jako v případě výše uváděného věnování Julese Mareschala nelze určit, zda je hrabětem Harrachem míněn Arnošt Kryštof či jiný člen rodu.

Neadresné rukopisné věnování obsahuje svazek *Gebetbuch für die gebildetere katholische Jugend*.⁷⁹⁰ Věnování na versu jeho frontispisu zní: „Gedenken Sie an Gebete Ihres ehemaligen Religions Lehrers J. H. Štěpánek.“ Uvedeného učitele náboženství Štěpánka se nepodařilo blíže identifikovat, a nelze proto určit, koho vyučoval a komu byl tedy svazek darován.

Jedno z nejmladších knižních věnování, které se nachází v hrádeckém fondu, bylo do knihy vepsáno až na Vánoce roku 1944. Nachází se v edici Bismarckových dopisů,⁷⁹¹ která je jednou ze dvou nejmladších knih uložených v hrádecké knihovně. Zběžně napsaný text na přední předsádce zní: „Kriegsweihnachten in Deggendorf 1944.“ Podpis pod ním (či snad šifru) nelze identifikovat. Do exempláře je dále vložen svatý obrázek, na který je stejnou rukou napsán podobný text: „Meiner liebsten [...] zu Weihnachten in Deggendorf 1944.“ z poznámek lze tedy vyvodit, že hraběcí rodina Harrachů trávila své poslední Vánoce před vystěhováním z Hrádku v dolnobavorském Deggendorfu.

Svazek *Oratory Hymn-Tunes*⁷⁹² věnovala majitelům hrádecké knihovny snad Anne Marie von Westphalen zu Fürstenberg (1850–1924). Donátorka se podepsala přes celý titulní list publikace v tehdy módní angličtině: „Mary Westphalen June 21st 1886.“ Nelze ji ovšem identifikovat s naprostou jistotou a je třeba připustit, že se mohlo jednat i o jinou členku některého ze soudobých rodů von Westphalen.⁷⁹³ Jméno téže osoby je vepsáno na přední předsádku titulu *Les Mésaventures de Mademoiselle Thérèse*⁷⁹⁴ v podobě: „Marie Westphalen, Noël 1885.“ v tomto případě se jedná spíše o věnování Marii Westphalen; možnost, že naopak ona byla donátorkou svazku, ovšem nelze vyloučit.

⁷⁸⁹ CHRISTELIUS, Bartholomaeus. *Zodiacus Laetofatalis: Lustiges Sterb-Jahr*. Prag: Gerzabek, 1690. Inventární číslo 2997.

⁷⁹⁰ *Gebetbuch für die gebildetere katholische Jugend: unter beständiger Rücksicht auf die h. Schrift und nach dem Bessern in den neuesten Gebetbüchern bearbeitet*. Elberfeld: Büschler'sche Verlags-Buchhandlung, 1831. Inventární číslo 5174.

⁷⁹¹ HELLEN, Eduard von, ed. *Fürst Bismarcks Briefe an seine Braut und Gattin: ausgewählt und mit einem erläuterten Anhang*. Stuttgart: J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger, [1944]. Inventární číslo 4794.

⁷⁹² PITTS, William John. *Oratory Hymn-Tunes*. London; New York: Novello: Ewer and Co., [1875]. Inventární číslo 4907.

⁷⁹³ O rodu Westphalen zu Fürstenberg více viz MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody*. Díl II, N–Ž. Praha: Argo, 2010, s. 443–444. Druhou možností je, že naopak ona byla recipientkou daru.

⁷⁹⁴ STOLZ, Madame de. *Les Mésaventures de Mademoiselle Thérèse*. Paris: Librairie Hachette et Cie, 1881. Inventární číslo 4996.

Další uvedené knihy obsahují jednoduchá neadresná věnování či pouze podpisy svých autorů, přesto je pravděpodobně lze zařadit mezi svazky věnované členům rodu Harrachů – mezi nimi nejspíše hraběti Janu Nepomukovi.

Dvě ze svých sbírek poezie věnoval rodině Harrachů František Skalík (1867–1904).⁷⁹⁵ Prosté věnování na titulním listě sbírky *Bůh a svět*⁷⁹⁶ zní: „V úctě neskonale věnuje František Skalík, 13./12 98.“ Stejným textem a ke stejnému datu věnoval Harrachům též svoji sbírku *Sursum corda!*⁷⁹⁷

Básník Augustin Eugen Mužík (1859–1925)⁷⁹⁸ věnoval do harrachovské knihovny podepsaný exemplář své sbírky *Jarní Bouře*.⁷⁹⁹ Ačkoliv je v publikaci natištěn rok vydání 1883, vedle autorova podpisu na titulním listě, který je vepsán ve formě „Aug. Eug. Mužík,“ je autorovou rukou uveden rok 1882.

Studii o *původu Slovanů*⁸⁰⁰ věnoval majitelům hrádecké knihovny v dedikaci na titulním listě její autor Lubor Niederle (1865–1944):⁸⁰¹ „V hluboké úctě podává autor.“

Jazykovědec a literární historik Alois Vojtěch Šembera (1807–1882)⁸⁰² vepsal své věnování do svazku *Über die Lage der Wohnstätten des h. Severin Comageni, Astura und Faviana in Niederoesterreich*.⁸⁰³ Ačkoliv se jedná o německý titul, jazykem věnování na přední části obálky je čeština: „Na znamení největší úcty, Ve Vídni, 29. července 1871. A. V. Šembera.“

Dílo *Českomoravský národ, vítěz nad Tatary 1241*⁸⁰⁴ lze na Hrádku nalézt ve dvou exemplářích. Oba svazky jsou na titulním listě podepsány svým autorem Josefem Mariou Rupertem Přecechtělem (1821–1897)⁸⁰⁵ v podobě „Dr. Přecechtěl“.

⁷⁹⁵ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Sv. IV, s. 220 [online]. Praha, 1964 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: http://www.cdct.cz/petera/o_dile.php.

⁷⁹⁶ SKALÍK, František. *Bůh a svět: Hymnické zpěvy*. Uherský Brod: nákl. vl., 1898. Inventární číslo 3312.

⁷⁹⁷ SKALÍK, František. *Sursum corda!: básně Františka Skalíka*. [Praha]: F. Skalík, 1893. Inventární číslo 3388.

⁷⁹⁸ Mužík, Augustin Eugen, 1859-1925 [jk01082566]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000024478&local_base=AUT.

⁷⁹⁹ MUŽÍK, Augustin Eugen. *Jarní bouře: básně Augustina Eugena Mužíka*. V Rychnově n. K.: Nákladem knihkupectví Karla Rathouského, [1883]. Inventární číslo 3402.

⁸⁰⁰ NIEDERLE, Lubor. *O původu Slovanů: studie k slovanským starožitnostem*. V Praze: Bursík & Kohout, 1896. Inventární číslo 3293.

⁸⁰¹ MAREK, Jaroslav, KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 1997, s. 593.

⁸⁰² WAGNER, Jan. *Alois Vojtěch Šembera (1807-1882) a Vratislav Kazimír Šembera (1844-1891): literární pozůstalosti*. Praha, 1963.

⁸⁰³ ŠEMBERA, Alois Vojtěch. *Über die Lage der Wohnstätten des h. Severin Comageni, Astura und Faviana in Niederoesterreich: Eine kritische Untersuchung*. Wien: Verlag des eines niederöst. Landeskunde, 1871. Inventární číslo 3353.

⁸⁰⁴ PŘECECHTĚL, Josef Rupert Maria. *Českomoravský národ, vítěz nad Tatry r. 1241: dle historických pramenů*. Olomouc: J.R.M. Přecechtěl, 1875. Inventární čísla 2070, 3392.

⁸⁰⁵ BAYER, František. Josef Rupert Přecechtěl. *Světlozor*. 1897, roč. 31, č. 49, s. 587.

Další knihy obsahují pouze podpisy svých autorů: tiskem vydaná svatební řeč⁸⁰⁶ kněze a vychovatele dětí Jana Nepomuka z Harrachu Jakoba Jandy (1835–1917)⁸⁰⁷ a titul srbského etnologa Nikoly Arsenoviče (1823–1887)⁸⁰⁸ *Osnovné crtica za ustanov tehnonaučnoga zavoda za viši stupanj obrazovanja*,⁸⁰⁹ který podepsal autor na titulním listě. O několik desetiletí mladší je potom titul *Evropa bez mužů*⁸¹⁰ od Františka Romana Jirmana (1895–1971),⁸¹¹ který též obsahuje autorův podpis.

12.7.1.4 Věnování osobám nepříslušejícím k rodu Harrachů

Některé z hrádeckých svazků byly opatřeny věnováním svým dřívějším majitelům, od kterých se později dostaly do harrachovské knihovny. Mezi ně patří čtvrtý svazek série *Essais de Morale*⁸¹² od Pierra Nicola. Autorkou věnování byla Susane Hofmann, kterou se nepodařilo blíže identifikovat. Na zadní předsádce není věnování v tradičním slova smyslu, ale dva německé verše spolu s donátorčiným podpisem: „Das Fäuer brend so sehr aber die Liebe noch weit mehr. Susane Hofmann“. Publikace dále obsahuje neumělý podpis Josef Hojný vyvedený tužkou a několik drobných kresbiček.⁸¹³ Text není datovaný, ale pochází patrně z 2. poloviny 18. století.

Mezi staré tisky hrádecké knihovny patří žaltář *Psalter-Spiel der Gemein der Heiligen* z roku 1762.⁸¹⁴ Svazek věnoval farář z Čisté u Svitav Adalbert Kliczka kaplanovi z téže farnosti Janu Kepertovi: „Admodum R[everen]do Domino P[atri]: Joanni Kepert Capellano Lautrbachensi a Confraternitate donatus 19. Februarii A[nn]o 1763 Adalbertus

⁸⁰⁶ Řeč, již držel při oddavkách svého milovaného bratra Jana s pannou Marií Magdalenou Klatovskou na den sv. Ludmily, mučednice a Patronky země české L. P. 1865 v děkanském chrámu Páně v Klatovech, Jakob Janda, kněz arcidiecéze Pražské, vychovatel u Jeho Osvícenosti pana Jana hraběte Harracha. [S.l.: s.n., 1865]. Inventární číslo 4251.

⁸⁰⁷ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Sv. VI, s. 77 [online]. Praha, 1964 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: http://www.cdct.cz/petera/o_dile.php.

⁸⁰⁸ Arsenović, Nikola (1823 - 1887). *CERL Thesaurus: accessing the record of Europe's printed heritage* [online]. [Cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://thesaurus.cerl.org/record/cnp01153846>.

⁸⁰⁹ ARSENOVIĆ, Nikola. *Osnovné crtica za ustanov tehnonaučnoga zavoda za viši stupanj obrazovanja*. Zagreb: Dragutin Albrecht, 1868. Inventární číslo 3387.

⁸¹⁰ JIRMAN, František Roman. *Evropa bez mužů*. Praha: Hospodářská Reforma, 1935. Inventární číslo 4793.

⁸¹¹ Jirman, František Roman, 1895-1971 [jk01051893]. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014251&local_base=AUT.

⁸¹² NICOLE, Pierre. *Essais de morale*. Tome quatrieme. A Paris: Guillaume Desprez, 1755. Inventární číslo 527.

⁸¹³ O nich více v kapitolách *Vlastnické záznamy ve svazcích hrádecké knihovny* a *Další provenienční poznámky*.

⁸¹⁴ *Psalter-Spiel der Gemein der Heiligen Durch welches der Herr nach seiner vielfältigen Grösse gelobet wird. Psalm. 150 Oder: Geistliches Gesang-Buch zum Behuff Einer Löblichen Bruderschaft der so genandten Literaten-Chors welche Unter dem Schutz des Hl. Nicolai Bischoffs, für beyderley Geschlechts Personen in der Lauterbacheer Pfarr-Kirchen des nemlichen H. im Jahr 1756 ist errichtet, und von weyland Ihro Heiligkeit Benedicto dem XIV. Röm. Pabst mit vielfältigen Gnaden begabet worden. Aus bewehrten Gesang-Büchern zusammen getragen, verbessert, und theils neu verfasst*. Leithomischl: Ant. Kamenicky, 1762. Inventární číslo 3929.

Kliczka, Parochus Lautrbach[ensis].“ Kromě věnování se v exempláři nachází rukopisná německojazyčná báseň vepsaná na vakát na konci svazku. Publikaci podepsal na vakátu před titulním listem Hans Schwor, kterého se ovšem nepodařilo identifikovat. Roku 1879 se kniha dostala na Hrádek z knihovny v Dolním Přímě.

Titul *Mens Augustini*⁸¹⁵ je označen špatně čitelnou rukopisnou poznámkou „Ex libris I[llustrissimae] E[xcellentiae]: Ep[isco]pi Vitteini [?] ex dono Authoris“. Svazek je dále označen signaturou „B 111“. Tento signaturní typ se mezi hrádeckými knihami nikde jinde nevyskytuje.

Vedle tří francouzských modlitebních knih z hrádeckého fondu podepsaných jménem „Charlotte Reischach“⁸¹⁶ je do jednoho svazku vepsána poznámka o věnování „a Madame de Reischach“. Charlottu lze pravděpodobně ztotožnit s Marií Karolinou von Reischach (1740–1782), která byla babičkou Františka Arnošta z Harrachu, zakladatele zámku.

Publikace o německé osvobozovací válce *1813-1815: die deutschen Befreiungskriege in zeitgenössischer Schilderung*⁸¹⁷ obsahuje tužkou psanou poznámkou na přední předsádce knihy o tom, že se jednalo o dar pro Friedricha Mensdorff-Pouilly. Text poznámky je následující: „Friedrich Mensdorff Pouilly von Tante Pepe, 1913.“ Ženu označenou jako „Pepe“ nelze jednoznačně identifikovat nejen proto, že je zde uvedena pod svojí přezdívkou, ale též proto, že se nemuselo nutně jednat o tetu z hlediska příbuznosti.

Arthur Mensdorff, jehož matka byla původní majitelkou jednoho z hrádeckých svazků, figuruje jako adresát dedikace ve svazku *Neues Christkatholisches Gesang- und Gebetbuch für die Mainzer Diözes*.⁸¹⁸ Na verso frontispisu vepsal farář z mohučského kostela Sv. Quintina dvě krátké modlitby a následující informaci: „Graf Arthur von Mensdorff erhielt dieses Buch zum Andenken seinen ersten H. Kommunion in der Pfarrkirche zu St. Quintin, d. 29. April 1832. Fell, Pfarrer.“

Svazek *Die Kunst auf Glas zu malen und Glasarbeiten*⁸¹⁹ byl roku 1876 podepsán Janem Nepomukem a téhož roku byl zapůjčen správci harrachovské sklárny v Novém Světě Kralíkovi. Poznámka o zápůjčce je napsána na vloženém listě: „An Glasfabricksverwalter

⁸¹⁵ BELLELLI, Fulgenzio. *Mens Augustini: De Modo Reparationis Humanae Naturae post lapsum*. Pars prima. Romae: ex typographia Rochi Bernabò, 1737. Inventární číslo 3914.

⁸¹⁶ Již dříve zmíněna v kapitole *Vlastnické záznamy ve svazcích hrádecké knihovny od osob nepatřících do rodiny Harrachů*.

⁸¹⁷ SCHULZE, Friedrich. *1813-1815: die deutschen Befreiungskriege in zeitgenössischer Schilderung*. Leipzig: R. Voigtländer, [1912]. Inventární číslo 3859.

⁸¹⁸ *Neues Christkatholisches Gesang- und Gebetbuch für die Mainzer Diözes*. Mainz: J. Wirth, 1830. Inventární číslo 4105.

⁸¹⁹ VIEIL, Pierre le. *Die Kunst auf Glas zu malen und Glasarbeiten*. Nürnberg: George Peter Monath, 1779. Inventární číslo 5354.

Kralik Neuwelt Zur Durchsicht der allenfallsigen bemühung gegen baldigen Rückschluß. Joh Gf Harrach, Hrádek 18/9 [1]876.“

Kniha *Das Liebesmahl des Herrn*⁸²⁰ obsahuje věnování z Velikonoc roku 1932. Jeho text je: „Zur Erinnerung von deiner Line, Ostern 1932.“ Zdrobnělina „Line“ by mohla být odvozena od jména „Karoline“ a mohlo by se tedy jednat o Karolinu Aloisii z Harrachu (1873–1959), manželku Otty Johanna Harracha. Pro jednoznačnou identifikaci nám ovšem chybí další údaje.

Kuchařka *Tafel-Freuden*⁸²¹ uložená v depozitáři knihovny má na versu přední předsádky vepsáno: „Von Herrn Fürsten aus Münster.“ Kdo byl donátorem ani komu byla kniha věnována, ovšem nelze jednoznačně určit.

Dvě z klavírních skladeb⁸²² uložených v depozitáři byly věnovány autorem Reginaldem Somervillem hraběnce von Lützow. Text věnování je v obou případech shodný a je uveden na titulním listě: „Countess Lutzow with the Composers [...] regards, July 1904.“ V dolní části listu je potom v případě obou skladeb razítkem natištěno autorovo jméno. Hraběnkou Lützow by mohla být Rosa von Lützow, provdaná kněžna von Salm-Salm (1850–1927), či některá z jejích příbuzných. Na Hrádku se nacházejí také hudebniny podepsané její dcerou Henriettou Salm-Salm (1875–1961) a Rosinou sestrou Mathildou von Lützow (1860–1889). Vzhledem k tomu, že jsou všechny tyto skladby uloženy v týchž papírových deskách, je velmi pravděpodobné, že se na zámek dostaly jako jeden celek, který předchozí majitelé již nevyužívali, a to na počátku 20. století. Harrachové do nich později patrně doplnili několik mladších skladeb.

František Zdeněk Skuherský (1830–1892)⁸²³ je autorem šesti písní v konvolutu souhrnně nazvaném *Album für das Pianoforte*.⁸²⁴ Text obsahující autorovo věnování zároveň vyjmenovává obsah Skuherského rukopisu: „Šest písní, 1. Otázka od J. B. Staňka, 2. Poměnky od J. B. Staňka, 3. Holubice od J. B. Staňka, 4. Slasti lásky od Pícka, 5. Večerní myšlenka od Killani-ho, 6. Přástevníce od J. Friče, v hudbu uvedl a věnuje Zdeněk Skuhersky.“

⁸²⁰ SOENGEN, Ludwig. *Das Liebesmahl des Herrn*. Kevelaer: Butzon & Bercker, 1919. Inventární číslo 4810.

⁸²¹ KÜHLMANN-REDWITZ, Anna von. *Tafel-Freuden: 700 ausgewählte Rezepte der internationalen feinen Küche*. München: Theodor Ackermann, [1911]. Inventární číslo 4893.

⁸²² SOMERVILLE, Reginald. *A Butterfly Song*. London: Enoch & Sons, c1903. Inventární číslo 5437. ; SOMERVILLE, Reginald. *O Rosetree in my Garden!* London: Enoch & Sons, c1903. Inventární číslo 5440.

⁸²³ OSN. Dvacátý třetí díl. V Praze: J. Otto, 1905, s. 308.

⁸²⁴ *Album für das Pianoforte*. [S.l.: s.n., 186–188-]. Inventární číslo 5388.

Některé z hrádeckých hudebnin jsou svými autory podepsány. Jedná se o titul *The Bloomer Quadrilles*⁸²⁵ od Johna Blockleyho (1800–1882) a také o čtyři po sobě následující přívazky od Johanna Nepomuka Hummela (1778–1837)⁸²⁶ – čtyři části partitury souhrnně nazvané *Repertoire de Musique*, z čehož byl odvozen název na obálce pro celý konvolut.⁸²⁷

⁸²⁵ Vevázáno do konvolutu nazvaného: *Fortepiano-Piecen*. [S.l.: s.n., 18--]. Inventární číslo 5376.

⁸²⁶ *OSN*. Jedenáctý díl. V Praze: J. Otto, 1897, s. 879.

⁸²⁷ HUMMEL, Johann Nepomuk. *Repertoire de Musique*. [S.l.: s.n., 18--]. Inventární číslo konvolutu 5377.

12.8 Další provenienční poznámky

Svazky hrádecké knihovny obsahují i řadu dalších kratších i delších poznámek, razítek, obrázků či lístků vložených do knih.⁸²⁸ Do deseti svazků hrádecké beletristické prózy bylo na titulní list či na přední předsádku dopsáno jméno autora. Ve třech případech se jedná o jméno „James Payn“,⁸²⁹ ve dvou případech „Miss Cumming/ M. S. Cummins“⁸³⁰ a „Disraeli“⁸³¹ a v jednom případě „Mrs Gaskeli“⁸³² a „Montgomery“.⁸³³ Všechny tyto knihy patří do série sebraných spisů anglických a amerických autorů; pouze v případě spisovatelky Marie Susanny Cummins se jedná o anglickou a německou mutaci jejího románu *The Lamplighter*. Všechny z uvedených knih mají jméno autora natištěno na patitulu či jinde ve svazku – nejednalo se tedy o dohledaná jména neznámých spisovatelů. Tyto poznámky snad dokládají, že některé ze sebraných spisů hrádecké knihovny, které sloužily primárně k reprezentačním účelům, byly i reálně čteny.

Nebudeme-li brát v potaz nápisy na nepůvodních obálkách některých svazků, které jsou zmíněny v jiných kapitolách, lze na Hrádku nalézt pouze jeden svazek, do kterého je dopsán název titulu a jméno autora, jelikož se nedochoval titulní list knihy. Poznámkou vepsanou na přední přidešti tohoto svazku je: „Jana Beckovského Poselkyně starých příběhův českých I. V Praze 1700.“⁸³⁴ Svazek je opatřen nepůvodní koženou vazbou s kovanými sponami, která vykazuje shodné vnější znaky s některými novodobými hrádeckými jednotnými vazbami a měla patrně v duchu romantismu připomínat vazbu středověkou.

Ve třech svazcích se můžeme setkat s překlady některých ruských pasáží či slov do češtiny, o něž se pokusil Jan Nepomuk z Harrachu. V obsahu konvolutu nazvaného *100 maloruských národních písní*⁸³⁵ jsou přeloženy dva písňové názvy. U titulu *Kijev*⁸³⁶ se jedná o překlad několika obtížnějších slov na začátku publikace. V případě titulu

⁸²⁸ Mezi zásahy do knih, ke kterým došlo až po vzniku celých svazků, patří také otištění kalendářních a kolkových razítek na titulní listy. O historii konkrétních svazků ovšem nic nevypovídají, proto se jimi nebudeme více zabývat. Kalendářních razítek lze ve fondu nalézt devět, kolkových čtrnáct.

⁸²⁹ Inventární čísla 2423, 2424, 2426.

⁸³⁰ Inventární čísla 385 a 2293.

⁸³¹ Inventární čísla 2301 a 2302.

⁸³² Inventární čísla 2324.

⁸³³ Inventární číslo 2449.

⁸³⁴ BECKOVSKÝ, František. *Poselkyně starých příběhův českých, aneb kronika česka od prvního do nynější země české příchozduvauch knížat charvátských Čecha i Lecha vlastních bratří až do šťastného panování císaře římského, krále českého [et]c. Ferdinanda Prvního vždyckny vítěze slavného. K rozmnožení obecného dobrého, k zvelebení jazyka českého, a k prospěchu bližního. Díl první. V Královském Starém Městě pražském: u Jana Karla Jeřábka, 1700.* Inventární číslo 3913.

⁸³⁵ *100 maloruských národních písní.* [S.l.: s.n., 187--189-]. Inventární číslo konvolutu 5369.

⁸³⁶ *Kijev: jeho svjatynja, drevnosti, dostopamjatnosti.* Kijev: [s.n.], 1871. Inventární číslo 3270.

*Nesčasnaja*⁸³⁷ od Ivana Sergejeviče Turgeněva se Jan Nepomuk zpočátku pokoušel patrně o překlad celé knihy, čemuž nasvědčuje tužkou psaná poznámka na titulním listu: „Nešťasna, dílo Ivana Turgeněva, přeložil do češtiny J. H.“ Důsledný překlad lze ovšem nalézt pouze na první straně a v prvním odstavci strany druhé; poté se do strany 34 nacházejí rukopisné překlady vybraných slov v textu, zatímco zbytek svazku je již bez poznámek.

Některé zápisy v knihách představují poznámky hrádeckých knihovníků či jiných osob pracujících s knihovním fondem. V několika málo svazcích jsou to pravděpodobně poznámky o plánované převazbě – např. v titulu *Antonine*⁸³⁸ od Alexandra Dumase mladšího je pod názvem na patitulu drobným písmem napsáno slovo „modré“. Svazek má zelený kožený hřbet jako všechny knihy, které prošly jednotnou převazbou v 80. letech 19. století, ale jeho lepenkové desky jsou potaženy modrým papírem, který jednotně použit již nebyl. Svazek *Acta Judiciaria Archiepiscopatus Pragensis*⁸³⁹ má nad názvem na titulním listě tužkou vepsané slovo „schwarz“ a opatřen je černou vazbou.

Některé z poznámek vypovídají o původním úložišti daných exemplářů. Díky nim je dnes možné určit, že některé z hudebnin, které jsou momentálně uloženy v krabicích v depozitáři, byly původně umístěny v truhle ve Zlatém sále. Zápisem na předním příděšti „Kasten Großes Salon Hrádek“ jsou označeny tři sbírky písní Franze Schuberta *Erkönig*,⁸⁴⁰ *Der Einsame*⁸⁴¹ a *Schwangesang*.⁸⁴²

Publikace *Deutsches Brevier für Stiftsdamen, Klosterfrauen und jeden guten Christen*,⁸⁴³ která se dnes nachází ve skříni v salonu hraběte, patřila původně do oratoře, o čemž svědčí nápis na vakátu před titulním listem „Hrádek – oratoř“.

Svazek *Kirchen-Geschichte*⁸⁴⁴ obsahuje informaci o svém uložení v rámci voršilské klášterní knihovny, která je vepsána na verso přední předsádky: „2. Abtheil. 4. Reihe.

⁸³⁷ TURGENĚV, Ivan Sergejevič. *Nesčasnaja*. Leipzig: Wolfgang Gerhard, 1869. Inventární číslo 3266.

⁸³⁸ DUMAS, Alexandre. *Antonine*. Paris: Michel LévyFrères, 1854. Inventární číslo 809.

⁸³⁹ TINGL, František Antonín. *Acta Judiciaria Archiepiscopatus Pragensis sub Honorabili Domino Joanne Pomuk vicario in spiritualibus generali conscripta et nunc prima vice typisedita*. Pragae: I. L. Kober, 1865. Inventární číslo 4941.

⁸⁴⁰ SCHUBERT, Franz. *Erkönig: Ballade von Göthe, für eine Singstimme mit Begleitung des Pianoforte*. Wien: Ant. Diabelli & Comp., [184-]. Inventární číslo 5402.

⁸⁴¹ SCHUBERT, Franz. *Der Einsame*. Wien: Ant. Diabelli & Comp., [1827]. Inventární číslo 5403.

⁸⁴² SCHUBERT, Franz. *Schwanengesang*. Wien: Tobias Haslinger, [1829]. Inventární číslo 5404.

⁸⁴³ *Deutsches Brevier für Stiftsdamen, Klosterfrauen und jeden guten Christen. Vierter Band, der den Herbsttheil enthält*. Augsburg: Joseph-Wolssischen Buchhandlung, 1792. Inventární číslo 4978.

⁸⁴⁴ HAZART, Cornelius. *Kirchen-Geschichte, das ist catholisches Christenthum, durch die gantze Welt ausgebreitet, insonderheit beynächst-verflossenen und anjetzo fliessenden Jahrhundert, darinnen kürztlich beschrieben wird, jedes Landes Art und Gelegenheit, der Einländer Lebens-Sitten, ...: Mit viel fältigen Kupffern zu füglicher Erkandnuß abgebildet Der erste Theil in sichbegreifend die Asiatische Länder, Japon, China, Tartaria, Mogor und Bisnagar*. Wienn in Oesterreich: [s.n.], 1678. Inventární číslo 3018.

6. Foch. Hausbibliothek d. Wohlehrw. Ursulinerinen. Kuttenberg am Tage s. Bernard 1861.“

Dva svazky *Topographisches Post-Lexikon*⁸⁴⁵ jsou na titulní stránce označeny jako „obrigkeitlig“, tedy vrchnostenské. Poznámky jsou napsány dnes již značně vybledlým inkoustem a pocházejí pravděpodobně z místa, na kterém byly svazky deponovány před uložením do hrádecké knihovny.

Do exempláře titulu *Čechy předhistorické*⁸⁴⁶ je vložen lístek s nápisem „do Prahy“, který informuje pravděpodobně o knihovně, do které měl být svazek deponován. O způsobu nabytí informuje poznámka na titulním listě Fričových *Cest po Evropě a Americe*,⁸⁴⁷ ve které stojí „jako prémie“.

Národní kulturní komise pořídila roku 1950 pro Československý novinářský ústav v Praze soupis knih, které vyhodnotila jako politické, historicko-politické a literárně-politické. Do publikací byly vloženy bílé lístky s označením ČSNÚ, z nichž některé se nacházejí v hrádeckých svazcích dodnes.⁸⁴⁸ Na lístek v prvním čísle *Časopisu společnosti vlastenského Museum v Čechách*⁸⁴⁹ je vepsáno: „Je zbytečné bráti zrovna odsud kde tvoří dobrou kulisu celému prostoru. Vyskytá se přece jinde, v knihovnách amorfních, též!“ Do prvního svazku sborníku *Živa*⁸⁵⁰ je na lístek dopsáno: "Dostane se v Praze v Matici! Zde bráti zhola zbytečno."

Dvacet dva svazků v hrádecké knihovně obsahuje rukopisně podtrhané a zvýrazněné pasáže, škrty, případně další poznámky, které naznačují práci s publikacemi. Mnohé z nich jsou výše zmíněnými učebnicemi Jana Nepomuka z Harrachu a jeho příbuzných, další jsou vojenskými příručkami Alfreda z Harrachu. Čtyři jsou hudebninami využívanými při výuce hry na klavír, které obsahují hudební značky a poznamenané prstoklady.⁸⁵¹

⁸⁴⁵ *Topographisches Post-Lexikon aller Ortschaften der k. k. Erbländer*. Wien: Schmidt, 1800-1801. 2 sv. Inventární čísla 2976, 3995.

⁸⁴⁶ PÍČ, Josef Ladislav. *Čechy předhistorické*. Sv. 2, Pokolení kamenných mohyl. Praha: [J.L. Píč], 1900. Inventární číslo 3811.

⁸⁴⁷ FRÍČ, Antonín. *Dra Antonína Friče Cesty po Evropě a Americe*. V Praze: Tiskem i nákladem Edvarda Beauforta, 1900. Inventární číslo 3870.

⁸⁴⁸ O soupisu knih více v kapitole *Historie fondu knihovny na Hrádku u Nechanic* v podkapitole *Historie hrádeckého fondu od roku 1945 dodnes*.

⁸⁴⁹ *Časopisu společnosti vlastenského Museum v Čechách*. První roční běh, svazek první. V Praze: nákladem Českého Museum, 1827. Inventární číslo 1850.

⁸⁵⁰ *Živa: sborník vědecký musea království Českého. Odbor přírodovědecký a mathematický*. I. V Praze: nákladem musea království Českého, 1869. Inventární číslo 1988.

⁸⁵¹ MOULTON, Charles. *Nimm dich in Acht: Lied für eine Singstimme mit Pianoforte begleitung*. London: Schott & Cie, [188--191-]. Inventární číslo 5438. ; EULENBURG, Philipp zu. *Rosenlieder*. Berlin: Ed. Bote & G. Bock, [188--191-]. Inventární číslo 5424. ; Několik skladeb v konvolutu *100 maloruských národních písní*. [S.l.: s.n., 187--189-]. Inventární číslo konvolutu 5369. ; Skladba *Heures de Loisir* v konvolutu *Diverse Stücke I*. [S.l.: s.n., 187--189-]. Inventární číslo konvolutu 5371.

Do některých svazků jsou vepsány delší texty, jimiž jsou básně, modlitby, informace vztahující se ke knize i poznámky, které s exempláři přímo nesouvisejí. Na vakátu za textem v již několikrát zmíněném svazku *Psalter-Spiel der Gemein der Heiligen* z roku 1762 lze nalézt zapsanou báseň.⁸⁵² Rukopisnou modlitbu v jinak tištěném svazku lze nalézt v knize *Neues Christkatholisches Gesang- und Gebetbuch für die Mainzer Diözes*,⁸⁵³ a to pod poznámkou o vlastnictví exempláře Arthurem von Mensdorff-Pouilly. Ve svazku *La journée du Chrétien*⁸⁵⁴ se nachází vepsaná rukopisná modlitba na vakátu za textem a zadní předsádce.

Poznámka „Probluss am 26. August 1838. Sontag [...] um 7 Uhr Frühm.“ je psaná pravděpodobně dětskou rukou na přední přidešti jazykovědné učebnice *Enchiridion*.⁸⁵⁵ Vzhledem k tématu svazku ve spojitosti s dětským rukopisem se pravděpodobně nejedná o zmínku o přečtení, ale snad o začátku čtení či výuky. Poznámka zapsaná pravděpodobně vychovatelem či učitelem „À choisir pour lire ensemble“ se nachází ve svazku *Marien-Geschichte*.⁸⁵⁶ Poznámkou o plánovaném uložení exempláře a zároveň o způsobu přehrávání skladby při výuce hry na klavír je zmínka na titulním listě hudebniny *Ouvertura Per il Clavicembalo*.⁸⁵⁷ „In Ordnung – könnte zu den zweihändigen Ouverturen kommen wenn schon ein Paket davon vorhanden ist.“

Mezi kratší informace vepsané do knih patří např. zmínka o vzácnosti daného vydání *Hájkovy kroniky*⁸⁵⁸ „höchstseltene [...] Ausgabe“, kromě které je do svazku také vložen

⁸⁵² *Psalter-Spiel der Gemein der Heiligen Durch welches der Herr nach seiner vielfältigen Grösse gelobet wird. Psalm. 150 Oder: Geistliches Gesang-Buch zum Behuff Einer Löblichen Bruderschaft der so genandten Literaten-Chorswelche Unter dem Schutz des Hl. Nicolai Bischoffs, für beyderley Geschlechts Personen in der Lauterbacheer Pfarr-Kirchen des nemlichen H. im Jahr 1756 ist errichtet, und von weyland Ihro Heiligkeit Benedicto dem XIV. Röm. Pabst mit vielfältigen Gnaden begabet worden. Ausbewehrten Gesang-Büchern zusammengetragen, verbessert, und theils neu verfasst.* Leithomischl: Ant. Kamenicky, 1762. Inventární číslo 3929. Svazek patří mezi exempláře pocházející z knihovny v Přimě, byl podepsán Hansem Schworem a věnován Adalbertem Kliczkou Janu Kepertovi.

⁸⁵³ *Neues Christkatholisches Gesang- und Gebetbuch für die Mainzer Diözes.* Mainz: J. Wirth, 1830. Inventární číslo 4105.

⁸⁵⁴ *La journée du Chrétien sanctifié par la prière et la méditation.* Paris: Gaume Frères, [181--184-]. Inventární číslo 5300.

⁸⁵⁵ HOFMANN, Alois. *Enchiridion oder Handbuch, in welchem mit der Theorie, die deutsche Sprache richtig zu sprechen und zu schreiben, sich zugleich und eine, der Jugendangemessene und den Regelnentsprechende Auswahl practischer Uebund vereinigt findet, und welches in Verbindung eines Encyclopädischen Anhangs aus dem Gebiete alles Wissenschaften und Künste, einer grossen Sammlung von Erzählungen, Fabeln, Denksprüchen, Briefen etc., dann eines Verdeutschungs-Lexicons aller im Umgange, den Wissenschaften und der Kunst am Häufigsten vorkommenden Wörter aus den fremden Sprachen, sowohl zum Verfolge dieses Gegenstandes, als zur Selbstbelehrung für Lehrer und Schüler in drey Theilen.* Wien: in der v. Hirschfeld'schen Verlags-Buchhandlung, 1824. Inventární číslo 461.

⁸⁵⁶ PERZAGER, Magnus M. *Marien-Geschichten zur Belebung des Vertrauens auf die Fürbitte der seligsten Jungfrau Maria.* Innsbruck: Berein-Buchhandlung, 1868. Inventární číslo 5141.

⁸⁵⁷ *Ouvertura Per il Clavicembalo.* [S.l.: s.n., 18--]. Inventární číslo konvolutu 5377.

⁸⁵⁸ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Böhmische Chronica Wenceslai Hagecii: von Ursprung der Böhmen von irer Hertzogen und Konige Graffen Adels und Gescschlechter Ankunfft von ihren löblichen Ritterlichen Thaten, Item, von der Städte und Schlösser Fundation und Anfang, und wan sich sonsten an Geistlichen und*

lístek s textem „Auf Verlangen Ihrer Erlaucht der Frau Grefin Harrach gb. Fürstin Lobkowicz“, který patrně podává informaci o pořízení svazku do hrádecké knihovny. Další poznámkou je neadresná a nepodepsaná zmínka pravděpodobně o darování knihy *Prinz Eugen*, která zní „Weihnachten 1942“.⁸⁵⁹ Poznámku o obsahu nalezneme vepsanou na přední předsádku průvodce po zámku Frýdlant:⁸⁶⁰ „Text zu den Gesichten der Schlose in Böhmen von Hätze.“

Jeden ze svazků hrádecké knihovny je patrně památkou na pobyt pruských vojáků v okolí Hradce Králové po bitvě roku 1866. Jedná se o pruský vojenský předpis z roku 1852,⁸⁶¹ na jehož papírovou obálku je vepsáno „V. B[atail]on, 2. Comp[agnia], Kriegsartikel, No. 46“. Pod tímto označením je vlepen štítek s rukopisným nápisem „Přím, 3 July 1866“, který odkazuje ke dni, kdy bitva proběhla. Vzhledem k poznámce o Přímu je pravděpodobné, že se svazek dostal do hrádecké knihovny spolu s dalšími svazky z této knihovny.

Do některých hrádeckých svazků jsou vepsány poznámky, které s danými knihami nijak nesouvisejí. Hrabě Jan Nepomuk například na vakát před titulním listem svazku *Erinnerungen an Amalie von Lasaulx*⁸⁶² zapsal následující záznam: „In Schloss Hradek als Geist, meiner Schwiegermutter Fürstin Almerie Thurn u. Taxis im Kaiserzimmer Nachts erschienen 11 Nov 1879 zu folge eine Intervention bei S. H. Papst Leo XIII der Bauer aufgehoben worden. J Gf Harrach.“ v noci 11. listopadu 1879 se tedy údajně Janu Nepomukovi zjevil duch jeho tchyně v tzv. císařském pokoji, který představují čtyři místnosti v prvním patře západního křídla zámku.⁸⁶³ Uvedené „Bauerovo povýšení“ se patrně mohlo týkat Františka Saleského Bauera (1841–1915), pozdějšího biskupa brněnského a arcibiskupa olomouckého.⁸⁶⁴ Povýšením může být míněno jeho ustanovení rektorem kněžského semináře pražské arcidiecéze, ke kterému došlo v lednu roku 1880.

Weltlichen Enderunge, in und ausser der Kron Böhmen, Denckwürdiges allenthalben in 883. Jahren begeben und zugetragen. Jetzt aus Böhmischer ... mit fleiß tranßferiret... durch Johannem Sandel Zluticensem, jetzo der Königlich Stadt Cadan in Böhmen Notarium. Brůx: Weidlich, 1596. Inventární číslo 5348

⁸⁵⁹ BIBL, Viktor. *Prinz Eugen: ein Heldenleben.* Wien; Leipzig: Johannes Günther, [1941]. Inventární číslo 4894.

⁸⁶⁰ *[Schloss Friedland]*. [S.l.: s.n., 187--190-]. Inventární číslo 4889.

⁸⁶¹ *Kriegs-Artikel vom Jahre 1852.* Dresden: Carl Rammig, 1852. Inventární číslo 4721.

⁸⁶² *Erinnerungen an Amalie von Lasaulx.* Gotha: Friedrich Andreas Perthes, 1891. Inventární číslo 339.

⁸⁶³ *Popis zámku Hrádek roku 1886.* V Hradci Králové: vl. nákl., 1900, s. 46.

⁸⁶⁴ OSN. Třetí díl. V Praze: J. Otto, 1890, s. 495. Bauer, František Saleský, 1841-1915 [jk01011150]. Databáze Národní knihovny ČR [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000994&local_base=AUT.

Svazek *Reales Staats- Zeitungs- und Conversations-Lexicon*⁸⁶⁵ obsahuje hned několik provenienčních poznámek. Roku 1864 byl podepsán Rosou Riedt, je označen jako jeden z přímských svazků, obsahuje několik pravděpodobně dětských kresbiček na obou přideštích⁸⁶⁶ a vakátu před titulním listem a celá přední předsádka je popsaná špatně čitelným kurentním textem, který popisuje události roku 1807. Tentýž letopočet je dětskou rukou napsán na verso předsádky spolu s drobnou kresbičkou. Nad ním je vepsána poznámka o zemětřesení roku 1777: „Den 11. Xb[ris] 1777 Nachmittag um 3/4 auf 4 Uhr ein Erdbeben von 2 Stößn gespirt wurde.“

Na posledním listě knihy o odpustcích *Ablässe welche der heilige Vater Papst Pius IX, allen Gläubigen verleiht*,⁸⁶⁷ podepsané Marií z Harrachu, rozenou z Lobkowicz, je vepsán následující text: „Testor ego inscriptus hanc ceream incunculam Deipara sine labe concepta reapse hac die a Mmo. D. N. Pio IX fuisse benedictam cum consuetis indulgentiis, qua hoc in libro adnotantur. In quorum fidem Romae ex Secreteria Status – die 23 aprilis anni 1889 --- Julius Barlumi.“ Doplnuje ho kulaté razítko papežské kanceláře. Text potvrzuje požehnání obrázku (snad medailonku) papežem Piem IX. 23. dubna 1886. Podepsán je pravděpodobně papežským sekretářem Giuliem Barlumim.

Některé z hradeckých svazků obsahují drobné kresbičky. Vedle nekonkrétních obrázků, kaněk a památek na zkoušení pera lze ve svazcích zřídka nalézt např. pastelkami vymalované tištěné frontispisy a obálky knih, jako je tomu v případě *Hospodářského kalendáře na obyčejný rok 1882*.⁸⁶⁸

Na přední přidešti svazku *Magazin des Enfants*⁸⁶⁹ jsou pravděpodobně dětskou rukou nakresleny obrázky s motivy Hrádku – neumělý pokus o zakreslení půdorysu budovy a kresby novogotického cimbuří zámku.

Na zadním přidešti svazku *Deliciae hortenses*⁸⁷⁰ je nakreslena karikatura ženské postavy. Vznik kresby není snadné chronologicky zařadit, bude ale pravděpodobně staršího data. Podstatně mladší je oproti tomu obrázek psa nakreslený velmi slabě tužkou na přední

⁸⁶⁵ HÜBNER, Johann. *Reales Staats- Zeitungs- und Conversations-Lexicon*. Leipzig: Verlegts Johann Friedrich Gledischensseel. Sohn, 1719. Inventární číslo 3979.

⁸⁶⁶ Kresba na předním přidešti svazku má pravděpodobně představovat myslivce, je ovšem značně stylizovaná.

⁸⁶⁷ *Ablässe welche der heilige Vater Papst Pius IX, allen Gläubigen verleiht, die von Sr. Heiligkeit gesegnete Rosenkränze, Kreuze, Krucifixe, kleine Statuen oder Medaillen besitzen, und die entsprechenden vorgeschriebenen guten Werke verrichten*. Romae: typis rev. cam. apostolicae, 1854. Inventární číslo 5173.

⁸⁶⁸ *Hospodářský kalendář na obyčejný rok 1882*. V Praze: F. Kytka, [1881]. Inventární číslo 3840.

⁸⁶⁹ *Magazin des enfants, ou dialogues*. Vienne, chés Joseph Call. Endler, 1807. Inventární číslo 509.

⁸⁷⁰ *Deliciae Hortenses, das ist: Blumen- Arzney- Kuchen- und Baum-Gartens-Lust*. Stuttgart: Johann Gottfried Zubrodt, 1684. Inventární číslo 545.

předsádku titulu *Die Kunst, alle Arten Essig leicht, zweckmässig und wohlfeil zu bereiten*.⁸⁷¹

Učebnice latiny⁸⁷² podepsaná Janem i Alfredem Harrachem obsahuje několik neumělých dětských kresbiček na předsádkách i v textu, přičemž jedna z nich představuje pravděpodobně žáka sedícího u lavice. Podobné kresbičky se nacházejí i na předním předešlé nepodepsané učebnice *Uebungsbuch für Anfänger in der Lateinischen Sprache*.⁸⁷³

Na přední předsádku již zmiňovaného svazku *Neues Coburgisches Gesangbuch*,⁸⁷⁴ který patřil Sophii Sachsen-Coburg-Saalfeld, je hnědou pastelkou nakreslen anděl. Pod ním je text: „Son coeur et son esprit.“

Do některých hrádeckých svazků byly v minulosti vloženy lístky papíru či drobné předměty, z nichž se některé zachovaly na témže místě do dnešních dnů. Vedle řady prázdných útržků papíru, které patrně sloužily jako záložky, v hrádeckých knihách můžeme nalézt tři složenky, dva vylišované listy nebo čtyřlístek.

Do několika hrádeckých svazků jsou vloženy nakladatelské nabídky. V jednom⁸⁷⁵ se nachází nabídka Pospíšilova nakladatelství v Praze spolu s informacemi o titulu *Slovo života*, a zároveň nabídka pražského nakladatelství Karla Bellmana s reklamou na titul *Bibli česká, čili Písmo svaté starého i nového zákona*. Do jednoho svazku⁸⁷⁶ je vložena nabídka kazatelské literatury nakladatelství Wilhelma Badera v Rottenburgu; v dalším⁸⁷⁷ je uložen lístek nabízející titul *Liebe, Ehe, Familie*. V anglickém titulu *The Garries and their Friends*⁸⁷⁸ se nachází reklama na publikaci *Landmarks of the history of England* od Jamese

⁸⁷¹ *Die Kunst, alle Arten Essig leicht, zweckmässig und wohlfeil zu bereiten*. Quedlingsburg: [s.n.], 1830. Inventární číslo 2738.

⁸⁷² LAMB, Joseph. *J. Lamb's weiland Priester aus dem Orden der frommen Schulen, öffentl. Professor am k. k. akademischen Gymnasio und Präfecten des k. k. Convicts, practische Anleitung zum Uebersetzen aus dem Deutschen ins Lateinische, nach der an den k. k. österr. Gymnasien eingeführten Schulgrammatik zum Privat-Unterrichte bearbeitet. 1. Grammatikal-Classe*. Wien: Mayer & Compagnie, 1836. Inventární číslo 3844.

⁸⁷³ HAUPOLDER, Joseph. *Uebungsbuch für Anfänger in der Lateinischen Sprache: enthaltend auserlesene deutsche Beispiele zum Übersetzen ins Lateinische, nebst einer vergleichenden Darstellung der Grundformen beider Sprachen und mit beständiger Hinweisung auf Zumpt's Sprachlehre*. Giessen: B. C. Ferber, 1833. Inventární číslo 4198.

⁸⁷⁴ *Neues Coburgisches Gesangbuch, oder Sammlung aus gesuchter, so wohl alter als neuer geistreicher Lieder, zur Beförderung der allgemeinen Erbauung und besonders zum Gebrauch bey den öffentlichen Gotesdiensten im Herzogthum Coburg*. Coburg: bey Rudolph August Wilhelm, 1785. Inventární číslo 4110.

⁸⁷⁵ NEUMANN, Pantaleon. *Život Pána a spasitele našeho Ježíše Krista, Syna Božího: sepsaný dle vypravování svatých evangelii*. V Praze: nákladem Dědictví Svatojanského, 1860. Inventární číslo 3789.

⁸⁷⁶ KAIM, Emil. *Einladung zur Feier des fünfundzwanzigjährigen Priesterjubiläums der im Jahre 1894 in Rottenburg ordinierten Priester*. Rottenburg: Bader, 1919. Inventární číslo 4786.

⁸⁷⁷ KLOTZ, Anton. *Dokumente und Materialsammlung zu socialen und kulturellen Problemen der Zeit*. Innsbruck; Wien; München: Tyrolia, 1932. Inventární číslo 4792.

⁸⁷⁸ WEBB, Frank J. *The Garries and their Friends*. London: G. Routledge, 1857. Inventární číslo 2045.

Whita. Do románu Victora Huga *Han d'Islande*⁸⁷⁹ je vložen objednávací lístek nakladatelství Tyrolia, ačkoliv svazek s daným nakladatelstvím nikterak nesouvisí.

Do některých hrádeckých knih jsou vloženy reklamní lístky a letáky, které se tematicky týkají obsahu knih. K nim lze zařadit i navštívenku rotterdamského grandhotelu vloženou do publikace a *Hanbook for Travellers on the Continent*.⁸⁸⁰

Do publikace *Síň král. věnn. města Hradce Králové*⁸⁸¹ jsou vloženy dva dvojlisty týkající se daného města. V jednom případě se jedná o *Proslov ku slavnostnímu divadelnímu představení před zahájením hospodářské průmyslové a národopisné výstavy v Hradci Králové dne 11. srpna 1894*; druhým je *Stručný nástin dějin ochotnického divadla v král. věnn. městě Hradci Králové*.

Do exempláře titulu *Actes des plus éminentes vertus d'un chrétien*⁸⁸² je vložen tištěný lístek s jazykově německou modlitbou a zároveň lístek s francouzskou modlitbou rukopisnou. Do jednoho z nejstarších svazků na zámku *Praxis theologica de contractibus & restitutionibus*⁸⁸³ je vloženo svatební oznámení z roku 1897. Lístek informuje o plánovaném sňatku Louisy Richterové, dcery kapitána rakousko-uherské armády ve výslužbě Ferdinanda Richtera, s kapitanem Heinrichem Ströhrem v Praze dne 25. září 1897.

Do publikace *Tafel-Freuden*⁸⁸⁴ je vloženo jedno číslo časopisu *Die kleine Rätselzeitung* vydané ve Vídni 15. prosince 1944. Společně s ním je do svazku vloženo rukopis kuchařského receptu pocházející pravděpodobně z téže doby.

Ve dvou hrádeckých exemplářích titulu *Památník Brynychovy župy československého Orla v Hradci Králové*⁸⁸⁵ lze nalézt brožury, letáky a pohlednice královéhradecké orlovny. V prvním exempláři je to orelská pohlednice, dvojlist s programem oficiálního otevření nové hradecké orlovny, čestná vstupenka na tuto událost a obálka adresovaná Ottovi Harrachovi, v níž byly zmiňované listy zaslány na Hrádek. V publikaci je dále založena

⁸⁷⁹ HUGO, Victor. *Han d'Islande*. Paris: Charpentier, 1841.

⁸⁸⁰ *A Handbook for Travellers on the Continent: being the Guide through Holland, Belgium, Prussia, and Northern Germany, and Along the Rhine, from Holland to Switzerland*. London: John Murray, 1852. Inventární číslo 3925. Na lístku je text: „H. F. Walter, Propriétaire du Grand Hotel des Pays-Bas.“

⁸⁸¹ *Síň král. věnn. města Hradce Králové*. [S.l.: s.n., 189-]. Inventární číslo 2077.

⁸⁸² *Actes des plus éminentes vertus d'un chrétien tirés de différents auteurs et nouvellement augmentés d'une addition importante pour consoler les malades, les exhorter et assister jusqu'à la mort*. A Vienne, chez les heritiers des de Ghelen, 1770. Inventární číslo 5187.

⁸⁸³ PALACIOS, Miguel de. *Praxis theologica de contractibus & restitutionibus*. Salamanticae: Ioannes Ferdinandus, 1585. Inventární číslo 3906.

⁸⁸⁴ KÜHLMANN-REDWITZ, Anna von. *Tafel-Freuden: 700 ausgewählte Rezepte der internationalen feinen Küche*. München: Theodor Ackermann, [191-]. Inventární číslo 4893.

⁸⁸⁵ *Památník Brynychovy župy československého Orla v Hradci Králové: 1906–1907, 1931–1932*. [Hradec Králové: s.n., 1933]. Inventární číslo 4877, 4878.

složenka a strojopisný dopis ze srpna roku 1934 s prosbou hradecké Brynychovy župy o finanční dar.

Do druhého exempláře jsou vloženy dvě fotografie orlovny, jedna pohlednice, dva svaté obrázky (z nichž jeden je zároveň novoročním přáním od správy královéhradecké orlovny) a opět obálka adresovaná Ottovi Harrachovi. Dále lze ve svazku nalézt jedno číslo časopisu *Orelská stráž* ze září roku 1935, jehož hlavním tématem bylo srpnové vysvěcení hradecké orlovny a pamětní list na stavbu této budovy a župního sletu z téhož roku.

Dalšími obrázky vloženými ho hradeckých svazků, jsou fotografie, litografie i rukopisné kresby. V rakouských služebních předpisech pro jezdecko z roku 1807⁸⁸⁶ lze nalézt list s tužkou kresleným obrázkem rakouského vojáka, který je datovaný 1848. Do exempláře titulu *Des christliche Egoismus*⁸⁸⁷ je vložena kartička upomínající na návštěvu poutního místa Maria-Zell, na kterou je rukopisně vepsána připomínka návštěvy daného místa roku 1857: „Im Jahre 1857 am 19. Juli [tiskem: Andenken an Maria-Zell von] deiner ewig treuen und innig liebenden Gelotine!“

Ve svazku *Neues Christkatholisches Gesang- und Gebetbuch für die Mainzer Diözes*⁸⁸⁸ lze kromě zmínky o darování Arthurovi von Mensdorff-Pouilly nalézt vložený obrázek papeže Lva XIII. vydaný roku 1893 k patnáctému výročí počátku jeho pontifikátu. Do exempláře a *sentimental journey through France and Italy*⁸⁸⁹ je potom vložen vystřižený obrázek květinového věnce.

Do svazku *The Vision of Hell*⁸⁹⁰ je vložena čtvrtka papíru, na níž je z jedné strany dětskou rukou namalován akvarel lesa; z druhé strany je podstatně precizněji tužkou nakreslena chalupa s doškovou střechou.

Do fotografického alba s názvem *Národopisná výstava československá v Praze 1895* je vložena jedna volná fotografie, která do alba nepatří, a to obrázek sklářské expozice vysvavované Janem Nepomukem z Harrachu. Součástí alba jsou výjevy i ze starších výstav – kupříkladu hned první fotografie, která je do svazku vlepena, zobrazuje

⁸⁸⁶ *Dienst-Reglement für die K. k. Cavallerie. Erster Theil.* Wien: K. K. Hof- und Staats-Druckerey, 1807. Inventární číslo 3421.

⁸⁸⁷ DONIN, Ludwig von. *Der christliche Egoismus: oder das Buch der uneigennütigen Liebe.* Wien: H. Kirsch, 1870. Inventární číslo 5260.

⁸⁸⁸ *Neues Christkatholisches Gesang- und Gebetbuch für die Mainzer Diözes.* Mainz: J. Wirth, 1830. Inventární číslo 4105.

⁸⁸⁹ YORICK. *A Sentimental Journey through France and Italy.* Goettingen: I. C. Diederich, 1779. Inventární číslo 5239.

⁸⁹⁰ ALIGHIERI, Dante. *The Vision of Purgatory and Paradise.* London; Paris; New York: Cassel Petter & Galpin, [189-]. Inventární číslo 4854. ; ALIGHIERI, Dante. *The Vision of Hell.* London; Paris; New York: Cassel Petter & Galpin, [189-]. Inventární číslo 4853. Obě sem byly pravděpodobně dovezeny z Chotělic, jak o tom svědčí záznam v češtině na lístku vloženém do exempláře *The Vision of Hell*.

pavilon harrachovské sklárny Nový svět na Všeobecné zemské jubilejní výstavě roku 1891.

Řada poznámek, které jsou ručně vepsané na lístky v hrádeckých svazcích, již byla zmíněna v předchozích kapitolách – mezi nimi převážně ty, které souvisejí s obsahem knih či s jejich historií. V některých svazcích lze ovšem nalézt lístky s poznámkami, které s tituly sice nesouvisejí, ale přesto stojí za zmínku: Ve svazku *Mémoire Justificatif pour Louis XVI.*⁸⁹¹ lze nalézt lístek s rukopisným itinerářem cesty „Lemberg – Pardubitz – Prag – Hrádek – Sušice“. Níže jsou zaznamenány konkrétnější časy průjezdů jednotlivými místy a na zadní stranu lístku je potom zapsána cesta zpáteční. Do svazku *Sermons de M. Massillon*⁸⁹² je vložen lístek s duchovním zamyšlením psaným francouzsky.

Do hudebniny *La Fille de Madame Ancot*⁸⁹³ je vložen lístek popsaný textem jazykově německé básně *Viel Träume*.⁸⁹⁴ Většina z jejích slov je pomlčkami rozdělena na slabiky, pravděpodobně se tedy jedná o zápis písňového textu.

Do svazku *Das Liebesmahl des Herrn*⁸⁹⁵ je vložen svatý obrázek, na jehož zadní stranu je vepsáno nedatované vánoční přání podepsané jmény „Vella und Petr“.

Hospodářský kalendář na rok 1862⁸⁹⁶ obsahuje vložený list papíru, na který si pravděpodobně Jan Nepomuk z Harrachu zkoušel psát věty azbukou. Jeho rukopis je poměrně úhledný; zapsaný text představují převážně základní komunikační fráze.

12.9 Shrnutí provenienčních záznamů

Většina provenienčních poznámek ve fondu hrádecké knihovny souvisí s osobou hraběte Jana Nepomuka z Harrachu, který velké množství z výše uvedených knih označil svými podpisy, razítky a dalšími poznámkami, a kterému bylo věnováno nejvíce z dedikovaných hrádeckých svazků. Mezi další členy rodu, kteří byli autory či adresáty

⁸⁹¹ *Mémoire Justificatif pour Louis XVI. ci devant Roi des Francais*. A Paris: Chez Fr. Dufart, 1793. Inventární číslo 1361.

⁸⁹² MASILLON, M. *Sermons*. A Paris: chez La Veue Estienne & Fils, 1749. Inventární číslo 5017.

⁸⁹³ LECOCQ, Charles. *La Fille de Madame Ancot: Opéra Comique en 3 Actes*. Paris: [s.n., 1872]. Inventární číslo 5392.

⁸⁹⁴ „Viel Träume. Viel-Vögel sind ge-flo-gen, viel-Blu-men sind ver-blüht, viel Wol-ken sind ge-wo-gen, viel Ster-ne sind verglüht. Vom Fels aus Was-ser brun-nen sind Wasser viel geschäumt: Viel Träume sind zer-ron-nen die du mein Herz ge-träumt. Viel Träume sind zerronnen, die Du mein Herz geträumt. / Ich hab mein Herz ver-lo-ren, an ein blon-des Mag-de-lein, mein Herz ist jung, sie ist so lieb, wie konnt es auch anders sein. - Ich hab meinen Hut verloren, fort trug nie ihn der Wind, er weht ihn in den Garten zu meinem lieben Kind. - Gib mir zurück mein Liebchen, gib mir zurück den Hut, mein Herz kannst Du heralten, es ist Dir garso gut.“

⁸⁹⁵ SOENGEN, Ludwig. *Das Liebesmahl des Herrn*. Kevelaer: Butzon & Bercker, 1919. Inventární číslo 4810.

⁸⁹⁶ BÖHM, Josef. *Neuer Wirtschafts-Kalender auf das gemeine Jahr von 365 Tagen 1862*. Prag: Gottlieb Haase Söhne, [1861]. Inventární číslo 4630.

některých provenienčních poznámek v harrachovské knihovně, patří otec Jana Nepomuka František Arnošt, Janovi sourozenci, obě jeho manželky a další generace rodu Harrachů, které na Hrádku u Nechanic pobývaly. Poznámky starších členů rodu se v knihovně nacházejí poměrně výjimečně.

Značné množství svazků hrádecké knihovny, které obsahuje rukopisná věnování, představuje dary od autorů knih; některé další byly věnovány členům harrachovského rodu od příbuzných či přátel jako dary k výročím či svátkům. Část starších svazků se na Hrádek u Nechanic dostala jako součást zakoupené knihovny z Přímu, případně z jiných starších knihoven, a obsahují tedy věnování osobám, které nepatřily do rodiny Harrachů či mezi její příbuzné.

Mezi další šlechtické rody, jejichž členové se podepsali do knih dnes uložených v hrádecké knihovně, případně jejichž členům byly příslušné knihy věnovány, patří rody Lobkowicz, Mensdorff-Pouilly, Lützow, Salm-Salm, Reischach, Smitmer, Edler z Edlersbergu, Raab z Raabenbachu a Hanisch z Greiffenthalu, dále snad příslušníci rodů Maillard a Gabrielli, které ovšem nelze identifikovat s naprostou jistotou. Nachází se zde snad i jedna kniha z knihovny Clementa Augusta, vévody Bavorského.

Některé z provenienčních poznámek v hrádeckých svazcích nesouvisí přímo s knihami, do kterých jsou vepsány. Jedná se o zápisy o pamětihodných událostech, vložené popsané lístky, obrázky či drobné předměty.

Závěr

Knihovna státního zámku Hrádku u Nechanic patřila od svého založení do roku 1945 hraběcímu rodu Harrachů. Poté přešla do vlastnictví státu a roku 1954 pod správu oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea v Praze.

Většina hrádeckých knih pochází z 19. století. Přestože byl tento knižní fond ve starší literatuře označován za výrazně bohemikální a v některých zdrojích bylo dokonce uváděno, že v něm jazykově česká literatura převládá, obsahuje ve skutečnosti nejvíce literatury jazykově německé, které je ve fondu asi třetina. Českých svazků je v knihovně skoro o tisíc méně než německých, přesto je jejich množství v rámci této knihovny nadprůměrné ve srovnání s jinými zámeckými knihovnami.

Z tematického hlediska v knihovně převládá krásná literatura, a v jejím rámci především beletristická próza od evropských a severoamerických spisovatelů 19. století. Druhou nejpočetnější tematickou skupinu představuje na Hrádku literatura náboženská.

Mezi hrádeckými periodiky převládají jazykově české tituly, jen o málo méně je titulů německých. Největší tematické skupiny zde představují časopisy historické, přírodovědné, lesnické a kulturní.

Vedle většiny hrádeckých knih, které byly vydány tiskem, lze v knihovně nalézt také šest rukopisných knih a několik rukopisných hudebnin – převážně hudebních partitur.

Knihy na Hrádku u Nechanic jsou opatřeny jednotnými knihovními razítky s textem „EX BIBLIOTHECA HRADECENSI“. Některé z nich obsahují i další typy harrachovských exlibris, či podpisy majitelů jednotlivých knih. Nejvíce knih podepsal Jan Nepomuk z Harrachu, který je též dedikantem většiny hrádeckých svazků obsahujících rukopisná či tištěná věnování.

V budoucnu by bylo vhodné zrevidovat elektronický katalog knihovny – opravit překlepy, doplnit chybějící místa vydání a případné další informace, které starší Vojtíškův katalog obsahoval. Nejprve by bylo ovšem třeba opravit číselnou řadu inventáře, aby jednotlivá inventární čísla v soupisu odpovídala reálnému označení ve svazcích. Katalog by také bylo vhodné doplnit o údaje o místech uložení jednotlivých knih, které v něm momentálně vůbec nejsou reflektovány. Snazšímu vyhledávání by jistě také prospělo převedení nejednotně uváděných jmen autorů na jejich autoritní podobu.

Použité zdroje

Sekundární literatura

Allgemeine Deutsche Biographie. Leipzig: Duncker & Humblot, 1875–1912. 56 sv.

Allgemeine deutsche Real-Encyclopädie für die gebildeten Stände: Conversations-Lexikon: in funfzehn Bänden. Funfzehnter Band, Zweite Abtheilung. Leipzig: Brockhaus, 1855.

AUGUSTYNOWICZ, Christoph, REBER, Ursula, Hg. *Vampirglaupe und magia posthuma im Diskurs der Habsburgermonarchie*. Münster: LIT Verlag, 2011.

BAŤHA, František et al. *Knihovna Národního musea*. Praha: Národní muzeum, 1959.

BAUER, Matthias, ed., BLUM, Claudia, ed., MAŠEK, Petr, ed. *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa. Band 2, Tschechische Republik, Schloßbibliotheken unter der Verwaltung des Nationalmuseums in Prag*. Hildesheim: Olms-Weidmann, 1997.

BAYER, František. Josef Rupert Přecechtěl. *Světazor*. 1897, roč. 31, č. 49.

BAYERISCHE AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN. Historische Kommission. *Neue Deutsche Biographie*. Berlin: Duncker & Humblot, 1953–2013. 25 sv.

BENEŠ, František Xaver Josef. *Chronik des Schlosses Hradek*. [S.l.], 1877.

BEZECNÝ, Zdeněk. Příliš uzavřená společnost: česká šlechta v druhé polovině 19. století. In: *Komunikace a izolace v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 21. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 8.–10. března 2001*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 2002.

BINDER, Harald, ed., KŘIVOHLAVÁ, Barbora, ed., VELEK, Luboš, ed. *Místo národních jazyků ve výchově, školství a vědě v habsburské monarchii 1867–1918: sborník z konference, (Praha, 18.-19. listopadu 2002) = Position of National Languages In Education, Educational System and Science of the Habsburg Monarchy, 1867-1918: conference proceedings (Prague, November 18–19, 2002)*. Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, 2003.

Časopis katolického duchovenstva. Praha: arcibiskupství, 1893, roč. 33, č. 2.

ČERNUŠÁK, Gracian, ed., HELFERT, Vladimír, ed. *Pazdírkův hudební slovník naučný*. II., Část osobní. 1., A-K. Brno: Pazdírek, 1937.

Československý hudební slovník osob a institucí. Díl 2. M–Ž. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965.

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. *The New Encyclopaedia Britannica*. 15. ed. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 1974–1994. 30 sv.

GEORGIEV, Jiří. *Až do těch hrdel a statků?: konzervativní myšlení a otázka samosprávy v politických strategiích české státoprávní šlechty po roce 1848*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011.

Grand Larousse encyclopédique: en dix volumes. Paris: Larousse, 1960–1969. 11 sv.

HARRACH, Jan Nepomuk. *Spása Rakouska*. V Praze: I.L. Kober, 1865.

HLAVAČKA, Milan. *Jubilejní výstava 1891*. Praha: Techkom, 1991.

HOFFMANNOVÁ, Jaroslava, PRAŽÁKOVÁ, Jana. *Biografický slovník archivářů českých zemí*. Praha: Libri, 2000, s. 573.

Hof- und Staats- Schematismus der röm. kaiserl. auch kaiserl.-königl. und erzherzoglichen Haupt- und Residenz-Stadt Wien: derer daselbst befindlichen höchsten und hohen unmittelbaren Hofstellen, Chargen und Würden, niederen Kollegien Instanzen und Expeditionen, nebst vielen andern zu maller höchsten Hof, des Stadt und den zum k. k. Erbländern gehörigen, geistlichen, weltlichen und Militär- Bedienungen, Versammlung, Stellen und Aemtern, mit Inhalt und Namen-Register versehen. Wien: Joseph Gerold, 1797.

KUSÁKOVÁ, Lenka. *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*. Praha: Academia, 2012.

KUTHAN, Jiří. *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*. Praha: Akropolis, 2001.

Krásné město: časopis přátel Kutné Hory. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2012. Č. 2.

LEE, Sidney, ed. *Dictionary of National Biography, Supplement Vol. 3*. New York: The Macmillan Company, London: Smith Elder, & CO., 1901.

LIFKA, Bohumír. *Knihovny státních hradů a zámků*. Praha: STN, 1954.

LIFKA, Bohumír. *Zámecké, hradní a palácové historické knihovny českých zemí ve sféře Národního musea*. Praha: [Národní museum], 1955.

LUŠTINEC, Jan. *Jan Nepomuk František hrabě Harrach: (1828-1909)*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2006.

MAREK, Jaroslav, KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. Praha: Lidové noviny, 1997.

MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Praha: Argo, 2008–2010. 2 sv.

MAŠEK, Petr, TURKOVÁ, Helga. *Zámecké, hradní a palácové knihovny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: k výstavě 50 let oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea 1954-2004: Muzeum knihy Žďár nad Sázavou květen - říjen 2004*. Praha: Národní muzeum, 2004.

MENČÍK, Ferdinand. *Jan Hrabě Harrach: k sedmdesátiletým narozeninám*. V Praze: Fr. Hovorka, 1898.

MINÁČ, Vladimír, ed. *Slovenský biografický slovník: od roku 833 do roku 1990*. 1. Díl. Martin: Matica slovenská, 1986.

MRKVIČKA, Pavel, TEICHMAN, Radek. *Naučná stezka Bitva u Hradce Králové 3.7.1866 - jižní křídlo*. Hradec Králové: Komitét pro udržování památek z války 1866, 2007.

MÜLLER, Peter. *110 Jahre Österreichischer Gewerbeverein*. Wien: "Antaios" Adress- und Anzeigenbuchverlag, 1849.

Nordisk familjebok: konversationslexikon och realencyklopedi. Trettioa bandet. Stockholm: Nordisk familjeboks förlags aktiebolag, 1921.

NOSEK, Petr. *Státní zámek Hrádek u Nechanic: průvodcovský text*. [S.l.: s.n.], 2004.

OPELÍK, Jiří. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. [Díl] 3, M-Ř. Sv. 2, P-Ř. Praha: Academia, 2000.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1888–1909. 28 sv.

Österreichisches Biographisches Lexikon: 1815–1950. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 1957–2010. 13 sv.

Popis zámku Hrádek roku 1886. 3. vyd. V Hradci Králové: [s.n.], 1900.

POUZAR, Vladimír, ed. *Almanach českých šlechtických rodů*. [Brandýs nad Labem]: Martin, 1999.

SIEGLOVÁ, Kateřina. *Hrádek u Nechanic: architektura a její inspirační zdroje*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění, Dějiny křesťanského umění. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Kuthan, DrSc.

SLABÁKOVÁ, Radmila. "Il est 'Höchst Zeit'" aneb Jaký jazyk pro aristokracii v Čechách a na Moravě v 19. století?. In: *Komunikace a izolace v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 21. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 8.–10. března 2001*. 1. vyd. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 2002.

VANĚK, Vojtěch. *Kněz a historik Josef F. Devoty*. Krásné město, 2003, č. 3, s. 5–7.

VAŠÁKOVÁ, Zuzana. *Vývoj výchovy v rakouských šlechtických rodinách od počátku 19. století do 1. poloviny 20. století*. Praha, 2012. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin. Konzultant práce doc. PhDr. Jan Županič, Ph. D.

VAVROUŠEK, Bohumil, NOVÁK, Arne. *Literární atlas československý*. Díl 2. Praha: Prometheus, 1938.

VOJTÍŠEK, Otokar. *Seznam knih knihovny SZ Hrádek u Nechanic*. Hrádek, 1985.

WAGNER, Jaroslav. *Hrádek u Nechanic: Státní zámek a okolí*. Praha: STN, 1958.

Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002.

Elektronické zdroje

CERL Thesaurus: accessing the record of Europe's printed heritage [online]. [Cit. 2014-06-23]. Dostupné z: http://www.cerl.org/resources/cerl_thesaurus/main .

DEUTSCHE FORSCHUNGSGEMEINSCHAFT. *Virtuelles Kupferstichkabinett* [online]. [Cit. 2014-07-03]. Dostupné z: <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/?subPage=project&PHPSESSID=82a679eb58827b1b3fb5d9a175f321bb&PHPSESSID=82a679eb58827b1b3fb5d9a175f321bb> .

Handschriften, Autographen, Nachlässe in der Sächsischen Landesbibliothek - Staats- und Universitätsbibliothek Dresden [online]. [Cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://hansopac.slub-dresden.de/cgi-bin/slub.pl> .

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Bibliografie dějin Českých zemí* [online]. [Cit. 2014-06-24]. Dostupné z: <http://biblio.hiu.cas.cz/> .

Katalogy a databáze Národní knihovny ČR [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/F/> .

KNIOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. *PROVENIO: databáze* [online]. [cit. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.provenio.net/index.php/cz/provenio-database-provenienci> .

KNIOVNA UPM. *Portaro: katalog knihovny* [online]. [Cit. 2014-06-24]. Dostupné z: <http://www.wopac.upm.cz/index.php> .

ÖSTERREICHISCHE NATIONALBIBLIOTHEK. *ANNO: Historische österreichische Zeitungen und Zeitschriften* [online]. [Cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://anno.onb.ac.at/info/apr_info.htm .

PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. [online]. Praha, 1964 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: http://www.cdct.cz/petera/o_dile.php .

PNP - *Památník národního písemnictví* [online]. [cit. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/> .

Archiválie (řazeno chronologicky)

Státní okresní archiv Hradec Králové:

Pamětní kniha města Nechanice. STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV HRADEC KRÁLOVÉ. ARCHIV MĚSTA NECHANICE.

Pamětní kniha města Hrádek. STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV HRADEC KRÁLOVÉ. ARCHIV OBCE HRÁDEK.

Národní kulturní komise v Praze:

Hrádek u Nechanic: dotazník. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 61089/1952.

Státní zámek Hrádek u Nechanic: prohlídka knihovny a knižních svozů v roce 1953. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 11846/53.

Státní zámek Hrádek u Nechanic: hlášení počtu knih. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 1464/54.

Státní zámek Hrádek u Nechanic: knihovna; časopisy a knihy pro Novinářský studijní ústav v Praze v roce 1956. NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE V PRAZE. Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 17169/56.

Knihovna Národního muzea, oddělení zámeckých knihoven (KNM 4):

Zpráva o služební cestě na státní zámek Hrádek u Nechanic od Josefa Johanidese z 2. 7. 1956. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

Zpráva o služební cestě na státní zámek Hrádek u Nechanic ve dnech 15. 7. a 28. 7. 1956 od Milady Heroutové. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

Žádost o povolení ke studiu Pravoslava Kneidla ze dne 25. 4. 1962. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

Jednostranné opatření o převodu správy národního majetku v roce 1963. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic. Čj. 2917/63-SPS.

Dotaz na správu knižního fondu na Hrádku u Nechanic ze dne 6. 6. 1964. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

Zpráva ze služební cesty do státního zámku Hrádek u Nechanic, na ONV a Krajské knihovny v Hradci Králové ze dne 6. 5. 1971 od Jitky Šimákové. KNIHOVNA

NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

Zpráva ze služební cesty na státní zámek Hrádek u Nechanic ze dne 17. 4. 1973 od Jitky Šimákové. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

Zpráva ze služební cesty na státní zámek Hrádek u Nechanic ze dne 24. 11. 1975 od Václava Lepičovského a Zpráva ze služební cesty na státní zámek Hrádek u Nechanic ze dne 4. 12. 1975 od Evy Macháčkové. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

Vyjádření dr. Helgy Turkové k návrhu inventarizace zámecké knihovny SZ Hrádek u Nechanic ze dne 5. 7. 1985. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

Zpráva ze služební cesty na státní zámek Hrádek u Nechanic, kterou vykonala dne 4. 9. 1985 dr. Helga Turková. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

Zpráva ze služební cesty na státní zámek Hrádek u Nechanic, kterou vykonala dr. Helga Turková dne 5. 11. 1985. KNIHOVNA NÁRODNÍHO MUZEA. ODDĚLENÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN (KNM 4). Fond Hrádek u Nechanic.

Seznam tabulek v textu

Tab. 1 – Seznam knih označených signaturou patrně z knihovny Aloise Tomáše Raimunda z Harrachu

Tab. 2 – Seznam knih označených poznámkou „v. Přím 1879“

Tab. 3 – Seznam knih označených signaturou Marie z Harrachu, roz. z Lobkowicz

Tab. 4 – Seznam publikací převzatých Svazem československých novinářů

Tab. 5 – Jazyky zastoupené v knihovně

Tab. 6 – Chronologický přehled tisků z 16. století

Tab. 7 – Chronologický přehled tisků ze 17. století

Tab. 8 – Přehled množství svazků přiřazených k jednotlivým klíčovým slovům tematického rozboru

Tab. 9 – Přehled periodik

Tab. 10 – Chronologický přehled rukopisných věnování

Tab. 11 – Jazykový přehled rukopisných věnování

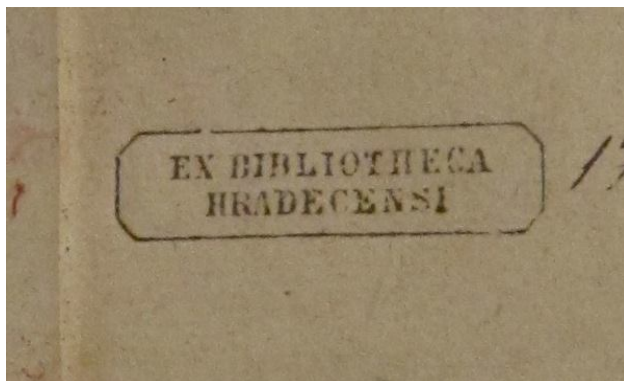
Tab. 12 – Přehled recipientů knižních darů

Seznam obrazových příloh

- Obr. 1 – Hrádecké razítkové exlibris se zkosenými rohy
- Obr. 2 – Razítko exlibris z hrádeckého mobiliárního fondu bez zkosených rohů
- Obr. 3 – Harrachovské štítkové heraldické exlibris
- Obr. 4 – Harrachovské razítkové heraldické exlibris
- Obr. 5 – Heraldické razítkové exlibris s aliančním znakem Harrachů a Lobkowiczů
- Obr. 6 – Iniciálové razítkové exlibris Františka Harracha
- Obr. 7 – Iniciálové razítkové exlibris Jana Nepomuka z Harrachu
- Obr. 8 – Knoflík z livrejní služebnictva s podobným motivem
- Obr. 9 – Kaligrafické razítkové exlibris Jana Nepomuka z Harrachu – čes. verze
- Obr. 10 – Kaligrafické razítkové exlibris Jana Nepomuka z Harrachu – něm. verze
- Obr. 11 – Antikvové exlibris Jana Nepomuka z Harrachu
- Obr. 12 – Označení knih z knihovny v Dolním Přímě
- Obr. 13 – Signatura z knihovny Marie z Harrachu, roz. z Lobkowicz s jejím podpisem
- Obr. 14 – Signatura patrně z knihovny Aloise Tomáše Raimunda z Harrachu
- Obr. 15 – Štítkové exlibris Aloise Tomáše Raimunda z Harrachu
- Obr. 16 – Interiér knihovny I
- Obr. 17 – Interiér knihovny II
- Obr. 18 – Interiér knihovny III
- Obr. 19 – Interiér knihovny IV
- Obr. 20 – Otevřená skříň v salonu hraběte
- Obr. 21 – Skříň s gothajskými almanachy
- Obr. 22 – Truhlová skříň ve Zlatém sále obsahující svazky velkých formátů

Obrazové přílohy

Obr. 1 – Hrádecké razítkové exlibris se zkosenými rohy

Obr. 2 – Razítko exlibris z hrádeckého mobiliárního fondu bez zkosených rohů

Obr. 3 – Harrachovské štítkové heraldické exlibris

Obr. 4 – Harrachovské razítkové heraldické exlibris

Obr. 5 – Heraldické razítkové exlibris s aliančním znakem Harrachů a Lobkowiczů

Obr. 6 – Iniciálové razítkové exlibris Františka Harracha

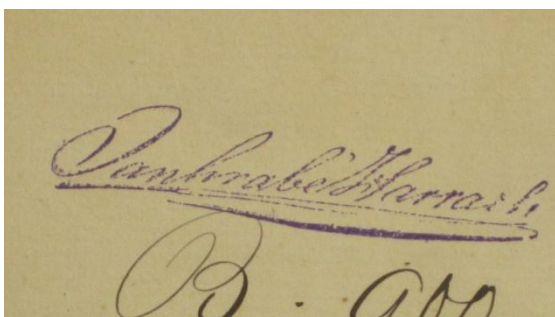
Obr. 7 – Iniciálové razítkové exlibris Jana Nepomuka z Harrachu

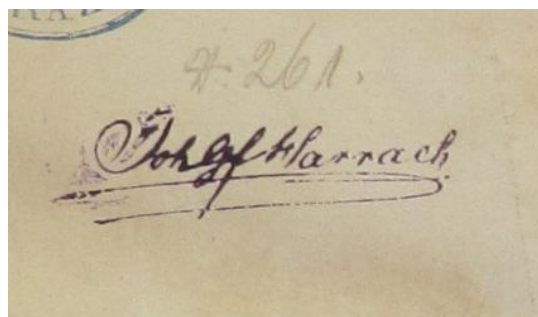
Obr. 8 – Knoflík z livřejí služebnictva s podobným motivem

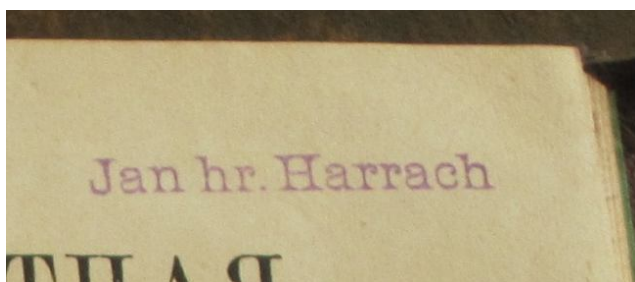
Obr. 9 – Kaligrafické razítkové exlibris Jana Nepomuka z Harrachu – čes. verze

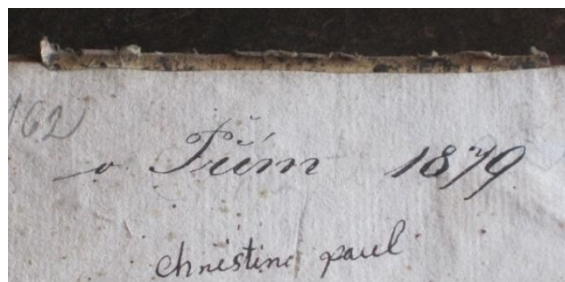
Obr. 10 – Kaligrafické razítkové exlibris Jana Nepomuka z Harrachu – něm. verze

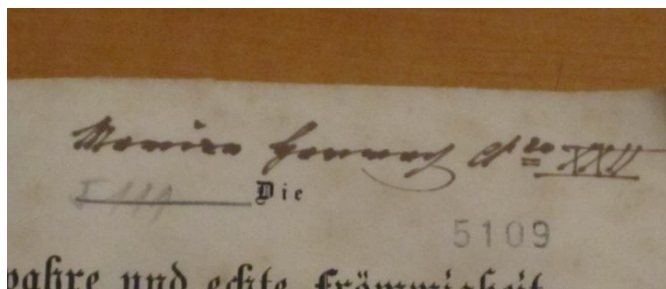
Obr. 11 – Antikvové razítkové exlibris Jana Nepomuka z Harrachu

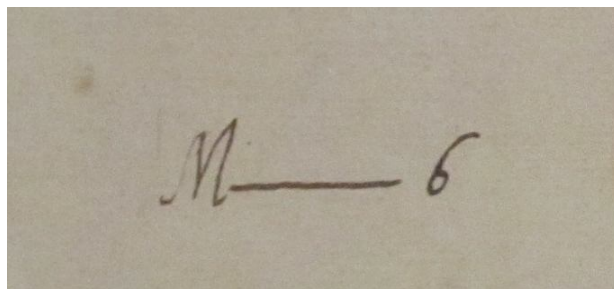
Obr. 12 – Označení knih z knihovny v Dolním Přímě

Obr. 13 – Signatura z knihovny Marie z Harrachu, roz. z Lobkowicz s jejím podpisem

Obr. 14 – Signatura patrně z knihovny Aloise Tomáše Raimunda z Harrachu

Obr. 15 – Štítkové exlibris Aloise Tomáše Raimunda z Harrachu

Obr. 16 – Interiér knihovny I

Obr. 17 – Interiér knihovny II

Obr. 18 – Interiér knihovny III

Obr. 19 – Interiér knihovny IV

Obr. 20 – Otevřená skříň v salonu hraběte

Obr. 21 – Skříň s gothajskými almanachy

Obr. 22 – Truhlová skříň ve Zlatém sále obsahující svazky velkých formátů

